Anvers 1566

Abdias.

DEN STRIIT

ENDE DAT LEVEN

van den vromen Campioenen (naervolghers vanden alder vroomsten Capiteyn onsen Heere Iesus Christus gebenedyt) der glorieuser mannen die twaelf Apostelen.

Eerst int Hebreeusch beschreuen vã Abdias Bisschop van Babylonien, vã den Apostelẽ Bißchop gheordineert, welcke altesamen van Eutropio sijnẽ discipel, wtẽ Hebreeusch int Griẽcx, eñ daer na vã Iulio Aphricano, wten Grieexschẽ int Latijn (ouer 1300. Iaren) ouergeset syn. Ende nv eerst, mael wten Latijn in Duytschen ghetranslateert, door Ian vandẽ Bosch, alias Berckelaer, Craenmeester der stadt van Hantwerpen, Nv anderwerf op een nieu herdruct, ghecorrigeert, gevisiteert, eñ gheapprobeert.

Tantwerpẽ by Henrick Wouters, op onser lieuer vrouwen kerckhof, inde gulden Sonne.

OPt verſueck ghedaen van Henrick Wouters aende Co. Maieſteyt om te moghen prenten een ſeker boecxken gheheeten Den ſtrijt ende dat leuen vanden vromē Campioenen (navolghers vanden alder vroomſten Capiteyn onſen Heere Ieſus Chriſtus gebenedijt) der glorieuſer mannen die t'waelf Apoſtelen. Dwelc gheuiſiteert ende gheapprobeert is By Heer Sebaſtiaen Baer, van Delft, opper Prochiaen tonſer Lieuer Vrouwen Tantwerpen, daer toe ghecommitteert De Co. Maieſteyt naer dyen hem ghebleken is vander voorſeyder viſitatie, heeft toeghelaten den ſelven Henrick Wouters alleene te moghen prenten ende vercoopen t'voorſeyde boecxken van dat leuen der Apoſtelen: verbiedende allen anderē Boeck prenters ende Boeck vercoopers t'ſelue Boeck na te printen, oft elders gheprent al hier te te vercoopene, ghedurende den tijt vā ſes Iaren, op de pene vande confiſcacie vanden ſelue Boecken, ende bouen dien eenen Caroluſgulden tonſen profijte voor elckē Boeck die de contrarie daer af doen ſal. Ghedaen in onſer ſtadt vā Brueſſele den thienſten Ianuarij. Anno M.D. LXVI. ſtilo Brabantie,

Byden Coninck in ſijnen Rade,
Onderteekent.
I. Meſdach.

AEN DIE SEER

EERW. GODVRVCHTIGHE hoochgheboren Margareta vã Oostenrijck, Hertoghinne ven Parma, Placentia, eñ goede Gouuernante van dese Nederlanden, in die plaetse vanden Catholücken Coninck harẽ broeder Philippus, Saluyt, ende een eeuwich welvaren in God almachtich.

Veer sijn veel geleerde mannẽ eñ Historieschrijuers ghewees Eerw. Vrouwe / die welcke haer neerstichept ghedaen hebbẽ om weerdijcke glorie te verweruen eñ meyndẽ daeromme (so wanneer sij het leuẽ eñ die heerlijcke feyten der edelder wtnemender vrome mannẽ beschreuẽ haddẽ) haer nacomelingẽ een eewige memorie haers naems achter te latẽ / welcke sake haer niet alleen een eewige memorie haers naems / maer ooc na haer groot verlanghẽ) veel profijts inne vracht / want sy daer deur (al erst nochtans te vergheefs) heuren naem eñ faem in allen landen verspreydẽ. Eñ een vegelijckẽ voorhouwẽde die exemplẽ vander heerlijcker grootmoedigher vrome mannen / so sijnder veel ghe weest / die (deurt lesen vã dien) hẽ geschict hebben om haer in alsulcke vrome feyten

naer te volgen. Maer eylaes (Eer. Vrou we) dese heure naerstichept (e spreke van den ongheloouigen) en heeft hen niet gestiert om die eewige salichept te verwē/ wāt wat heeft die verganckelicke glorie der ongodlicker ongeloouiger menschē heurē screuers gepzofiteert? eñ heur nacomelingē wat pzofyt hebbē sy int lesen vercregē? lesende hectozem vzomelicke strydende/ oft Socratem philosopherē de/ dē welckē dat niet allē groote dwaesheyt en is naer te volghen/ maer ock alduscanighe frivole ydele feyten (ick laet staen te beschryuen) maer ock te vermanen/ sekerlick den ghenen die het welvaren haers leuens weerderen tegens dese weerlicke ydele feyten/ eñ heuren troost setten int achterlaten heuren nacomelin ghen van duscanighe naem eñ faem sonder een oprecht Chzisten gheloue verciert met deuchdelicke wercken / ouermidts dien dat si hem laten voorstaen dat heuren naem eñ faem eewelick dueren sal. Waer inne datter veel (naer wtwy sen deser naeruolghender Histozien) bezogen sullen wesen/ want die menschen en behoozen anders niet te soecken dan dat eewich leuen/ dwelck niet gheleghen en is int vechten/ int philosopheren/ int schryuē eñ in meer andere saken/ maer in een oprecht Catholick Chzisten gheloue/ eñ in eerlicken godlicken te leuē/ oft

Historia, is wāneer yet dat ge daē is, oft geschiet; oft gespro kē is, met opene woorden,

in

in eenighe andere rechtueerdighe heerlycke dadē te bedzÿuen/als te wederstaen (met alle rÿpelÿcken rade/ manieren/ eñ moderatien) die vyandē des geloofs / eñ alle muytmakers te straffen met alle redelligheyt die tegens heuren ouersten(als beschermers van landen eñ steden) hen selues oproerich maken/naeruolghende der gheender exemplen die den ouersten ofte den regimente aengaen / daermē inne beuindet sommige saken/ die een yegelÿcken in desen periculosen tÿde bysonder profitelÿcken sÿn/als te weten dē onderzaten te houden onder ghehoorsaemheyt van haren ouersten / ende dat die teghens der ouerheyt ghesteken hebben/ nemmermeer ongestraft henen en gaen/ ghelÿck als Absolon/Catelina/ Brutus/ Cassius/eñ dier ghelÿcke altesamen met recht gestraft sÿn geweest/ wāt men can veel claerder/wt den exemplen/eñ geschiedenissen mercken(ghelÿck in deser naervolghender Historien der Apostelen) die eerweerdicheyt der deughden/eñ wederom die onweerdicheyt der ondeughden ende der schanden / dan wt andere heydensche gheschriften / waer wt een godvreesende mensche mercken mach / hoe dat God het regiment inder werelt onderhoudt/eñ hoe dat het Gods werck is/ dat tghewelt eñ onrechtueerdicheit ghestraft eñ gewroken werdet/want daer ge

oft met brieuen oft boecken verclaert werden.

gheſcrenē ſtaet: Alle die gene die tſweert
Nath. xxvi. aengrÿpt (dats die ſonder eenich ghebot
hem ſelue dat recht der wzake aēnemet)
ſal mettē ſweerde vergaen/ gelÿck als (in
deſen tegenwooz̄digen tÿde) die verdoe-
melÿcke ſecte der Caluiniſten/ vergadert
in deſe Nederlandē (tegens die ouerhept
ſonder alle recht eñ redē) hē vervooz̄dert
hebben te doen/ waeromme dat ſi alteſa-
mē (na Chziſtus ſententie) mettē ſweerde
(gelÿc alſmē dagelÿcx ſiet) vergaen ſullē.
Eñ want den Chziſtenē (na wtwÿſen der
vooz̄gaende redenē) grootelÿckē vā noo-
de is/ hem dagelÿcx te oeffenē inder Hiſto
rien der heyliger ſchziftueren/ ſo heb ick
vooz̄ my genomē Eer. vzouwe/ als dat ic
(met Gods hulpe) het leuē/ van ſommige
godlÿcke deuchdelÿcke mannen (andere
goetwilligue/ eerlÿcke perſoonen tot een
leeringe eñ exempel) in onſer gemeynder
duytſcher ſpzaecken wten Latÿne tranſla
teren ende ouerſetten ſoude/ deur welcke
exempelen (ſy leſende) mogē ÿwect wer
den tot die warachtighe wÿſheyt/ tot dat
hemelſche heyz̄/ eñ tot die godlike deuch-
den/ hoe wel nochtās dat ick niet volmaec
telÿcken en leue (God betert) andere tot
een goet exempel/ nochtans doen ic mÿn
neerſtichept om int licht te bzenghen de
ghene/ diemen in alle manieren behooz̄t
naer te volghen/ als te weten het leuē vā
de eerweerdighe vzome Apoſtelen/ naer
vol-

volghers ons salichmaeckers Christi Jesu ghebenedijt. Ende al eest dat saecke (soo uwer Eer. wel kennelijcken is) dat int heylich Euangelio / ende int Werck der Apostelen veel vande heylighe Apostelen vermaent werdet. Nochtans soo en wert daer van hen doot / Passie ofte Martirisatie niet vermaent/ende hebben ock veel meer Miraculen/ende wonderlijcke wercken (niet met ghewelt van wapenen onghehoorsaem / ende rebel wesende der ouerheyt) maer door die cracht Godts ende gratie des heylichs gheests ghedaen dan daer beschreuen staet/waer omme ick met grooter begheerten dit voor my ghenomen hebbende/so heb ick (die boeck vercoopers winckelen doorsoeckende) een boeckken gheuonden in Latijnen gheintituleert aldus: *I. Cor. xi*

Abdiæ Babiloniæ primi Episcopi, de Historia certaminis Apostolici. &c.

Dats te seggben. Vander historien des strijdts der Apostelen / beschreuen van Abdias den eersten Bisschop van Babilonien/ vanden Apostelen bisschop gheordineert. Ende dit gheuonden hebbende soo ben ick daer deur grootelijcken verblijdt gheweest/ouermidts dyen datmen die volcomen historie der Apostelen/ by gheen historieschrijuers / noch by eenighe Doctoren der heyligher kercken/soo volcomelijcken int Latijn alsmen in Ab-

diam openlijcken beschreuen en vindet/ welcke Abdias dat langhen menighen tijt verduystert is gheweest / ende nv wederomme door Wolfgangus Lazius (een geleert medecijn ende Historieschrijuer vanden doorluchtighen Roomschen Coninck ende Keyser D. Ferdinandus saligher memorien) te voorschijn gheco-men is. Ende hoe hy aen desen Abdiam gheraeckt was/verclaert hy aldus / als dat hy int Jaer van. xlviij (om sommighe saecken den doorluchtighen Roomschen Coninck D. Ferdinandus aenghaende) heel Duytschant doorreyste na den suy-den toe / ende comende aldaer in een out clooster Carinthia ghenoemt/ van Caro lomannus gheconfirmeert. In welcke clooster dat gheen Librije met allen en was/ende dat deur dien/dattet dickwils vã den onghelooualghen heydenen verbrant/ ende verdestrueert was gheweest.

Carolo-mannus leefde ontrent den Jare. 881

Nie-te-min hy met sijn gheselschap het cloosten neerstelijcken doorsoeckende is ghecomen in een plaetse onder daer-de vindende al daer(onder eenen hoop oude brieuen ende boecken) een out per-kament boeckken/met seer oude letteren geschreuen/diemẽ nauwelijcks en conste gheleesen/ende dit gheuonden hebbende/ heuet metter haest besien / ende in sijn mael ghestecken/ende met hem thuys ge-voert/ende thuys ghecomen synde / ende

nu

nu een weynich gheruſt hebbende/ ende ledich weſende/ heuet tſelue wederomme ouerſien/ende heeft bevondē dattet was dit hiſtorie vanden.rū. Apoſtelen/perfectelijcken ſeer naer der Hebreuſcher waer heyt beſchreuen / wten Griecxſchen int Latijn door Iulium Aphricanum / ende dat veel broeder dannen in eenighe legende oft by eenighe ander Catholijcke hiſtorieſchrijuers beſchreuen vindet/ ende den Tijtel van dat oude voorſeyde Pertament boecxken ſtont achter int eynde (op die Hebreeuſche maniere) int Latijn gheſchreuen/in deſer manieren.

Welcke Iulius Aphricanus was in ſijnen ſleur, int Iaer ons Heeren, 220.

Scripſit hæc geſta Sanctorum Apoſtolorum, Abdyas Babiloniæ Epiſcopus, (Qui ab ipſis Apoſtolis ordinatus eſt) ſermone Hebreo. Quæ vniuerſa ab Eutropio in græcum, et ab Aphricano Latino ſunt tranſlata ſermone, et in decem libros deſcripta.

Dats aldus in onſer duytſcher ſpraecken te ſeggben.

Deſe heerlijcke daden, ende gheſchiedenißen der heyligher Apoſtelen, heeft beſchreuen Abdias Biſſchop van Babilonien (Vanden Apoſtelē, Biſſchop gheordineert) int Hebreeus, welcke alteſamen van Eutropio wten Hebreeuſchen int Griecx ende van Iulio Aphricano wten Griecxſchen int Latijn, ouergheſet ſijn, ende in thien boecken beſchreuen.

Ende dit gheleſen hebbende ſoo is hi ſeer verblijdt gheweeſt/ min noch meer al oft

hy een costelijcke Peerle (ghelijck hy de-
de) vanden hadde / ende nam voor hem
tselue beschreelijcker wt te schrijuen / ende
int openbaer (ghelijck hy ghedaen heeft)
te laten Drucken.
Corts daer naer soo eest op een ander
tijt ghebeurt / dat dese Wolfgangus
Lazius / deur authoriteyt ende beuel
der selver Coninckliycker Maiesteyts
D. Ferdinandus / vant Treyr weghen
hem seluen wederomme ghereedt moe-
ste maecken om te reysen / ende inder
selver reysen deursiende alle die Li-
brijen ende Bibliotheken oft boecwinc-
kels van gheheel Swauenlandt / Brijs-
gouwerlandt / ende van het Landt van
Straetsborch / ende Alsaterlandt / ende
heel Switserlandt deur / ende trecken-
de van Hinter Glasiue comende int ghe-
berchte / Bosschagie ende wilderniſſe
van Swertualt / ende Gehemerwalt /
soo sun sy ghegaen in een clooster van
sinte Trudbertus het oudtste clooster
van gantsch Duytschlandt / welcke
clooster ghestieht werdt van Otber-
tus graue van Ausborch deerste van
dyen name inden tijde dat Phocas Key-
ser van Roomen was / van welcken
Otbertus graue van Ausburch dat door-
luchtich gh. slacht ende afcomste van
Ausburch ghesproten is. Ende daer een
poose bijuende / als Commissaris / ende

Phocas was Keyser van Roomen int Iaer van 604

int

int selue clooster die Libryē neerstelicken doorsoeckende / ende binnen den tyde dat hy daer int Clooster was / herft aldaer der gheliicken een exemplaer gheuonden vander heerlicker daden ende wonderlycke wercken der heyligher Apostelē / vā Abdyas eerst int Hebreusch / ende van Eutropius uten Hebreuschen int Griecsche / ende naerderhandt uten Griecschen ouerghestelt int Latyn van Julio Aphricano. Dwelck oock was een oudt Percament Boecxken / ende scheen veel ouder te wesen dan deerste dat hy in Carinthen vonden hadde / dwelck dat bleeck dat ouder was / want sy creghen bescheet met certificatie vanden Cloosstere / als dat het selue Exemplaer ghegheschreuen hadde (met synē eyghene handt) die tweede Duytsche Keyser Lodouicus Pius / deerste van dien name / de sone van Karolus Magnus / welcke Lodouicus Pius van synen sone Lotarius (gheuanghen wesende) een heel Jaer lanck int selue Clooster gheuanghē was gheselt / binnen welcken tyde dat hi t selue exemplaer met synē eyghen handt ghe schreuen hadde / ende dat selue exemplaer hadde soo langhe int selue Clooster verdonckert gheleghen / alsoo datmen die letteren (ouermidts die verduysterheyt) nauwelicx ghelesen en conste / eñ tselue packende is daer mede (syn affairen volbracht

Dit ghe-schiede int iaer ons Heerē 815.

bzacht hebbende) na Weenē gereyst/binnen welcker reysen dat hy gereyst hadde meer dan. 200. mylen weechs/eñ binnen Weenē comēde/eñ op sȳn ruste weseñ/so heeft hy beyde de voorē exemplaria/ by een gecōfereert/eñ claerlȳckē/eñ beschēelȳcken gecopieert/ eñ int iaer van 1551. te Basel int latȳn latē dzuckē/welckē dzuck vcocht wesende/is wederom te Parȳs in Vzancrȳck int iaer van. 1560. herdzuct. Dwelc wi altesamen wtē latȳnē in duytschen ouergheset hebben. Dese Abdias/ heeft selver met sȳnen sterflȳcken oogē/ Jesum Chzistum onsen salichmaker gebenedȳt binnē sȳnen leuē hier op der aerden lichamelȳcken gesien/ want hy was een vandē. lxxij. discipulē ons heerē Jesu Chzisti/ welcke Abdias/ dat de Apostelē Simonem eñ Judā gheuolcht is/doen si (int scheyden der Apostelen) in Persida het woozt des heeren dē heydenē gingē pzeken/ eñ die twee Apostelen van daer scheydende eñ nadenmael dat sy binnen Babilonien langen tȳt gepzeert/ eñ veel volcx met die ganssche gemeynte bekeert haddē/eñ wederom vā daer scheydende hebben si den selven Abdiam binnē Babilonien bisschop gheozdineert. Daer en boué blȳcket inde Histozie vā Sinte Andzies onder tgheral van. 37. dat dese selue Abdias/als een discipel des heeren bi Andzeam in Asien ghesien geweest heeft/eñ dat

dat hy oock by Joannem Euangelistam in Ephesien gheweest heeft/ by dat wonderlyck mirakel / dat Johannes dooz die gratie Gods dede der eerbare persoone Dzusiana/alst blyct indehistoize vã sinte Jan Euangelist/onder tgetal vã.xij xxviij.xxix.xxx.wederom so heeft hy ooc gesien eñ by geweest/ byde heerlycke daden vanden Apostel Thomas onder tghetal vã.xx.Dacromme Eer.vzouwe machmen dit vzyelycken sonder eenich achterdenckẽ eñ twyfelachtichеyt lesen eñ vaste lycken gheloouẽ/al eest dat saecke dat die werckẽ bydẽ Apostelẽ geschiet/seer wonderlyck schynen te wesen/dies en derf hẽ niemant verwonderẽ/want die almogẽde God Chzistus Jesus/heeft in haer eñ deur haer/eñ sy als dienders eñ volbzengers vã Gods wille/hebbẽ van Chzistus wegen wonderlycke teekenen eñ miraculen den volcke gedaen/ gelyck hen Chzistus belouet hadde/als Joãnes openlyckẽ betuyget in syn.xiij.Capittel van synder Euangelien/welcke wonderlycke miraculen men haer bzoosselycke menscheyt niet toeschzyuen en sal/maer belyden/eñ gelooue dat alleen die wonderlycke wercken God almachtich werckende is / de welcke dooz eenen goedẽ oprechtẽ wille/ eñ supuerheyt haerder ghedachtẽ eñ vyf sinnen in haer woonende is/ gelyck alsser geschzeuen staet/want ick sal in haer woo

nen

nen eñ in henliedē wandelē/eñ ic sal haer-
lieder God wesen/wacromme wi behoo-
*Psal.*138 ren die Apostelen eñ alle Gods lieue hey-
ligē in grooter cerē eñ reuerentie te hou-
den/wetende datter geschreuē staet: maer
v oziendē sūn my wter matē seer eerlijc-
kē gewozden o God / wter maten seer is
haer heerlijcheyt verstoort/ eñ op een an-
Eccle. *xliij.* der staet geschzeuē aldus. Laet ons louē
die glozieuse mannē. Dacrōme Ghena-
Eer.vzouwe/indē name vandē seluen al-
moghendē Gods sone/onsen Heere Jesu
Chzisti/so hebben wy tselue(dat Abdias
eerste Bisschop binnē Babylonien int he-
bzeeus vandē Apostelē gheschreuē heeft/
eñ sūn discipel Eutropius int Grieck / eñ
Aphzicanus int Latijn ouergestelt heeft/
met ooc dat leuen vandē eerweerdigē A-
Int wer- poste Sinte Mathias(die welcke dat in
der Apo- Judas plaetse bydē Apostelē ontfangen
stelen int was)wtē Latijnen in gemeyne duytscher
I.capit. spzaken getranslateert/eñ in.xij.capittelē
gheschelt. Eñ dat om anders gheen saken
wille/dā dat wy wter memozien der men-
schen bzenghen souden die verstoorde leu-
genachtige afgrijselijcke verdoemelijcke
leeringhe der Caluinisten/Lutteranē/eñ
andere ketterien(valschelijckē strijdende
tegens die.vij.sacramenten der heyliger
kercken)eñ dat wy die stantachtighe vzo-
me liefhebbers der ouder Catholijcker re-
ligien der heyligher Roomscher kercken
met

met deser tegenwoordiger warachtigher
Historien recreeren/vermaecken/eñ vro-
melijcken onderrichten mochtē. Eñ daer
om so heb ic (uwer hoocheden) seer eerw.
vrouwe/moeten desen saligē strijt der A-
postelē toeschrijuen/om dat ic uwer Eer.
kenne als een vroome beschermerisse eñ
verhebster der ouder Catholijcker Room
scer religien/het welck aen uwer Eer. wel
blijckende is/siende die sorghe/neerstic-
heyt/eñ groote diligentie (principalijckē
door die gratie Gods gheregeert eñ be-
stiert) die uwe edele wijse/eñ voorsienige
eerweerdichedē (wt grooter iōste tot dat
Christen geloue eñ die heylige Roomsce
kercke in alle plaetsen vā dese Neder lan-
dē nv bewijsende zij/in welckē propooste
totten eynde toe perseuererende God al-
machtich geue uwer Eer. altijt gelück eñ
voorspoet tot sijnē glorien eñ uwer Eer.
sielen salichept Amen. Eñ int laetē van
deser onser materien/comende totte prin
cipalen so bid ich uwer Eer. seer ootmoe-
delijcken dat si desen onsen arbeyt int goe
de ontfanghen willen. Datum binnē der
vermeerder coopstadt van Antwerpen
den thienste Decembris. Anno. M. D.
L. XVI. stilo Brabantie.

By die alle uwe goetwillige die
naer/Jan vanden Hoffsche alias
Berchelaer.

S. Petrus, het eerſte capittel.
Paulus, het tweede capittel.
Andreas, het derde capittel.
Iacobus de minder, het vierde cap.
Iohannes Euãgeliſta, het vijfde ca.
Iacobus de meerder, het ſeſte capit.
Symon ende Iudas, het ſeuenſte ca.
Matheus, het achtſte capittel.
Bartholomeus, het negenſte capit.
Thomas, het thiende capittel
Philippus, het .xi. capittel.
Mathias, het .xij. capittel.

Hier begint

den Strijdt ende het leuen vanden heyligheu Apostel Sinte Peeter.

Dat eerste Capittel.

NAer dat God almachtich die menschelijcke natuere aenghenomē hadde / verlicht hebbende die duysternissen des werelts / wandelende ontrent dat Galileetsche meyr / heeft gheſien twee ghebroeders / Simonem Petrum / eñ Andream ſijnen broedere / worpēde het net int water (wāt ſy beyde viſſchers waren) om te viſſchen / eñ Jeſus heeft tot haer gheſeyt : Volcht my naer / Ick ſal u maken viſſchers der menſchen / eñ ſy ſijn terſtont (haer netten verlatende) hem naergevolcht. Deſe Simon die van Chriſto Petrus ghenoemt is / met Andreas ſijn broeder / waren ghebozen in een ſtadt gheheeten Bethſaida / inden lande vā Galilea / van eenen vader Joannes / oft Jona ghenoemt. Eñ op een tijt daer naer dat die diſcipulen wederom tſchepe ghegaen warē om te viſſchen / eñ dat die ſcharen Jeſum ouerdzonghen om te hoozen dwoozt Gods / ende dat Jeſus ſtont by dat watere vā Geneſareth / ende

J.

Mat. iij Marci. I.

Ioan. I.

Luce. v.

twee schepen stende / staende neffens den watere/maer die visschers waren neder-waerts gegaē/eñ wiesschē haer nettē/eñ Jesus opclimmēde in een schip/dwelc Si mō toebehoorde/heeft hē gebedē/dat hȳt een luttelkē vandē lande afstieren soude/ eñ Jesus sittende leerde die scharen wtē schepe. Eñ als hi opghehoudē hadde van sprekē/ so heeft hy tot Simonē gheseyt: Waert naert diepe eñ ontspreyt v netten om te vangē. Eñ Simō heeft geantwoort: Meester wy (alle dē nacht arbeydēde) en hebbē niet geuangē/maer in v woort sal ick dat net opspreyen/eñ doē si dat gedaē hadden so hebbē sy gheuanghē een groo te menichte vāvisschen/ ende haer netten scheurden/ eñ haer ander ghesellen ghe-wenct hebbende die int ander schip wa-ren om te comen helpen / eñ die ghecomē synde / hebben beyde die scheepkens ver-uult/alsoo dat die diep int water soncken. Dwelck als Simon Petrus sach/so is hy voor Jesum op syn knien gheualle(seg-ghende) gaet van my Heere/want ick ben een sondich mensch/ want een verschrict-heyt hadde hē beuanghē, eñ allen dē ghe-nen die met hem warē/ int vanghen van-den visschen die se gheuanghē haddē/ des-ghelijcx Jacobū eñ Joannem/Zebedeus sonen die Simons ghesellen waren/ende Jesus seyde tot Simon: Eñ wilt niet vree-

sen/

sen/want vā nv voortaen sulcx menschen
vanghen. Eñ als sy die schepen aent lant
ghestiert hadden (achterlatende alle din-
ghē) so sijn sy hē naerghevolcht. Eñ doen
nv Jesus ghecomē was in die Palen van ij.
Cæsarien Philippis vraechde hy sijnen
discipulen: Wien seggen die menschen te *Mat.xvi*
sijn die sone des menschē? Eñ sy hebbē hē
ghesecyt: die sommighe seggē dat ghi Jo-
annes die dooper sijt/ die ander seggen/ *Luce.ix.*
dat ghi Helias sijt/ eñ die ander seggē dat *Mar.viij*
ghi Hieremias sijt/ oft een vandē Prophe
ten. Ende Jesus seyde tot sijn discipulen/
maer wien segt ghi dat ick bē? Doē heeft *Ioan.i.*
Simon Petrus onuersaecht met vrijer *Mat.xvi*
herten beleden eñ ghesecyt: Ghi sijt Chri- *Hier be-*
stus die leuende Gods sone. Ende Jesus *louet Cri*
heeft tot Petro ghesecyt: Salich sijdy Si- *stus. Pe*
mon Bariona/ want vleesch eñ bloet en *trum*
heues v niet ghespenbaert/ maer mijn va *Paeus te*
der die in die hemelen is. Eñ ick segghe v *maken*
dat ghy Petrus sijt/ eñ op desen steen sal *Soect on-*
ick timmerē mijn kercke/ eñ die Poorten *der. viij.*
der hellen en sullen teghen haer niet ver- *Op desen*
winnen/ eñ v sal ick gheuē die sluetelen vā *steē, dats*
dat rijck der hemelē/ eñ al wat ghi bindet *op dē stoel*
op der aerden/ dat sal oock ghebondē sijn *des ghe-*
in die hemelen/ ende al wat ghi ontbindet *loofs.*
op der aerdē/ dat sal oock ontbonden sijn *Hier by*
in die hemelen. Van doen begonst Jesus *verstaet-*
sijn discipulē te thoonē dat hy soude moe- *men den*

Panne. De sluete le vāt rijc der hemelen, sijn die seuen sacramē-ten der heyligher kercken, ende die macht oft authoriteyt der heyligher kercken. Mat. xvi Christus voorseyt hier sijn passie. Mat. ix. Luce. ix. Dit beschrijft Matheus breeder in sijn. xvij. cap.

ten gaen tot Hierusalem/eñ veel lijden vā den Ouders / Scrijben ende Pzincen der Pziesteren/eñ ghedoot werdē/ eñ ten derden daghe verrijsen. Eñ Petrus Jesum tot hemwaerts nemende / heeft hem bedonst te straffen/seggbende:Verre sy dat van v Heere / dat en salv niet ghescbiedē. Eñ Jesus hem omkeerende heeft tot Petro ghesevt: Gaet achter my Sathana/ ghi sijt my tot arghernisse / want ghy en smaect niet dat godlijc is / maer dat menschelijc is. Eñ naer cozten dagen eest ghebeurt/dat Jesus ghenomē heeft Petrum eñ Jacobum/eñ Joānem sijn bzoeder/ eñ hy leydde se op eenen hoogen berch besijden/eñ hy is in een ander ghedaente verandert ghewerst vooz henlieden / eñ sijn aensichte heeft claer ghescbenen als die sonne/eñ sijn cleederen sijn wit ghewozdē als sneeu/ eñ siet henlieden hebbē geopenbaert Moyses ende Helias met hem spzekende. Eñ Petrus heeft gesevt: Heere het is ons hier goet te sijn / eest dat ghy wilt so laet ons hier makē dzie tabernakulen/ v eenen/eñ Moysi eenen / eñ Helie eenen/ want hi en wiste niet wat hy seyde/wāt si waren vāvzeesen seer verualert. Eñ Jesus ophoudende meer van sijn Passie te seggbē / tot dat het hoochtijt van Paesschen naeckende was. Daer naer eest ghebeurt dat Jesus veel ghesevt hadde totte Jodē

van

van sÿn ghebenedÿde vleesch ende bloet/ om dweick (want sÿs niet en ghelooft) sÿn dier tÿt veel discipule vā Christo ghe weken/ eñ hem verlatende/ en hebbē nopt meer met hem gewandelt/ daerōme spract Jesus tot sÿn twaelf Apostelē: wildy ghy lieden oock weck gaen? Doen antwoordē hem Simon Petrus: Heere tot wyen sullen wy gaen/ ghi hebt die woordē des eewichs leuens/ eñ wy gheloouē/ eñ wi hebben ghekent dat ghi Christus sÿt/ die leuende Gods sone. Doen heeft Christus gesept: En heb ick v niet alle twaelue vercoren/ eñ een vā v allen is een Duyuel: dat spract hy vā Judas Simons den Iscariter/ want dat was die ghene die hem verraden soude al was hy een vanden twaelf Apostelē. Eñ daer naer dat sy te Capharnaum ghecomē sÿn/ soo quamē tot Petrū die den tolpenninck ontfinghen/ eñ si hebben tot hem gesept: v meester en betaelt hy den tolpenninck niet? hi seyde: Jae hi. Eñ doen hy in huys ghecomen was/ soo voorquā hem Jesus seggēde: Wat dunct v Symon? die Coninghē der aerden van wyen nemen sy tribuyt oft Chÿns? vā hare kinderen/ oft van die vreemde? Eñ hi seyde vā die vreemde. Jesus seyde tot hē/ soo sÿn die kinderen dan vry/ maer op dat wy henliedē niet en verargeren/ gaet henen ter Zee/ eñ werpet een anghel wt/ eñ

eñ Marcus int. ix.
Lucas int ix.
Ioan. vi.
mat. xvij
Christus beuelt Petro eñ belast hē tol te genen.

dē vísch dyer ten eerstē aencomet/ neemt dien/eñ sÿnē mont open gedaen hebbende/ suldy eenē staterpenninck vindē/dyen nemende/gheeften henlieden vooz my eñ

liij. v. Eñ vooz den feestdach vā Paesschē/wetende dat sÿn vze ghecomē was/ende dat sÿn hemelsche vader hē alle dingē in han

Ioan. xiij den gegeuē hadde/eñ wāt hi vā God wtgegaē was/ eñ wederōme tot sÿnē hemelschē vader ghinc/so staet hi op vant auōtmael/eñ lept sÿn cleederē af/ eñ als hi een lÿnē cleet ghenomē hadde/ so heeft hy hē selue vooz geschozt/daer naer heeft hi water int bechē gegoten/eñ heeft begonst te wasschē de voetē vā sÿnē discipulē/eñ diete dzoogē mettē lÿnē cleede daer mede hy voze gheschozst was. Alsus is hy gheco-men tot Simon Petrus/eñ Petrus spzac tot Iesum: Heere wascht ghi mÿn voetē?

Die eens ghedoopt is en mach niet herdoopt werden maer is by na sÿn doopsel ge uallen so sal hi sÿn voetē was

Iesus heeft hē gheantwoozt / dat ic doen dat en weet ghi noch niet / maer ghi sult dat namaels wetē. Petrus spzack tot Iesum: Ghy en sult my die voeten niet wasschē inder eewicheyt. Iesus heeft Petro gheseyt: Eest dat ick v niet en wasssche/ so en sult ghi gheen deel met my hebbē. Petrus seyt tot hem: Heere niet alleen mÿn voeten maer oock mÿn handen eñ hooft. Iesus spzack tot Petro: Die ghewasschē is/die en behoeft niet dan dat mē sÿn voeten wasschc/maer hi is heel suyuer. Daer

naer

naer is Jesus wederomme ter tafelē gaē schē dets
sitten/ ende onder ander woorden die sy hemselue
te samen hadden/ soo heeft Jesus in sijnē doopē inē
gheest ontstelt werdende openbaerlijck water der
tot hen allen gheseyt: Voorwaer voor- penitētie
waer seg ick v datter een van v lieden mij na ordinā
verraden sal. Hierom saghen die discipu- tien der
len op malcanderen/ twijfelende vā wien heyligher
dat hy sprack. Aldus was daer een van kercken.
sijnen discipulen rustende op Jesus bor-
ste/ den welcken Jesus lief hadde/ den sel- Dit was
uen heeft Symon Petrus ghewenct/ en- sint Ian
de gheuraecht/ Wie eest daer hy af seyt? Euāgelist
Voorts daer naer heeft Christus tot haer- v.
lieden ghesproken: Kinderkens noch
een weynich tijts ben ick met v/ ghy sult
my soecken ende niet vinden / daer ick
gaen/ en muecht ghy niet comen. Doen
sprack Symon Petrus: Heere waer gaet
ghi? Jesus heeft hem gheantwoort: Daer
ick gae/ daer en muecht ghi my nv niet
volghen/ maer ghi sult my hier naer vol-
ghen. Doen sprack Petrus tot Christum:
Heere waeromme en mueghen wy v nv
niet volghen? Ick sal mijn siele voor v te
pande setten. Doen sprack Jesus tot hem
naert beschrijuen vant sinte Lucas in sijn
xxij. capittel: Suldy v siele voor my te pan-
de stellen? Symon Symon / Sathanas
heeft begheert v lieden te siften ghelijck
terwen mele / maer ick heb voor v ghe-

beden / opdat ghy volherdich in v ghe-
loone blijuen soudet/ ende ghy naemaels
beheert wesende / dat ghy alsdan v broe-
ders stercket/ eñ Petrus heeft tot Chri-
stum ghesproken : Heere ick ben bereyt
met v te gaen inden kercker / ende inden
doot. Eñ Christus heeft tot Petrum ghe
seyt: Eer den haen te nacht craeyt so sul-
dy my driemael loochenen. Eñ als dē lof-
sanck geseyt was/ vander tafelē opstaen-
de is Christus met sijn elf discipulen wt-
gegaen na den berch van Oliueten/ ouer
een ruierken Cedron genoemt/ eñ Chri-
stus heeft tot sijnē discipulen ghesprokē:
Ghi sult allegader verargerniſſe lijdē in
mi in deser nacht/ wāt daer staet ghescre
uē: Ic sal slaē dē herder eñ die schapē sul
len verstroyt werden/ maer als ick verre-
sen sal sijn/ sal ick v voorgaen in Galileen.
Doen heeft Petrus tot Christum geseyt:
Al waert dat si alle in v verargert werdē/
ick en sal nēmermeer in v verargert wer-
den. Doen seyde hem Jesus: Voorwaer
seggheick v: Eer den haen te nacht twee
mael craeyen sal/ so sult ghi my driemael
gheloochent hebbē. Eñ Petrus sprac stou
telijcken totten Heere: Jae al moeste ick
met v sterue/ so en sal ick v niet loochenē.
Eñ Jesus comende met haer in een dorp-
Dit staet breeder ken Gethsemani ghenoemt/ eñ by hē ne-
mende secretelijcken Petrū eñ sinte Jan

eñ

eñ sint Jacob twee sonen van Zebedeus/ eñ is een weynich van daer sijnen hemelschen vader gaen aenbiddē/ eñ wederom comende tot sijn drie discipulen heeft tot Petrum gheseyt: Slaept ghi nv Simon: Alsoo en hebt ghi niet een vre met my mogen waken: Waect eñ bidt op dat ghi in gheen becoringhe en valt. Ende naer dat hi driemael ghebedē hadde/ alsoo die Euāgelisten bzeeder vermanen/ gaende ter plaetsen daer hy gheuanghen soude werden/ eñ siende die discipulē hoe dattet met haren Meester gheskelt was/ hebbē si tot Chzistum ghespzoken: Heere oft wy ons ter weere steldē: Eñ siet Simon Petrus hebbēde een mes/ heuet tselue uter scheeden ghetoghē/ eñ slaende den knecht van den oppersten Pziester/ heeft hē sijn rechter ooze afghehouden. Eñ Chzistus heeft tot Petrum gheseyt: steeckt v mes weder om in sijn scheede/ want al die tsweert nemen/ sullen metten sweerde vergaen. Eñ die Joden nemende Jesum gheuanghen/ hebbē hem gheleydt eerst tot Annam eñ van daer tot Cayphas huys/ doen ter tijt opperste Pziester. Eñ Petrus heeft hem gevolcht vā verre/ om het eynde vā sijnē Meester te sien/ hoe dat met hem vgaen soude/ met sint Jan die ten selven huyse bekent was/ eñ heeft het ionckwijf vandē huyse als poozterse ghespzoken/ eñ heeft

inde passie vā die iiij. Euangelistē beschreuen eñ ō der cortheyt wil hier achtergelaten.

Petrum (die voor de doze stont) met hem binnen gheleyt / deſe dienſtmaecht ſiende Petrum int lichte / eñ hem wel beſiende / heeft hem gheſeyt: Eñ ghy waert ooc by Jeſu van Galileen / bent ghy ooc vā ſynen diſcipelen? Eñ hy heuet muſaect / inde teghen voor dichcyt van hem allen ſeggende: Vrouwe ick en ben van ſynē diſcipulē niet. Jck en kenne hem niet. Jck en weet niet wat ghy ſegget / dit ſeggende stont hi in hem en wermde bynde kolen / inde ſale / bynde Scarianten die Chriſtum daer geuanghen ghebzocht hadden / wantet ſeer cout was / eñ Petrus is doen ter duer en wtgegaē / eñ die haen heeft eerſtwerf begonſt te craeyen. Eñ Petrus wederom binnen gaende / heeft hem ſtaen wermē / eñ corts daer naer / naer die eerſte verſaeckinge / heeft hem een ander deerne gheſien / die welcke totten Scarianten begonſt te seghen. Eñ deſe was met Jeſus van Nazarenen. Doē ſeyden hem die Scarianten: En bendy niet van ſinē diſcipelen? doen ſpzac daer een ander: Ghy bent van ſynen diſcipulen. Eñ Petrus heeft anderwerf geloochghent met eede gheſwozen seghende: O menſche ick en bens niet / noch ic en kens mans niet. Ende corts ontrent een huere daer naer quam daer een ander vanden ghenen die daer ſtonden seggende: Warachtich ghy ſyt een van henlieden /

Die eerſte verſakinge. Chriſtus heeft in dier nacht groote oude ghebēdē wāt die ſcariēn hem niet en ghedoochden te wermē.

Die.ij. verſaeckinghe.

den/ want ghy bent een Galileeus man/ eñ v spraecke maect v bekent. Doen spract hier een van des opperste priesters knechten/ Malchus neue/ dyen Petrus sijn oor afghehouden hadde: Eñ heb ick v met hem int hooftken niet ghesien? Doen begonste Petrus te veruloeckē eñ te sweerē/ dat hy den mensche niet en kende / daer sy af seyden. Ende met dat hy dit seyde soo heeft die haen wederomme ghecraeyt. Eñ Christus hem omkeerende/ heeft Petrum aenghesien. Eñ Petrus is ghedachtich geweest die woorden Christi. Eer dē haē tweemael crayt so sulsy mi driemael loochenē. Eñ Petrus wtgaende heeft bitterlijcken gheschreyt. Eñ doē ons heere nv verresen was vander doot/ ende Maria Magdalena op den eersten dach vanden Sabaoth/ des morgens vroech doent noch duyster was naer den graue ghegaen was naert beschriuen van Sinte Jan in. xx. Capittel/ eñ siende dē steen vanden graue geleyt/ so is Maria Magdalene terstont geloopen tot Simon Petrus/ eñ totten anderen discipel den welckē Jesus lief hadde/ eñ heeft hē geseyt: Sy hebben den heere wten graue wech genomē/ eñ wy en weten niet waer sy hem geleyt hebben. Hierom is Petrus wtghegaen ende die ander discipel naer den graue toe/ eñ si twee liepē te samē/ eñ Sint Jan liep seer-

Petrus doet penitētie voor sijn missdaet in schreyen, vasten eñ bidden ouermits leetwesen van sijn misdaet, want hy was vastende sonder eten ende drincken van dier tijt af in bitterheit der tranē tot dat Christus verresen was.

Ioan. xx.

Dit was Sint Jan euāgelist

der-

der dan Peeter/alſoo dat hy eerſte totten graue ghecomē is vooz Petrus/ende als hem Joannes neder ghebooght hadde/ſo heeft hi die lynen doeckē daer ſien liggē/ daer onsheere mede begrauē was/maer nochtans en is hy daer niet inne gegaen. Eñ Simon Petrus is naer ghecomē vol ghende Joannem/eñ Petrus is int graf ghegaen/eñ heeft die lynen doecken ſien ligghen/ende den ſweetdoeck/die op ſyn hooft gheweeſt hadde/niet by die lynen doecken gheleyt/maer by ſonder ghewonden op een plaetſe. Alſus is oock Joānes daer oock inne ghegaen/eñ hi heuet ghe-ſien eñ gheloouet/want ſi en wiſten noch die ſchziftuere niet/dat hi moeſte vander doot verryſen. Alſus ſyn die twee diſci-pulen wech ghegaen tot hem ſelue. Dit beſchryft ſint Jan in ſyn.xx.capittel. Daer na dat Jeſus hem verthoonde aen die zee
xxj. Tyberiadis/daer vgadert waren Simon Petrus/eñ Thomas die ghenoemt was Didimus/eñ meer andere/ſoo heeft Si-mon Petrus tot henliedē gheſpzokē: Ick gae viſſchen/eñ ſi antwoozden/wy comen oock met v/eñ ſy ſyn wtgegaen ende ghe clommē in een ſchip/eñ op dien nacht en hebben ſy niet gheuanghen: maer doent mozghenſtont was ghewozden/ſtont Je ſus op dē oeuer/eñ naer dat hy hen heeft bevolen/dat ſi het nette werpē ſoudē aen

die

die rechte sÿde des schips/dwelck gedaen hebbende/en hebbē si het net niet mē water connen ghetrecken/ouermits de groote menichte der visschen die int net warē. Hierom heeft die discipel den welcken Jesus beminde geseyt tot Petro: Het is die Heere. Doen Simon Petrus dat hoorde/ dat die Heere was/so heeft hi hē met sÿnē rocke omgordt (want hy naect was) ende heeft hem seluē inde zee gheworpē/eñ alsoo ten lande gheswemt/eñ ten lande gheclommen sÿnde/heeft hi het net opt landt ghetrocken vol grooter visschē. C. liij. Eñ naer dat sy met malcanderen wat gheten hadden/soo heeft Jesus met Simoni Petro ghesproken: Simon Joannis hebdy my lieuer dan dese? Hi seyde hem: Jae ick Heere ghi wetet wel dat ic v lief heb. Doē seyde hem Jesus: Voedt mÿn lammeren/ eñ sprack noch tot Petro wederom: Simon Joannis sone hebdy my lief? Doen sprack Petrus: Jae ick Heere/Ghy weet wel dat ick v lief hebbe. Jesus sprack tot hem: Voedt mÿn schapen. Eñ ten derden male sprack Christus tot Petro: Symon Joannis sone hebdy my lief? Petrus worde bedroeft/om dat hi hē ten derden mael seyde/hebdy my lief/ende sprac tot Jesu: Heere ghi weet alle dingen/ghi weet dat ic v lief hebbe. Christus seyde tot Petro: Voedet mÿn schapen. Ick segghe v voorwaer

Ioan. xxi

Vyt dit mirakel werden si dē Heere kennende.

Hier crÿcht Petrus volcomen macht om die heylige ghekercke te regeren Soect oock onder .ij.

Ioan. xxi waer voor waer/doen ghi iongher waert
Nota bene. doen schorste ghi v/eñ wandelde daer ghi
wilde/ maer als ghi sult out gheworden
sijn/soo suldy v handen wtstrecken/ende
een ander sal v schorten/ eñ leyden daer
ghi niet en wilt/ eñ dit heeft hē Christus
gesept/te kennē gheuende met wat doot
dat hi God soude verclaren/ ende voorts
sprae hi tot Petro: Volcht my naer/eñ Pe
trus omgheckeert sijnde/heeft gesien dien
discipel volgende dien Jesus beminde/die
welck oock int auentmael ruste op Jesus
borste(dit was sint Jan Euangelist) die
hē vraechde: Heere wie eest die v verradē
sal/eñ Petrus desen siende sprac tot Chri
stū: Heere maer wat sal dese? Jesus sprack
tot Petro: Wat leyt v daer aen/ Ick wil
dat hi so blijue/tot dat ic come/volcht ghi
my naer. Dit beschrijft sint Jan in sijn. xxi.
capit. Naer dat Jesus Christus nv opghe
Act. i. clommē was tē hemel/ So is Petrus met
dander discipulē naer Jerusalem gegaē/
eñ hebbē daer Mathiam gheorē tot een
Apostel/ die welcke Judas plaetse vuult
heeft eñ sijn Bisdom aenueert/ naer wt
wijsen der historiē int werck der Aposte
len int eerste capittel. Daer naer heeft Pe
Act. ij. trus openbaerlijcken Christum beleden
doen si den heyligen Gheest ontfanghen
haddē. Daer naer sijn Petrus eñ Joānes
Ghetijdē. opgeclommen ten tempel/ter neghenster
vren

yzen der biddinge / eñ daer wert een man ir. ghebzacht die cruepel was van sijns moe ders lichaem/den welckē si dachlicx stel den aen die poozte des tempels / diemen noemde die schoone poozte/ dat hy soude aelmissen bidden vanden ghenē die indē tempel ghinghē. Als dese ghesien hadde Petrum eñ Joannem beghinnende indē tempel te gaē/so badt hy om een aelmisse te ontfangē / eñ Peeter met Joānes hem aensiende heeft ghesept totten Cruepelē: Siet ons aen/ende hy sach henliedē aen/ hopende dat hi yet vā henliedē ontfangē soude/eñ Petrus heeft totten Cruepelen gesept: Gout eñ silver en heb ic niet/ mer dat ic hebbe dat gheue ick v/ Inden name Jesu Chzisti van Nazareth/ staet op ende wandelt/ende grijpende sijn rechter hant heeft hem opgheuē/ eñ terstont sijn sijn beenē eñ voetē vast gewozden/eñ opspzingende hy heeft ghestaen/ende hy wandelde/eñ hi is met hem indē tempel gegaen/ wandelende eñ opspzingende/eñ God louende/inde pzesentie vā allen menschē/de se cruepele was ouer die .xl. Jarē out/daer na hebben die pziesteren der Jodē grootē haet tegens die Apostelen gehadt/eñ Petrus heeft sijn gheloue eñ hem selue teghens die pziesteren vzomelijckē verantwoozt/eñ veel volck totten Chzistē ghelooue bekeert/ die alle haer goeden verzochten/

Dese Actē.iij.

Petrus eerste mi rakel.

Dese Historie staet breeder int werck der Apost. int iij. cap.

Hierōme doet penitentie eñ bekeert v op dat v sondē mochē wtgewischt werden.

Actē.iiij.

Anania waerom me heeft Satanas v herte ghestemt

Leert te liegen dē heyligen geest &c

cochten/eñ bzochten tgelt booz die voetē der Apostelen / eñ beleden al dat sy hadden/Onder welcke datter een was Ananias met Saphyra sijnder huysvzouwē/dat sy sommighe goeden verswoghen eñ achterwaerts hieldē / sijn daerom(dooz Peeters woozden) inde pzesentie van haer alle ghestozuen / eñ meer andere schoone teekenen eñ miraculen heeft Petrus met dander Apostelen gedaen naer wtwijsen der Histozien int Werck der Apostelen int vierde ende vijfste capittel beschreuen.

Dit sijn die woordē Petri int werck der Apostelen int v. capittel

Door die scaduwe van Petrus werdē die siecken genesen int werck der Apostelen int. v. cap

Daer na doen die Apostelē die te Hierusalem waren gehoozt hadden/ dat Samarien het woozdt Gods ontfangen hadde/ soh ebbē sina Samarien/Petrum eñ Jodē die siecken gesonden/ die welcke als sy daer gecomen waren, hebbē dooz die van Samarien gebeden/ dat sy den heyligen geest souden ontfangē/want nyemant vā haer allen en hadden noch den heyligen geest ontfangē/ maer si warē alleenlijckē gedoopt inden name des des Heeren Jesu. Doen leyden die twee Apostelen haer handen op die van Samarien / eñ sy ontfinghen den heyligen gheest / dwelc siende Simon Magus dat doozt oplegghen der Apostelen handē/ den heyligen geest gegeuen woozde/so heeft hy den Apostelen gelt geboden/seggende: Gheeft my dese macht/op dat alle de ghene(wien

Leset. v. Cap. van vore tot ten eynde toe vt.

Petrus derde mirakel.

Hierwert

ick

se die hant op legghen sal) den heyligen gheest mach ontfanghen. Ende Petrus heeft tot hen gheseyt v gheit sy met v ter verderffenisse/aengesien dat ghy gemeynt hebt/dat die gaue Gods/om geit te vercrÿghen is/ghi en hebt gheen deel oft lot in dit woordt/want v herte en is niet oprecht voor God/daer om doet penitentie van dese uwe archeyt/en bidt God oft v bi auenture en vergheuen mocht werden dit ghedachte ws herten/want ic sie seyde Petrus/ dat ghy sÿt int die galle der bitterheyt/en int verbont der ongherechticheyt. En Simō heeft geseyt tot Petro en Joannes/bidt ghy lieden voor my den heere/datter niet van dese dingen die ghy gheseyt hebt op my en come. Dese Simon was te vozen inde stadt van Samarien een Tooueraer verleydēde tvolck vā Samarien/seggēde dat hy wat groots was/ na den welcken dat sy alle hoozden vandē minstē totte meestē/seggende: dese is die cracht Gods/ diemen groot noemt/en si hoozden naer hem/om dat hyse lange tÿt met sÿn Toouerien verdwaest ghemaect hadde. Maer doen si Philippo vandē rÿcke Gods verrondighende ghelooft hadde/ en dattee indē naē Jesu Chzistigedoopt werden mannen en vzouwen/ doen heeft Simon selue oock ghelooft/en als hy gedoopt was/soo hinckt hy Philippo aen/en

verboden alle geestelÿcke beneficiē te vercoopen/eñ is genoempt Symonie wt deser plaetsen. Act. viij.

Acto. viij

Hier van soect breeder onder xiij. Dit vindi oock in

Eusebio in historia Ecclesiastica int eerste capittel dāt tweede boeck.

siende datter teekenen eñ seer groote miracakelen ghedaen werdē / verbaest sijnde verwonderde hi hem seere. Ende als Petrus ende Joannes voorwaer ghetuycht eñ ghesproken haddē het woort des Heeren / soo sijn si wederomme ghegaen naer Hierusalem / ende in veel lantschappē der Samaritanen preecten sy dat Euangeliū.

xi.

Daer naer eest ghebeurt / dat Petrus (doen hi alomme doorghinck veel steden ende dorpen) quam tot die heyligben die te Lydde woonden. Ende hy heeft daer eenen man gheuonden Aeneas genoemt / acht iaren ligghende te bedde / die welcke was gichtich / ende Petrus seyde tot hē: Aenea die Heere Jesus Christus maecke v ghesont / staet op ende maecket v bedde selue: ende terstont is hy opgestaen / ende sy hebben hem alle ghesien / die te Lydde woonden / ende te Saronem / die welcke sijn bekeert totten Heere. Ende in Joppe was een discipelinne Thabita ghenoemt / dats te seggen Dorcas. Dese was vol goeder wercken / ende aelmissen diese dede / ende tis gheschiet in dien daghen / dat sy sieck sijnde sterf. Die welcke (als sijse ghewasschen hadden) hebben haer op eenen solder ghelept / ende want Joppe by Lydde was / soo hebben die discipulen (hoorende dat Petrus daer binnen was) twee mannen ghesonden / tot hem biddende:

Petrus. iiij. mirakel.

En

En wilt v niet laten verdrieten tot ons te comen. Ende Petrus opstaende/ is met henlieden ghecomen/ ende doen hy daer ghecomen was/ so hebben sy hem op den solder gheleydt/ ende alle die weduwen hebben rontsom hem gestaen al wenende/ende thoonende hem die onderrocken ende ouercleederen die henlieden Dorcas ghemaect hadde/ ende Petrus medelyden hebbende metten bedruchten weerulens/ eñ als sy alle daer wtgeworpen waren/ die daer binnen waren/ so heeft Petrus met ghebooghden knien ghebeden/ende totten lichaem ghekeert synde/ heeft hy gesept: Thabita staet op/ ende sy heeft haer oogen open ghedaen/ ende Petrum ghesien hebbende/is sy recht op gheseten. Petrus gheuende haer syn hant/ heeft haer opghericht: eñ als hy die heyligen ende weduwen gheroepen hadde/soo heeft hy ry. haer leuende hen ouerghegeuen/ende dit miraekel is kennelycken ghewordē ouer gheheel Joppen/ eñ daer heeftter vele in den Heere gelooft. Eñ tis gheburt dat hy veel daghen bleef te Joppen/ by eenen Symon den Leyrouwer/daer na is Petrus doer des Enghels vermaen wt Joppen ontboden/van Cornelius Centurio/ ende ten selven tyde creech Petrus een wonderlyck visioen/ eñ Petrus met Cornelius boden wt Joppen gaende/ heeft

Petrus verwecht Dorcas vander doot, eñ is syn.v.miracel. V ghebet is verhoort, eñ uwe aelmissen syn ter gedenckenis van Gods aenschyn ghecomen, ins

Werc der Apostelen int. x. cap Die in Christo geloouen die ontfangē vergiffeniße der sondē int werc der Apostelen int. x. cap Dit leset breeder int werck der Apostelen int xij. Cap.

hem het Christen gheloof gheleert/ende sijn alte samen met Cornelius Centurio gedoopt inden name Jesu Christi/naer wt wijsen der Historien int werck der Apostelen int thiende eñ. xi. Capittel breeder verclaert / daer naer heeft die Coninck Herodes Petrum gheuanghen/maer Petrus wert door den heylighen Engel verlost/eñ Herodes ghestraft naer wtwijsen der Historien. Int werck der Apostelen int. xij. Capittel breeder verclaert. Hier na heeft Petrus menighen tijt het woort Gods ghepreect eñ Bisschop geweest in Antiochiē in Ponto/Galatia/Capidotia Asia eñ Bythinia/eñ daer naer (om Symonem Magum te verdrijuen is hy gherepyst na Roomē eñ daer opperste bisschop gheresideert. xxv. Jaer/vt Hyero. refert. Dit aldus geschiet synde / so is wederom opghestaen Symon van Samarien voor ghementioneert/die welcke Petro ghelt

xiij.

Soect ooc onder. x.

gheboden hadde/voor de gaue des heylichs Geests/die welcke hem wtgaf voor een wijs/ ende onsterffelijck Propheet/ belouende alle den ghenen die in hem geloofden / dat sy eewelijck souden leuen.

Dit is genomen wt Abdia.

Dese selue Symon magus (begheerende Peeters weghen te beletten/eñ tselue geloone dat Petrus leerde/te niet te doen)

heeft

heeft Petro eenen ſekeren dach beſchey-
den om inde teghenwoordicheyt van alle
den volcke / met Petro openbaerlyck te
diſputeren / doen ter tyt was Petrus by
Cæſariũ Stratonis. Doen nv den geoor-
dineerden dach vander diſputatien ghe-
comen was/ tſmorghens vroech ſoo ſtont
Zacheus die ſtadthouder vander ſtadt bi
Petro/ eñ ſprack tot hem: Het is tyt Pee-
ter/ dat ghi gaet diſputeren/ wãt het volc
is met ſulcker menichtẽ inde ſale vgadert
dat ſy malcanderen ouer hoop dringẽ/ v
vwachtende/ eñ int middel vandẽ volcke
ſtaet Simon Magus met veel volcx om-
ringelt. Petrus dit ghehoort hebbende/
om dat hy dẽ Heere ſoude moghẽ bidden
heeft ſõmige van ſynẽ partyen doen wy-
cken/ die noch van haer ſonden niet geſuy
uert en waren die ſy door onwetenſchap
miſdaen hadden/ eñ heeft totten anderen
gheſeyt: Laet ons toch bidden broeders/
op dat God (om ſyn onſprekelycke berm-
hertigheyt/ door Chriſtum ſinen ſone) mi
helpen mach wtgaende/ voor die ſalicheit
der menſchen die vã hem geſchapen ſyn.
Eñ doen Petrus dit gheſeyt hadde/ ende
ſy den Heere ghebeden hadden / om ſyn
Godlycke gratie/ ſoo is hy ghegaen ter
plaetſen / daer die menichte des volcks
vergadert was/ ende nae dat hy ſach dat
ſy alle ſtil weſende/ neerſtelycken waren

toe hoorende / en dat hy Symonem Magum int middel van haer allen / als een vaendragher sach staende / soo heeft Petrus terstont openbaer aldus begonst te seggben: Wrede sy met v allen / die ghene die bereyt sijn haer rechter hant te gheue die Waerheyt. Want alle die ghene die de Waerheyt onderdanich sijn / die laten haer duncken dat sy God danckbaer sijn / ende hem vrientschap doen / ende si ontfanghen seckerlijck van God schencken van groote gauen / ingaende die voetpaden sijnder rechtueerdicheyt. Waeromme dat het principaelste van allen is te onder soecken het rijcke Gods / ende sijn rechtueerdicheyt. Sijn rechtueerdicheyt voorwaer / Op dat wy onderwesen moghen werden / om rechtuaerdeijcken te doen / ende te leuen. Sijn rijck voorwaer / op dat wy bekennen souden wat loon dat totten arbeyt / ende lijdtsaemheyt / ende patientie ghecoordineert is. Int welcke dat den goeden gheset is vergheldinghe van dat perpetueel eewich goet / ende den ghenen die teghen sijnen godlijcken wille doen / een yeghelijck naer dat hi misdaen heeft / rechtuaerdighe vergheldinge der pijne. Daeromme ghestelt in dit teghenwoordich leuen / is v van noode te weten den wille des heeren / daert plaets gheeft om te wercken / want soo wie wil (eer dat hy

God is die waerheyt.

xiiij.

Soeckt eerstmael het rijck des hemels, en sijn rechtueerdicheit, en alle dese dingen sullen v toeghe worpen werden.

Mat. vi. Capittel.

En si sulle voorts comen die goet ghedaen heb

sijn

ſyn leuen ghebetert heeft) het ghene on- *ben, tot*
derſoecken/ dat hy niet vinden en mach/ *die verri-*
dwaes ende oncrachtich ſal alſulcke on- *ſenisſe*
derſuechinghe weſen/ wāt die tyt is cort/ *des leuēs,*
ende het gaet het oordeel der diſponerin- *maer die*
ghe van een goet leuen aen/ ende niet der *quaet ghe*
onderſoechinghe. Ēn daeromme voor al- *daē heb-*
le ſaken/ ſo eeſt dat wi behoorzen te ſoeckē/ *bē, tot die*
wat dat wy oft hoe dat wy behoorzen te *verriſse-*
doen/ om dat eewich leuen te verchrygē. *niſſe des*
Daeromme dit is myn ſententie/ ghelyc- *oordeels.*
kerwys (dat waerachtich is) hen die Pro- *Ioan. v.*
pheten hebben laten voorſtaen/ Datmen *Van nv*
eerſt van die rechtueerdicheyt onderwra- *voorts*
ghen ſal/ vanden ghenen die hen God be *ſeyt den*
lyden te kennen. Daeromme heefter ye- *geeſt dat*
mant yet dat hem beter dunckt te weſen/ *ſi ruſten*
die mach dat ſegghen/ ende gheſeyt heb- *ſoudē vā*
bende/ laet hem hoorzen/ maer met patien- *haren ar-*
tie ende ruſte/ want daeromme heb ick v *beyden,*
al te ſamen in myn voorreden voor een *want hen*
gruetenisſe/ die forme des vreedts ghe- *werckē*
wenſcht. Hier op heeft Symon Magus *volgē hen*
gheantwoort: Wy en behoeuen uwen *Apo. xiij*
peys niet/ want eeſt ſake dat Peys eñ een-
drachticheyt van noode ſyn/ om die waer
heyt te vinden/ ſo en hebbē ons ſaken niet
te bedupden/ want moordenaers en oneer
lycke perſoonen/ accoorderen met malcan-
deren in peys eñ vredē/ eñ eeſt by al dien/
dat wy lieden daerom tſamen ghecomen

sijn/Om dat wy om des vreedts wille/ in onse saecken vereenighen souden/soo en sullen wy geen profyt doen/den ghenen die hier tegẽwoordich sijn/maer wi(haer bedrieghende) sullen vrienden scheyden. Daerom en wilt geenen peys/maer stryt begheeren/eñ condy so verwint mijn erroren/eñ en soect ghen vrientschap/met onrechtuerdige flatteringhe verkregen. Voor alle saecken so wil ick dat ghi weten sult. Dat daerder twee rechten oft schermen/daer behoudet deene die ouerhant/ eñ dander die nederlaghe. Ende Petrus heeft hem ghesept/waeromme vreesdy so dickwils te hooren vanden peys? Oft ghi niet en weet / dat die volmacktheyt des werts vrede is/want wter sonden spruytẽ twist eñ oorloghe/eñ waer geen sonde en ghebuert/ daer werdt inder disputatien vrede/eñ in de wercken waerheyt bevonden. Doen sprack Simon Magus: dese woordẽ en hebbẽ niet te bedieden die ghy sprect/maer no sal ick v toonẽ die macht mijnder godlijcker moghenthcyt/dat ghi terstont voor my vallen sult / eñ my aenbidden. Ick ben die eerste moghenthcyt/ die altijt eñ sonder beghinne ben. Inghegaen in Rachels mijns moeders lichaem/ ben als mensch wt haer ghebooren/op dat ick vanden menschẽ ghesien soude mogẽ werden. Ick heb door die locht gheuloghẽ inde

xv.

Rom. vij.

Hier blaſphemeert Simon Magus God ende doet Chriſtum groote iniurie die warachtige ſone Gods god ende menſche.

inde ghedaente van vierighe vlammen. Ick heb die beeldē van deē plaets op dander doen vertrecken/ dat doot was heb ic leuendich ghemaeckt/van steenen heb ic broot ghemaeckt. Ick ben vanden berch gheuloghen / die Enghelen hebben my onderhouden/eñ ick ben ter aerden ghedaelt. Dit en heb ick niet alleen gedaen/ maer ooch so mach ic tselue nu noch doē/ op dat ickt met alle die selue saken betoonen mach/want ick ben die sone des Heeren/staende inder eewicheyt/eñ insgelijcx allen den ghenen / die my gheloouen/sal ick inder eewicheyt doen staen. Maer alle uwe woorden sijn ydel/noch ghi en moghet geen werck der waerheyt doē blijcken/ ghelijck die selue Tooueraer/die v ghesonden heeft / die sijn seluen niet en const verlossen vander pijne des cruycen. Ick can ooch maken dat ick verswijmen sal vuyten handen eñ ghesichte der ghenen die my sullen willen omvanghen/ eñ wederom als ick ghesien sal willē wesen/ sal ick my vertoonen/eñ openbaer maecken/ eñ wil ick vliedē/so can ic die bergen doorgraue/eñ sal de steenroot sen als leem vermorwende doorgaē. Eest sake dat ic my van eenen hooghen berch laet vallē/ allele ens oft ick vā yemanden neder ghesuert werde sal ick ongheschendt incommende afghebracht werden. Ghebonden

ende soo dicht inden heyligē geest. waerom me dat hi sonder pe nitentie gestoruen is eñ eewe lijck verdoemt. niet ō dat oordeel der menschē maer om die rechtueer dicheyt Gods, die alsoo wel te louen eñ te danc ken is vā sijn recht ueerdieheyt als van sijn barmhertigheyt.

Sebium in Ecclesiastica historia int. ij. Boeck int xiij. xiiij. Capittel.

eñ gheuanghen sÿnde/can ick my verlossen/eñ die my gheuanghen hadden / can ick seluer vanghen eñ spannen. Indē kercker gheboeyt sÿnde/ sal die boeyen eñ slooten van selfs open doen gaen. Doode beelden sal ick also maken/ dat sy sullen schÿnen (den ghenē diese sullen sien) menschē te wesen. Onuerhuets sal ic nyeuwe boomen doen wtspruyten / ende sullen eer yet lange nyeuwe ranckēs met vollē voorts bringhen. Ick sal my seluen int vier werpen/ende niet verbranden. Ick verander mÿn ghedaente/so dat ick niet bekent en werde/eñ can den menschen thoonen dat ic twee aensichten hebbe. Ic can mi veranderen in een schaep ende geyte. Een cleyn kint wesende sal ick eenen baert doen hebben. Ick sal inder locht geheuen werden/ al vlieghende. Ick sal veel gouts toonen/ ende Coninghen maken/ende aenghebeden werden als die Heere. Int openbaer sal ick met godlÿcke eere begaeft werdē/ alsoo dat sy my een ghelÿckenisse maken sullen/als God eeren ende aenbiden. Eñ wat wil ick v veel segghen/al tgheen dat ick wil can ick volbrenghen/veel saken desser aengaende / heb ick door experientie volbracht / daer en bouen sprack Symon Magus noch. Als my mÿn moeder Rachel beual totten velde te gaen macyen/ick siende die seysen staende / heb die

selue

selue belast te gaen maeyen / ende heeft thienwoudt meer ghemaeyt dan alle dander. Ic hebbe veel nieuwe ionge spruytē (al bottende) do en spruyten wter aerden / ende haer vruchten doen bringhen / ende den naesten berch heb ic anderwerf doorgrauen. Dit van Simon gheseyt synde / soo heeft Petrus ghcantwoordt. En schrijft niemanden anders die eere toe die God toe behoort / want dat ghy een tooueraer bent / dat hebdi genoech bekent eñ doē blijcken door v feytē. Maer ons meester / die welcke die sone Gods eñ sone des menschen is / die is openbaerlijck goet. Ende dat hy die warachtighe sone Gods is / dats gheseyt ende wordt gheseyt den ghenen diet behoort geseyt te syn. Maer ghy Simon spraeck Petrus / en wildy ymmers niet bekennen dat ghy een Tooueraer bent soo laet ons met allen dese menschen hier teghenwoordich / tot uwen huyse gaen / ende dan salt blijcken / wie dat ter een Tooueraer is / ende Petrus dit seggende / so heeft Symon beghinnen te blasphemeren / te vlammen ende te vloecken / ende eenen oploop geschiet synde / alle te samen in rueren wesende / en heeftmē hem niet connē gestraffen / eñ Petrus (dat hi niet schynē en soude om der blasphemien wille / te willē wynē) is stātach tich bliuen staen / eñ heeft Simonem den

tooueraer

tooueraer sterckelijckē begonst te straf-
fen/eñ voic om deser blasphemien willē/
beroert sijnde/hebbē Simonem den Too
uenaer wt die sale stootende / voorts wt
den huyse verdreuen/eñ hi verdreuen sijn
de/en is hem niemant vanden scharen ge
volcht/dan een persoon alleen/eñ die scha
ren des volcx stil wesende / heeft Petrus
hem lieden in deser vueghen begonst aen
te spreken. Verduldelijcken lijdsaemlijckē
broeders/behoordy die quaden te verdra
ghē/Wetēde al eest dat se die heere mach
wthouwē/laet se nochtās dueren tot harē
ghesettē dach/in welckē dach dat oordeel
ende vonnisse gheschieden sal van alle
sakē. Waeröme dan en soudense wy niet
moghen lijden/die de heere patientelijc
verdraecht/wien dat hemel eñ aerde on-
derworpen eñ onderdanich sijn/ daerom-
me ghilieden(die duer penitentien totten
heere bekeert werdet)willet dē heere v
knien buyghē / eñ Petrus dit ghesprokē
hebbende/soo heeft alle die menichte den
heere haer knien ghebooget / eñ Petrus
sijn oogen slaende naer den hemel / heeft
al schreyende ouer dat volck gebeden/op
dat die heere door sijn goethey t hē wilde
gheweerdigen te ontfanghen/den genen
die tot hem vliedē/eñ naer dat Petrus sijn
ghebet totten heere ghestort hadde/ende
geboden hadde dat sy t sanderdaechs wat

vroegher versamen souden/ heeft God ghecelebreert/ēn daer naer/naer de ghe- xvij.
woonte gheruſt/ēn tſanderdaechs tſmorghens vroech/comende een van Simons den Tooneaers diſcipel tot Petrum roepende/heeft geſeyt: Ick bidde v om Gods willen Peeter/wilt my catiuich menſche (deerlijcken van Simon den Tooneaer bedrogen) toch ontfanghen/ dē welcken Simon (ouermidts die wonderlijcke teekenen/ die ick van hem ghesien hebbe) als eenen hemelschen Heere aengehangē hebbe/ nochtans ic v sermoonen gehoort hebbēde/ so is my Symon de Tooneaer een quaet menſche duncken te ſijn. Tis nochtans warachtich / doen hy van hier scheydde / dat ick hem alleen naerghevolcht ben/ want ick en kende noch volcomelijchē ſijn ongenade niet: maer doen hi my hem sach corts naervolghen/ my seggende salich te weſen / heeft my tot in ſijn huys gheleydt/ende ontrent der middernacht ſprac hi tot my: Ick sal v beter maken dan alle menſchē/ wildy tot dē eynde toe met my perſeuererē. Dwelck ick hem belouet hebbende/ heeft vāmi eenen eedt van volherdich te weſen gheeyſcht / den ſelven eedt vāmy ontfanghen hebbende/ so heeft hi my op mijn ſchouderē gheleyt om te draghē sommighe vuyle beſmette grouwelijcke ēn vermaledijde van ſijn se-

cten.

creten eñis my ghcuoicht. Daer wy nv bi diezee ghecomẽ sijn / so is hy in een schip (dat wy daer by alle ghelucksvonden) ge-treden / ende heeft my van mijn schoude-ren ghenomen tgheen dat hy my bevolen had te draghen / ende een weynich tijts wten schepe comende / en heeft niet we-derom wten schepe ghebrocht / maer tis seeckerlijcken waerachtich / dat hijt som in-dezee gheworpen heeft / ende badt my daeromme dat ick met hem reysen wilde / seggghende dat hy naer Roomen reysen wilde / ende dat hy daer soo liefghetal sou de sijn / ende voor eenen heere ghecht / met godlijcke eere begaeft soude werdẽ. Dan (sprack hy) sal ick v met alle godlijc-ke gauen veruult sijnde / met vele knech-ten bewaert / eerst dat v believt wederom herwaerts te reysen / vrij ende vranck we-derom seynden. Ick dit hoorende ende hem hier inne eenichsins niet betrouwẽ-de / maer vaerstaẽde hem een Toovenaer ende bedriegher te wesen / so heb ick hem gheantwoordt. Ick bid v toch en nemes in gheenen euel. Want my mijn voeten seer doen / ende daerom wt Cesarien niet ghegaen en can. Daer en bouen soo heb ick een ghetroude huysvrouwe / ende cley-ne kinderkens / dwelcke ick gheheelijckẽ verlaten niet en mach / ende hy dit hoo-rende / ende mijn traecheyt verwijtende /

is

is naer Roomen ghetoghen seggende. Als ghi nu hoozen sult/ wat eere dat my te Roomen gheschiet sal zÿn/soo salt u berouwen/dat ghi met my niet ghereyst en bent/ ende dit gheschiet sÿnde/ soo is hy (soo hy seyde) naer Roomen ghetoghen. Maer ick ben sonder vertreck hem naerts ghecomen/biddende dat ghi my wilt ontfanghen ter penitentiē/want ick derrlÿcken van hem bedzoghen ben. Doen hy (die van Simone den Toouenaer weder om ghekeert was) dit gheseyt had/ soo heeft hem Petrus binnen inde sale doen sitten/ende Petrus voozts gaende/ ende die menichte des volcks siende meer dan hy te vozen ghesien hadde/is in sÿn ghewoonlÿcke plaets blÿuen staende eñ vertoonende den ghenen die van Simon den Toouenaer ghecomen was soo heeft Petrus ghespzoken: Dese(bzoeders)dien ghy hier siet/is eer pet langhe tot my ghecomen boodschappende my van die quade consten van Simonis den Toouenaer/ hoe dat hy sinen winckel van sÿn boose wercken der toouerien int diepste der zee gewozpen heeft/niet als hem bekeerende wt berouwe/maer vzeezēde dat hi mocht achterhaelt wesende soude hem moeten den ghemeynen rechtē onderwozpē hebben. Dit Petrus segaēde heeft hē die ghemeynte(siēde dē mēsche vā Simone Ma-

xviij.

Nota.

go

go ghecomē ſynde) ſeer ẏwondert. Daer-
ōme Petrus vertreckende vā Cæſaria/ is
tot Tripolim gecomē in Syria/ ingaēde
in Maronis huys/ heeft een bequaē plaet
ſe geſiē om te diſputeren. Doē hi nv geſiē
hadde een groote menichte van volcke/
climmende op eenen voet vandē Pylaer-
ne die daer ontrent gheleghen was/ ten
eerſten ſo heeft hy twolck gheeſtelẏcken
ghegruet/ eñ ſommighe vanden ghenen
die daer tegenwoordich waren/ eñ vandē
booſen gheeſten ſwaerlẏckē gequelt ſẏn/
vielen ter aerden neder. Eñ die onſuyue-
re gheeſtē Petrum biddende/ dat hy hem
toch wilde gedoogē noch eenē dach lāger
in die beſeten lichamen te moghē blẏuē.
Den welcken Petrus ſtraffende/ heeft
Petrus vi. mira-kel. haer beuolen terſtont daer wt te ſchẏdē.
Na deſe ſo hebben andere (beladen ſynde
met ſware ſiecten) Petrum ghebedē/ dat
ſi mochtē gheſontheyt vercrẏghen. Voor
den welcken Petrus belouet/ den Heere
te bidden/ ſo haeſt als ſẏn ſermoon wt wa
Petrus. vij. mira-kel. re. Maer terſtont als hẏt hē belouet had
de ſo ſẏn ſy ontbonden gheweeſt van die
qualen haerder ſiecten/ eñ hy heeftſe een
weynich achterwaerts doen ſittē metten
ghenē die vanden booſen gheeſten beſetē
verloſt waren. Petrus wtgaende wt die
ſtadt Tripoli/ is gereyſt naer Antiochien/
xlſ. eñ is gecomen in een eylandeken Ruha-
radum

radē geheetē/waer dat in een groot huys warē wonderlijcke groote ghelasen Pilaernē. Om die welcke te sien/ datter veel met Petro gereyst waren/ eñ Petrus verwonderende hē vā die groote gelasen Pilaernē/ buyten der deurē wtgaende heeft een arm vrouwē sien sittē biddende aelmissen/ vandē genen die indē tempel gingen/ eñ Petrus dit vrouwē sonderlinghen aen merchēde/ heeft tot haer gesept: Segt mi vrouwen/ wat gebreect v aē v lichaem/ dat ghy v onderwoppē hebt dese onrechtueerdicheyt/ om dat ghy aelmissen bidt/ eñ v (dwelc beter waer) niet en schict met uwē handen die v God verleent heeft/ met arbeyden v broot te winnen? Eñ tvrouwen swaerlijckē versuchtēde/ heeft tot Petro gesept: Och oft ic handē hadde/ daer ghe nocht in waer/ maer nv en heb ic maer fatsoen vā handen/ wāt si sijn verstoruen/ eñ met mijnen bijten lam eñ sonder gewuchtē gewerdē. Doē Petrus haer hādē genomē hebbende heeft se genesen. Eñ dit vrouwē was moeder vā Sinte Clemēt/ discipel vā Sinte Peeter/ vandē welckē sy op die selue stonde gekent is geweest/ wāt deur die cracht vā Petrus/ so heeft si ooc ontfāgē haer ander twee sonē/ Faustinum eñ Faustum (die welcke haer namen verandert hebbende) warē genoēt Aquila eñ Nitia/ eñ heeft ooc daer geuondē harē eygē man

Ghelasen Pilaernen.

Nicepho ij. libro. ca. xxxv

te rucken/te verscheuren / eñ met bÿten van een te trecken/eñ sien heeft van dit te bedzÿuen/vã harẽ twintich Jaren/tot deser hueren toe nopt opgehouden/noch en heeft van niemandẽ connen geholpẽ ghesÿn. Jae niemant en heefter mogẽ ontrẽt comen. Sy heefter veel gescheynt eñ veel gedoot/eñ was alle man te sterck/ sonder twÿfel schÿnẽde die cracht des dupuels te sÿn. Maer nv(gelÿc ghy siet)wt uwer tegenwoordicheyt/so is die vyant geulodẽ/ eñ die deuren / die met grooter neerstichcheyt vast gesloten wel bewaert warẽ/vã selfs open gegaen/eñ si staet hier ghesont voor v/biddende dat ghi ter eeren van desen daghe/dat haer gesontheyt gheschiet is/v met haer ouders/desen dage by haer blÿuende wilt verblÿden. Dit van eenen vanden huysgesinne dus vertelt sÿnde/eñ die boeyen van haer handen eñ voetẽ/vã selfs ontsloten wesende/soo heeft Petrus seckerlÿcken verstaen/dat sy deur hem geholpen was/eñ heeft sÿn consent ghegeuen/diẽ dach in haers vaders huys te blÿuen. Daer na is Petrus te Roomen ghecomẽ/eñ ten seluẽ tÿde voorsiende dat deyn de sÿns leuens nv aenstaende was. Ghestelt sÿnde/ inde vergaderinghe vanden broeders nemende Clementen sÿnen discipel metter hãt/ is snellÿckẽ onder twolc opgestaen/eñ heeft int aenhooren vã een

xxi. *Clemens werdt Paus ghecreeert vãPetro*

yeghelÿc-

gelijcken van die gemeyne Christē ver
gaderinge/dese woorden gesprokē/hoort
my broeders eñ mijn medehelpers. Wāt
gelijck als ick volcomelijckē geleert ben/
van mijnē heere/eñ meester Jesu Christo
(die my gesonden heeft) dat eynde myns
leuens is hier voor de doore. Ic sal desen
Clemente ordineren/tot eenē bisschop/dē
welcken ic bysonder alleen betrouwe den
stoel mijnder predicatien eñ leeringe/die
welcke van beginsel af totten eyndetoe/
in alle saecken mijn medegheselle is ghe-
weest/eñ daer deur die waerheyt van ge-
heel mijnder predicatien ghekent heeft/
die in alle mij temptatiē volherdich sijn/
suer ende suet met my gesmaect heeft/dē
welcken ic bouen al dander in alle manie-
ren hier toe bequaem bevonden hebbe/dē
heere aenbiddēde/eerende/eñ dienende/ *Het offi-*
dē menschē beminnende/reyn/suyuer vā *cie vā een-*
leuen/gheneycht tot leerē/sober/goeder- *nē goedē*
tierē/rechtuerdich/lijtsamich. Connēde *pastoor*
ooc verdragē het ongelijck vandē sommi *ofte prie-*
gē vādē ghenē die int woort des heerē on- *ster.*
derwesen eñ gheinstrueert werdē. Waer
omme dat ic hē ouer leuer/die machte vā
te bindē eñ te ontbinden mi gegeuen van
dē heere/op dat van alle saechē daer hi af *Paeus*
ordineren/eñ gebiedē sal inder aerdē/dat *machte*
selue geordineert sal wesen inden hemel.
Want hi sal tgene dat vā noode wesen sal

bindē/eñ ōtbindē/eñ dit geſeyt hebbēde/ heeft ht Clement ſÿn hāt op ſÿn hooft ge leyt/eñ hē in ſÿnē pontificael ſetel doē ſittē/hē veel ſakē inſtrucrēde/hoe eñ in wat manierē/dat hi zÿ heylige kercke hē beuolē ſÿnde/ſoude regerē/eñ ſÿn ſchaepkens voedē/eñ op die ſelue tÿt Paulus te Roomē comēde/heeft Chriſtum dē Heere ge-

xxÿ. predict. Doē warē(indē tÿde vā Nero dē Keyſer)tot Roomē ſalighe Doctoren der Chriſtenē. Die twee Apoſtelē Petrus eñ Paulus/deur die welcke dat het geloouwies inder hertē der mēſchē/eñ die heylige religie heel begonſte te verbreydē/wāt ſi hooch verheuē warē in wonderlÿcke eñ duechdelÿcke werckē/eñ vermaerde meeſterſchap deur die cracht der godlÿcker gratiē. Daer na heeft Nero(deur dē Tooucnaer Symonem)die.ÿ. Apoſtelen ſeer ſwaerlÿcken tegenpartÿe begonſt te weſen/want Symon Magus/dē Keyſer Neronem/deur diuerſche duyuelſche bedzie gelÿcke conſten/heel tot hemwaerts ghecregē hadde/alſo dat hem Nero ſonder eenich twÿfel/een voorſtander ſÿnder ſalicheyt(bewaerder ſÿns leuēs) betroude te weſen. Want Nero en gheloofde anders niet dā dat hem die victorie inde oorloge/eñ gehoorſaēheyt der Heydenen/eñ voorſpoet in allē ſaken/allenlÿcken deur Symonem ſekerlÿckē geſchiedē ſouden.

Nicephorus.iij.lib Cap.xij.

Egeſippus.iij. lib.capitel.xÿ. Vander deſtructie vā Ierusalem.

Maer

Maert Petrus die Apoſtel heeft alle Sy monis des Tooueneers ydelheyt eñ alle ſyn ſchandelike ſtuckē int licht gebzocht/ want dat licht der waerheyt/eñ die claer heit des woozts Gods/dwelc om der ſalic heyt der mēſchē wil/cozte lingē was wer dē ſchyñēde/ vdwyñēde die duyſterheyt der gātſer leugenē vanō gedachtē der mē ſchē/heeft dooz die Apoſtelē ooc vdzeuen die duyſterniſſen der onwetēſcap. Doē Si mō Magus mettē blixē des warachtich liehts gellagē zyde is ter ſtōt blit vāvſtāt gewozdē: eñ wāt hi nv in Judeē/ dooz dē Apoſtel Petro (vā die leelike feytē/die hi bedzeuē hadde) grootelikē beſchaētſyñde was ouerzee geulodē/eñ in ander plaetzē ooc genoech beſocht die macht vā Petro/ heeft hē nochtās (Petrū te Roomē vooz comēde) vſtout te beroemē dat hi dooden conſt vweckē. Eñ op die ſelue tyt was te Roomē een edel Jongelinc geſtozuē/van des keyſers maeſcap/eñ doē nv de vziēdē vādē aflyuigē tſamē vgadert warē/ heb bē ſi onō malcanderē geuraecht. Ofter ye māt mocht weſen/die hē vanō doot vwec kē mochte. Inde ſelue werckē was petrus dier tyt ſeer onō dē volcke gheeſtimeert/ mer vidē heydenē en had hi geē geloue. Maer wāt haer dē rou bedwāc te ſoeckē raet/ſo zyſe tot Petrū gegaē. Eñ daer wa rēō ooc die hē lietē dūckē/ datmē Simonē

Magum ooc moesten gehat hebbē / op dat se alle beyde / teghenwoordich souden mogē sijn. Doē heeft Petrus tottē vziēdē vandē afluijgen gheseyt / dat Simon die hem vermetē hadde dooden te verweckē / eerst (waert hem mogelijckē dē doodē verweckē soude / eñ en waert hem niet mogelijckē) hi en twijfelde niet / Chzistus en soude dē afluijgen wel vertroosten. Daer begōst Simon Magus (die vā grooter mogentheit bydē heydenē geestimeert was) een voorwaerde te ondersettē / dats waert bi al dien dat hy den doodē verwecte / dat Petrus als dan gedoot soude werdē / die hem sijn macht verachtende groote iniurie hadde aen gedaen / eñ bi al dien dat Simon den dooden niet en const verweckē / maer dat Petrus den Jongelinck vāder doot dede opstaen / dat als dan Simon Magus die selue sententie des doots ghehoorsaem soude wesen / diemē Petro geordineert hadde. Dit contract aldus geslotē sijnde / heeft Petrus opgehoudē / maer Simon Magus heeft begonst / eñ genakēde des afluijgēs bedde / heeft begonst te tooneren eñ heymelijcte mōpelē duyuelsche woordē / eñ die omstāders hebbē hen latē duncken dat het hooft vādē doodē begonste verruerē / eñ die heydenē begonstē opē baer luyde te roepē / dat hi nv leefde / ende met Simone spzack / eñ hem grootelijckē te-

tegen Petrum veronweerdicht/dat hi hē dier macht vermetē hadde. Doē heeft Petrus van haer begeert/dat si een weynich swygen wildē/eñ heeft gesept: Erst sake dat die Jongelinck leeft/so laet hem spzekē/eñ is hi verwect/laet hē opstaē/en wādelen eñ met ons couten. Ick sal v lieden warachtelycken bewysen die veruertenisse zys hoofts/die ghi siet/dat niet warachtich/maer anders niet dan phantasie en is/eñ hi spzack voozts: Laet Symon Magus vanden bedde vertrecken/eñ die bueselingē des duyuels sullē te vollen ontdect werdē: so is dan Symon Magus vanden bedde geleydt/eñ sonder eenich hope des leuens / bleef dat doode lichaem stil opt bedde liggen. Petrus stont vā verre eñ in hem seluē met biddē een weynich becommert synde/heeft met luyder stemmē geseyt: Jongelinck ic segge v staet op/v make gesont onse Heere Jesus Chzistus / eñ terstont so stont die Jōgelinc op/eñ heeft gespzokē eñ gewandelt/eñ Petrus heeft hē synmoeder leuendich gegeuē/die welcke doē si dē Apostel wederom beghiften woude/weest sonder sozch (spzac Petrus) moeder van uwen sone/eñ en vzeest niet/ want hi heeft synen bewaerdere. Eñ doē nv tvolck Simonem den Tooueuaer wil dē sternigē spzac Petrus tot haer: Tis hē genoech voor syn lidē/dat hi bekēt in syn xxiiij.

stuckē verwonnē te sȳn. Laet hem leuē eñ laet hem siē weer hi wil ofte niet en wille
xxv. dat rȳcke Chzisti vermeerderen. Hier en binnē wert Symon Magus vāt binnen gequelt eñ deur die Apostolȳcke glozie ghecreyt sȳnde is geloopen totten Keyser Neronem/Petro eenen nieuwē twist berockende/heeft so veel vandē Keyser vercregen dat hi Petrum rocpen soude. Doē sy nv beyde vooz den Keyser stondē/so heeft Symon eerst begonst te spzekē. Ick verwonder my (seyt hi) Keyser/dat ghi desen mā vā eeniger weerdē houdt (ongeleerdē visscher alder luegenachtichste) noch in woozdē noch in werckē ofte in eenigerhā de saken vā eeniger machte. Maer op dat ic hē niet gelȳdē en can/so sal ic nv dan mȳn Engelē gebiedē dat si comē wzeecken mi ouer hē. Tottē welckē Petrus seyde: Seckerlȳcken ic en vzeese v Enghelē niet/die bedwongē werdē mi te vzeesen deur die cracht eñ vast betrouwē desen mȳnē Heere Chzisti/die welc dat ghȳt sȳt/ daer aē liecht. Wāt isser godheyt in v (die de seerete der hertē deurstet) segget mi dā nv Symon wat eest dat ic peyse: ofte wat ic doē sal/welcke gepeysen/eerweerdige Keyser ic v heymelȳcken te kennē geuē sal/eer v Symon Magus eenige luegenē te kennē geuet op dat hi niet en can ghelieghē wat ick dencke. Daen spzack Nero: Coemt

hier

hier Petre ende segt mi tghene dat ghy peyst. Doen sprac Petrus/beuelet dat mē mi hale een garsten broyken/eñ datment mi heymelijckē geue/doē nv dat beuolen was/soo sprack Petrus. Laet nv Symon seggen watter van my gedacht/ ghesept/ eñ gedaen is. Doen sprack Nero/wat segt ghy hier toe Simon? Simon die antwoort de: Ja laet Petrus seggen wat ic gepeyst ende ghedaen hebbe/doen sprack Petrus wat Symon peyst dat sal ick toonen bi al dien dat hi eerst seyt wat ick gedacht hebbe. Dwelck Symon ghehoort hebbende/ dat wil ick(sprack hy) Heer Keyser dat ghy wetet/ dat nyemant der menschen ghepeysen enweet dan alleen God daeromme liecht Petrus/tot welcke woordē dat Petrus anderwerf sprack: Maer ghi Symon(die welcke segt dat ghy die sone Gods sijt)segt my wat ick peyse wat ick nv ghedaen hebbe int heymelijck segget vry wt condy ghy . Maer Petrus heeft het garsten broyken ghebenedijt dat hy ontfanghen had in twee stucken ghebroke hebbende/heeft beyde die stuckē/deen stuck in sijn rechter mouwe ende dander stuck in sijn slincker mouwe beselt. Doen Symon dē Toouenaer ontstelt sijnde van gräschappē om dat hi tsecreet vādē Apostel niet en cōste geseggē/so heeft hi luyde geroepē seggēde: laet daer voorts comen groote

Petrus gheeft Sy moni te radē wat dat hy peyst.

xxvi.

groote honden eñ verlinden Petrum in de p̄zesentie vandē Keyser. Eñ dit geseyt hebbende / so hebben hem daer vertoont wonderlijcke groote hondē eñ hebbē Petrum innegeloopē. Maer Petrus wtreckende sijn handē om te biddē heeft dē hon dē het bzoot ghethoont dat hy gebenedijt hadde/dwelc die hondē siende terstont so sijnse verdwenē eñ nieuwers meer gesiē. Doen keerde hem Petrus totten Keyser. Siet heer Keyser(spzach hy) ic heb v gethoont wat Simon ghepeyst hadde niet met woozdē maer metten werckē / want die ghene die belouet hadde sijn enghelen tegen my te seynden/die heeft soo honden verthoont/op dat hy soude doen blijcken hem te hebbē geen hemelsche maer hont sche engelen. Waer duer dat Simon Magus seer gestoozt sijnde / heeft begonst te toonē alle zij macht vā Tooueriē/eñ heeft alle tvolck vergadert seggende hem ghestoozt eñ gram gemaect te wesen vanden Galileeschē/eñ dat hy die stadt vāRoomē verlaten soude/de welcke hy pleech te beseermē eñ oozdineerde eenē dach op welcken dach hy seer beroemelijckē beloofde als dat hi hem al vliegende duer die locht soude laten vueren / gelijckerwijs als hy (so wanneer hem believen sal/ ten hemel te varen) sal gaen sitten in sijn moghentheyt. Eñ nv den gheoozdineerden dach

Nicepho ij. libro ca. xxvii xxvij.

aenge-

aenghecomen sijnde / begonst hy te Roomen bouen op den berch Capitolinum te climmen/eñ hem vandē berch neder werpende/heeft begonst te vliegē. Doē heeft hem tvolck begonst te verwonderen ende hem te eeren. Ja veel warender die seydē dattet die cracht Gods was ende niet des menschen die also metten lichaem vlooch naer den hemel/ende seyden ooc dat Christus sulcks nopt ghedaen en hadde/ ende veel warender die daer by bleuen. Doen sprack Petrus staende int middel vanden volcke: Heere Jesu toont nv v moghenthept ende en wilt niet toelaten dat v volc dat noch in v gheloouen sal / door dese ydel consten bedroghen werde / laet hem alsoo vallen (sprack hy) Heere/ dat hy al leuende bekennen mach dat hy v godlijcke macht niet en mach weder staen. Doen nv Petrus die Apostel dit met sehreyenden ooghen ghebeden had/soo seyde hy: Ick beswere v alle die ghene die hem draecht inden name Jesu Christi dat ghy hem nv verlaet. Eñ terstont die vyanden ghehoorsaem wesende aen die stemme Petri hebben hem verlaten ende die beweghinghe sónder vlueghelen die hi aen ghedaen hadde hem benomen wesende/is hy van bouen neder ter aerden gheuallē/ nochtans niet gheheel doot/maer het lichaem heel gebroken ende die beenen verleeme

Symō Magus wil vliegē eer hy vluegelen heeft.

leemt naer een cleyn huerkē tijts heeft hy op die selue plaetse sijnē gheest gegeuen.

Egesippus. iij. lib. capi. ij. b. Nicephorus. ij. lib ca. iij. b.

Eñ Nero dat vernemende/ so is hi seer bedroeft gheweest om dat hi vā Symone bedroghē eñ verlaten was/eñ ghestoort om dat hi alsulckē profijtelijcken eñ der ghemeynten seer noot sakelijcken man verloren hadde / so heeft Nero begonst raet te vragen/hoe dat hi Petrum ter doot soude mogen brenghen. Daerōme dede hi ghebieden dat men Petrum vanghen soude. Eñ doenmē hem tselue van te vorē waerschoude dat hy vlieden soude/soo heeft hi altijt daer teghen gheweest / segghende: Dat en sal ick gheensins doen dat ick wt vreesen des doots vliedē soude/wāt hi seckerlijcken wiste dat hem eñ een yeghelijcken voor het lijden Christi te stade comē soude die eewighe Croone der ontsterfflicheyt. Doen Petrus dit eñ dier ghelijcken voor hem ghenomē hadde/ soo heeft het volc schreyende hem ghebedē/ dat hy haer niet en wilde verlaten / noch dat hy ooc (aenstaende die groote vuolghinghe vandē Christenen) die tranē van soo veel deughdelijckē persoonē niet versmadē en wilde. Ten lesten Petrus verwonnen sijnde deurt bitter schreyē vandē volcke/ heeft haer daer inne belieft / belouende wt Roomē te gaen. Daerōme so haest alst nacht gheworden was eñ die broeders te

Gode

Gode beuolē hebbende/ eñ sijn gebet ghe
daen hebbende/ so is hi alleen wt Room̄
vertrockē. Doen hi nv aen die poorte ghe
comen was/ so heeft hi Christum ghesien
hē te ghemoet comē/ den welcken hy aen-
biddende heeft tot hē geseyt: Heere waer
gaet ghi? Christus heeft ghesey t: Ick co- *Hoe dat*
me te Room̄ om wederōme ghecruyst te *Christus*
werdē. Dwelck Petrus gehoort hebben- *ghecruyst*
de/ heeft daer wt dstaen dat tselue gespro- *wert in*
ken was van sijnder passien. In welcke te *sijn wtuer*
wetē dat Christus soude schijnē te lijden. *coren ghe*
Den welckē dat menlijcken was te lijdē in *loouighe*
alle sijn wtuercoren/ niet naer pijne des *menschen*
lichaēs/ maer naer contemplatie vā berm
hertigheden eñ goedertierlijcke affectie
tot sijn wtuercoren. Daerōme is Petrus *Ro. v. vi.*
wederōme naer Roomen gekeert/ eñ ghe *Petrus*
uanghen sijnde van de wakers/ is eer yet *indē eer-*
lanck ūwesen ter doot des cruycē. Dwelc *sten brief*
openbaer sijnde/ soo is onuersiens eenen *int derde*
grootē hoop volcx vā mannē eñ vrouwē *capittel.*
ouer hoop gheloopē/ alsoo dat die stratē te
nau waren/ ende riepen met luyder stem-
men: wat heeft Petrus misdaen? datmen
hem dooden wil? wat is die stadt van hem
te cort gheschiet? T is seer qualijcken ge-
daen den onnooselen ontschuldighen ter
doot te brenghen/ eñ tis grootelijcken te
duchtē eñ te vreesen dat Cristus sijn doot
noch wreeckē sal/ eñ dat wi alle geplaecht

sullen

ſullen werdē/eñ Petrus begonſt het volc te vzeden te ſtellen ſoo hi beſt mochte/op dat ſi hen tegens Neronem niet en ſoudē miſgaē/ſo heeft hi tot haer gheſeyt. Ghi Romeynſche mannē die gene die in Chriſto gelooft eñ in hem alleenlijcken hopet/ hebbet toch in uwer gedachten ſijn lijtſamicheyt eñ vertrooſt v in die teekenē die ghi deur my geſien hebt/daeromme wilt hem verdzagen comēde eñ retribuerē de verwachten die daer coemt eñ ghreft een ygelijcken loon naer werckē. Dit ſelue dat ghy nv in my ſiet geſchiedē/ dat is my al van te vozē vanden Heere deur ſeHere teekenen ghetoont als dat den diſcipel bouen ſinen meeſter/noch dē knechte bouen ſijnen Heere niet en is/ daeromme weet dat ſeker dat ick my daer toe haeſte op dat ic ontbonden ſijnde vā dit ſterflijck lichaem mach bydē Heere geſtelt werdē/ maer waer na toeue ic toch (ſpzack hi) dat ic niet ter galgen en gae. Laet die veruolgers mijn lichaem houden. Ic ſal met mijnen geeſt den Heere aenhangen eñ genakende den Cruyce/ſo heeft hy gebedē dat men hem mettē hoofde nederwaerts/eñ metten voetē op waerts cruycen ſoude/ om dier cerē wil/dat den knecht niet ſchijnē en ſoude gecruyſt te ſijn als den Heere. Dwelc gedaē ſijnde/ſo heeft hy indē cruyce hangende tottē volcke begonſt te ſpzeken:

Math. xvi.

xxix. *Math. x.*

ken: O onſprekelijcke ende diepe miſterie des Cruycen. O bandt der liefden die ✠
nemmermeer te ontknoopē is. Dit is dat hout des leuens/int welcke dat die Heere Jeſus verheuen ſijnde/heeft alle dingē naer hem ghetoghen/dit is dat hout des leuens in welcke dat ghecruyſt is geweeſt dat lichaem des heerē ons ſalichmakers/eñ in dit ſelue is die doot doorſtoken ende die ganſche werelt ontbonden vande banden des eewighē doots. O gratia die nieuwers by te ghelijcken en is. O onuergancklijcke liefde des Cruycen. Daeromme ſoo danckeic v Heere Jeſu leuende Gods ſone niet alleenlijcken en danck ic v metten monde ende metter herten/ maer ooc met mijnen geeſt/daer ick v mede bemine/daer ick v mede ſprecke/daer ick v mede aenroepe/daer ick v mede houwe/daer ic v mede verſtae/daer ic v mede ſie. Ghy ſijt my alle dingen. Ghi ſijt in alle dingē/ghi bēt mi geheel/eñ mi en is anders niet dan ghi alleen/die goet ſijt eñ warachtich die ſone Gods ende God/ dien metten eewigen vader eñ heyligher gheeſt ſi eere ende glorie ſonder eynde altijt inder eewicheyt inder eewen der eewen/eñ doē dat volc met luyder ſtemmē ſeyden Amē/heeft hy Chriſto ſijnen gheeſt gheghenē. Wiens lichaem dat Marcellus een van ſijn diſcipulen ſonder conſent van yeman-

Vaticanus locus is te Roomen een plaetse entrēt dē Tyber by Engelenborch.

den met sijn eyghen handen heeft vanden cruyce gedaen/eñ met costelijcke weirieckende salue gheselft bewaert/ in sijn eyghen graf gheleyt/ in een plaetse binnen Roomen Vaticanus ghenoemt/ ontrent den triumphanten wech/waer dattet met grooter eerweerdicheyt vande ganesche stadt van Roomen in vzede gheeert werdt.

Den triūphanten wech, was te Roomen een plaetse daer die victriose Romeynen plaghen inne te comen, als si victorie vercreghen hadden.

CHier beginт den Strÿdt eñ het leuen vā Sinte Pauwels den Apostel.

Het tweede Capittel.

Aer was een mante Jeruſalem/vandē geſlachte Beniamin/ genoēt Saulus / Inde boecken van Moyſes naer der letterē/ ſeer wel gheleert / maer niet wetende oft gheuoelende vander miſterien/deſe Saulus was een vuolger der heyliger kerckē Gods/ingaende inde huyſen/ eñ treckēde mānē eñ vrouwē indē kerckere. Daeröme doen hy noch was blaſende drepgementē/eñ doot ſlagē tegen des heerē diſcipulē / is gegaē tottē Prince der prieſterē/eñ heeft vā hen liedē brieuē begeert / naer Damaſcum aē die Sinagogē/Op dat hy (waert ſake dat hy eenige vā deſen indē wege vonde mās eñ vrouwē) die ſoude mogē geuangē bren ghen in Hieruſalem. Eñ in dien prepooſte blÿuende doē hy nv was repſende/ ſo eerſt gheſchiet / dat hy by Damaſcum quam/ eñ ſiet onuerſienlÿc ſo heeft hem omſchenen een licht vten hemel/ eñ vallende op die aerde heeft hi een ſtemme gehoort ſeggende tot hem: Saule Saule waeromme

Int were der Apoſtelen int ix, capit.

veruolcht ghi my? Die welcke heeft gheseyt: Wie sydy heere? Eñ hy seyde: Ieben Iesus den welcken ghi veruolcht/het is v hardt teghent steeckÿsere metten voeten te stooten/ende hy beuende eñ verbaest sÿnde/heeft gheseyt: Heere wat wildy dat
i. Corin. xv. ick doe? Eñ hi seyde tot hem: Staet op eñ gaet inde stadt/ende v sal gheseyt werdē wat ghi doen moet. Ende die mannen die met hem reysdē stondē verbaest/ hoorende wel die stēme/maer niemāt siende. Eñ Saulus is vander aerden opgheslaen/eñ met openen ooghē en sach hy niet/ende si hebbē hem byder hant treckende geleydt in Damasco. Eñ hy was drie daghen niet siende/eñ hi en heeft niet gheetē noch gheDroncken. Ende daer was een discipel in Damasco Ananias ghenoemt/&c.

(Dit vindy oock altesamē int Werck der Apostelen int.ix.Capit. van B tot F/eñ vant.xiij.capit.af tot het eynde vant.xxvi capit.toe. Wacrōme dat wel te vmoeyen eñ te gheloouen is/dat Abdyas dit wt Luca oft Lucas wt Abdya ghetrockē heeft.)

ÿ. Daer naer/ter wÿlen dat Paulus te Roomen was doende (naer tbeschrÿuē van Abdyas/so eest den Keyser Nero ter oorē comen/hoe dat Paulus (niet alleen was een nyeu valsche curiose Gods leeringhe in-
Dit beschrijft Abdias tot brengende) maer dat hi oock twist eñ beroerte teghent rÿcke was berockende/so

is Paulus ontboden ende ghecuraecht van Nerone / dat hy reden ende beschect van sijn leeringhe soude ghe-uen/ soo heeft Paulus in deser sueghen tot Neronem ghesproken: Dan die leeringhe mijns Meesters / daer ghy my naer vraecht / die en verstaet nyemandt/dan die ghene die vastelycken met reynder herten ghelooven. Het ghene dat den peys ende liefde aengaet dat heb ick ghelcert / ende rontsomme van Hierusalem af tot Illyricum toe heb ick verruilt het-woordt des vreden. Ick heb ghelcert dat die menschen malcanderen liefhebben souden. Ick hebbe ghelcert dat se malcanderen eeren souden.

Ick hebbe ghelcert dat die rijcke ende hooch verheuen menschen hem niet en souden verheffen / ende hopen in onsekerheydt der rijckdommen / maer dat sy heur hope in Godt setten souden. Ick hebbe ghelcert den middelmatighen / dat sy(hebbende cost ende cleere)te vreden wesen souden. Ick hebbe ghelcert den armen/ dat sy haer in haer armoede verblijdē souden. Ick hebbe den ouders ghelcert / dat sy haer kinderen die vreese Godts leeren souden.

Ick hebbe den kinderen ghelcert dat sy

tē eynde toe Rom.i.ij. viij.xiij. Ephe.iiij. Eest sake dat ghys niet en ghelooft so en sult ghijs niet verstaē Esaie.vij. Vanden peys eñ liefde beschrijft Paulus breeder tot ten Corinthen inden i.brief intō 8.14.16. Tot thimo. indē eerstē brief int 4. Inden.ij. brief int ij.Totten hebreen int x.xiij. cap. Tot Rom. Int.xiij.ca Inden.ij. brief

haer ouderen onderdanich/subiect en-
de in salighe onderwysinghe ghehoor-
saem souden wesen. Ick hebbe geleert
den besitters dat sy met sorchuuldich-
heyt tribuyt gheuen souden. Ick heb-
be den Coopluyden gheleert/dat sy den
dienaren vander ghemeynten weghen
den tol souden betalen/ Ick hebbe
den ghehouden vrouwen gheleert/dat
sy haer mans lief hebben souden ende
die te vreesen als heeren. Ick hebbe
den ghehouden mans gheleert / dat
sy haer huysvrouwe haer trouwe hou-
den souden/ghelyck als sy in alder ma-
nieren willen dat haer heur huysvrou-
wen haer eer bewaren / want dat die
man punicert in syn ouerspelige huys
vrou/dat straft Godt die vader schep-
per van alle creaturen/inden man die
ouerspel bedreuen heeft.

Tot Corint Int.ij.v.vi. 13. Totten Galatē, int v. capit.

Paulus beuelt hier diē Tribuyt oft tol /culdich is dat hyt betale. Totten Ro. int. xiij. ca. Tottē Ephesien int. v. Totten hebreen int viij. capit. Totten Corinth. indē eersten brief int. vij capittel.

Voor en bouen hebbe ick gheleert/den heeren / dat sy saechtmoedigher met haren knechts doen souden. Ick hebbe den knechts ofte dienaren gheleert/dat sy ghetrouwelyckē/ ende alleleens als Godt/ heur heeren / heur meesters dienen souden. Ick hebbe die heylighe vergaderinghe der gelouighen gheleert dat si eenē almachtigē onsienlyckē eñ onbegrypelikē God eerē eñ dienē soudē. Maer dese leeringe/

Totten colos. int iij. iiij. cap.

en is my van gheenen menschen / noch deur eenighen menschе ghegeuen / maer door Jesum Christum ende vader der glorien / die my vanden hemel ghesproken heeft. Ende doen hy my seynde ter predicatien mijn Heere Jesus Christus / seyde hy my: Gaet / ende ick sal met u sijn / die Gheest des leuens allen den ghenen die in my gheloouen / ende alle tghene dat ghy segt / oft doet / sal ick rechtueerdich maken. Dit Paulus gheseyt hebbende / so heeft hem Nero verwondert / daer naer hem veronweerdighende ende int qualijc nemende soo heeft hy Paulum verweesen ter doot / ende datmen hem soude onthalsen. Ende doen Nero hoorde datmen met Paulum te dooden / niet seer en spoedde / so heeft hy ghesonden twee van sijn hellebaerdiers / Feregam ende Parthennum ghenoemt / die welcke gaende hebben Paulum vonden met een vast betrouwen eñ vrijcheyt het ganssche volck onderwijsende van die wonderlijckheden Christi. Paulus dese twee hellebaerdiers siende tot hem comende / heeft haer vermaent seggende: Coemt mijn kinderen ende ghy ghelooft oock in God / op dat u sielen salich moghen werden / die my / ende alle den ghenen die hem ghelooouen verweckt heeft deur die coemste van sijnen eenighen sone / ende in sijn

eñck (dwelck eewich is) geſtelt heeft. Doe ſprac hē die twee hellebaerdiers: Wi Paule/ſullen eerſt gaen tot Neronem/eñ verkondigen dat eynde ws doots. Maer ghi Paule wilt toch voor ons bidden/dat wy gheloouē moghen den ghenen/dien ghy preect God te ſijn. Want ſi badē Paulum voor haer ſalicheyt/dat ſi gedoopt mochten werden. Doen ſprack die Apoſtel wederomme: Maer een weynich tijts kinderen ſo coemt hier tot mijnē graue/eñ daer ſult ghi vinden twee mannē biddēde/Titum eñ Lucam/ſi ſullen naer my gheuen het teeken der ſalicheyt. Eñdit gheſeyt hebbende/ſo ſijn hem ouercomen die ruyters eñ hem buyten den huyſe treckende/hebbē hem geleyt buytē der ſtadt. Maer Paulus comende ter plaetſen daer hi ſterue ſoude/heeft hem teghē den ooſtē ghekeert/eñ met opgheheuen gevouden handen/ſlaende ſijn oogē ten hemelwaerts/heeft ſo langhe gebedē/eñ ſijn gebet ghedaen hebbende/heeft ſijnē broeders/die hem geualcht waren/vrede ghegheuē/eñ haer tot Gode beuelende/met gebooch-den knien/hem bewarende met dat teekē des heylichs cruys/heeft ſijnen hals den ſcherprechter geboden/van welckē meſſe (doen hy onthalſt was) inde plaetſe van bloet/wit claer melck is geuloteē/alſo dat des ſcerprechters rechterhāt/was

dzup-

dzuppende van wit water/dwelck die om ſtanders ſiende/ſyn ſeer verwondert gheweeſt/eñ hebbē God gedanct eñ gelouet/welcke alſulcke glorie ſynē Apoſtel gheſchoncken hadde/wiens lichaem dat Lucina een dienſtmaecht vā Chriſto twee mylen van Roomen inden weghe Hoſtienſi op haer eyghen landt ghebalſaemt hebbende/begrauen heeft.

¶ Hier begint het derde Capittel inhoudende het leuen vanden heyligheu Apoſtel ons Heeren Jeſu Chriſti Sinte Andries.

ANdreas die Apoſtel was J. bzoeder vā Symonis Petri/die Bariona genoēt was/eñ ſone vā Jone/die eerſte vā alle die Apoſtelē/die Chriſto aengehanghē heeft. Hoozende Andzeas inō wilderniſſe vā ſinte Jā/dat deſe Jeſus het lā Gods was/ſo is hi deur ingheuen van ſint Jan de doeper / met grooter haeſt tot ſynen bzoeder gelopē/den welcken doen hy van den gheſalfdē gheboot ſchapt hadde/ſo heeft hy Petro

Nicepho rus.ii.lib xxxix.

Ioan.i.

Mat.iij.

Mar.v. soo verre ghebzacht dat hy hem volghen soude/om Chzistum eens te besiē. Dwelc voornemende/soo eest by alle gheluck ge-
Mat.iiij beurt/dat doense op eender tyt/ met mal-
Luce.v. canderen ter zee wesende/ ende met haer netten besich waren om te visschen/ dat Chzistus ontrent den oeuer voorby haer passerende was/ alle bepde die ghebzoe-ders van hem gheroepen synde/ sonder toeuen als discipulen haren meester/syn hem terstont naerghevolcht/ naert ver-claren van Sinte Matheus die euange-liste int.iiij.Capittele/ ende int beghin-ne van het leuen van Sinte Peeter hier voor bzeeder verhaelt. Tot welcken dien-ste Petrus Chzistum langhe gheuolcht hebbende/ ende van synen meester ghe-pzoeft wesende/ is daer naer voor Chzi-stus passie tot een Pzince vanden Aposto-
Dit be-schrijft Abdias tē eynde vā der histo-rien toe. lischappe gheroepen/ ende dits warach-tich voor Chzistus doot vanden heyligen man Gods Petro ghebeurt. Maer naer-de gloziose triumphe edele Chzisti hemel-
Achia dats griec-kē landt soect P. uaert/ doen die heyligbe Apostelen het woozdt Gods door verscheyden lantscap-pen begonsten te pzeken. Doen heeft ock Andzeas die Apostel Chzistum Je-sum in lantschap Achiam begonst te ver-condighen. Ten seluen tyde vercondich-
ij. de Matheus die Apostel ende Euange-
Math.ix liste/die van Myzmidonien het woozdt

Gods

Gods / maer die inwoonders van deser stadt / tselue qualijck nemende (tgene dat sy vande deughden ende miraculen ons salichmakers hoorden) ende haer tempelen niet willende afbreken / hebben Matheum sijn ooghen wtgheslaken / ende met ketenen gheladen / indē kercker gheslaten / op dat sy hem naer corten daghen souden dooden. Dwelck (eert geschiede) die Enghel van God gheſonden tot Andream den Apostel / hem vermaent heeft / als dat hi hē haesten soude naerder stadt Myrmidonien te reysen / eñ synē broeder Matheum wter donckerheyt des kerckers verlossen soude / dē welcke sinte Andries seyde: Heere ick en weet den weech niet / eñ werwaerts sal ic gaen? Die Engel des Heeren sprack: Gaet naer den oeuer vander zee / ende ghy sult daer vinden een schip daer ghi terstont inne tredē sult / Ic sal inde reyse v leytsman wesen. Andreas is ghehoorsaē geweest / eñ climmende int schip / dat hi daer vant / met voorspoeden winde sijn sy ter stadt waert gheseylt. In welcke stadt hi ingegaē sijnde / is terstont na dē ghemeynē steen gegaē / eñ vindēde Mathēū by die ander gheuan genē / heeft bitterlijckē gheschreyt / eñ sprekende sijn gebet / heeft gheseyt: O Heere Jesu Christe den welckē wi ghetrouwelijcken prekē / eñ om wiens name wi so veel lijden / die

Mirmidones wa rēgrieckē die onder Achille gheweest sijn ende heeten nv Albani, eñ sijn onder den Turckn v gheseten Mathe us werden sijn oogen wtgheste ken.

Die Enn gel Gods sprack te gens An dream.

Andreas biddet

die welcke door uwe onmatelicke sachtmoedicheyt v ghewoerdicht hebt mildelicken te gheuen/den blinden haer gesicht te/den dooven tghehoor/den lammen te gaen/den melaetschē suyueringe die doodē het leuen/wilt toch open doē die oogē van uwē dienare/op dat hy v woort mach gaen vercondighen/eñ terstont heeft die plaetse ghebeeft/eñ een licht heeft dē here ker verschenen/ende die heylige Apostels oogen sijn wederom vernieut/eñ alle sijn boeyen eñ ketenen die sijn ghebroken/eñ den block daer hy met sijn beenē inne sadt gheboeyt/is ghespleten/dwelck geschiet sijnde/hebben se al te samē den heere ghedanct eñ ghelouet/seggende: Wāt groot is die God dyen sijn knechten pzeken. Als verloost wesende/deur den heyligen Andzeam wt den stinckendē onsuyerē kerkere/alle die gheuangenen sijn een yeghelick naer huys ghegaen/metten welcken dat Matheus oock ghegaen is. Andzeas blijuende by Myrmydonien/pzeecte den inghesetenen het woort Gods het welck dat sy geensins en hoordē/Maer Andzeās vangende hebbē hē met ghebondē voetē langs der straten vander stadt gheleypt. In welcke tormenten nu wesende/ sijn bloet wtloopende/eñ sijn hayr wtghetroken sijnde/so heeft die heylige Apostel Andzeas in deser manierē den heere ghebeden/

Andreas eerste mirakel. Blinden wert gheſont.

dē. O Heere Jesu Christe/ wilt doch open doen die ooghē haerder herten / op dat sy v warachtich God moghē kennen/ eñ van dese onrechtuaerdicheyt mogē ophoudē/ noch en wilt haer die sonde niet verghelden/ want si niet en weten wat si doē. Dit gheseyt hebbende/ is den inwoonders vā Myzmidonien een groote vzeese ouer dē hals ghecomē/ also dat sy den Apostel ontlaende/ hebbē haer misdaet bekent / seggende: Wy hebben inden rechtuaerdighē ghesondicht/ eñ liggende vooz des Apostels voeten/ so hebben sy begeert verghe uinghe der sonden / eñ ghewesen te werden den wech des salicheyts. Den welckē hy opheffende/ heeft Jesum Christū ghepzedict / eñ die miraculen die hy ghedaen heeft in deser werelt hen getoont / eñ hoe hy die werelt nv verlozen gaende met wtstozten sÿnē eyghenen bloede heeft vlost/ eñ also den bozghers van dier stadt (God toe gheeygent hebbende) heeftse allegader (haer sondē vergheuende) indē naem des vaders/ des soonsende des heyligheu geests gedoopt. Dwelc gedaen sÿnde/ An dzeas vā daer reysende/ is ghecomē in sÿn eygē lant. Doē hi nv daer was wandelende met sÿn discipulen / so is tot hem gecomen een blint mensche/ eñ heeft hē geseyt: Ick weet wel dat ghy moghet mÿn ghesicht gheuen / maer ic en begheers niet te ont-

Tghebet vā Andreas.

j. Miracel vā Andreas.

Sonden werden vā Andreas verghenen.

Doopen.

iiij.

Dat die mensche sondichē ont-

dat en staet hem van ander menschē niet te verwijten, maer dē booſen gheeſt, die hem ſtoect tot alle quaet, gelijc als dē heyligen geeſt den menſchen ſtiert tot alle deuchden, om Chriſtum vt liefdē na te volghen. Ora te pro inuicem vt delean.

ontfangē. Maer dat begeere ic alleē/ dat ghi den ghenen die by v ſijn beuelen ſult/ my ſoo veel ghelts te brenghen daer ick coſt ende cleeren om cooper mach. Doen antwoorde hem Andreas: Warachtelijcken (ſprack hy) Ick bekenne dit niet eens menſchen/ maer eens dupuels ſtemme te ſijn/ die deſen menſche niet en ghenghet ſijn gheſicht te ontfanghen/ eñ hem totten blindē waerts keerēde/ heeft die ooghen vanden blinden gheraeckt/ eñ terſtont heeft hijt licht ontfanghen/ ende God gheglorificeert. Eñ doen hi nv quade rouwe ende hayrachtighe cleeren aen hadde/ ſo ſprack die Apoſtel Andreas tot ſijn diſcipelen: Neemt hem ſijn vuyle cleeren af/ eñ gheuet hem nieu habijt. Eñ doē nv die blinde heel ontcleet was/ ſprac die Apoſtel: gheeft hē ſo veel cleederē als hy behoeft/ eñ ſo gecleet ſijnde is hy haer liedē danckēde na huys ghegaē. Daer en tuſſchē waſſer een kint Aegiptius een Capiteyns ſone/ ouerſte vāder ſtadt vā Amaſeorū dē welckē hi ſeer lief hadde/ die ſelue met Coortſen beuangē ſijnde/ eñ was bi alle geluck op dat pas geſtorue. Daerom me Demetrius hoorende die teekenen die Andreas die Apoſtel dede/ ſoo quam hy tot hem / ende voor ſijn voeten op ſijn knien vallende / met weenende ooghen heeft hi geſeyt: Gheen dinghen en vallē

vlaſtich om te doen(O diender Gods) Siet hier myn kint dwelck ick eenichlijc-
ken bemiude/dats gheſtozuen. Maer ick
heb noch goet betrouwen/eñ ic bid v dat
ghy(in myn huys comende)hem(ſo ghy
wel condt)my wederom leuendich leuerē
wilt. Dit hoozende die heylich Apoſtel/
met ſyn tranen medelijden hebbende is
ghecomen tot ſynen huyſe daer dat kindt
lach/ende lange ſpzekende tſelue dat tot-
ter ſalicheyt des menſchen hoozde/ heeft
hem ter Garen waerts ghekeert / ende
ſpzack: Ick ſegghe v kint/Inden name
Jeſu Chziſti ſtaet op / ende ſtaet recht
ouer eynde gheſont. Ende terſtont is dat
kindt Aegiptius opgheſtaen / ende die
Apoſtel heeft hem ſynen heere ghelc-
uert. Doen hebben alle die ghene die on-
ghelooulch waren / inden Heere ghe-
looft/ ende ſyn alteſamen van ſinte An-
dzies ghedoopt. Doen dit gheſchiede/ſo
iſſer een kindt Hoſtratus genoemt/hey-
melijcken tot ſinte Andzeas comen cla-
ghē: Myn moeder(ſpzack hy)heeft my-
nen perſoon oneerlijcken begheert/ende
vuolcht mi ſonder ophouden/om heuren
wille te doen . Welcke leelijcke daet ick
vermaledijende/ ben haer heymelijcken
ontloopen. Maer ſy met gramſchappen
ontſtelē /is gegaē totte Lātvoocht vāder
Pzouintiē op dat ſi haer miſdaet mi opdē

T derde mirakel van Andreas.

Doode verwecken.

iiij. miracel van Andreas.

Dooper.

hals

hals legghen soude/cñ ic weet wel so wã-neer ic beschuldicht sal werden/want ick niet en weet hier op te antwoorden. Wãt ick heb liever dẽ doot te sterue̅/ dã mijns moeders misdaet int licht te brengẽ/daer omme belijde ic v dat nv/op dat ghy v ge-weerdigen wilt voor my God te bidden/ dat ick dẽ onschuldigen doot niet en sier-ue. Doẽ hi nv dit seggẽde was/so quamẽ des Lantvoochdẽ knechtẽ hẽ halẽ. Die heylige Apostel Andreas sijn gebet ghe-daen hebbende/is opgestaen eñ mettẽ kin de ghegaen. Die moeder van desen kinde stont sonder ophoudẽ/eñ accuseerde harẽ sone/seggẽde: Dese/ heer Lantvoocht ũge ten hebbẽde alle die gehoorsaemheyt zijs moederlijcke liefde/ heeft my oneerbaer heyt te vorẽ gelept/also dat ick hẽ nauwe lijer conste ontloopẽ/hi en hadde mi ghe-schoffiert. Waer op die Lantvoocht/seg-get(sprack hi) kint is dit oorwarachtich/ tgene dat v mocõ hier v ouersey t. Maer kint swoech/die Lãtvoocht vraechde hẽ noch eens oft tweemael/eñ kint en heeft hem niet geantwoort/eñ kint dus blijuẽ swijghende/so heeft die Lantvoocht daer raet opgenomen/hoe hi in deser saken sou de mogen handelẽ. Maer die moeder van den kinde begonst te schreyen . Totter welcke dat hem Andreas keerde. O onsa lighe vrouwe(sprack hy) die tranen laet

des

des bitterheits/ouermidts die scande der oneerbaerheyts/die ghy teghen uwen sone voorts ghestelt hebt. De welcke die oneerlijcke groote begheerte/alsoo tonderbracht heeft/dat ghy v niet ghevreest en hebt ouermidts die vleeslijcke wellustе uwē eenigē sone te verliesen/dit Andreas segghende/heeft die vrouwe ghesprokē: Hoort heer Lantuoocht/ naerdemael dat mijn sone in my dat voortghestelt heeft/ so heeft hy vā dyer tijt af/altijt desen man aengehangen. Die Lantuoocht hierōme ghestoort sijnde/ heeft bevolen datmen tkint in eenen leyren sack steke soude/ eñ inder riuieren verdrincke/ eñ datmē Andream inden kercker stootē soude/ter tijt eñ ter wijlen toe datmen vondē soude hebben met wat doot datmē hem soude doen sterven. Maer ter wijlen dat die Apostel was biddende/so is daer een groote aertbeuinghe met eenen grooten donderslach gheschiet/ende die Lantuoocht is van synen setel gheuallen/ende si sijn altesamen ter aerden neder ghesleghen/ eñ dorn is oock die moeder vanden kinde vandē donder ghesleghen heel verdorret ende ghestoruen. Dwelc siende die Lantuoocht op sijn knyen neder stortende/ voor die voeten vanden Apostel Andreas. O diender Gods (spzack hy) ontfermt v ouer den ghenen die vergaen/op dat ons die aerde *Andreas vi. miracel.*

niet en verlinde. Daeromme die heylige Apostel biddende / terstont is die aertbeuinghe gheceſſeert ende den donder ende blixem is vergaen/ende Andreas ontſomme gaende den ghenen die daer lagen vā vreese verſleghē / heeft een yeghelijc ghesont ghemaect/ eñ van dyer tijt af so heeft die Lantvoocht eñ meer ander wten lande van Grieckenland/ ontfangende het woort Gods/ hebben ghelooft in Jeſum Chriſtum / ende ſijn vanden Apostel des Heeren ghedoopt. Daer naer eerſt ghebeurt op die ſelue tijt/ dat ock die ſone Cratini/ Sypponenſis doen hi ghewaſſchen ſoude werden/ int badt der vrouwen / verſtroyt van ſinnen ſeer deerlijcken vanden viandt ghequelt wert/ ende doen hy daeromme vander cortſen ſeer ſieck weſende / eñ ſijn huys vrou het water was ladende / heeft den Lantvoocht eenen brief geſondē/ met den welcken dat hi badt / dat hy toch Andreas verbidden wilde/ om bi hem te comen. Daeromme die Lantvoocht Andream biddende/ ſo is Andreas (te wagen gegaen ſijnde) ghecomen totter ſtadt / ende doen hy nu binnen Cratinus huys ghecomen was. Soo heeft die booſe gheeſt/ het kint heel ontſtelt ghemaect/ eñ is gecomē eñ voor die voeten vanden heyligen Apoſtel Andreas gevallen/ den welcken hy berijſpende gaet van hier (ſprack hy) ghi vyandt

Andreas rijdet te wagen.

vij Mirakel.

andt des menschelijck ghesachts/ wt den diender Gods/ende terstont seer ghevarende/schiet hy wten kinde. Ende comen de die Apostel ten bedde Cratini niet sonder reden en bent ghy cranck(spzack hy) die welcke verlatende v eyghen bedde/ leeft met oneerbaer vzouwen in ouerspel. Staet op Inden name Jesu Chzisti/ ende blijft ghesont/ende en wilt voozbaen niet meer sondighen/ op dat v ghen arghers siecte toe en valle/ende inder selver huerē is Cratinus gheneesen. Totter vzouwen heeft hy ock gheseyt: Die onsupuere begheerlijcheyt van uwen ooghen/ O onsalighe vzouwe heeft v bedzoghen/ also dat ghy uwen eygen man verlatende/ in ouerspel gheleeft hebt ende heeft voozts ghebeden. O heere Jesu Chzistе ick aenroepe aen uwe goedertieren ghenade wilt toch uwen knecht verhoozē ende gunnē/ eest dat sake dat dese vzouwe heur weder omme tot die onsupuerlijcke vleesschelijcke welluste begheeft daer sy te vozen mede besmet was dat sy dan volcomelijcken niet en gheneese/ waeromme heere eest sake dattet v kennelijcken is/ wyens mogētheit ooc toecomēde dinghē vā te vozēkennelijcken werden/ dat nv voozbaen dese vzouwe haer mach wachtē vā dusdanige leelijcke feytē meer te doē. Nv heere want v believt laetse gesont werdē/ eñ dit seggende

Om der sondē wille werden wy ghestraft ghepunieert.

vij. *Mirakel.*

Ex aspectu nascitur amor Aenschouwen van vrouwen doet liefde brouwen.

ix. Mirakel. het water van binnē lossende/is si met haren man ghesont ghewordē. Doen nv die heylighe Apostel Gode gedanct hadde/ so heeft hyt vroot ghebroken eñ haer gegeuen. Dwelck ghenomē hebbende heeft den heere ghelooft met allen heur huysgesinne/eñ en hebben van dier tyt af niet meer noch si noch haer man alsulcke leelijcke feyten bedreuē. Dit gebuert synde/

vij. Andreas en begeert geen ghiften. doen Cratinus met synder huysvrouwen op haer knien vallende voor de voetē van Andreas hem presenterende ghiften eñ gauen. Dese ghiften mūt wtercozen en staen my niet tontfanghē (sprack die man Gods) maer het betaēt v meer die selue te gheuē dē armē behoeftigē om Gods wille/ eñ niet nemende wt dē ghenē dat hem ghepresenteert wert/ So is hi ghereyst te Niceam in Asien/ daer warē quade geestē in grauē woonende ontrēt dē weghe/ die welcke dē menschē die daer voorby warē passerende alle dage steenich dē/ eñ vroch tense ter doot. Die heylighe Apostel daer comende/ so is die ganssche stadt hē te ghemoet gecomē met olijf tacrkēs/ louēde eñ danckēde (seggende) O mensch Gods ōs welvaren staet in uwē handē. Eñ hem alle dingen verclaert hebbende/ so heeft die Apostel geseyt: Eest dat ghy ghelooft inden heere Jesum Christum den sone van God almachtich/ metten heyligē Geest

Nicea eē hooftstat Bithinie, dats een lantscap van cleyn Asien by Galatien tottē welcken Sinte Paulus geschreuen heeft.

een God/soo sult ghi met sijnder hulpen verlost werden vander plaghen der quader Gheesten/ ẽn sy alte samen roepende/ hebben gheseyt: Al het ghene dat ghi ons ket dat gheloouen wy/ ẽn sijn v ghebooden onderdanich/ by al dien dat wy van dese quade Gheesten ontlaghen werden. Eñ Andreas Gode danckende voor haer gelooue/ heeft alle die quade gheesten bevolen daer inde teghenwoordicheyt van eenen yeghelijcken te comen staen / die welcke dat haer alle vertoont hebben in die gedaente van honden. Doen heeft die Apostel totten volcke ghesproken: Siet hier die boose gheesten/die v so deerlijcken veruolcht hebben / daeromme eest dat ghy ghelooft/ dat ick haer inden name Jesu Christi mach ghebieden/ dat sy v verlaten/soo belijdet hier in mijnder te ghenwoordicheyt. Eñ si luyde roepende/ hebben gheseyt: Wy ghelooven Jesum Christum (den welcken ghi predict) te wesen die sone Gods. Doen heeft sinte Andreas die quade gheesten gheboden seggende: gaet van hier in doore eñ onvruchtbare plaetsen/ geen menschen ter werelt meer hinderlijc wesende/ noch nyeuwers comende/ daer dẽ name des heerẽ aengeroepẽ werdet/ daer bliuẽde ter tijt eñ ter wijlen toe/ dat ghy ontfanghet v behoorlijcke pijne des eewichs viers/ eñ dit seg-

x *Mirakel.*

In hondẽ verandere die boose gheesten.

Mirakel gende/sÿn die boose geestē met een groot
gerupsch wt harē oogē vercologē / eñ vā
dier hueren af/so is die stadt daer van be-
urÿt ghewerst. Eñ die heylighe Apostel
Doope. heeft alle die inwoonders vander stadt
Nicea ghedoopt/eñ heeft haer Calistium
tot eenen Bisschop gheordineert/ eenen
wÿsen man eñ onberispelÿcken bewarē-
de het ghene dat hy van sinte Andreas ge
leert eñ ontfangen hadde. Daer na An-
viij. dreas repsende vā Nicea/eñ comende by-
Nicome- der poorten van Nicomedien soo werter
dia een eenen dooden wtghebracht/wiens vader
stadt in seer stock out wesende stuenende op sÿns
cleyn Asiē linechts schouderen/ alsoo dat hem nau-
vandē co welÿcks mogheliicken en was die gedien
ninc Ni- stichept des wtuaerts te bewÿsen/ ende
comedes die moeder cruepel vā onderdōme volch-
ghemaect de met verwersden hayre bloots hoofts
Die cere- naer segghende. Wee my dat ick soo out
monie vā ghewoorden ben/dat ic tselue dat tot mÿn-
der wt- der wtuaert ghestict was/heb moeten
uaert. hanghen aen mÿns soons wtuaert. Doen
sy lieden volghende/dit ende deser ghe-
lÿckē al huylēde ouer dē doodē warē roe-
pēde/so is die Apostel des heerē Andreas
medelÿdē hebbēde met heur schreyē daer
entrent ghecomē/eñ gheseyt: segget my
toch/wat is desen kinde gheschiet/dat hi
vā deser werelt ghescheydē is? Eñ sy seer
verslagē sÿnde en hebbē in een poos tÿts

met

niet en cunnē gespreke. Tē laetstē bi haer
selue comende. Doē desen iongelinc (spra
ken si) alleen in sijn slaepcamer was / soo
sijn hem onuerhuets by gecomē. vij. hon-
dē / eñ hem innegeuallē / also dat hi vandē
selue iammerlijckē verscheurt / vallēde ge
storuē is. Doē sinte Andreas versuchtēde
eñ sijn ooghē tē hemel slaende / so heeft hy
met weenēde oogē gesprokē: Ic weet hee
re dattet die strickē der booser geestē sijn
die ick vander stadt Nicea verdreuē heb /
eñ nv bid ic v goedertierē heere Iesu dat
ghi hem toch wilt verweckē vāder doot /
op dat hem die viant vā des menschelijckē *Andreas*
geslachts / om zij bederffenisse niet en ver *eyscht*
blijde / eñ dit seggēde sprac hi tottē vader *hier sala*
vandē afluiigen / wat sulcx mi gheuē: eerst *ris vā ee-*
saecke dat ick v uwen sone gesont weder *nen doodē*
omme leuere: Ick en hebbe geen lieuer *te verwec*
dinck (sprack die vader) Ick sal v mijnen *kenmaer*
sone gheuen / eest dat hy ieuendich (door *gelt noch*
v beuel) wederom opstaet. Dwelck ghe- *goet.*
sproken sijnde / soo heeft die heylige Apo-
stel anderwerf (met vuytgherecten han-
den ten hemelwaerts) gebedē seggende:
Ic bidde v oetmoedelijcken lieue heere.
Laet doch die siele des kints wederkeerē /
op dat hi vandē doot verweect sijnde / si alle
die afgoderie verlatē hebbēde / hē alle tot
v bekeerē mogen / eñ dat sijn leuēmakin-
ghe salicheyt sy van allen den ghenen die

vergaen souden moghen/ op dat sy van nu voortaen den doot niet meer subiect wesende/ v ghehoorsaem/ dat eewich leuen moghen vercrijghen/ ende die gheloouige antwoordende Amen/heeft hem ter baren gekeert. Indē name Jesu Christi(spracke hi) staet op eñ staet ouer eynde/ ende terstont(het volck hem verwonderende)is hy opghestaen/ alsoo dat sy alle te samen dyer teghenwoordich waré riepen met luyder stemmen: Groot is die God Christus den welcken sijn diender Andreas predect. Ende die ouders vanden kinde hebben haren sone(nu vander doot verweckt sijnde) veel ghiften ghegheuē/ die hy den heyligheu Apostel gheuen soude/ maer hy en heeft daer niet af ghenomen/maer den ionghen alleenlijcken beuolen dat hy met hem gaen soude tot Macedonien/ eñ heeftē met veel salige woorden onderwesen. Ende die Apostel wtgaende wt Nicomedia is tscheep gegaen seylende in Hellespontū op dat hi te Byzantium comen soude/ ende siet die zee is beruert gheweest ende het begonst seer te stormen so dat het schip begonst te sinckē/eñ doensе alle in perikel van haer leuē waren/so heeft Sinte Andreas dē Heere ghebeden/ eñ den wint ghebiedende/ is ghestilt/eñ die zee is tot haerselues comē met een schoon claer weder/eñ al te samē vanden

xij Mirakel.

Gratis accepistis gratis date.

xiij. *Hellespōtus die engte der zee tusschen Thracien ende Phrigia daer; Europa ende Asia alleē vij. mijlen van malcāderē is.*

vanden perikel verloſt ſynde/ ſyn te Byzantiū comē. Dā daer voortz gaēde/ dat ſy een Tratien paſſerē ſoudē/ ſo is hen liedē van verre een groote menichte vā menſchē te gemoet gecomē/ met blootē ſwecrdē eñ lā liedē invallē/ dwelck ſiende Andreas die Apoſtel makende tegēs haer een teecken des heylichs Cruycē/ ſeyde: Ic bid v Heere/ dat haer vader afvallē moet/ die haer opgerupt heeft dit te bedrÿuē/ laetſe deur v godlÿcke macht verſtroyt werden/ op dat ſe dē ghenē die in v betrouwē/ niet en quetſen/ dit ſprekēde: Die Engel des heerē haer voorby lÿdēde heeft haer ſweerdē opgehoudē eñ terſtōt zÿ ſi voorwaerts op haer aenſicht ter aerdē gevallē/ eñ alſo is die heylige Apoſtel met ſÿn geſelſchap ſonder hinder oft laſt hem voorby gepaſſeert. Eñ die te vozen viandē waren/ haer ſweerdē vā haer werpēde/ hebbē hem aē gebedē/ eñ die engel des Heerē is met een ſeer claer licht vā haer geſcheydē. Daer en tuſſcen Andreas ſÿn reyſe volbracht heb bēde/ is gecomē tot Perinthum een ſtadt in Tratien ontrēt der zee gelegen/ op dat hy tſchepe in Macedonien reyſen ſoude. Doen hi nv (deurt beuelē vandē heyligē engel die hē wederō openbaerde) tſcheep gaē ſoude/ eer ſi nv vā lant ſtakē/ heeft hi int openbaer vā haer allen/ die met hē int

Byzantium een ſtadt in Thratien dat nv Cōſtantinopelē is die mē nv gemeynlyc kē Romania heet.

xiij Mirakel.

xiiij Mirakel.

Tratia eē lantſchap in Europia, daer Conſtantinopelē in gelegē is.

schip warē het woort Gods ghepreect/ deur welcke salighe woordē si alte samen mettē patroon vandē schepe onderwesen synde/in Jesum Christū gelouende/heb bē Gode geglorificeert/waerōme die hey lige Apostel hē vblijdēde(datter ooc ter zee warē diet woort Gods hoorēde/hem bekeerdē totten sone Gods almachtich) heeft geglorificeert eñ gepresen God den schepper van hemel eñ aerde. Doē nv dit geschiede/eñ eer noch die Apostel in Macedoniam gecomē was/ so isser gebeurt/ datter twee mannē binnē der stadt Philippi gebroeders warē edel vā afcoemstē/ eñ ryche van tytlycker substantien/heeft die eene broeder twee sonen/eñ die ander broeder twee dochterē/dese twee gebroe ders(wanter niemant onder alle die bor gers/edel noch ryck genoech en was die hemlieden docht weerdich te synne onder haer geslacht met haer kinderē te houwe lyckē)onder haer beydē een vbont makē de/hebbē haer beyde deen tegē dē anderē vbondē/dat syt onder haer liedē een hupf gesinne makē soudē/eñ dat haer sonen eñ haer dochterē aē malanderē houwelikē soudē. Doē nv dē dach der bruyloftē geor dineert was/so is dwoort Gods tot haer gedaē seggēde: En wilt v kinderē aē mal anderē niet houwē totter tyt toe/dat my knecht Andreas hier gecomē si/wāt hi sal

v thoonē/tgene dat ghi behoort te doene.
Nv was de feeste bereyt/eñ die gasten ge
noyt/eñ des bruygoms tamer vā als wel
bciert. Daer en tusschē na dzie dagē/is die
heylige Apostel gecomen/eñ hem siende
sijn sy wter maten seer verblijt geweest.
Ende hem met cranstkens te ghemoete
comende/sijn voor sijn voeten gheualien
seggende/ghewaerschout sijnde bwach
ten wy v diender Gods op dat ghy comē
de ons seggen soudt wat wy doen soudē.
Want ons is beuolen van Gods wegen
v te vertoeuen/eñ ons is te kennen gege-
uen/dat wi voor v coemste ons kinderē aē
malcanderen nyet houwen en souden.
Maer het aensicht vanden heyligben Ae-
postel was schijnende als de sonne/alsso dat
si hē alle verwonderden/eñ eerden hem.
Andreas gehoort hebbende watter ghe-
beurt was. O kinderē (spzac hy) en wilt v
niet latē verleydē/ en wilt dese ionghelin-
ghen niet bedziegen/ den welcken dat ge
openbaert mach werden/die vzuchte der
rechtueerdicheyt/maer lieuer doet peni-
tiētie/want ghy hebt tegen dē heere mis-
daē/ō dat ghi met het naeste bloet wilt be
smetten die houwelijckē van uwen sonē.
Seerlijcken wy en stooten die bzuyloste
niet ōme noch wi en schouwēse niet/wāt
God vā beginsel beuolē heeft mā eñ wijf
te vergaderē indē houwelijckē staet/maer
wy

Nichten eñ neuen en mogen malcando ren nyet trouwen.

Penitētie

wy veroorzeelē meer die ongeregeltheyt van desen. Andreas dit seggende/so syn die ouders vandē kinderen hier inne beruert geweest eñ hebbē gesept: wi biddē v heere dat ghi uwē God voor ons biddē wilt/want door onwetenschap hebbē wy hier inne gesondicht/die Jongelingen siē de des Apostels aensicht/ claer blinckēde als Engelen Gods/hebbē gesept: Groot eñ onbesmet is v leeringhe heylich man/ dwelc dat wi niet en wisten/maer nv weten wy warachtelijcken/dat God spreect in v. Totten welcken sinte Andries hem keerende/bewaert (sprack hy) tghene dat ghy van my ghehoort hebt/ op dat God met v sy/eñ ontfangen meughet loon van uwen wercken/te weten het eewich leuē/ dat sonder eynde is. Dit seggende/die Apostel/heeft haer liedē gebenedijt/eñ die Philippensen verlatende is ghereyst na Thessalonicam/daer was een edel Jonglinck rijck vā goede Croos genoēt/ wiēs ouders in die selue stadt vā grooter dignitept warē/doē dese Jonghelinck vander duechdē des Apostels sinte Andries hoorde is byden Apostel sonder wetenschap van sijnē ouders gegaē/Vallende voor de voetē des Apostels heeft hem gebedē seggēde. Wijst mi heeren den wech der waerheyt/op dat ic dat eewich leuen mach verwerven/want ick kenne/dat ghy een warachtich

God werckt eñ spreect in die Apostelē eñ in sijn heylighe.

Goede wercken syn verre dienstelijck

rachtich diender sÿt vandē ghenē die hē ge
sandē heeft/eñ die heylige Apostel heeft
hem gepzeect dē heere Jesum Chzistum/
eñ hi heeft geloost/eñ vā dier tÿt af heeft
die Jongelinck den man Gods aengehā-
gen geen werck makende vā sÿn ouders
noch vā sÿn tÿtlÿc goet. Daer en binnē die
ouders verstaen hebbende/dat haer sone
mettē Apostel was verkeerende/hebben
hē gesocht/eñ arbeydē om hem met giftē
eñ gauē vandē Apostel te trecken. Maer
die iongelinc hier inne sÿn ouders niet ge
hoorsaem wesende. Och oft ghi ooc(spzac
hy)dese goedē deruēde waert/ kennende
dē Autheur des werelts/dwelc is warach
tich God/v sielē verlosten vā die toecomē
de grāschappe/dwelc die Jongelinc seg-
gēde/so is ooc die heylige Apostel af clim *Tristega*
mende vandē Tristega/heeft haer lieden *dē derdē*
gepzeect dat woozt des heerē/mer si daer *solder oft*
na niet hoozende/is wederōme tottē ion- *camer vā*
gelinck geheert/eñ heeft die dozen vandē *der time-*
huyse ghesloten/maer si lieden vergadert *meringen*
hebbende eenē hoop volcx/sÿn ghecomen *oft derde*
om thuys in bzāt te stellē. Doē se nv twier *hoochde*
ondert huys gestoort hadden/eñ die vlā- *oft solder-*
me begonst op te gaen/so heeft die ionge- *ringe van*
linck genomen een pulleken met water/ *eender*
Heere Jesu Chzistē(spzack hy)in wiens *stellagien*
macht die nature vā alle delemētē gestelt
is/die de dozre plaetzē bederst/eñ bedozuē

sÿnde

sÿnde doet verdoren/die ghene die vier-
ge dinghen vercoelt/eñ wtghebluste we-
deromme onsteert/ wilt doch nv dit vier
wtdoen/op dat hen die uwe haer niet en
verflauwē maer meer totten geloove ont
steken werdē. Eñ dit seggende/ goot hÿt
dwater van bouen neder wter apullen/eñ
terstont is den brandt alsoo verulogen/ al
ofter gheenen brant gheweest en hadde.
Dwelc siende des iongelincx ouders/ Siet
(seyden si) ons sone is nv een Tooueraer
gewerdē/eñ leerē stellende/wildē si clim-
men op den Tristegam/om haer lieden te
dooden. Maer die Heere heeft se verblint/
alsoo dat sy niet en hebbē connē gesien/om
op die leerē te climmē. Doense nv noch in
die vertwÿfelthey t waren verhart/ Een
vādē borgers Lisumach genoēt die spr ac
tot haer: O ghy mannen waeromme ar-
beyt ghy te vergheefs! God verht voor
die mannen/eñ ghy en wetes niet/ houdt
op van deser dwaesheyt op dat die hemel-
schē. sche gramschap v niet en verlinde. Eñ hi
dit sprekende/beweghet sÿnde van hertē/
Tis die warachtighe God (sprake sy)
den welcken die sy eeren/ ende dien wy
voor ons ghenomen hebben te volghen.
Maer den nacht begonst nv te naken/ eñ
xv. daer is subÿtelÿcken een licht geschenen
Mirakel. eñ haerder alō oogē sūn vlicht gewordē/
eñ climmende daer die Apostel mettē ion-

gelinck

gelinck was/ hebbē hem geuondē bidden de/eñ optē vloer neder vallende hebbē ge roepē/seggēde wy: biddē v heere/biddet voor v dienders die deur dwalinge vlieyt sijn. Sy warē alte samē also beweget van hertē/dat Lisumachus/ die haer ghebuer was/seyde: warachtich Christus is die so ne Gods/die Andreas zijn knecht predicte. Doē sy nv also alte samē int geloone vādē Apostel verstect sijnde geloofden/so sijn nochtans die ouders ongeloouich gebleuē/eñ heurē sone vervloechtēde sijn thuys waerts gegaen/eñ hebben allē haer goet der gemeyntē vander stadt onderwozpē/ welcke ouders niet lange daer naer/ vijftich dagē gepasseert zijnde/ op eē vze tijts hebbē harē geest gegeuē. Eñ daer na die bozgers vāder stadt wāt si dē iongelinck seer bemindē/eñ ō sijnū saechtmoedicheit wille/hebbē hē sijn Patrimonie goet/ vā der gemeyntē wederōme gerestitueert. Eñ doen hi nv sijn Patrimonie goet was besittēde/en is nochtās vādē Apostel niet geschiedē. Maer heeft die vzuchtē vā sijn der hoeuē/tot behoef vanden armen wt ghereyct. Daerōme doē Andreas langhe tijt by Thessalonicam mettē Jongelinck woonde/so heeft hi dicwils op een hooge stellagie ter presentiē vā veel duysent mē schē (niet Andreas alleen/ maer oock die Jonghelinck) het woozt Gods gepreect/

xiij.

Thessalonica was dier tijt een heerlicke stadt in Macedonië, die nv vandē

Turck bestet wert

alſo dat veel menſchē hen hebbē verwondert vā des Jonghelincx wyſheyt. Daer naer eeſt oock ghebeurt dat een borgers ſone van Carpianen ſeer ſieck was/ voor den welckē datter veel waren die dē Apoſtel eñ den Jonghelinck ſeer badē. Daer en is gheen dinck (ſprac die Apoſtel Andreas) bynden Heere onmoghelyck / maer nochtans op dat ghy ghelooven meucht/ brenget hem in onſer tegenwoordicheyt/ eñ die Heere Jeſus Chriſtus ſal hem ghenesen. Dwelck hoorende die vader vandē sieckē / is terſtont thuyſwaerts tot ſynē ſone gheloopē. Heden Adamithe (ſprack hi/ want ſo hiet ſyn ſone) ſult ghi ghesont weſen. Doen ſeyde die ſone: Nv ſien ick het eynde vā mynen droom/ want in myn ruſte ſach ick den man / die my ghenesen ſal/ eñ dit ſeggende/ heeft hi hem gecleet/ eñ opſtaende vā ſynen bedde/ is snellyckē gheloopen totter ſtellagien/ alſo dat hem ſyn ouders nauwelyck en conſten ghevolghen/ eñ vallende voor die voeten vanden

Orate pro invicem.

xvi. Mirakel.

heyligen Apoſtel / heeft hem van ſynder ghesontheyt ghedanct. Eñ volck datter preſent was heeft haer verwondert ſiende hem wādelende/ die ghene die in. xxiij. iaren wt ſynen bedde noyt en hadde gheweeſt/ eñ hebbē dē Heere ghegloriſiceert/ ſeggende: Want daer en is nyemant te ghelyckē bynden God van Andreas. Eñ

doen

doen isser noch een ander vandē Godgers xiiij.
totte heyligē man Andreas gegaē/ wiēs
sone vandē onsuyuerē geest gequelt was.
Ic bidde v o man Gods (spracke hy) wilt
mynen sone ghenesen/ want hi wert deer
lyckē vandē quadē geest gequelt. Die qua
de geest wetende vā te vorē/ dat hi wtghe
worpen soude werdē/ heeft het kint in een
heymelycke slaepcamer verleyt / eñ syn
siele wttreckende/ heeft hem daer vworcht
Daer na den vader doen hi nv synen sone
doot ghevonden heeft/ werdt bitterlyckē
schreyende segghende totten vrienden:
Draget tdoot lichaem voor de siellagie/
Ick heb goet betrouwen/ dat hy vanden
vreemdelinck die den warachtigen God
predict vander doot verwect sal moghen
werden. Dit ghedarn synde/ ende tdoot
lichaem voor den Apostel ghesielt synde/
eñ die Apostel alle die gelegenthept van-
der saecken wetende / hem totten volcke
keerende/ wat salt v toch profiteren (spra
hy) ghy Thessalonicensche mannen/ Als
ghy dit siet geschieden/ eñ dat ghy noch-
tans niet en ghelooft: Ende si hebben hē
ghesept: En twyfelt daer niet aen/ hi van-
der doot verwerkt synde / wy sullen alle-
gader in uwen God ghelouē. Sy lieden
dit seggende spract die Apostel: Inden na-
me Jesu Chrysti staet op kint. Ende het
kint is terstont opghestaen/ ende alle het

volc allegader verwondert sijnde hebben geroepē: Nv gelooue wi altesamē den seluen God die ghi predict/wy en begheerē geen teckenē meer te sien/eñ si hebben dē Apostel met lanternen eñ Tooztsen(wāt zeer diep inden auont was)tot huys toe ghelcydt/ende sijn dzie daghen langh by hem ghebleuen/binnen welcken tyde dat hi haer oueruloedelijckē vā godlycke sakē onderwesen heeft. Ter wijlē dat dit nv bi Thessalonicā geschiede/so isser een mā wter stadt Philippis/ Medias genoemt totte Apostel ghecomē/wiens sone wter matē seer sieck was biddende dē Apostel met weenendē oogen vooz sijns soons gesonthcyt. Eñ seker die heylighe Apostel dzoochde sijn wangen vandē tranen sijn hooft streelēde/hebt goet betrouwē mijn sone(spzack hy)Gheloost alleen/eñ v begheerten sullen volbzacht werden/ende hem nemende metter hant is met hem in de stadt Philippis ghegaen. Doense nv ter poozten ingaen souden/soo is hem lieden te ghemoet comen een out man/biddende vooz sijn sonē/de welcke die tegenwoozdige Medias inder geuangenisse ghelatē geuangen hadde/eñ deur lanethedē van tijden bycans van schozftheden heel verwylt waren. Sinte Andzeas hem tot Mediā keerēde/hoozt ghy mensch(spzac hy)Ghy biddet datmen uwen sone ghe-

Andreas wert heerlycken (soot hē welbetaē de) ghedient.

xv.

neſen

neſen ſoude/daer ghy nochtans by v ghe-
uanghen hebt/ wyens lichamen bycans
inde gheuanghenisſe dye wozmen ghege-
ten hebben/waeromme/ceſt dat ghi wilt
dat v ghebeden totten Heere climmen/ ſo
loſſet ende ontlaet eerſt v arme gheuan-
ghenen / op dat v ſone van ſyn Cruepel-
heyt ontloſt worꝺt / want ick gheuoele
uwe booſheyt die ghy doet / myn ghebe-
den hinderlyck te ſyn. Dwelck Medias
hoozende / is booz de doeten vanden hey-
lighen Apoſtel geuallen/ ende die cuſſen-
de. Ende deſe twee ende die ſeuen andere
(ſpzack hy) werden oock vzy ende los ont
ſlaghen / daer ghy niet af ghehoozt en
hebt / op dat alleen myn ſone gheneſen
mach / ende hy heeft die gheuanghenen
booztsdoen bzenghen/inde pzeſentie van
den heylighen Apoſtel. Ende ſyn handen
op haer leggende/ heeft ſe binnen dzie da-
ghen van haer ſonden gheſupuert / ende
gheſonthey t gheleuert/ende vzyheit ghe
gheuē. Maer ſdaechs daer na heeft hi tot
Medias kinde gheſpzoken: Staet op in
den name Jeſu Chziſti/die my gheſonden
heeft dat ick gheneſen ſoude v cranckheyt/
eñ hem byden handen nemende/ heeft hē
opghelicht/die terſtōt opſtont/heeft ghe
wandelt den Heere louende ende danc-
kende. Dit kint was gheheetē Philome-
des/dwelck dzie iarē lanc te bedde gelegē

Vergeuet eñ v ſal vergeuen worden.

Dat wy geplaecht werden dats ōſer ſonden ſchult, eñ beletten dickwils, dat wi vā God niet verhoort en werdē.

xviij. Mirakel.

xix. Mirakel.

hadde. Eñ woldt sprekende eñ roepēde: O diender Gods gheneset onse cranckheden doc. Andreas hē tottē iongelinc keerēde: Gaet henē (sprac hy) lancx die huysen der sieckē eñ gebiet se op te staen/ Inden name Jesu Christi/ in wiens name dat ghy ghesont gheworden sijt. Eñ die iongelinck (een yegelijck hem verwonderende) is gegaen in allen die huysen der Canckē menschē/ eñ aenroepende dē name Christi/ heeft er alle daghe veel gesont gemaect. Daerom me vā dyer tijt af hebbē alle dat volck vā der stadt van Philippis gelooft/ hem presenterende giftē eñ gauen/ hebbē begeert het woort Gods te hoorē. Die heylige Apostel prekēde haer liedē dē warachtigē God en heeft vā haer geen gauē ontfanghē. Daer naer isser een vanden borgers geweest/ Nicolaus ghenoemt presenterē de. Den heyligē Apostel eenen verguldē waghen met vier witte muylen ende vier witte peerden. Neemt dese presentatie O diender Gods (sprac hy) wāt ic geen coste lijcker onder allē mijn iuweelē en weet/ al leenlijckē op dat mijn dochter gesontheit mach ontfangē die lange sieck eñ cranc geweest is: metten welcken die heylige Apostel wert lachende. O Nicolae (sprack hy) Ic acnueerde oock v gauen/ maer niet dese sicnlijcke gaue/ want begheer dy te presenteren van uwe constelijcste iuweelen

xx. Mirakel.

xvi. Andree wert ghepresenteert eenē verguldē wagē met iij. witte muylē eñ iij. witte henextē.

die

die ghy binnen uwen huyse hebt / voor v dochtere/hoe veel te meer bent ghy schuldich te offeren / alsulcke ghelijcke costelijcke gauen voor v siele. Maer ick (spraeck die Apostel) en begheere van v anders niet te ontfanghen/dan alleenlijcken dat die inwendighe mensche sal bekennen dē warachtighen God synen schepper/ende schepper van alle dingen/die aertsche dingen versmaet/eñ hemelsche eewighe dingen begheert/die verganckelijcke dingen veracht/eñ eewelijcke duerende bemint/die gaystlaet geestelijcke contemplatien/op dat ghi daer deur v daer inne oeffenēde/het eewich ieuē verweruē muecht/eñ hier v dochters gesonthept verkrigen/eñ oock die eewige blijscap gebruyckē moget. Dit daeromme seggende heeft regelijckē geradē dat si haer afgoden verlatende/dē warachtigē God gelouē soudē/eñ heeft oock ter selver huerē des voorseydē Niclasens dochtere vā haer crancheit genesen/ eñ si hebbē hem alle gader gedanct / Sijn duechdelijcke fame loopēde heel Macedonien deur/hoe dat die Apostel die siecken ghenas. Eñ tsanderdaechs voorwaer so eest gebeurt doē die heylige Apostel tvolc leerde/datter een iongelinck riep met luyder stemmen: Wat hebdy met ons/oft wi met v te doen (spraeck hy) o Andries diender Gods: bent ghy daeromme hier ghe-

xxi. *Mirakel.*

comen/op dat ghy ons hier wt onse eygē plaetsen sondt veriagen? Doen Andreas den Jonghelinck by hem roepende/ seg-get my (spzack hy) ghi meester der sondē/ wat is v handelinge? Ick (antwoozde die viant) hebbe van Jonex kints af / in dit kint ghewoont/meynende nemmermeer hier wt te verhuysen. Maer eerghisteren heb ick dees kints vader hoozen seggben tot sijnen vziendē. Ick sal gaen totten mē-schē den diender Gods Andzeam/ eñ hy sal mijnen sone ghenesen . Daeromme vzeesende die smerten / die ghy ons aen doet/ siet ick sal in uwer teghenwoozdic-heyt hier wt gaen/eñ dit seggende/ neder slaende ter aerden voor des Apostels voe-
xxij. Mirakel. ten/is hi wtē kinde gheschey den/eñ tkint ter seluer vzen genesen sijnde/is opgestaē eñ heeft God ghedanct eñ ghelouet. In-der warachticheyt alsulcken gratie heeft God sijnen heyligben Apostel gegeuen/ datter veel van selfs sijn ghecomen om van hem twoozdt Gods te hoozen . Jae dat meer is/daer sijn oock wijse ende ghe-leerde Philosophen ghecomen/ eñ hebbē met hem gedisputeert/maer niemant vā hen allen en conste sijn leeringhe weder-
xxij. staen. Daeromme doen dit gebeurde van den man Gods/by de stadt Thessalonica/ soo isser een vyant van des Apostels Pze-dicatien opghestaen/dese is totten Lant-

voochē

voocht gegaen/Quirinus ghenoemt/eñ heeft hem vanden Apostel Andreas ghe aduerteert/hoe dat hyeralle dage in Thes salonica veel menschē vander religiē der ouders / eñ der Goden eere aftreckende was/die preecte datmen die templen der goden vernielen soude / eñ haer ceremo nien verſmaden/ende alle die statutē van der ouder wet te niet doen / allecnlyckē eenē God ghebiedt eer te bieden/wiens diender hi belyđt te weſen. Waarōme die Lantvoocht ſeer gheſtoort weſende/heeft daer rupteren geſonden/om hem te van gen/die welcke comēde ter poortē/hebbē vernomē/waer dat Andreas woonde/eñ int huys comēde/doense syn aenſicht ſeer claer ſagen blinckē/van veruaerthedē ver ſlagen weſende syn voor syn voetē ter aer den geuallē. Eñ die heylige Apoſtel heeft den volcke verclaert wat datmē dē Lant voocht van hem ouergedragen hadde/eñ tvolc comende met ſwaerdē eñ ſtockē wil den die rupteren dooden. Maer die hepli ghe Apoſtel heuet hen verboden. Ende daer deur nv belet zynde/ tſelue dat die Lantvoocht voor hem genomē hadde. So heeft die Lantvoocht (hieromme ſeer ver grāt zynde) twintich ander Crhſchliedē ge ſondē/eñ ſi climmende in huys eñ den A poſtel ſiēde/beureeſt synde/en hebbē niet geſept/dwelc die Lantvoocht vernemēde

gram sÿnde heeft noch een ander menich te van ruyterē gesondē/die hem met ghewelt soudē halē. Welcke siende die Apostel/seyde: Sÿt ghi om mÿnē wil hier gecomen? Ēn si lieden syn oock om v ghecomen(antwoordē sy) eest dat ghi die tooueraer bent/die welcke dat predict datmen gheen goden eeren en soude/ totten welcken Andreas antwoorde: Ick en ben gheen tooueraer/maer een bode van mÿnen God Jesu Christi/den welcken ick vercondighe. Doen dit ghebeurde/ een vanden ruyteren metten quaden gheeste bevanghen ende met blooten swaerde/ roepende/wat heb ick met v ofte ghi met my te doen(spraeck hi) O Lantvooght Quirine? dat ghi mi totten man gesondē hebt? die niet alleenlÿcken my en mach hier wt slooten/maer mach mi oock met sÿnder crachten ontsetten? Och oft ghy hem te ghemoet quaemt ende hem niet en misdedet. Doen hy nv dit gheseyt hadde/ so is hy wten ruyter vertoghen/ende die ruyter ter aerdē vallende is gestorven. Daer en tusschen is die Lantvooght daer gecomen met grooter verbolghenthey t/staen de neffens den heyligen Apostel/en heeft hem nochtans niet connen ghesien. Totten welcken die Apostel: heer Soudaen (spraeck hy) ick ben die man die ghy soect/ xviij. eñ terstont sÿn sÿn ooghen open gegaen/

Procōsul een Lant vooght ofte Soudaen van een Provintie.

eñ

ende heeft hem ghesien/ende hem veron- weerdigende. Wat rasernije is dit(spract hy)dat ghy ons beuel versmaet: ende ons dienders treckt tot uwer subiectien? Sermen kerlycken tis nu openbaer/ dat ghy een tooueraer een quaetdoender syt. Waer omme ick v den wilden dieren voor werpen sal/om dat ghy ons met onse goden versmaet: ende dan sal ick sien/ oft v dye ghecruysten dyen ghy preeckt v sal mogen verlossen. Tottē welcken die heylighe Apostel: het is van noode(spracke hi) Heer Soudaen dat ghy sult gheloouen den warachtighen God / ende den ghenen die hy ghesonden heeft synen sone Jesum Christum/bysonderlycken want ghy eenen van uwen ruyteren hier doot siet ligghen. Ende die Apostel vallende ter aerden/op synen knien tot bidden/ ende den heere langhe ghebeden hebbende/ heeft den ruyter aenghetast seggende: Staet op/ v verwecke myn heere Jesus Christus den welcken ick preke/ende terstont is die ruyter ghesont opghestaen. Doen nu twolck begonst te roepē/Groote si onsen God/soo heeft die Soudaen oft Lantvoocht ghesept: O ghy simpel menschen en wilt hem niet gheloouen / want hy is een Tooueraer. Maer sy riepen: Dit en is gheen Duyuelsche/ maer een saligne ende warachtighe leeringhe. Doe

Prouintia eē lāt schap dat men met crijgen ge creghen heeft, inde welcke dat eē lāt voocht oft stadt houder ge stelt wert om te regeren.

xxiij. *Mirakel.*

xxiiij. *Mirakel.*

spzac die Vantvoocht: Desen menschē sal ick den wildē dieren te verslindē gheuē/ eñ vā vliedē sal ick dē Keyser ouerschryuē/ om dat ghy sijn statuyten eñ ordinantien versmaet. Maer si liedē willende hē stee-

Macedonia cē vermaert groot lant scap van Europen ssschen Thratiā eñ Dalmatiam gelegen, waer inne die stedē Philippi, Apollonia eñ Thessalonica gheweest sijn

nigē/ seydē hē: schrijft dē Keyser/ wāt alle die Macedoniers hebben dwoort Gods ontfangē/ eñ die Afgoden versmadende/ biddē dē warachtigē God aē. Dit hoorē de die Vantvoocht seer verstoort sijnde/ is in de Collegie vā sijnē provincialen rade gegaen/ eñ dē morgenstōt ghecomē sijnde/ heeft wilde beesten in een besloten plaetse doen laten/ eñ in die selue plaetse heeft hi sinte Andreā doen werpē/ dē welcken die Scarianten genomē hebbende/ eñ hē bynnen dē hayr trechende/ eñ met stocken voorts dryuende/ eñ hē dus inder beslotē plaetse int sant latē liggende/ hebbē tot hem een seer wilt ende stuer swijn in laten loopen. Dwelc doēt dziewerf rōtsōme dē heyligē man gegaē hadde / en heeft hē niet gelet. Het volc dit siende / hebbē God glorie eñ eere gegeuē. Die Vantvoocht lieter eenē wildē Stier bi bzengē/ die getrockē wert vā .xxx. ruyters eñ vā twee iagers voorts gestout wert/ en heeft nochtās Andream niet eens aengeruert / maer die Jaghers heeft hi tot stuckē vā een gescheurt/ eñ tē lestē gheuende eenē schreeuwe / sijn doot ter aerdē geuallē. Eñ terstōt riep tvolck te

Dit wert vn altemael van dē Turck beseetē eñ wert Albania ghenoemt.

teſamē/Criſtus is warachtich God. Doē dit gheheurde / ſoo is de Enghel Gods geſien geweeſt vādē hemel climmē troo-ſtende dē heyligē Apoſtel. Daer naer die Lātvoocht ůwoedēde vā grāſcappē/heeſter by doē comē eenē dē alōwzeet ſtē Leopart/dē welckē los ghelaten ſynde/heeft alle het volc ghelatē/ eñ opclimmende dē tabernakel vandē Lantvoocht/heeft ſynē ſone gegrepē/eñ hē ſyn kele afgebetē/ eñ die Lātvoocht was met alſulcker dulheyt eñ ontſinnicheyt beſeten/ dat hi daerōme geenſins bedzoeft en was/ noch en ſpzack vā grāſcappē niet een woozt. Hier en binnen die heylige Apoſtel hē keerende totte volcke/ hier wt ůſtaet ghi wel ghy Theſſaloniſche mannē (ſpzack hi) dat ghy den warachtighen God eert / deur wyens cracht dat die wilde dierē verwonnē wer den/den welcken warachtighē God/ dat nv Quirinus dē Lantvoocht niet en kent. Maer ick op dat ghy te lichtelyckher gheloouen meucht/ſal ock indē name Chriſti/dyen ick pzeke/ſynē ſone vander doot verwecken / op dat ſyn ſotte vader beſchaemt mach weſen: ende nedervallende ter aerdē heeft lange ghebedē/eñ dē doo-den byder hant nemende / heeft hē ůweet vander doot. Dit ſiende het volck/ heeft God ghedanct eñ ghelouet/ende hebben Quirinum dē Lantvoocht geſocht om hē te

xlx

xxv. Mirakel.

Die engel trooſt An dream.

Leopardus een dier vā eenē Leeuwe eñ pardus (dats een wilt ghevlect dier) ghe boren.

xxvj. Mirakel.

xxvij. Mirakel.

te dooden / Maer ten is henlieden vande Apostel niet toegelaten. Die Landtvooght hier deur beschaemt synde / is in synder
xx. Consistorie ghegaen. Dit dus ghebeurt synde / soo isser een Jonghelinck gheweest / die nu langē tyt byden Apostel verkeert hadde / dese heeft syn moeder ontbodē tsel ue datter geschiet was / eñ heeft haer doē halen dat sy den heyligen man te ghemoet comē soude. Die welcke voorts comende / is den Apostel te voeten gheuallen / ende heeft begheert het woort des Heeren te hooren / die welcke hier inne genoech ghe daen synde / met veel biddens / heeft hem ghebeden / dat hy tot haren Acker comen wilde / indē welcken dat een seer groot ser pent was / dwelck dat alle dat Landtschap daer ontrent ront somme bedorf. Maer die Apostel daer comende / het serpēt een groot gheruys des wints vā hem blasende / met wtgherecten halse is den Apostel
xxix. Mirakel. te ghemoet ghecomē. Dit serpent was. I. Cubiten lanck / alsoo dat syer hen al af verschricten dyer by warē / eñ vielen ter aerden. Doen spract die heylighe man Gods
Cubitus een mate vā een on derhalue voet lanc oft tvierē deel van totten Serpente: Gherghet v hooft ghy doodtlycke beeste / dwelck ghy int beginsel wtreecte tot bederffenissen vā des mēschelycken gestachts / eñ maect v onderworpen den dienaren Gods eñ sterft. Eñ terstont dat Serpēt gheuende eenē luyen schreeuwe /

we/heeft hem ſelue̅ ghewonde̅ om eenen grooten Eycken boom / die daer ontrent ſtont/eñ he̅ vaſtmakende om dien boom/ wtſpouwende een ſenÿnighe riuiere / is daer gheſtoꝛue̅. Daer naer is die heylige Apoſtel tot aen haer hoeue ghecomen/ in de welcke datter een ionck kindeken lach/ dwelc tſerpent doot gheſmeten hadde/eñ ſiende die ouders vande̅ kinde ſchꝛeyen. Onſe Heere(ſpꝛack hy)die uwer alder ſalichept begeert/ heeft my hier gheſonde̅/ op dat ghi in hem gelooue̅ ſoudet. Maer nu wech gaende/ ſiet hier die ghene die uwen ſone ghedoot heeft. Maer ſy hebbe̅ gheſeyt:wy en achte̅ ons ſoons doot niet/ mogen wi wꝛaeck ouer onſen viant ſien/ maer ſi lieden wech gaende / ſpꝛac die Apoſtel totter huyſvꝛouwen vanden Lantvoocht: Gaet henen eñ verweckt het kint vander doot. Eñ ſy ſonder eenich twÿfel gaende totten lichae̅/ Inden name mÿns Heeren Jeſu Chꝛiſti(ſpꝛack ſy) kint ſtaet op gheſont: ende terſtont reſt opgeſtaen/ ende ſÿn ouders wederom comende/ende tſerpent doot ſiende/ſo ſÿnſe voꝛ de voeten vanden Apoſtel ghevallen God den Heere danckende. Tſanderdaechs daer naer heeft die heylighe Apoſtel in ſÿnen ꝛꝛi. dꝛoom een viſioen gheſien/dwelck hi zÿn bꝛoeders verteit heeft. Hoꝛt mÿn alderliefſte(ſpꝛack hi)wat mi te nacht geopenbaert

des menſchen lichaem.

xxx

Mirakel.

Nota.

Viſio, een Viſioē oft openbaringe

baert is gheweest/ eñ siet ick sach eenen grooten berch int hoochste seer claer/die niet met allen bouen hem vā aertsche din gen en hadde/dan alleenlijcken dat hy so claer scheen te wesen/dattet scheen dat hi die heel werelt verlichte/ende siet by my stonden mijn weerde lieue broeders/Petrus eñ Joannes/eñ Joannes sijn hant wt reckēde na Petro/heeft hem gheuen int hoochste vandē berch/begeerende Petro na te climmē/seggende:Andreas ghi sult den kelck drincke/die Petrus gedroncke heeft/eñ wtstekende sijn handē coemt tot my waerts(sprack hi)eñ steect v handen wt/datse by mijn handen gevuecht mogē werdē/eñ dat v hooft bi mijn hooft gestelt mach werden. Dwelck ic gedaen hebbē de/ben bevonden cozter te wesen dan Johannes/eñ daer na sprack hy tot my:wil dy weten het bediet sel van desen figueren die ghy hier siet:en wie die ghene is die v toesprekt: Doen sprac ic/dat begeere ick seer gheerne te weten. Ick ben dat woort des Cruycen(sprack hy) inden welcken dat ghy eer yet lanck hanghen sult / om den name des gheens dyen ghy prēdict/ ende seyde veel meer dat nv niet gheseyt en dient te sijn/maer tsal openbaer werden als ick tot dien eynde gheroepen sal werden. Dacromme eest dat ick v alte samen bidde / dat ghy alte samen byden

anderen

anderen comen wilt/die gene die dwoort Gods ontfanghen hebben/ op dat ic se den heere Jesu Christo beuelen mach/ dat hy hem gheweerdighen wille / haer onbesmet te bewaren in sijn leeringhe. Want ick werde nv ontbonden van dit sterffelijcke lichaem ende gae tot dyer beloofter / diet hem gheweerdicht heeft my te belouen / die regeerder van hemel ende aerde / die is de sone van God almachtich / metten heyligben Gheest warachtich God/blijuende inder eeuwen der eewicheyt . Dit hoorende die broeders hebben bitterlijcken gheschreyt/ eñ met vlacke handen aen haer wanghen gesmeten suchtende swaerlijck. Daer na nv prñ. al te samen vergadert sijnde / soo heeft Andreas wederomme gheseyden: Wetet mijn wtuercoren (seyde hy) dat ick van v lieden scheyden sal . Maer ick gheloone in IHESVS diens woordt dat ick preecke / dat hy v lieden sal bewaren van quaden / alsoo dat desen oochst/van sijn vyanden nyet en sal vuytgheroeyt werden/den welcken ick in v lieden ghesaeyt hebbe/te weten die kenniſſe ende leeringhe mijns heeren Jesu Christi . Maer ghylieden bidder sonder ophouden/ ende staet vastelijcken int gheloone/op dat die heere het oncruyt der schandalizatiē wtgheroeyt hebbende/v altesamen als puer

suyuer terwe/in sijn hemelsche schuer hē gheweerdigen wil te vergaderen. Eñ so leerde hijse vijf dagen lanck eñ sierctese in die geboden Gods. Daer na met wtgerecten handē/heeft hi totten Heere gebeden seggende: Ick bid v Heere wilt doch dese schare bewaren/die welcke nv v salic heyt kent/op datse die vyant niet en verwinne/ Maer tselue dat ghi deur mi als dispensier bevolen hebt/eñ si ontfangen hebben/dat si dat mach ongheschevnt inder eewicheyt deur v godlijcke gratie bewaren. Eñ dit geseyt hebbende/hebbē sy altesamē dier tege nwoordich waren geseyt: Amen. Die Apostel nemende tvroot eñ danckbaerheyt seggende/heeft dat gebroken/eñ een yegelijcken gegeuen/seggende: Ontfangt die gratie/die v gheleuert heeft/deur mi sijnen knecht ons Heere Iesus Christus/eñ een yegelijcken bysonder cussende eñ den Heere bevelende/is wter stadt Philippis naer Thessalonicam gereyst/eñ daer twee dagen lanc leerende/is van haer geschevdē. Maer veel geloouige sijn wt Macedonien met hem ghereyst/vande welcke warē twee schepen/eñ begeerden altesamen te gaen int schip daer den Apostel in was/snackende om sijn woordē te hoorē/op dat ter zee ock soude mogen woordt Gods vercondicht werdē/totten welckē hem die Apostel

Andreas leert die thien geboden Gods.

Het heylich Sacrament des outaers.

ſtel keerden. Ick weet u beghеerten wel (ſprac hi) myn wtuercozen/ maer het ſcip is te cleyn. Daerommе eeſt dat ick bidde dat die kinderen metten packen eñ andere gereeſſcap ouer gaen int groot ſcip/ eñ ghy lieden met my reyſt int cleyn ſchip/ eñ haer gheuende Antimum ſynen diſcipel/ tot geſelſcap int groot ſchip/ om haer lieden te trooſten/ heeftſe beuolen int ander groot ſcip te gaen/ eñ te blijᷣē ſeylende hart by ſijn ſcip/ daer hy inne was/ op dat ſy oock hem ſien mochten ende het woozdt des heeren hoozende. Doen nu xxiij. dit gheſchieden (ſoo eeſt ghebeurt datter een in ſlaep ghevallen ſijnde metten winde is ouerboozt inde zee geſlagen. Welcke ſiende Antimus hē keerende totte Apoſtel. O goede leeraer (ſprac hy) coemt ons te baten/ want daer een van uwen dienaren ouerboozt gevallē is. Doen heeft die *xxxi. Mirakel.* heylighe Apoſtel Andzeas den wint ghеſtraft eñ die wint is terſtōt gaen liggē/ eñ die zee is ſtil ghewozdē/ eñ die man die int water gevallen was is metter baren vanden ſtroom aent ſchip comen dzijuende/ wyens handen Antimus genomē hebbē de heeft hem int ſcip getrocken/ eñ een yeghelijck heeft hem verwondert vander mirakel des Apoſtels/ als dat die zee hem oock ſubiect was/ ende binnē dē twelffſtē dach ſijn ſi by de ſtadt Patras in Achaien

Patræ arum een stadt in Griecken int lantschap vã Mocra, daer Corinthus inne gelegen is ghe weest.

ghecomen/ende wten schepe gegaen sijn de sijn ter herberghen ghegaen. Doen der nv veel waren die hem baden dat hy in haer huysen gaen wilde/so heeft hy gesept: Die Heere leuet icken sal nyeuwaers anders gaen dan daer hyt my beuelen sal. Ende t snachts slapende en is hem niet gheopenbaert: eñ t sanderdaechs snachts/ doen hy nv daeromme bedroeft sijnde/ heeft een stemme ghehoort tot hem spreckende: Andrea / Ick ben met v/ende ick en sal v niet verlaten. Dwelck hy hoorende heeft den Heere daeromme grooteliicken ghedanckt ende ghelouet/hier en tusschen (ter wijlen dat nv dit gheschiede) soo is Lisbius die Lantvooght van God vermaent geweest/dat hi den man Gods ontfanghen soude. Die welcke seynden den Apostel volc te gemoet die hem soudē herbergē eñ bi hē brengē. Dwelc Andreas gehoort hebbende is tottē Lantvooght gheromen/eñ in sijn slaepcamer comende heeft hem gevonden ligghende met ghesloten ooghen recht oft hy doot gheweest had/eñ hem stootende op sijn sijde. Staet op (sprack hy) ende vertelt ons wat v gebeurt is. Ick ben die ghene sprack die Lantvooght die vermaledijde den weth dien ghy leerde ende sonde schepen met ruyteren acnden Lantvooght van Macedonien/op datse v ghebonden/ ende ghe-

uanghen

uanghen my ouerseynden souden/ eñ dat ick v ter doot veroordeelen soude. Maer siet sij lieden ter zee schip vzekinghe lijdende/ en hebben niet connen ghecomen daer sij gesonden waren. Doen ick nv van dien sinne was/ dat ic uwen wech beletten wilde/ so hebbē my twee mannē swerte Mooren geopenbaert/ die mi geesseldē seggende: wy en mogen nv hier geen macht met allen hebbē/ wāt hier coemt die man/ dien ghy meynde te vervolghen/ waeromme dat wy noch desen nacht ter wijlē dat ons gebeurē mach sullē ons ouer v wzeeckē: eñ mi so deerlijcken ghelagen hebbende/ sijn van my ghescheyden. Daeromme O man Gods (spzack die Lantvoocht) wilt voor my dē heere bidden op dat hi mi die misdaet vergeuē wil/ eñ ic genesen mach van die sware siecte daer ic mede beladen ben. Eñ dit daer inde tegenwoordicheyt van haer allē vertellēde/ so heeft die Apostel sonder ophoudē het woozt des heerē gepzeect/ eñ si hebben altesamen gelooft. Ende die Lantvoocht is ghesont werden/ ende hy heeft ock gelooft/ eñ is seer verstercket int geloof. Waeromme dat gebeurt is/ dat Trophima (die eertijts des Landtvoochts Concubine pleech te wesen) eñ daer naer haer gevoecht hebbēde by eenē anderē man/ dat sy selue haren man verliet/ eñ heeft die leeringe vanden Apostel

xxiij.

xxxij. Mirakel.

aengehangē/want si quam dicwils in des Lantvoochts huys/ int welcke huys dat die Apostel sonder ophouden sadt en leerde/waer deur dat se inden haet van haren man is gecomen/also dat hi gunck by des Lantvoochts huysvrouwe/seggende: Genadige vrouwe(spract hi) ghi en weet niet/ Trophima is ws mans Concubine/ die welcke hi mi onder tdeesel vā dīē gegeuē heeft/op dat huse somtijts tot sijnē wille/ (ghelijck als hi doet) ghebruycken soude Dwelc sy hoorende seer ghestoort sijnde/ met eenen fellē moede. Daeromme(spract sy) heeft mi mijn man oock verlatē/want tis nu ses maenden gepasseert/dat hy my noyt vrientschap bewesen heeft. Nu verstaen ick dat hi sijn dienstmaecht meer beminnt: eñ dit seggende/heeft haren Procureur doen halen/hem beuelende/dat hi Trophima/als een opēbaer hoere veroordeelen soude/ende in een boordeel steken. Ende sonder toruen wert se ten boordeele ghelcyt/ende den roffiaen gesconcken. Maer Lysbius en wiste hier cleyn noch groot af/haer nochtans soeckende/werdt van sijn huysvrou bedroghen. Maer Trophima van dier hueren af/dat sy int boordeel ghegaen was nederliggende op haer aensicht ter aerden heeft sonder ophoudē ghebeden. Doenden nu int boordeel ghecomen waren/ diese in oneeren begheerden/

Nota.

den/so stelden se een Euangelium dat se bi haer hadde voor haer voorsten / ende terstont verlozen sy altesamen haer cracht. Ẽn doe haer ontrẽt comende eenẽ ouden oneerlycken tonghen van leuen/ eñ haer bedzeghende/ haer ghewelt begonst te doen/alsoo dat hy haer cleeren scheurende/het Euangelium wt harẽ boessem viel. Trophima seer verslagen sijnde eñ screyende/ haer handen opslaende ten hemel heeft ghebeden. O heere en wilt my niet laten ontsuyueren/ om wiens name dat ick reynicheyt beminne. Eñ terstont heeft haer gheopenbaert die Enghel des Heeren/ende die tongelinck is doot voor haer voeten ter neder ghesla ghen. Also die heylighe vrouwe verstaet wesende/heeft dẽ Heere ghebenedijt ende ghegloxificeert/ die haer bewaerde dat sy niet bedzoghen en wert. Ende van dier tijt af heeft si alsulcke stantachticheyt int gheloof ontfanghen/alsoo dat sy niet langhe daer na/Inden name Jesu Chzisti een kindt vander doot verwect heeft/om dwelck te sien veel volck gecomẽ was. Binnẽ desen tide so is des Lantvoochts hupsvrouwe tẽ bade gegaen om te baeyẽ met harẽ Pzocureur/eñ nu tsamẽ badẽde warẽ/so is henlieden geopẽbaert eenẽ swertẽ quadẽ geest/vandẽ welckẽ si geslagẽ sijnde/zijn alle beyde doot ter aerdẽ geualle. Dwelc doent gebeurde/ xxv.

Nota de Euãgelio

isser een groot geklerm geweest/eñ tis dē Apostel eñ Lantvoocht geboot scapt gheweest/dat sÿn huysvrouwe mettē roffiaē gheslotē warē. Die scharē daerōme heel in ruerē sÿnde heeft Andreas tot haerliedē geseyt: Siet mÿn wtuercorē (spract hy) wat die viandt al bedreuē heeft/wāt Trophima om haer eerbaerheyt wille is int boordeel gesloté/maer haer en heeft niet ontbroken dat Godlÿcke oordeel. Want die vrouwe vanden huyse die dat beuolen had te doen/is terstont met harē roffiaen int badt gesmeten/sÿn doot ter aerdē ghe uallen. Eñ hi dit segghende/so is die verwaerster vāder dooder vrouwē ouermits groote ouderdomme daer gedragen geco men/eñ van grooter mistroostichevt haer cleederen scheurende eñ luyde roepende: Wy weten wel (spract sy) dat ghy Gode seer lief getal bent eñ alle tghene dat ghy uwen God bidt/dat gheeft hy v. Waeromme wilt v toch ontfermen/ende haer vander doot verwecken. Met wiens tranen die heylighe Apostel medelÿden hebbende hem keerende totten Lantvoocht/begheerdy datse vander doot verweckt sy: vraechde hy. Gheensins (antwoorde die Lantvoocht) en leue sy/die alsulcken schande in mÿnen huyse bedreuen heeft/maer die Apostel: Eñ wilt soo niet doen (spract hy) wy behoorden ghenadich te

wesen

weſenden ghenen die bidden/ op dat wy *Nota.*
oock bermhertichept van Gode moghen *Oratio*
verweruen/ende hy dit ſegghende ſoo is *pro mor-*
die Lantvoocht ter vierſcharen ghegaen. *tuis.*
Maer die heylighe Apoſtel liet dat lich-
aem te voorſchyn brenghen / ende daer
by comende. Ick bidde v goedertieren
Heere Jeſu Chriſte(badt hi)dat deſe vrou
we verweckt werde vander doot/op dat
ſy alteſamen moghen bekennen/dat ghy
alleen God ſyt / die niet en ghedoocht/
den onnooſelen te vergaen/ ende het lic-
haem der vrouwen raeckende. Staet op *xxxiij.*
inden naeme Jeſu Chriſti myns Heeren *Mirakel*
(ſprack hy) ende terſtont die vrouwe is
opgheſtaen/ die welcke haer aenſichte al
ſchreyende eñ ſuchtēde ter aerdē buygē-
de tloech haer ooghen ter aerden waert.
Gaet(ſprack die Apoſtel tot haer) in v
ſlaepcamer ende weeſt daer ſecretelyckē
biddende/ter tyt toe dat ghy vanden Hee-
re gheſterckt werdet: waer op ſy ant-
woorde . Maeckt my eerſt den Paeys
met Trophima/teghens wiens dat ick al
lendich arm wyf ſo grootelyckē miſdaē
hebbe. En wilt daeromme niet beducht
ſyn(ſprack die heylige Apoſtel)wāt Tro-
phima en is dies niet meer ghedachtich/
noch en begheert daer gheen wraeck af/
maer ſy danct den Heere van alle tghene
dat haer ouercomen is. Maer dies nyet

te min Trophima deurt beuel vanden Apostel daer ghehaelt synde/is in pey se eñ eendrachticheyt met Calista(des Lants voochts huysvrouwe vander doot verwect synde)verloent ende vereenicht. Eñ Ypsius die Lantvooght is also int gelooue ghesterct ghewees̄t / alsoo dat hy eens op eenen dach byden Apostel quam/ ende van selfs viechte hem alle sün sonden. Totten welcken dat die heylighe Apostel sprack: O sone(sprack hy). Ick danck den Heere dat ghy sün toecomende voordeel vreest/maer doet vromelycke ende weest verstaet inden Heere/dien ghy ghelooft/ ende hem nemende metter handt/ wandelde inde zee. Ende naer die wandelinghe sün sy gheseten/ ende een yeghelyck die met hen waren is neder gheseten int sandt hoorende het woordt des Heeren. Ende siet een doot lichaem inder zee verdroncken/is metter gholuen vanden watere aenden oeuer vander zee gedreuen/ ende doen aenden voeten van Sinte Andries. Dweick siende die heylige Apostel hem verblydende inden Heere/het is van noode dat desen verweet sy(sprack hy)op dat wy weten moghen/wat die vyandt in hem ghewracht heeft/ ende stortende sün ghebet nemende des doodens handt/heuet hem opgherecht/eñ terstont is hy weerom leuendich ghewordē/eñ heeft ghesproken/

Viechten

xxxiij. Mirakel.

spzoken: eñ want hy naect was / soo heeft hy hem eenen rock gheghenen / seggende tot hem: Verteit ons van stuck tot stucke / bedietende alle tgene dat v gheschiet is. Ick en sal niet verswygen (seyde hy) God ghene wat man dat ghy syt / Ick ben die sone van Sostrati / een vozgher wt Macedonien / die onlanghe wt Italien scylde / maer wederom comende in myn eyghen landt heb ick ghehoozt datter een nieuwe leeringhe is opghestaen / welcke geen mensche van te vozen gehoozt en hadde / eñ die fame ghinck / datter van eenen leeraer / groote wonderlycke teckenen gheschiede / die welcke hem seyde te wesen een discipel vanden warachtighen God / eñ ic dit hoozende heb my ghehaest om sulckē man te moghen sien / want ick en liet my anders niet voozstaen / ten waren al godlycke saken die hi dede. Also ben ick tschepe ghegaen met myn vzienden / ende kinderen / ende doen wy comē int diepste vāder zee / soo isser subytelycken een onweder opghestaen / ende die baren hebben tschip te gronde gesmeten / eñ sijn altesamen verdzoncken: Maer oft sy tgheluck hadden ghehadt / dat sy al te samē die met my waren / hier warē comen aenghedzeuen dat sy oock vander doot dweet mochten sijn / als ick ben. Eñ dit seggende overleyt hi veel in synder hertē / eñ begonst te

ver

vermoeyen dat hÿt was/dien hy met soo grooten perikel gesocht hadde/ eñ vallẽde voor sÿn voetẽ/op sÿn knieẽ. Ic weet (spract hy) dat ghy bent een diender vanden warachtighen God. Ick bidde voor de ghene die met my tschepe waren/ dat ghÿse oock verwecken wilt/op dat sy bekennen moghen den warachtigen God dien ghy preect. Doen heeft die heylighe Apostel (vervult wesende metten heyligen geest) haer lieden stantachtelÿcken ghepreeckt het woordt des heeren/alsoo dat die iongelinck hem verwonderde vãde leeringhe/ende daer nae met wtgherecten armen: Ick bidde v torh heere (badt hy) toont ons die andere doode lichamen/op dat sy oock (deur v beweecht sÿnde) den eenighen warachtighen God kennen moghen. Ende dit seggende/ terstont sÿn daer vertoont negenendertich doode lichamen/comen drÿnen metten stroom aen den oever vander zee/ende die iongelinck schreyende/hebben allegader begonst te schreyen/ ende altesamen vallende voor die voeten vanden Apostel hebben hem ghebeden/dat hÿse altesamen wilde verwecken vander doot. Maer Philopater (want so hiet die Jonghelinck) die spract: mÿn vader met sÿnen vrÿen wille / my van alle noodsaeckelÿcheden wel voorsien hebbende/ ende my mede gheuende een groote

Oratio pro mortuis.

xxxv Mirakel.

groote somme ghelts/heeft my hier ghe-
sonden/waeromme eest dat hi hoort, wat
my gebeurt is/so sal hy uwen God blas-
phemeren/eñ v leeringe verachten/maer
verre moet dat vā daer sijn/eñ anderwerf
altesamen schreyende/ heeft die Apostel
gebeden dat die doode lichamē vergadert
mochtē werden/ wāt si verstroyt daer aē
waren comen ghedreuē/eñ altesamen by
een vergadert wesende/heeft die Apostel
den ionghelinck ghevraecht wien dat hy
eerst vander doot wilde verwect hebben.
Doen sprack hy: Wuarum/die met mi van
Joncx kints af opgheuoeyt is gheweest.
Dit die Apostel hoorende knielende ter
aerden neder met ghevouwen handen
ten hemelwaerts met schreyendē oogen/ *xxxvi.*
heeft langhe ghebeden seggende : O *Mirakel*
goede Jesu wilt desen dooden verweckē
die met Philopatore opgheuoeyt is ghe-
weest/op dat hy v glorie bekennen mach/
ende uwen naeme groot maecken onder
den volcke / ende terstont is die Jon-
ghelinck opgheslaen/ ende si hebben hen
altesamen verwondert dier teghenwoor-
dich waren. Maer die Apostel heeft we-
deromme/ouer een yeghelijck bysonder/
sijn gebet gestort/seggende: Ic bid v Hee-
re Jesu dat ghi dese oock wilt verwecken
die hier wt diepste vander zee sijn comen
aēgedreuē. Dwelc geseyt hebbēde/heeft

den

den broeders beuolen dat een yegelijc een-
nen dooden nemende/ seggen soude/ v ver-
wecke Jesus Christus de leuende Gods
sone. Dwelck gheschiet synde/ sooisser ses
Geglorifi- vander doot verweckt/ en hebben Gode ge-
ceert glorificeert segghende altesamen dier te-
genwoordich waren: Daer en is geen bo-
uen Andreas God/ doē nv die Landvooght
Ypsibius den iongelinck wel begaeft had-
de. En lates v niet verdrieten rade ick v
(sprack hy) mijn beminde broeder het ver-
lies van uwē goede op dat ghi dē dienst
Gods niet verlatē en muecht. Eñ Philo-
pater bleef van dier uren af/ altijt bijden
Apostel/ neerstelijckē gaylaende tghene
dat hi vandē Apostel hoorde seggen. Doē
Prvb. nv dit gheschiede bijder stadt Patras in
Achaia/ so isser gebeurt dat een vrou Cal
liopa genoemt/ dwelcke eenen dootslager
getrouwet hadde/ eñ een onbehoorlijcke
dracht ontfangen hebbēde eenē periculo-
sen swarē arbeyt/ eñ en conste die vrucht
niet quijt gewerdē/ dese selue vrouwe Cal
liopa heeft tot haerder suster gesept: Ick
biddes v gaet toch tot onser godinnē Dia
nam/ haer biddende dat sy haer mijnder
wil ontfermē/ wāt si is Patronersse vanō
beruchter vrouwē. Die suster der godin-
nen Dianam dit biddēde/ so is die viant in
der nacht tot haer ghecomen. Waerōme
coept ghi mi aen (sprack hy) dis daer ben

gans

gans ydel van machte eñ v gheensins ge-
holpen en can. Maer gaet lieuer tot An-
dream dē Apostel/die in Achaiam woont/ *Achaia*
eñ hi sal uwer sustere genadich wesen: die *een lant-*
vrouwe opstaende eñ totte Apostel comē- *schap in*
de heeft hem die ghelegenthept vā alle sa- *Grieckē.*
kē vertogen. Eñ Andreas sonder vertrec
is gecomen inde stadt Corinthum tē hup-
se vander voorseyder vrouwe in swarē ar-
beyt gaende. Eñ die lantvooght Lysbius
was bydē Apostel. Doē nv die Apostel de
se vrouwe in sulcken deerlijcken staet we-
sende aēsach. Met grooter verdienste sijt
ghi desen swarē arbeyt lūdēde (sprac hy)
die welcke oneerlijckē gehouwet bent/eñ
door bedroch dese dracht ontfanghē hebt/
waerōme dat ghy dese onverdrachelijcke
sware werdē lūdende sijt. Daer en bouen
hebdy raet acndē duyuel gesocht die hem
selven noch niemandē ghehelpen en can.
Ghelooft nv Jesum Christum den sone
Gods/eñ werpet v dracht van v. Maer
tsal doot wt uwen lichaem gaē/dat ghi on
weerdelijcken ontfanghen hebt. Die vrou
we dit gheloouende heeft terstont (een ye
ghelijck/wter cameren gaende) een doo- *r. vijñ.*
de dracht van haer ghewopen/eñ is van *xxxvij.*
allen haer weedommen verlost. Doen nv *Mirakel.*
die Apostel veel mirakelen in Corintha
dede/Sostratus/die vader vandē Jonge
linck Philopatoris voorseyt vā God ghe-
open-

openbaert weſende dat hy tot Andzeam gaen ſoude / heeft hē terſtont op die reyſe gemaect. Eñ vernomē hebbende waer hy was / is binnē Cozinthē gecomē / eñ die Apoſtel hem int gemoet comende / ſoo heeft hem Soſtratus terſtont ghekent / ſoo hy hem recht van te vozē geopenbaert was / eñ hem vallende om ſijn voetē. O diender Gods (ſpzack hy) ontfermt v mijnder / ſo ghy mijnen ſone gedaen hebt. Maer die ionghelinck Philopatoz ſpzack totten Apoſtel. Dit is mijn vader diē ghy hier ſiet / v vzagēde wat hem vā noode is te doē. Ic weet wel (ſpzac die Apoſtel) dat hy om die waerheyt te wetē hier is gecomē. Ghelooet eñ gedanct moet weſen ons Heere Ieſus Chziſtus / die hem geweerdicht heeft te openbarē / dē ghenē die in hem gheloouen. Doen Andzeas dit ſpzac ſo ſeyde Leontius die knecht van Soſtrati tot ſijnen meeſter: Siet ghy wel meeſter! met wat ſchoonē lichte ſijn aenſicht ſchijnende is! Ick ſiet wel (ſpzack hy) mijn lieue knecht / eñ daeromme en ſal ic van hem niet ſcheyden / maer wy willen tſamē met hem leuē / eñ hoozen die woozdē des eewichs leuēs / eñ tſanderdaechs biedde hy hem veel giften eñ gauen. Doen ſeyde hem die heylighe Apoſtel Gods: het en betaemt mi anders gheen ghauen te nemen van v lieden dan dat ick v winnen mach / als ghy in Ieſum

Non dubiam eſt quin precibus filij hic Soſtratus conuerſus eſt ad fidem.

ſum gheloouet die my in deſe plaetſe gheſonden heeft/ blÿde bootſchappen te vercondigen/ hadde ic gheltē goet begeert/ ick hadde Lyſbium veel machtigher beuonden die my veel meer hadde moghen ſchencken. Maer dat begeere ic alleen dat ghi my gheuē wilt dat v mach ter eewiger ſalicheyt profiteren. Dat geſchiet ſÿnde in Corintho/ binnē cozten dagen daer naer heeft hem die heylighe Apoſtel een vadt doē bereydē/ eñ nv gecomē ſÿnde om te bayen ſo heeft hi eenē oudē man geſien beuende eñ met den booſen gheeſt beſetē/ waer vā doē hi hē ſeer verwonderde/ een ander iongē (comende wter bay kuypen) is dē heyligē Apoſtel te voetē geuallē ſeggēde: wat rueret v eñ ons Andzea? bēt ghi hier gecomen/ dat ghy ons vā hier ſoudt verdzÿuen? Andzeas inde pzeſentie vādē volck ouer eynde ſtaēde. En wilt niet vzeeſen (ſpzack hy) maer gelooft in Ieſum onſen ſalichmaker. Een yeghelÿc roepende (wy gelooue al wat ghi ons pzedict) heeft Andzeas beyde die booſe geeſtē geſtraft/ eñ ſi ſÿn terſtont wt die beſeten menſchen gegaen/ ende die oude man eñ die iongheling ſÿn wederomme thuys ghegaen. Hier en tuſſchen Sint Andzies baeyende en heeft niet te min opghehouden ſÿn leeringhe te vercondigen/ wetende dat die vyandt des menſchelÿckē geſlachts ouer

Bayſtoue

xxxviij. Mirakel

al

al(so wel in bayſtouen als in loopende ri-
uieren)'s lagē leggende om die menſchē
te bedziegen/radende daeromme dicwils
om den naem des Heeren aen te roepen/
op dat die ghene(lagen leggende om te be
dziegen)gheen macht hebben en mochte.
Dwelck ſiende die mannen vander ſtadt/
ſijn gecomē bzengende cranche menſchē
xxxix. voor de voetē des Apoſtels/ende ſijn door
Mirakel. hem geſont geworde/eñ daer ſonder ooc
vele van ander ſteden diet woordt Gods
ontfangen hadde dagelijc tot hem geco-
men om van hem geleert te werdē. Doen
xxix. nv dit geſchiede in Cozintho/ſiet daer is
een out man ghewoeſt Niclaes genoemt/
deſe is met deurſneden cleederē totte hey
lighen Apoſtel ghecomen. Siet diender
Belijden Gods(ſpzack hy) Ick ben nv vierenneer-
Biechten tich iarē out/binnen welcken tijde dat ick
nopt opgehoudē en hebbe/ vande leelijc-
ke ſtinckende ſonde der onſuyverheit des
welluſt des vleeſch met oneerlijcke per-
ſoonen te volbzengē/eñ dewijls in boze-
len onbehoozlijcke ſtuckē bedzeuē/eñ tis
nv dē derdē dach geledē/van dat ic hebbe
begonſt te hoozen vāv wonderlijcke mi-
rakelen die ghi doet/eñ ooc van vp edica-
Nota. tien vol leuende woordē. Dit in my ſelue
ouerleggende/heb ic voor my ghenomē/
by v te comen/op dat(ick deſe voorleden
wercken verlatende) ghi my beters ra-
den

den eñ onderwÿſen moghet. Maer dit nu dus ouerpeyſende ſo quam my een ander inden ſinne/als dat ick mÿn goet voornemen verlaten ſoude. In deſe ſaecken mÿn conſcientie nu wroegende/ eñ twÿfelachtich liggende heb ic het Euangelium genomen/eñ dē Heere gebeden/dat ick deſe quade gepeyſen toch mocht vergetē. Eñ na corten dagen het Euangelium vergeten hebbende/dat op my was/eñ ſeer vierichlÿckē gequelt ſÿnde/ met die valſche vleeſſchelÿcke wellуſtige ghepeyſen/ben wederomme gekeert int oneerlÿck huys/ eñ ſiet een oneerlÿcke vrouwe mi ſiende. Gaet wt ghi oude man/gaet wt(ſprac ſi) want du biſt een Engel des Heerē/ghi en ſult mi niet genaecken/want ick ſien in u een groot miſterium. Doē ic nu verſcrict ſÿnde/begonſt te denckē wat dit bediedē mochte/begonſt ick wederom op mÿn Euangelium te peyſen dat ick bi my hadde/ eñ ben van daer gegaen eñ wederkeerēde ben tot u diender Gods gecomen / op dat ghy mÿnder ontfermen ſoudet/ want ick heb ſtercke hope/dat ick niet verlozen en blÿue/eeſt dat ghi voor my biddet. Sinte Andreas dit hoorende/doen hy veel teghen de fornicatien ghepredict hadde/ met gheboochden knien met wtgherectē handen heeft hy heymelÿckē gebeden al ſchreyende eñ ſuchtende vanō ſeſter uren

af totter neghenſter hueren toe/ ende is opgheſtaen ſon aenſichte vanden tranen veghende/en heeft gheen ſpÿſe willen ont ten. Ick en ſal(ſpzack hy) niet ter werelt nutten/ter tÿt ende ter wÿlen toe/ dat ick ſal weten oft God hem ouer deſen menſche ontfermen ſal/ ende oft hy onder die ſaliahe gherekent mach werden / ende doen hy oock tſanderdaechs gheuaſt hadde/ſoo en is hem nochtans vanden menſche niet gheopenbaert ghewerſt totten vÿfſten daghe toe / op den welcken dach dat hi bitterlÿcken wert ſchzeyende. Heere (ſpzack hy) wy verweruen v goedertierenheyt/ende nv deſe want hy begheert v maieſteyt te kennen / waerom en werdt hy niet bekeert? op dat ghy hem gheſont maket. Dit Sinte Andzies ſegghende/ ſoo iſſer een ſtemme vanden hemel gheboozt ſegghende. Andzea ghy vercrighet vooz den ouden. Maer ghelÿck ghi v met vaſtē getraueleert hebt/ſo ſal hy ſÿn neerſtichеyt doen / op dat hy dooz vaſten ſalich werde/ende Sinte Andzeas hem roepende/heeft hem veel vā der abſtinentien ghepzeect. Ende op den ſeſten dach heeft hy alle die Chziſten menſchen vergadert ende ghebeden dat ſy een yeghelÿcken byſonder vooz hem ſouden bidden. Die welcke ter aerden knielende hebben ghebeden: O goedertieren bermhertige Heere/

Vaſten Bidden Andreas vaſt vÿf dagen ach ter een.

xl. Mirakel.

Vaſten.

xxx. Bidden.

re/

re/wilt desen mensche sÿn misdaet vergeuen. Dweick ghedaen sÿnde/so heeft Andreas spÿse ghenut ende alle dandere beuolen te eten. Eñ die voorseyde Nicolaus is wederomme thuyswaerts ghegaen/eñ alle het ghene dat hy hadde heeft hy den armen om Godswille ghedeylt/ ende heeft sÿn seluen deur penitentie seer ghetraueleert/alsoo dat hy binnen ses maenden anders niet dan droocy broot eñ claer water voor sÿn spÿse en nutte. Alsoo sÿn scherpe penitentie volbracht hebbende is die oude man corts daer naer ghestoruen. Maer dyer tÿt en was Sinte Andreas daer niet teghenwoordich / want doen die oude verscheyde van deser werelt/ soo heeft die Apostel op een ander plaetse een stemme ghehoort segghende: Andrea Niclaus is my ghewerden/ende Andreas Gode danckende heeft den broederen vercondicht dat Niclaus ouerleden was/biddende dat hi in ruste wesen mocht te. Doen nv dit by Corinthen vanden heyligben Apostel ghebeurde/ eñ sÿn duechdelÿcke fame van sÿn miraculen van daghe tot daghe haer was verbreyende/soo is Antiphanes een borgher vander stadt Megaris tot Andream gheromen/ ende spraeck tot hem: Isser eenighe goetheyt in v naer tghebot des salichmakers dien ghy predickt/ dat wilt ons doch thoonen

Oratie.

Vasten.

Penitētie

xli. Mirakel.

Oratio pro mortius.

Megara een stadt in griecke

o man Gods/eñ verloſt mỹ huys vant bedroch datter inne is. O menſche(ſprac ſinte Andries tot hem)vertelt ons wat v gebeurt is. Doen ick vander reyſen(ſprack die man)thuys quam eñ binnen der deuren van mỹnen paleyſe comende/ ſiet ſoo heb ick die ſtemme vanden deurwaerder iammerlỹcken hoozen roepen/ende doen ick hem vraechde wat bedieden mochte/ dat hy dus deerlỹcken riep/ſoo hebben ſy my vertoghen dier preſent warē/hoe dat hy met mỹnder huyſvrouwen eñ met ſỹnen ſone deerlỹcken vanden boosen geeſt gequelt waren/eñ ick bouen in huys climmende/hebbe noch ander kinderen gheſien knerſende met haren tanden/ eñ my invlieghende ende my al grỹſende aenlachende/dwelcke doen ick voorby ginck begonſt ick noch hooghet in huys te climmen/waer dat mỹn huyſvrou lach vande booſe Gheeſten ſeer deerlỹcken ghellaghen/ ende deur dat traueleren was alſo verbaeſt/ſoo datſe my (ouermidts dyen dat heur hayr verwerret ouer haer oogen hinck) niet gheſien noch ghekennen en conſte/hiermomme ſo bid ic v o man Gods (ſprack hy)dat ghy my mỹn huyſvrou wederom gheſont wilt leueren/ voor de andere en draghe ick gheen ſorge. Deur welcke woorden die heylighe Apoſtel beweghen tot bermhertichept heeft hem

ghe-

antwoort: By God en is gheen vuytne-
minghe van personen / die daer omme
ghecomen is/om alle menschen sauch te
maecken/ datse niet en souden vergaen.
Laet ons gaen spraeck hy tot synen huyse.
Ende Andreas met Lache voortsgaende xxxi.
ghecomen synde in Megaram/ ende soo
haest met dat hy ter deuren inne treden
soude/ soo hebben die boose Gheesten xlj.
met eenen ghedruys van eender stemmē Mirakel
veruaerlycken gheroepen: Waeromme
o Andrea(riepen sy)coemt ghy ons hier
veruolghen:waeromme coemdy tot de-
sen huyse v niet toeghelaten synde: Besit
dat v behoort ende en wilt niet deurgaen
tselue dat ons toeghelaten is. Waer van
hem die heylighe Apostel zeer verwon-
derde ende is ghegaen inde slaepcamer
vander vrouwen/ende heeft met gebooch
den knien ghebeden/ende haer nemende
metter handt heeft ghesept: v maecke ge
sont die Heere Jesus Christus/ ende ter-
stont is die vrouwe vuyt haren bedde op- xlij.
ghestaen/God ghebenedyende. Desghe- Mirakel.
lycx eenen peghelycken vanden selven
huyse die vande boose Gheesten gequelt
waren syn hant op legghende/heeftse al- xliij.
tesamen ghesont ghemaeckt / ende van Mirakel
dyer tyt af heeft hy Antiphanem met syn
der huysvrouwe voor ghetrouwe mede
hulpers ghehadt int woordt Gods te

preecken. Dit ghebeurt sijnde / corts daer naer soo is die heylighe Apostel wederghekeert inde stadt Patras / in welcke stadt dat resideerde die Landtvooght Aegeates ghenoemt / die nu cortelinghe inde plaetse van Lysbio den Landtvooght ghestelt was. In dese stadt was een vrouwe Ephidama ghenoemt / die welcke (deur die leeringhe van eenen Apostelijcken discipel Sosias genoemt) Christo gheeyghent was / dese selue vrouwe is tot Andream ghecomen / vallende om die voeten vanden heylighen Apostel / O biddet o heylich man (sprack sy) mijn vrouwe Maximilla (die seer iammerlijcken metter cortsen geladen is) dat ghy tot haer comen wildet / want sy begheert v leeringhe te hooren. Dese Maximilla was die huysvrouwe vanden Landtvooght Aegeates / wiens siecte haer man alsoo ter herten track / dat hi sijn selue by naer met sijn eyghen messe het leuen benomen hadde. Die heylighe Apostel is der selver vrouwen Ephidama gheuolcht tot inde camer daer des Lantvooghts huysvrouwe sieck lach / ende siende den Lantvooght met een bloot sweert voor haer bedde staende / om door mistroostichevt (van dat iammer dwelck hy aen sijnder huysvrouwē sach) sijn selues het leuen te nemen / sprack tot hem:

Patre, arum een stadt in Griecken indē lande Achaia waer Corinthus in gelegen is gheweest.

hem: O heere Landtvoocht (seyde die heylighe Apostel) en wilt tocy v selven niet misdoen / maer keeret mes in syn scheede / want die tyt sal comen dat tselue mes tot ons gheheert sal werden. ¶ Maer die Landtvoocht des gheensins verstaende / heeft hem gheconsenteert naerder te comen. Die Apostel nu comende voort dvedde van des Landtvoochts huysvrouwe / syn ghebedt ghedaen hebbende / heeft haer byder handt ghenomen / ende die cranke vrouwe is terstont seer nat werden sweetende / ende die coortse heeft haer verlaten ende die heylighe Apostel heeft beuolen datmen haer spyse langhen soude: Dwelck siende die Landtvoocht / heeft belast synen Tresorier datmen den Apostel twintich gulden tellen soude / welcke hy niet eens en wilde aenschouwen. Ende ten huyse wtghegaen synde onder weghe heeft hy eenen menschen cranck sien ligghen int lyck / den welcken dat veel aelmissen vanden borghers gheghenen werdt / ende Andreas hem ouer desen allendighen menschen ontfermende / heeft tot hem ghesproken: Inden name Iesu Christi staet ghesont op. Die welck terstont opstaende / heeft God ghegloryficeert. Ende Andreas een weynich voorts ghegaen synde / heeft op een ander plaet se eenen blinden man met synder huysvrou

Giften werden by gepresenteert.

xliij. Mirakel

wē eñ ſone gheſien/eñ die Apoſtel ſprack: Inder waerheyt dat is een werck des duyuels die deſe menſchen blint van gedachten ende lichame ghemaect heeft. Siet ick gheue v wederomme inden name mÿns Gods/het lichamelÿck gheſichte/ende hy wilhem gheweerdighen v te verleenen het inwendich licht/ om te verdrÿuen die duyſternuſſen ws herten/op dat ghy kennende het licht(dat alle menſchen van deſer werelt verlicht)ſalich moget werden. Ende(ſÿn handt op haer leggende)heeft haer ooghen gheopent/ende ſy voor hem neder ter aerden vallende hebben ſÿn voeten ghekuſt ſegghende: Want daer en is anders gheen God dan die Andreas ſÿn diender verconditht. Andreas deſe teekenen doende in Patras die ſtadt ſoo heeft hem een man geleyt op den oeuer vander zee/waer dat eē ſcipper deur groote crenckte die hi vÿftich iarē gehadt hadde ter aerden ghelleghen int bÿck lach vol ſweeren ende wormen/wien dat gheen medecinen ghehelpen en conſten. Deſe Miſerabele menſche ſiende den heyligē Apoſtel Andream/by auentueren ghy bent(ſprac hi) een diſcipel vandē ſelven God die alleē genesen cā. Ick ben(antwoorde hē Andreas) die gene die inden name mÿns Gods/v uwe geſontheit wederōme geue/eñ voorts ſprack Andreas: Inden name Jeſu Chriſti

xlvi. Mirakel.

Cuſſen die voetē xxxv.

ſti ſtaet op eñ volget my na/eñ die ſcipper xlvij.
verlatende ſyn beſwoȝen ſtinckende vuyle *Mirakel*
etterachtige vodden daer hy inne gelegē
hadde/eñ alle vuyle ſtinckende zeeren eñ
ſtinckende etteraehtighe puyſten van ſyn
lichaem vloeyende/is Andȝeam ſuyuer eñ
geſont naer geuolghet: eñ nv comende bi
der zee/ſyn beyde int water ghetredē/ eñ
die Apoſtel den ſchipper waſſchende indē
name des heilige dȝieuldicheits heeft hē
alſo ſuyuer eñ reyn gemaect/ datmē geen
litteekenen/vā ſweeren ofte eenighe ghe
bzeckē vāder voȝſeyde vuyle etterige puy
ſten in ſynen lichaem meer en heeft connē
gemercken/ eñ is naer ſyn gheſontheyt/
met alſulckē geloof ontſteken gheweeſt/
dat hy al moedīaect deur die ſtadt gheloo
pē heeft/vercondigēde/dat hi warachtich
God was/den welcken Andȝeas pȝeecte/
eñ een yeghelyck verwonderde hem van
dat mirakel/eñ ſyn van ſynder geſontheit
weghen met hem verblydt geweeſt. Doē
nv dit/eñ meer andere wonderlycke my-
rakelen/deur den heylighen Apoſtel An
dȝeam by die ſtadt Patras gheſchieden/
Hier en binnen ſo is Stratocles die bzoe-
der vandē Lantvoocht oft Gouerneur vā
der ſtadt Patras wt Italien ghecomē/ de
ſe Stratocles hadde eenen ſone Aicmana
genoemt/den welcken ſeer beminnende/
hielt in grooter weerden. Maer het is ge

beurt dat dit selue kindt (vanden boosen geest gheseghen) doen ter tyt lach inde sa-
le oft voorhuys vā synē paleyse seer pruy-
schende vuyl speecsel met synē monde ma
kende groot gheter/ dwelc siende syn va
der Stratocles/groot medelydē hebben-
de met synen kinde/ Siet Marimilla des
Lātuoochts huysvrouwe met Ephidama
haer kamenierster hebbē Stratoclem ge
troost. Broeder (spraecken sy) en wilt u
dus niet bedroeuē / wāt t kint sal terstont
gheholpen werdē/want hier is een man/
die ons den wech des ghesonthey ts wy-
sende is/roepende veel menschen vā haer
crancheden tot perfecte ghesontheden.
Gaet ons aen hem seynden/ende terstont
sal hy u kint ghesont maken. Sonder ee-
nich vertreck hebben sy aen Andream ge
sonden/die welck (deurt begheeren van-
de duechdelycken vrouwen Marimilla
ende Ephidama) den kinde metter hāt ne
mende heeft ghesproken: Kint staet op
xlviij. indē name Jesu Christi myns Gods/daer
Mirakel ick af preke/ende terstont eest kindt ghe-
sont op ghestaen. Van dyer tyt af so heeft
Stratocles inden Heere gheloouet ende
is also int gheloone ghesterct/dat hy van
dyer huerē af vandē Apostel noyt gewe-
ken en heeft. Maer a tyt neffens syn sy-
de blyuende hoorde het woordt Gods.
Doen nu dit ghebeurde ontrent Patras/

so

so eest gebeurt dat die Lãtuoocht trechẽ de na Macedonien/Maximilla syn huys vrou verstorct synde vãde saligen wooꝛden Gods/dẽ Apostel so vierichlichẽ was aen hangende also dat haer mã doen hi wederom vã Macedonien gecomen was/bycans betrapt eñ bevondẽ hadde syn huys vrouwe eñ een groote menichte vã volcke in synen paleys met dẽ Apostel tsamen hoorende het wooꝛdt Gods. Dwelc Andꝛeas vãte vozẽ gewaer werdende/al eer die Lãtuoocht binnẽ synen paleyse comen was/heeft met geboochdẽ knien dẽ Heere ghebedẽ. O Heere(spꝛac hi)en wilt niet gedoogẽ den Lantuoocht binnẽ deser plaetsen te comẽ vooꝛ dat se altesamen wtgegaen syn. Dwelc gebedẽ hebbende/so eest gebeurt eer die lãtuoocht binnẽ synẽ paleyse quã dat hẽ onuerhuets ouer quã die passie om syn gevoech te doẽ/ter wylen dat hi nu ledich was op die heymelyc te gaẽ om syn gevoech te doen/soo heeft die heylige Apostel op een vegelyckẽ syn hant geleyt/eñ haer teekende met dat teecken des heylichs cruys heeft se also vã daer latẽ gaẽ/eñ tẽ laetstẽ hẽ selue teekenende met dat teekẽ des heylichs cruys/is oock vã daer gegaẽ. Maer Maximilla is altyt vooꝛ eñ na met meer andꝛ cristenẽ binnẽ dẽ huyse vanden Apostel ghecomen om het wooꝛt Gods dicwils te hooꝛen/waer deur dat si

selden

selden ghemeynschap mettē man gehadt heeft. Dwelc hi onweerdichlijckē nemende/eñ tselfdē Apostel wijtende/heeft Andreas doen halen/wiens dat hi sijn salige religie verweet/eñ henwillende afgoden doen aenbidden/soo heeft Andreas stoute lijcken totten Lantuoocht geseyt: Ic ben die ghenc(sprachi)O Heere Lantuoocht die preeckt het woordt des waerheyts eñ den Heere Jesum / op dat die menschen hem keerende van die afgoden met handen gemaect/souden beghinnen te kennē den warachtigen God die alle dingen geschapen heeft / want hy sijnde dye Heere des maiesteyts is vanden hemel gedaelt aennemende een gedaente des menschē/ welcke menschē eerst verlorē was/eñ hoe wel dat hy God was heeft nochtans van selfs willē lijdē/op dat hy dē ghenē die hy gescapē hadde vander doot verlossen soude. Die Lantuocht dit hoorende heeft den heyligē Apostel indē kercker doen sluytē. Waer dat(so lange als hy daer ghesloten lach)alle dage veel volcx tot hem quam/ totten welcken Andreas sprac:lieue broeders/Ic ben gesonden een Apostel(seyde hy)vā münē Heere tot v lieden/op dat ick de menschē wesende indē duysternissen eñ onbzagie des doots/deur dwoort Gods totten wege des waerheyts eñlichts roepen soude. In welcke maniere des leuens

ick

ick noyt opghehouden en hebbe v lieden dieweils vermanende dat ghy (v keerende van die afgoderie) den warachtigē God soeckende/eñ in sÿn gheboden volherdich blÿuende erfgenamē van sÿn belooftenisse beuondē moget werdē. Daeromme vermaen ick v mÿn alderliefste ende beuele v voor dbeste/dat ghy lieden toch wilt v geloouе/ dat ghy gheſtelt hebt opt fundament van mÿnen Heere Jesu Chriſti ſult laten waſſen in hope ende lof des Heeren. Voortaen int tghene dat my nv gebeurt/ ick en wille niet dat ghy v eenichſins daer inne bedroeuē ſult/want tſelue is mi belouet van mÿnen Heere Jesu Chriſto. Dat wy om ſÿnen wille ſoudē moeten lÿden ende ghegheeſſelt werden. Ja alſo dat wy voor de rechters gheſtelt ſouden werden tot ſÿnder ghetuychgeniſſen. Die volherdich blÿft totten eynde toe deſe ſal ſalich weſen/wilt daeromme bidden ſonder ophoudē/op dat die vyant die ſonder ophoudē nacht eñ dach als een vriesſcende Leeu omgaet ſoecken ſÿn proye die hy mochte verſlindē (hē bedroghē vinde eñ ter neder gheſlaghen ter aerden blÿue liggen van die knechten des Heeren verwonnē ſÿnde. Doen hy nv dit ende meer andere goede leeringhē den volcke by nacht leerende was ende ſÿn ſermoon langhe makende. Tſanderdaechs ſmorgens heel vroech

Bidden.

xxxiiij.

Aegeas

Aegeas die Lantvoocht/comẽde ter vier-
ſcharen climmende op ſijn rechterſtoel/
ende Andream voor hem ontboden heb-
bende. Weet ghy wel(ſprac hy)waerom
me dat ick v te bewaren ghegheuen heb-
be/op dat ick van v(want ghy ick en weet
niet wat ydele gheueynſde heylicheyt on-
der de ghemeynte gheſtroyt hebt) eeni-
ghe ſekerheyt daer af weten mochte/hier
en binnen hoor ick oock/ick en weet nyet
watten ſotten clap dat ghy deſen voorle-
den nacht vuyt ghelaghen hebt. Waer
op hem Andreas antwoorden. Ick en
houde niet op my te oeffenen int ghene
dat my van mijnen Heere belaſt is/als dat
het volck(wten verdoolden wech ver-
loſt ſijnde) totte warachtighe kenniſſe
ghelevt mach werden. Doen ſprack die
Lantvoocht tot hem: Laet die dwaeſheyt
varen ende en wilt den ghenen die wel le-
uen niet verleyden. My heeft beuolen
(ſprack Andreas totte Lantvoocht) mijn
God Chriſtus Ieſus/dat ick niet ophou-
den en ſoude van ſijn woordt te preecken/
weert pas gaue ofte gheen pas en gaue/
ende den verdoolden den wech der peni-
tentien wijſen ſoude. Doen ſprack Aege-
as die Lantvoocht tot hem: Ten ſy ſaec-
ke dat ghy hier belouet affſtant te doen
ende te verlatẽ v valſche ende gheueyn-
ſde leeringhe/ick ſal v terſtont doen doo-

den,

den. Ick en begheere niet alleen ghedoot te werden (antwoordden hem Andreas) maer ooc met diueersche tormentē begere eick gemartilizeert te werdē/eer ic van mijnder predicatien ophoudē sal: so heeft hem dan die Lantvooght eenen twintich scariantē in handen ghcleuert om hem te geesselen eñ daer na te cruycē/ beuelende eenen yegelijcken scariant bisonder dat si hem sijn handē eñ voetē aendē cruyce bin den souden/eñ daer niet aē nagelē/op dat hy dies te langer in grooter pijnen inden cruyce soude blijuen hangen sterucn. Dit siende het volck/hebben bi scharē gesept: Die rechtueerdighe menschc ende vzient Gods/eñ goet leerder/werdt onuerdient ter doot geleyt. Andreas haer met diueersce menichfuldige woordē haer troostēde is ten leste gerome ter plaetsen daermen hē cruycē soudē/eñ vā verre sijn cruys siē de. Weest gegroet cruys(spzac hi)dwelc lāge vermoeyt sijnde geweest nv rustēde sijt so lange tijt mi veruachtēde weest des seckere dat ghy v verblijt te ontfangē diēs discipel die in v gehangen heeft: waerom me dat ic met blijschappē tot v come/ wāt ic v verbozgēthcyt kenne eñ die wonderlijchedē die in v verbozgen sijn verstae/bi wat redene ghi gerecht bent. Ontfanget dē ghenē die ghi begheert/wāt tē leste v gedaente grootelijckē begeerēde die heb

Andreas wert ghe cruyst.

ic

ick in v vonden/want ick sie in v tselue dat my van mijnen Heere belouet is geweest. Ontfanget daeromme o mijn wtuercoren Cruys den ootmoedigen om Gods wille eñ ouervuert sijnẽ knecht tot sijnẽ Heere. Eñ dit seggende die heylighe Apostel
xxv. Andreas/hem ontcleedẽde heeft hem selue den dienders vandẽ scerprichter ouergegeuen/die welcke hem bindende handẽ eñ voetẽ(na het beuel des Lãtvoochts) hebbẽ hem also indẽ Cruyce gehangẽ/eñ inde tegenwoordicheyt vandẽ scharẽ(die daer present waren ontrent twintich duysent mannẽ/onder de welcke dat ooc present was des Lantvoochts broeder Stratocles)so heeft Andreas gheseyden: Ick danckemijnẽ Heere Iesu Christo die my te laetstẽ(volbracht hebbende sijn beuel) belieft ontbonden te wesen van dit sterfselúckelichaem/op dat ick deur een goede belijdenisse vercrijge sijn eewige herticheyt/eñ hem bekent eñ wtuercoẽ wesen sal die my tot v lieden gheseonden heeft. Maer ghi liedẽ wilt toch bijuẽ by dat woort dat ick v gheleuert hebbe/leerende eñ vermanende deen den anderen/op dat ghi ock moghet wesen met mijnẽ Heere inder eewicheyt/eñ met hẽ moget woonẽ ontfangende sijn beloftenisse. Eñ alle die Christenen daer present wesende antwoordende Amen/heeft alle dẽ ganssen

sen dach eñ nacht deur sonder ophouden
indē cruyce blijuē spzckē/eñ en waert in-
dē cruyce hangende gheensins vermoeyt
oft getraueleert. Eñ tsanderdaechs daer
na stende hem noch vzomelijckē indē cruy
ce hangē spzckē/met grooter stantachtic-
heyt eñ wijsheyt sijns gerests/eñ sterchryt
sijnder ghedachtē/ so sijn die scharē totte
Lantvoocht Argeates gegaen/ eñ si sittē-
de ter vierscharē hebbē tot hem al roepē-
de geseyt: O heere Lantvoocht wat heeft
dese wzeede straffe v sententie teghen An
dzeas te bediedē/ alsoo dat ghi desen recht-
ueerdighen man die niet quaets misdaen
en heeft ter galghen ghewesen eñ veroo-
deelt hebbet. Die ganse stadt is hierom in
rueren eñ wy vergaen alle ghelijck met
hem: wi biddē v heere Lātuoocht en wilt
toch dese eerlijcke Keyserlijcke stadt niet
laten bederuē. Gunt ons desen rechtuaer-
digen man/gheeft ons wederomme desen
heyligheu man/eñ en wilt desen goddelijc
ken man niet doodē/ende wilt desen saech
moedigen goedertierē man niet verdoen/
want hi twee daghen lanck hanghet ende
leuet inden cruyce. Dwelck sonder mira-
kel niet en is/ia dat meer is noch spzcket
hy al euen cloeckelijcken hanghende indē
cruyce/ende sterchet ons met sijn godlijc
ke woozden. Daeromme wilt ons toch de
sen man gheuen op dat wy moghen blijuē

Vande doot Ana dree be- scrijft Ni cephorus int twee de boeck int nege- nēdertich ste capit.

leuen. Ontbindet dē suyueren vandē cruy
ce/ende het gantse lant sal wesen in vzede.
Die Landtuoocht deur deser redene be
ruert wesende/ vzeesende voor dzeygemē
ten eñ oploop vander gemeynten/is wter
vierscaren gegaen/voor hem nemende als
dat hy Andzeam verlossen soude/eñ is ter
plaetsen ghegaen daer Andzies indē cruy
ce hinck/waeromme het volck hem seer
verblijde dat Andzeas die knecht Gods
nv verlost soude werden/ ende die Landt-
uoocht bedzoeft eñ hem des werer berou-
wende / is met grootē state ghecomen ter
plaetsen daer Andzeas inden cruyce hinc.
Totten welcken dat Andzeas spzack: O
Aegeas waeromme bent ghi tot ons geco
mē? wildi mi ontbindē/eñ tot berouwe ge
comē sijnde/begeerdy te gelouē? Gelo
uet mi(spzac Andzeas) ghi en sult my soo
verre niet bzengen/dat ic vā desen cruyce
gaen sal/eñ tvolc dē Lantuoocht beuelen-
de dat hi Andzeam vanden cruyce los sou
de latē/so heeft die heylige Aposiel Andze
as met luyder stemmen geroepē: O Hzere
Jesu Chzíste(riep hy)en wilt niet gedoo-
gē dat v diender(die om vs naems wille
indē cruyce hanget)vandē cruyce ontbon
dē werdet. Ic bid v oock O bermhertighe
God eñ wilt ooc niet toelatē dat die gene
aenhangende uwe secrete wonderlichedē
nv voortaen langer der menschelūcker cō
uersatien

uerſatten gelcuert werde/ maer ghy mijn meeſter wilt my in genade ontfanghē die ic beminne/die ick kenne/ dien ick behoude/die ic ſeer begheere te ſien/ inden welcken dat ic ben die ick ben/wilt my in ghenadē ontfangen in die huere mijns doots. O bermhertige Heere Jeſu Chriſte/eñ dit ſegghende hem verblijdende eñ den Heere langhen tijt glorificerende heeft in onſer teghenwoordicheyt dat wy alteſamen werden ſchreyende ſijnen gheeſt gheghe uen/wiens lichaem Maximilla des Lant uoochts huyſvrou nemende eñ balſemende heuet in een eerlijcke plaetſe begrauen/ ende vāden tijt af heeft Maximilla haer eere ende reynicheyt den Heere ouerghedreghen ende volherdich int Chriſten ge loone ghebleuen. Maer Aegeas die voorſeyde Lantvoocht haer man dyen ſelven nacht van eenen booſen Gheeſt beſeten weſende heeft hem ſelven van een hooge plaetſe neder ter aerdē laten vallē / eñ is aldus gheſtorven. Ende Stratocles ſijn broeder dit vernemende eñ heeft vā des Lantvoochts ſijns broeders achter ghelaten goeden niet willen aentaſten ende ghenieten/ ſegghende: dat v behoort/ dat vergae met v/ mi is alleen ghenoech mijn Heere Jeſus Chriſtus/dē welcken ic kenne deur ſijnen heyligen diender Andream ſinte Andreas die weerdighe heyligh-

Glorifica re.

Apostel Gods is ghepassyt gheweest by Achaiam inder stadt Patris / onder den Lantuoocht Regeates/den lesten dach vã Nouember/Regnerende ons Heere Jesu Chzisti/die welck sy glozie lof ende eers inder eewen der eewichheden Amen.

¶ Hier begint

den Strydt eñ het leuen vanden heyligen Apostel Sint Jacob de mindere/bzoeder van Sint Jan Euangelist.&c.

Het vierde Capittel.

J. Nicephoz. libr. xl Matheus iiij. x. Marci. i. Luce. x.

Acob dẽ sone van Zebedeus/een natuerlyc bzoeder van Sint Jan Euangelist/dẽ welckẽ ons salichmaker Chzistus / inden schepe gesien hebbẽde met synen vader ende bzoeder/beual dat hi hem navolgẽ soude. Het welck hy(met Godlycke liefde beuãgen synde)heeft gedaen/eñ heeft vã dier tyt af onsen Heere aengehangen / niet alleẽ als een discipel dier veel warẽ/maer is ooc indẽ berch met Chzisto geweest tottẽ Apostolyckẽ staet geroepẽ synde)eñ nae Chzistus doot/is hem te deel gheuallẽ int scheydẽ der Apostelẽ Judeẽ eñ Samariẽ/ om daer het woozt Gods te pzeken/welcke

relantschappē doorreysende/ eñ ingaēde inder Synagogen (dats ghemeyn vergaderinge) nader schriftuerē/ heeft dē volcke bewesen/ getoont/ eñ geleert alle tgene dwelck vandē Propheté te voren vā Christo gesproken was/ eñ tselue dat tselue in Christo veruult was/ dwelc dus gebeurēde/ hebben dē heyligē Apostel Jacobo rebel eñ contrarie geuallen twee boose menschē/ Hermogenes eñ Philetus genoemt/ dese Hermogenes heeft Philetum sijnen discipel gesonden inde tegenwoordicheyt vā Jacobo/ dat hi int openbaer soude seggen dat Jesus Christus Nazarenus niet en was die warachtige Gods sone: maer die heylige Apostel Jacobus trouwelijcken/ vastelijcken sprekende door dē heyligen geest/ heeft allen haren ydelen clap te niet gedaen (betoonende metter heyliger schriftuerē/ dat dese Jesus Christus is die warachtige sone Gods/ het menschelijck ghedacht belouet/ waeromme Philetus bekeert wesende/ eñ hem zeer verwonderēn/ vā die groote wijsheyt des Apostels) heeft hem gekeert tot Hermogenem seggende: weet voor seker o Hermogenes dat ghy in geenderley manierē Jacobum (die hē seluen noemende is een diender eñ Apostel vā Jesu Christo) en sult connē verwinnē/ want ic heb hem (inden name Jesu Christi) die boose gheesten wten menschen

ij. Timot. capit. i. ij

schen sien werpē/eñ die blinde makē sien-
de/eñ die melaet sche ghesont makēde/eñ
mÿn alder beste vrīēdē hebbē mi gesept/
dat si hē ooc die doodē hebbē siē vwerckē.
Maer wat wil ic v veel seggen/ hy heeft
die gehecle scrifture op sÿn duymken/eñ
canse vā buytēs/metter welcker scrifture
re hi sekerlÿcken bewÿst/datter anders
geenē Gods sone en is/dā die gene die de
Jodē gecruyst hebbē. Daerō ist sake dat
ghy mÿnē raet doē wilt/laet ons tot hem
gaē/op dat wy genade vā hē mogē vwer
uē/eñ ist sake dat ghÿs niet en doet/so sal
ic alleē(v vlatende) tot hem gaen om sÿn
9. discipel te werden. Dwelck Hermogenes
hoorende eñ vā grāscappē verwoeyende/
heeft hē met toouerÿē vast gebondē/seg-
gende aldus: Nv sullē wi besien oft v uwē
Jacob vlossen eñ ontbindē sal. Maer Phi
letus heeft metter haest sinē iongē geson-
den tottē Apostel Jacob/om hē te vcondi
gē alle t gene datter geschiet was / eñ die
heylich Apostel heeft terstōt dē Jonghē
wederō gesondē tot Phileto / hem mede
geuende sÿnē sweet oft snuttel doeck/seg
gēde aldus: Die Heere Jesus Chrīstus v-
lost die geuangene. Die heere recht op dē
ghenē die neū gellagē sÿn. Eñ terstōt als
die Jongē sÿnē meester Phileto geraecte
mettē voorē sweetdoeck/ so is hi vlost ge-
weest vande toouerÿē ende Duyuels ban
den:

Sweet-doeck.

den: ende loopende is hy ghecomen bydē heyligheu Apostel spottende met Hermogenens tooueryen. Hermogenes nu verstaende eñ hem seer bedroeuende dat hy dus van synē discipel bespot werdt / heeft met tooueryen die Duyuels verwect / eñ haer gesondē tottē heyligē Apostel / seggende: Gaet henē eñ brenget mi hier Jacobū met Philetū mynē discipel / op dat ic wraeck nemē mach vā tgene dat si mi gedaen hebbē / eñ dat my myn andē discipulē voc niet af en vallē eñ my vā gelycke doē. Die duyuels nu comēde ter plaetsen daer die Apostel biddeñ was / hebbē inde locht begonnē te huylē / seggēde: o Jacob Apostel Gods / ontfermt v ouer ons / want wi werdē vooz dē tyt seer deerlyckē gequelt / tottē welckē Jacobus seyde: Waerō bent ghi tot my ghecomē? Do hebbē si hē gheantwoozt: Hermogenes heeft ons ghesonden / dat wi v eñ Philetum tot hē brēgē soudē / maer so haest als wi bi v gecomē zy / so heeft ons die heylige engel Gods met vierige ketenē gebondē / eñ werdē deerlyckē gequelt. Doē heeft die heylige Apostel tot haer gesept: Indē naē des vaos / des soos / eñ des heylichs gheests / so ontbinde v die Engel Gods wederōme / also dat ghi wederō keerende tot Hermogenē / eñ hē niet quetsende / maer gebōdē tot mi brēgē moget. Die welcke duuels wech gaeñ / hebbē

Hermogenē sȳn handē op sinē rug gebon
lij. den/eñ also totten Apostel gebzacht/ seg-
gende: Tottē welckē ghi ons seyndet doē
wi dooz groote hitte verbzandē/siet desen
bzengen wy tot v/totten welckē die Apo-
stel spzack: O alder sotste vā alle menschē
(spzack hy) doen die viant des menschelijc
ken gelachts met v te doen hadde / waer-
omme en mercte ghy doen niet: wien dat
ghi sondet om mi te quellē: maer nochtās
so en ghedooghe ick noch niet/dat si haer
wzeetheit ouer v thoonē/ eñ die duyuelen
riepē doē aldus: Leuert hem ons in onser
macht/op dat wi beyde wzecken mogē het
ongelijc dat hi v gedaē heeft/eñ de groote
persecutie des bzāts die hi ons aengedaen
heeft. Doen heeft die heylige Apostel ge-
spzokē tottē duyuelē: Siet (spzac hi) daer
staet Philetus vooz v liedē/waerōme en
hout ghi hem niet gebonden? Doenant-
woozden die duyuels / wy en mogen niet
soo veel als een mierken aenrueren/ vant
ghene dat v aengaet. Doen spzack die hey
lighe Apostel Iacob tot Phileto/ op dat
ghy kennē moget die leeringe ons Heerē
Iesu Chzisti dese te sȳn/als te weten/ dat
die menschen leerē goet vooz quaet te ge-
uen eñ te vergelden/Hermogenes heeft v
ghebonden/maer ontbindet ghy hem/hy
heeft hem ghevozdert v met tooueren ge
bonden tot hem te bzenghen / maer ghy

wile

wilt hem van des duyuels banden verloſ-
ſen/eñ Philetus hem ontbindende eñ ver
loſſende/is Hermogenes vooꝛ hem alle be
ſchaemt blijuen ſtaen/ totten welcken die
heylighe Apoſtel ſeyde: Gaet vꝛy daert u
luſt eñ gelieuet/ want wy en mogen geen
onwillighe tot onſen geſelſchap trecken.
Doen ſpꝛack Hermogenes totten heyligē
Apoſtel; Siet ick kenne die wꝛeetheyt des
duyuels alſo/tē jy ſake dat ghi mi yet me-
de geuet/dat ick ouer mi dꝛaghē mach/ſo
ſullen ſy my houden/eñ met verſcheyden
tozmentē pinigende ter doot bꝛengē. Doē
ſpꝛack die heylige Apoſtel tot haer/neemt
(ſpꝛack hy) mijnen reys ſtock/daer ic me-
de wandele/eñ gaet vꝛyelijcken eñ geruſte
lijckē ſonder ſoꝛge/ welcke Hermogenes
den Jacobs ſtoc nemende/is thuyſwaerts
gegaen/eū terſtont als hy thuys quam ſo
heeft hy hem ſelue eñ alle ſijn diſcipulen
gheladen met boeck packen/ eñ kiſtē van
Nigromantien/eñ heeftſe alteſamē laten
vbꝛādē. Maer die heylige Apoſtel ſint Ja
cob heeft dat belet eñ heeftſe inū zee latē
vſinckē. Dwelck doent Hermogenes ghe
daen hadde/heeft Hermogenes den Apo-
ſtel te voet gheuallen(hem biddende) O
verloſſer der ſielen(ſpꝛack hy) ontfanget
den ghenen die penitentie begheert te
doen/den welcken ghy in booſheden u re-
bel weſende tot noch toe goetwillichlijc

Baculus. Iacob Iacobs ſtoc

ken

hen hebt verdzagē/tottē welckē die heylige Apostel heeft geseyt: Eest saecke dat ghy God almachtich warachtich berou offerende sȳt/so sult ghy warachtige gratie/ghenade eñ ǒgeuinge vā uwen sondē van God vercrȳgen. Doen spzac Iermogenes also warachtige penitentie begeere ic te doē/als ick alle mȳn boeckē daer ic mȳn betrouwē op hadde gestelt wech ghewerpē hebbe/eñ alle Tooueryen versaect hebbe. Doē spzack die heylige Apostel Iacob: Gaet henē (spzac hy) vā huys tot huys vandē genē die ghi ǒkeert hebt/eñ roept se alle wederomme die ghy God ontnomē hebt/leert tselue warachtich te wesen dwelck ghi te vozē geleert hebt valsch te sȳn/eñ leert wederomme valsch te sȳn/dat ghi te vozen gheleert hebt warachtich te sȳn/eñ vernielt die afgoden/daer en bouen alle tghelt dwelck ghi met Tooueryen vercregē hebt imployeert dat wederōme tot Gods eere/eñ ghelȳckerwȳs als ghi gheweest sȳt een discipel des duuels/duyuels werckē doēde/so arbeyt ter contrariē te wesen (Godenavolgēde) een diender Gods/welcke God alle dage hē geweerdicht sȳn gratie te schenckē dē onuerstandighē/wāt eest sake dat v God vdzagē heeft doē ghy boos eñ obstinaet tegens hē waert/hoeveel te meer/sal hi v goedertierēder wesen/eest sake dat ghi

Die ketters beboorē restitutie te doen van hare valsche leere

(v

(so toouerhē verlatende) hē met duechdelijcke werckē begint te behagē. Dit eñ de ser gelijcke die Apostel sprekēde heeft hē Hermogenes in alle manierē gheoorsaē gheweest/eñ is inde vreese Gods soo vol maect ghewordē/dat God deur hem veel duechdelijcke werckē eñ teekenē gedaen heeft. Eñ die Jodē nv siende/dat die Apostel Jacob/dē Tooverenaer Hermogenē (dē welckē sy meyndē niet omsettelijckē ofte onwinnelijckē te wesen) so haest bekeert hadde met alle sijn vriendē eñ discipulen/ eñ haer totten heyligheu Christen geloue getrocken hadde/so hebbē twee Capiteynē van Hierusalem groot gelt gheboden/Lisius eñ Theocritus ghenoemt op dat sy den heyligheu Apostel Jacobum vangen souden. Waer deur datter eenen oploop is gheschiet binnen Hierusalem/ eñ doenmen den heyligheu Apostel inde gheuanghenisse leyden soude/so hebben die Phariseen tot hem gesproken/waeromme preeckt ghy van Jesum: den welcken wy wel weten dat tusschē twee moordenaers ghecruyst is. Waer op die heylighe Apostel Jacobus (verruilt wesende metten heyligheu Gheest) heeft ghesproken: hoort my (spraeck hy) ghy mannen broeders/ende alle die ghene die kinderen van Abraham begheert te wesen. God heeft onsen vader Abrahā belouet v.

Gen. xij.

als

als dat in sijnē sade alle volc der aerdē ge-
benedijt soude werden. Maer sijn saet en
was niet op Ismahel/ maer op Israhel/
wāt Ismahel is met sijnder moedr Agar
wtē huyse ghestootē/eñ vander erffenisse
des saets vā Abrahe wtgestootē. Abraham
was van God gheseyt/want in Isaac sal v
saet geheeten werdē/maer Abraham een
vrient Gods is ons vader genoemt al eer
hy die besnijdenisse aengenomē hadde/ al
eer hy den Sabaoth eerde / al eer hy die
wet des Heeren wiste / maer hi is Gods
vrient gewordē niet alleē om der besnijde
nisse wille/maer om dat hy in Gode ghe-
loofde tselue dat in sijnē zade alle volc ge-
erft soude werdē: daeromme eest sake dat
Abrahā Gods vrient gewordē is hem ge
loouende/seker lijcken so eest warachtich
dat si altesamen Gods vianden sijn die in
vi. hem niet en geloonen. Dit aldus vanden
Apostel gedeclareert wesende/hebbē die
Jodē geseyt: Eñ wie isser die in God niet
en gelooft: waer op die Apostel Iacobus
antwoordē: Die daer niet en gelooft / dat
in Abrahams sade alle volckē gebenedijt
sullen werdē/die niet en gelooft Moysen
seggende: Die Heere sal v eenen grooten
Prophect verweckē/dē seluē sult ghi hoo
ren gelijck als mi in alle tgene dat hi v be
uelen sal. Maer dat tselue van te voren be
looft is/ getuycht Isaias die Prophect in

Rom. iij. Hebr. vi. Gala. iij. Geneſis xij. xxij

sijn

sijn.vij.Capit. Siet een maget sal ontfaē/ eñ baren eenē sone/eñ men sal sijnē naem heeten Emanuel/dats so veel te seggē als God met ons/ eñ Hieremias die seyt een ander: Siet v verlosser sal comen o Hieruſalem/eñ dat sal sijn teekē weſen/der blinden oogen sal hi open doē/eñ dē dooue sal hy maken hoorende/eñ met sijnder stemmen sal hi die doode verweckē. Wederōme Ezechiel heeft dē seluē beteeckent seggende: O Syon v coninck sal comen/hy is ootmoedich gecomē/eñ hy sal v weder op makē: wederomme dāder heeft geprophēteert. Die Heere heeft tot mi gheseyt: mijn sone bent ghy/ende die stemme des vaders seyt vandē sone: hy sal mi roepen. Ghi sijt mijn vader .&c. Ick wil hem tot eenen eerſten sone makē/alderhoochſte onder die coningē opder aerdē. Dā die vruchte wt buyck sal ick op mijnen stoel stellē/ Eñ van sijn bitter paſſie hebben die Propheten gheprophēteert/want Esaias die seyt opelijcken: hi sal gheleyt werden als een schaep totter doot/ eñ hi sal swijghen als een Lam voor dē ghenen diet scheert/ eñ hy en sal sijnē mont niet open doē. Eñ Dauid in sijnē persoone seyt aldus: want hondē hebbē my omuangen/eñ dat quade rot heeft hem om mi gemaect/si hebbē mijn handē eñ voetē doorgrauē/ic mocht alle mijn gebeētē doortellē/maer si schouwen

Esaie.vij

Psalm. lxxxviij.

Esaias. liij.

wen ende sien my aen: Sy deelden mijn
Psalm. lxviij. cleederen onder haer/ eñ woerpen dlot op
mijn habijt. Ende op een ander plaetse
spreect Dauid inden persoone Christi al-
dus: Ende sy gauen my galle tot spijse/ eñ
laefden my met azijn doen my dorstede.
Ende wederomme die Prophetie vā sijn-
der doot/ seyt aldus: Mijn vleesch sal lig-
ghen seker/ wāt ghi en sult mijn siele niet
inder hellen laten/ ende niet toegheuen
dat v heyligben die grauen sien. Ende die
vij. stemme des soons spreeckt totten vader:
Psal. xi. Ick ben vanden doot opghestaen/ eñ ben
noch met v. Wederomme op een ander
plaetse spreect Dauid: Om der ellendic-
heyt ende suchten der armē sal ick nv op-
staen seyt die Heere. Ende van sijn hemel-
Psa. lxvij vaert spreeckt die Propheet aldus: Ghy
sijt inde hoocheyt opgeclommen/ eñ hebt
die gheuanghenisse gheuanghen. God is
opgheuaren in vrolichedē. Eñ wederom:
ij. Reg. xxij. Hy is opgheclommen bouē Cherubin/ eñ
is gheuloghen. Eñ veel meer andere ghe-
tuychnissen werdender gheuonden inde
wet vande hemelvaert Christi. Eñ dat hi
sidt aender rechter hant sijns vaders dat
heeft Dauid ghepropheteert seggbende:
Die Heere heeft mijnē Heere geseyt: Sit-
tet aen mijnder rechter handt. Eñ dat hy
wederomme sal comen oordeelen leuende
eñ doode/ ende die werelt door den viere.

Daer

Daer ſtaet aldus af ghepzopheteert: Die Heere ſal openbaerlyck comē / onſe God/ eñ en ſal niet ſwyggen. In ſyn tegenwooz-dicheyt ſal een verſlindende vier bernen/ eñ rontſom hem een groot onweder. Dit vooꝛſeyde alteſamen is veruult in onſen Heere Jeſu Chriſto/ſom ſynſe gheſchiet/ eñ ſommighe van deſe vooꝛſeyde dingen ſullen gheſchieden/Alſo die Pzopheten v van te vozen ghepzopheteert hebbē / wāt Eſaias ſeyt aldus: Die doode ſullen op-ſtaen/ ende die inden graue ſyn ſullen ver-ryſen. Ende eeſt dat ghi vzaecht/wat ſalt dan weſen eeſt dat ſy verryſen? Soo ant-wooꝛt Dauid/ als dat hy den Heere heeft hooꝛen ſegghen: God heeft eens gheſpzo-ken deſe twee dingen heb ick ghehooꝛt. Want het is die macht Gods/ende v Hee-re behooꝛt bermhertigheit/die welcke een yeghelyckē loonen ſult naer ſyn eyghen werckē. Daerōme ghi mannen ghi bzoe-ders/doet een yegelyc vā allē penitentie/ op dat ghy gheenē loon en ontfangt na v werckē/die hē ſchuldich kent declachtich te weſen mettē ghenē die hem gheeruyſt hebbē/die de werelt vā alle qualē verloſt heeft. Want hy wt ſpreeſel ſyns monts dē blinden ſiende ghemaect heeft / eñ op dat beweſen ſoude werden dat hy die ſelue ware die Adam van ſlyme der aerden ghe-maeckt heeft/ſoo heeft hy ſlym ghemaect

vā sÿn speecsel/eñ inde oogen gedaen/ eñ dē blinden also gheneſen/eñ doen wy sÿn diſcipulen hem vraechdē/wie datter gheſondicht hadde/deſe oft sÿn ouders / om dat hy blint gheboren was? soo heeft ons Meester ons gheantwoort: Noch deſe en heeft gheſondicht/ noch oock sÿn ouders en hebben gheſondicht/maer om dat die wercken desHeeren in hē gheopenbaert mochten werdē/ dats/op dat die Conſtenaer die hem gheſcapen eñ gemaect hadde/gheopenbaert eñ bekent mochte werden. Eñ tſelue (als dat hy quaet voor goet ontfangen ſoude) heeft dander gheprophe teert daer hi ſept indē perſone Chriſti aldus: Si vergoudē mi quaet voor goet/eñ haet voor mÿn liefde. Daer en bouē na dē
vijf. mael dat hi den Joden veel weldaden beweſen hadde/als haer lamme cruepele eñ melaetſche geneſende/ſo veel duuelē verjagende eñ doodē verweckende/hebbē sy wt eender ſtemmē eendrachtelÿckē geroepē tegens hem: Cruyſt hem/cruyſt hem/ hy heeft dē doot verdient. Voortaē dat hi van sÿnē diſcipel verraden moeſte weſen/ tſelue heeft dander oock gheprophecteert ſeggēde aldus: die met mi adt/heeft ouer my groot bedroch bereyt. Alle deſe voorſeyde dingen hebbē die kinderē van Abraham geprophecteert/den heyligen gheeſt door haren mont ſprekende. Eñ en ſullen

wi

wy niet swaerlijcken ghepinicht werden/ eest salle dat wy dit niet en gheloouen: sekerlijcken (eest dat wijs niet en gelooven/ wy en sullen dat heilsche vier der eewiger verdoemenissen nemmermeer mogen ontgaen: eñ want die heydenen die stemmen der Propheten gheloouen/ ende wy (die daer sijn een wtuercozen volck des heerē) en sullē wy onse Patriarchen eñ Propheten niet gheloouen? Sekerlijcken wy behoozen ons grootelijcken te schamen eñ behoozen swaerlijcken om onser sonden wille ghestraft te wesene/ eñ onse sonden bitterlijckē te beschzeyen/ op dat die berm hertige heere ons penitentie aengenaem wil ontfangē/ op dat ons ten lestē niet en ghescheede/ dwelck den heydenen eñ onse voozsaten eertijts ghescheiet is. Die aerde is openghegaen/ eñ heeft Dathan verslonnen/ eñ bedecte die scharen van Abiron. Ende een vier is in haer Sinagoghe ontsteken/ eñ die vlamme heeft die godloose verbzant. Dit die heylighe Apostel haer dus dooz die gratie Gods verclarēde hebben sy met een groote verwonderinghe altesamen met eender stemme geroepen/ segghende: wy hebben ghesondicht/ ende onrechtuaerdelijcken gedaen/ gheest ons raet wat wy doen sullen. Doen seyde die Apostel des heeren: Ghy mannen bzoeders en wilt niet despereren/ maer ghe-

Psal. C.v Eccles. v.xlv. Iudic. i. i. Cori. x.

looft / ende laet v doopen / op dat v sonden vergheuen ende wtghedaen werdē.
Doen nv dooz desen veel vanden Joden
ix. ghedoopt waren / Siende Abiathar die opperste Bisschop van dyen Jare datter alle daghe hoe lancks hoe meerder veel Joden in Chzistum werden gheloouende / so heeft hy deur ghiften ende gauen eenen grooten oploop onder tvolck veroert / alsoo dat onder haer allen een was vanden Scriben ende Phariseen die den heyligheu Apostel een zeel oft Touwe om den hals wierp / hem soo treckende vooz den Coninck Herodes. Dese Herodes was ghenoemt Agrippa / die sone vā Archilai (welcke die oozsake verstaē hebbende) heeft beuolen datmen den heyli-
Act. xij. ghen Apostel onthalsen soude. Eñ doenmen hē nv leydē soude ter plaetsen daermen hem onthalsen soude / heeft hy daer sien ligghen eenen lammen gheraechten mensch roepende aen den heyligen Apostel segghende: O heyligh man wilt my verlossen van mÿne crancheden daer ick in alle mÿn leden mede gequelt ben / totten welcken hem die Apostel keerende was: In den name mÿns ghecruysti̇̄ Heere Iesu Chzisti (spzac hi) vooz wiens ghelooue ick ter doot gheleydt wozde / staet ghesont op / eñ ghebenedÿt uwen salichmaker / eñ terstōt op staende eñ blÿdelÿcken

ken loopende/heeft den name des heerē Jesu Christi grootelijcken ghebenedijt. Doen is die voorseyde schriftgheleerde Josias ghenoemt/die den heyligh̄ Apostel het Touwe om den hals wierp (als voorseyt is) den Apostel te voet gheualle hem biddende dat hi hem in ghenade nemen wilde/eñ hem des heyligen naems deelachtich maecken wilde. Totten welcken spraeck die Apostel aldus: Ghy/gheloofst ghy? dat die Heere Jesus Christus (den welcken die Joden ghecruyst hebben) is die warachtighe sone Gods? ende Josias seyde: dat gheloove ick/ende dats mijn gheloove van deser huyren af/want hy is die leuende Gods sone. Dwelck siende Abiathar/heeft bevolen dat men Josiam vanghen soude/ende heeft tot hem gheseyt: Eest dat ghy Jacobum niet en verlaet/ende vermaledijt den name Jesu Christi/soo suldy met hem onthalst worden. Waer op dat Josias antwoorde: Vermaledijt sijt ghy (spraeck hy) ende vermaledijt sijn alle die daghen ws leuens/maer den name Jesu Christi den welcken Jacobus preeckt is ghebenedijt inder eewicheyt. Doen is Abiathar seer verstoort gheweest/ende heeft den voorseyden Josiam met vuysten doen slaen/eñ seynde aen Herodem den Coninck/heeft consent vercreghen dat Josias met den heyli

ghen Apostel onthalst soude werden. Eñ
r. Jacobus nv gheleyt wesende met Josias
ter plaetsen daermense onthalsen soude:
eermense onthalsen soude/heeft dē scerp-
rechter gebeden datmen hem water bzen
gē soude/eñ hem is daer gebzacht een fles
sche vol waters/die welcke dē Apostel aē-
veerdende/spzack aldus tot Josias: Ghe-
looft gy in den name Jesu Chzisti den so
ne Gods? Ende hy antwoozde aldus: Ick
gheloof. Eñ Jacobus heeft hem het wa-
ter op sijn hooft ghegoten/ende heeft ge-
sept: Geeft my eenen cusse des vzeedts oft
des peys/eñ hem ghecust hebbende/heeft
hem sijn hant opt hooft gheleyt eñ heeft
hem gebenedijt/ende een teeken des cruy
ces in sijn voozhooft ghemaect/ende naer
langer beydē heeft hem gewillichlijcken
latē onthalsen ende daer na Josias/nv vol
maect int gheloof heeft oock blijdelijckē
der martelaren pzijs ontfanghen vooz dē
ghenen dē welcken ons den eewigen God
tot verlossinghe in deser werelt ghesen-
den hadde/dats Chzistus Jesus/den
welcken sy eere/glozie/eñ danc
baerheyt inder eeuwen
der eewichedē. Amē.

Vanden doot Iacobi Leset Nicephorus. ij lib. ca. iij

Iacobus is ōthalst ontrēt int x. iaer na Christus doot den xxv. dach Meert, op ōser lieuer vrouwen bootscap dach.

Vā die Ceremonien des Doops sels.

Dat vijfste Capittel.

¶ Hier beginnt

den Stryt eñ dat leuē vandē eerweerdigē heyligen Apostel sinte Joannes Euangelistē.

Het vijfste Capittel.

JOannes de broeder van Sint Jacob de mindere van eenē vader/kinderē van Zebedeo/ dese Joannes als hi was visscē-de is vā Christo geroepen/welcken Joannem Christus naderhant niet alleē tottē eerwaerdigen Apostolycken staet verheuen eñ vercozen heeft/maer heeft hem ock met een sonderlycke liefde bemint/waer omme dat hy een vandē principaelstē geweest is die met Christo was op dē berch vā Thabor/daer Christus geglorificeert wert/eñ ooc int hooftken daer Christus gheuangen wert/eñ daer en bouen ooc(sittende neffens Christo int laetste auontmael/ daer Christus de salichmaker des werelts/het nieu Testament instellende) heeft met synē hooftde gerust op Cristus borste/ daer hi int rustē contemplerende was die wonderlycke misterien vā Apocalipsis/dats die openbaringe/die hi naderhant int Eylant van Pathmos gesien J. Ioan. xxi

eñ beschreuen heeft int Jaer ons Heeren
Mat.xx. geboorte.lxxxviij.van welcken Joannes
dat Matheus de Euangelist beschrijft/
als dat sijn moeder Christũ badt dat (vã
haer sonen) hi wilde gedoogen deen te sit
ten in sijn rijck aen sijn rechterhant/ende
dander aen sijn slinckerhant / meynende
desen Joannem eñ sijnen broeder Jaco-
cum dẽ mindere/dese selue Joãnes/so hẽ
Christus (hanghende inden Cruyce ster-
uende voor ons die bitter doot) bevolen
hadde/heeft van dier tijt af altijt Mariã
die maghet ende moeder Christi in bewa
renisse ghehadt/ende met sijnen broeder
Jacobo eendrachtelijcken inder warach-
tichept den Joden ende Samaritanen
Christum gepreect den salichmaker der
werelt/ende heeft diewils met sinte Pee-
ter verkeert/alst blijct dat hy naderhant
dat Christus verresen sijnde vander doot
(den visschers te ghemoet quam) Chri-
Math. stum eerst kendẽ tselue Petro openbaer-
xiiij. de/eñ den heylighen Gheest ontfanghen
Int werc hebbende met Petro ter neghender uren
der Apo- vander biddinghe inden tempel van Hie
sto,int.ij rusalem/gaende heeft inden name Chri-
sti Jesu Eeneam den gichtighen eñ crue-
pelen ghebooren sittende voor de doore des
tempels (aldaer sy voorby passeerden) bid
dende aelmissen/gheneesen. Daer na ach-
teruolghende he t beuel sijns meesters

Christi

Christi Jesu Als dat hy dy heydensche
dat Evangelium vercondigy sonder yet uytten — Evangelium
lande Palestina gereyst is Als hy dan over dat een klyn boot-
overgescheept is Eppesus, waert dat hy tzijn — schap, sind
Apostelycke Legatschap bedient heeft Ende — Jaer ons Heeren
tijd van Keysser Domitianus, ontrent xcvi — als sy screef
ontrent 90 Jary, dwelck dat van den Christy ontrent 88.
schijnt van te voren geschiet te hebben, want — Vy
doy Christus Petro gebiedt dat hy hem volgen — Joan. xi
sonde, Sude dat den Johannes der volgende — Joan. xi
was, want hy sach dat Petro tzelve niet
wel gevoech oft dat hy van Christo —
vraechde wat hy van Johanne begeerde.
Daer op dat den Christus antwoorde:
Ick wil dat hy soo blijve, tot dat ick come,
Wat leyt u daer an, volgt gy mij.
Welcke woorden die discipels niet verstaen
al eer sy den Heyligen Geest ontfangen
hadde, hebben gemeynt dat Johannes
nemmermeer sterven en sonde.
Het welcke wat hem een oorsaecke heeft
van hets Christi tot Johannem — Dit is ghedaen
oft dat hy hem eenige laster — Anno lxxxx
te leven, dan alle d'andere Apostels
als voorseyt is dat hy soo lange —
als — Keysser Domitianus

leeft des hett Evangelium den volcke
tho Asia geprediget hadde.

Ende corts dare nahe, nahe dem
dode van Domitiano, soo heeft hij
gevergeert die Kercke binnen der
Stadt van Ephesum. Ende de
Landtvochtt vander Stadtt Johannem
gebiedende, duert bevel des Keysers
dat hij van sunder predicatie opholden
soude, de Christum lochenden, heeft he
Johannes stoutelichen geantwoordt,
dat men Godt mehr gehoorsam sy moet,
dan den menschen.

Dartomme sprack he: Ick sal ich Christum
mynen Heere mynen Godt nicht lochenen
noch opholden van sunder predicatie, den
hyt toe dat ick volbracht sal hebben den
loop van mynen dienst die ick angenomen
hebbe.

Dits binnen der Stadt van Ephesum geschiet

Dartomme die Landtvochtt de Heeft
Johannem als ongehoorsamen
wesende in eenen siedenden Ketel
vol heeter olie doen smieten, welcke
Johannes doch hij daer inne geworpen
is gewesen, is daer wederom (als een
proon Campvechter gesalft wesende nicht
bevandt) gesondt ende geheylt uthgegaen,
van welcker Miraikel de Landtvochtt
verwonderende heeft Johannem wederom
tho

te syn eerste bedieninghe wille stelle
ende sendet selve gedaen hebbe, en shadde
't hy niet ontsie het mandement vanden
keyser. Heeft dat ommeroor hy en sacke
verboden wonde, Ende toegelaten wter
Stadt gesonden te syn Eylandt Patmos
gheweent. te welcke Eylandt dat hy
Apocalipsim schrift by geschiedenisse.

Maer na dy doot vanden keyser — iiij
Domitianus vinde tijde vanden keyser
Traianus, overmidts dien dat den
raedt van Roome alle die ordonnantie (intrent dy
ende mandamenten vanden voorsey fare ons
keyser Domitianus te niete gedaen Heeren ge-
hadde, soo is Johannes wederomme boorte soon
te Ephesio gecomen waer dat hy sijne dert 2116
herbergen en beelbriefs vandt, —
dwilt van gelycke gratie, ende
schiert met heerlicke consolatie ende
duechde, als tegen eenen yegelicken
diese stal geweest.

In welcke Stadt van Ephesio hy
seer ontwerdende, heeft voorsy- Hier uyt
nighe predinatie met leeringhe volget dat
en miracule bevestight, alsse dat Johannes
die cranke, siecke, en gebrecke meer dan
menige dueret genesen van sijne 60 jaren
oogen, geschendt worden by, nae ons

M. V. die

liefs Heeren hemelwaerts duck gerecket heeft. In desen langduerighen lust heeft hij veel tamelijcker gesichten bysonderlinghen hoe dat Hiemelsalem sijn vaderlant tondergaen is:

die blinde sienden, die boose geesten mit menschen woorden.

Doe nu de eerwerdighe heylighe Apostel Joannes te Ephesus gecomen was, soo hebben sij hem gebeden dat hij die Meisterye van Ephesus als ontrent practijcken, ooc met sijn heylighe predicatie wilde verlichten, ende daer verscheyden sinderen, in welcke practijcken dat altemael noch groene Tempels gestichtet waren; ende daer eenighe vergaderinghen van Christen menschen waren, dat hij daer wilde Bisschoppen ende priesters stellen naer dat hem dunckt ingeven den heylighen Geest, goetdunckens solide.

Doe nu de heylighe Apostel in een Stadt niet verre van Ephesus ende alle geestelicke saecken met grooter Ceremonie eerlicken beschicht hebbende, soo beeldden daer eenen steenen tongen gesien schoon van aensichte, maer te scherp van gestalte.

Ende Joannes siende naer den Bisschop die vorteijts Bisschop geconsacreert ende gedoopt was sprack tot hem deselve woorden: desen tongelinck bekleedt met alder naerstigen ende ijverigen ghenisse Christi Jesu,

Jesu/ eñ der ganſſer heyliger chriſtelijker meynte. Die biſſcop dē iōgelinc ontfanende/heeft den heylighen Apoſtel Joan gelouet dat hy ſijn wterſte neerſticheit doen ſoude(ſo hy hem bevolē hadde) om dē iongen te bewarē. Maer Joannes tſelue dicwils verhalende/heeft hem naerſtelijckē bevolē/dat hy goede ſorge voor den iongelinc draghē ſoude/eñ is daer na wederō te Epheſien comē. Doen ſo heeft hē dē biſſcop binnē ſinē huyſe ontfangen eñ met alder naerſticheyt onderhoudē/ bemint/eñ opgenoet/ eñ tē laetſtē heeft hy hem gedoopt. Daer na hē betrouwēde op de gratie/ metter welcke dat hy bewaert was/heeft hem dē toom weynich te lange gelatē/maer die iōgelinc die onbequame vryheyt gebruyckende/heeft terſtōt met andere zijn mede iōgers(die tot onbetame lijcke oueruloedige ongematicheyt gene gē warē/ hē begeuē tot een quaet leuē/eñ alle ongeſcicthedē aengenomē alle wulpſicheyt bedrijuende van eten eñ drincken/ heeft hem ſelven by nacht eñ ontijden by quaet geſelſcap gewoecht met haer ſtelē de eñ rooueude/eñ tē laetſtē hem niet ontſien leelijcke groote oneerlijcke ſtuckē te bedrijuen/alſo dat hy/ wiens diſcipel der rabauwen hi te vozen was/ is haer alder meeſter eñ capiteyn in alle boſheden ghewozden. Na een lange tijt daer na/ wāt ſo

Een ſcoon Hiſtorie hoemē die iongers behoort in alle duechdē te leeren.

v.

ſo gelegē was/ſo is die eerwaerdige Apoſtel ſint Jan wederom tot Epheſiē ontboden/ende alle ſaecken(waeromme dat hy daer gecomen was)wederōme in goeder ordinātiē geſcict eñ geſtelt hadde/ſo ſprac hi tottē voorſeydē biſſcop aldus:o biſſcop (ſprac hy) leuert mi wederom het ghene dat v van mi eñ Chriſto(inde tegenwoordicheyt vander Chriſtelijcker gemeente de welcke ghi regeert)te bewarenbeuolen is ghemeeſt/waeromme die biſſchop ſeer verbaeſt weſende/meynende datmē eenige rekeninge vā gelde dwelck hi niet ontfangē en hadde vā hē eyſſchēde was/ maer wederomme merckende dat hem Joannes geen bueſelinge en was te voręn leggēde/eñ dat hi vā hem niet en was begeerende tgene dat hi hem niet gegeuen en hadde. Daeromē ſtont hy verbaeſt in twijfelinge niet wetende wat hi antwoorden wilde/dwelck Joannes merckende/ dē Jongelinc(ſprack hy)begeere ick wederōme vā v/eñ ws broeders ſiele. Doē wert die Biſſcop ſeer ſuchtende eñ bitter lijcken ſchreyende/hi is doot antwoordē hi. Hoe ſo(ſprack ſint Jan)wat doot is hi geſtorue? Heere(antwoordē hem de Biſſchop)hi is geſtoruen want hi een die alder ſnootſte quaetſte duechniet wordē was/ een capiteyn der moordenarē hier ontrēt hebbende eenē berch inghenomē daer sy

Die Biſſcoppē ſullē rekeninghe gemoeten geuen vā hen onachtſaem bleyt.

hen

hē op onthoudē eñ veel quaets bedr̄ijuē. dweick die eerweerdige Apostel hoorende heeft ouermits grootē hertswere syn cleeren geschcurt/eñ met grooter verbol ghentheyt sprack hy aldus totte bisscop: Ick heb v seker eenē goeden bewaerder ouer ws broeders siele gelaten/maer sonder toeuen laet mi een peert bereydē met eenen medegheselle ouer dē weeh/eñ terstont opsittende is met grooter beruerthedē derwaerts gereedē: comende nv ontrent dē berge so hebbē hem die moordenaers aēgetast die de wake hieldē/maer sint Jan niet begheerende te vliedē heeft cloeckelijcken tot haer ghesproken: O m dat ick by v wesen wilde daeromme ben ick hier gecomen/laet uwē capiteyn hier by mi comen/welcke doē hi al gewapent quam/van verre sint Jan kennende hem schamende/is wederomme van daer gaē looperi. Sint Jan hem snellijckē (hoe out dat hy was) na rijdende heeft geroepen: O sone (riep hy) waeromme ontloopet ghy uwē vader: O allēdich mensch waer omme vliet ghi voor den oudē man ongewapēt: en wilt niet vreesen ghi hebt noch hope des leuens/Ick sal v verantwoordē inde tegenwoordicheyt Christi. Ick wil geerne voor v sterue/ghelijckerwijs als Christus voor ons gestoruen is/eñ mijn siel setten voor v siel/ blijft alleenlijcken

staen/

staen/eñ gelooft my/wāt Chzistus heeft
vi. mi gesondē. Die Jongelinck dese wooz-
den hooznde heeft stille blūuen staen/ eñ
beschaemdelijcken nederwaerts ter aer-
den vooz hem siende/daer na sijn gewee-
re van hē werpende al bsuende heeft bit-
terlijcken werdē schzeyende/eñ vallende
vooz des Apostels voeten met suchten eñ
weenen heeft groot berou vā sijn sonden
gehadt/eñ is also inde oueruloedige fon-
teyne sūnder tranē weder herdoopt ghe-
werdē/ berghende alleen sijn rechterhāt
daer hy veel quaets mede hadde gedaen.
Maer die heylighe Apostel hem vastelij-
ken belouende dat hy hem van Chzistus
verghiffenisse van sijnen sonden verwer-
uen soude/ eñ vooz hem knielende/ende
sijn rechterhant(daer hem sijn conscien-
tie in wzoechde dat hijer veel quaets me-
de gedaen hadde)als(nv dooz penitentie
gerepnicht wesende)cussende heeft hem
dooz veel biddens wederom int ghesel-
schap vander Chzistelijcker ghemeynte
ghebzacht/ ende sonder ophouden vooz
hem biddende / ende met hem dickwils
vastende heeft met bidden hem van Chzi
sto vergheuenisse der sonden soo hy hem
belouet hadde vercreghen/ende met veel
troostighe wooznden heeft sijn wzeede
stuerighe sinnen verandert in ootmoedi
ge saechte sinnen/eñ niet afgelatē totter

tijt

tijt toe dat hi hem veel bekeert eñ ter penitentien gebracht heeft/eñ hem ouerste gestelt in die selue plaetse ouer die Christelijcke gemeente. Daer door toonede groote exemplē der warachtiger penitentiē/ eñ nieuwe herboringhe van een sondich mensche/ vrijsende wt dē slaep der sondē.

¶ Doē nu Joannes tot veel stedē geweest hadde prekende alōme het woort Gods/ so is hy wederōme binnē Ephesien gecomen/om dat hi wiste dat sijnē tijt vā sterven naechende was. Eñ die heylige Apostel Joannes was binnen Ephesiē also vā vñ. alle menschē bemint dat hē een yegelijck begheerde te sien/ ende in sijn gheselschap te wesen/want veel crancke menschē die maer sijn cleederen genaectē/ werden gesont eñ gheneesen. Maer die viant vander hellen dit benijdende/heeft terstont gearbeyt om twist te stroyen onder die sommighe vander Christelijcker ghemeente/ waer toe dat hy vercoren heeft eenē heydenschen Jonghelinck die Christum niet en kende/ende heeft den selven Jonghelinck becoort metter vleesschelijcker wellustichevt / hem strickende metten strick der schoonheyt van eender edelder vrouwē onā der Christelijcker gemeente/Drusiana genoemt/ ende dē naem des Jonghelincks was gheheeten Calimachus. Dese Calimachus aensiende die

Genaken der cleerē maeckt ghesonthevt.

eerbaer

Ex aspectu nascitur amor.

Aenschouwen van vrouwen doet liefde brouwen.

eerbaer vrouwe Vrsianam / heeft door des viants temptatie tot haer oneerlijcke liefde ghedreghen / niet tegenstaende dat hi wel wiste dat si ghehouwet was. Ende men seyde int openbaer dat dese Vrsiana altijt met vierigher begheerte hoorde den heyligen Apostel prekende / eñ dat sy door die liefde Gods in reynicheyt leefde / alsoo dat si van dyer tijt af met haren man nemmermeer vleesschelijckē conuersseerde / maer hadde liever te sterue dā sulcx meer te pleghen / niet tegenstaende dat haer man haer dickwils sulcx te voren leyde / seggghende aldus: Ghi sult vinden houwelijcken stact tot my waerts hebbē / ghelijck ghi eertijts ghedaen hebt / oft ick sal v quaden doot doen sterven / maer si en was met gheen dreyghementē / noch met smeecken / noch met bidden / van haer propoost eñ heylige Godlijcke conuersatie te brenghē. Nv dese voorseyde iongheviñ. linck rasende vā liefdē niet tegenstaende dat hy wel wiste eñ hoorde dat hi gewaerschout wert van veel personen / als dat hy sulcx niet vercrijgen en soude / ouermidts dien dat sy om de doot te sterue met harē eyghen man sulcx niet pleghen en wilde / maer doort woort Gods also gesterct wesende dat sy haren eygen man so verre ghebrocht hadde / als dat hy in reynichedē in liefden met haer leefde / dit altesamē niet achten-

achtende/heeft hi nochtans der eersamer Drusiane sijn herte gheopenbaert/ ende si hem in alder manieren afslaende/is hy dā daghe tot daghe van liefden seer siecke ghe werden leydende een allendich leuen. Eñ Drusiana hieromme seer gestoort wesende is binnen twee daghen daer na in die coortse ghesleghen/eñ in siecheden ghevallē/haer seer bedrouēde dat haer schoonheit was een oorsaecke van alsulcken quaet. Och (sprack sy) ofte hy met het woordt Gods soo onderwesen waer/ dat hy dese vertwijfelthept wter herten const ghesetten. Daeromme want ick een oorsaecke vā sulcker booser wonde sijnre crancker sinnen ben so begeere ick lieuer te sterue dan langher te leuen/daeromme O Heere Jesu(sprack sy)wilt my wt dit leuē halen/op dat hi te gerustiger leuen mach. Dit sprac Drusiana in presentien vanden heyligen Apostel Joannes/ maer die heylige Apostel Joannes/ noch alle dander die daer ontrent waren en verstonden niet wat sy daer mede meynde. Ende Drusiana hier om seer bedruct van herten is ghestorue/ waerom dat haer man/ Andronicus seer bedroeft sijnde also dat hy ock niet langer en heeft begheert te leuen/ ouermits die groote allendicheyt die hy aen sijn huysvrou ghesien hadde/ ende wert seer bitterlijcken schreyende alsoo dat hem die

heyligh Apostel daer van berispte seg-
ghende / wat heeft dit schrepen te bedie-
den al oft ghy niet en wiste waer sy verua
ren is / en weet ghy niet (spraeck hy) dat
die conuersatie bouen indē hemel al daer
sy ghetoghen is veel beter ende saligher
is / dan dese conuersatie hier op der aer-
den / waer dat sy verwachtende is die ho-
pe der verrÿsenisse vanden dooden. Dat
weet ick al te samen / ende ick ghelooft
seer wel (antwoorde Andronicus) ende
dat sy salich is / maer dit leet my op mÿn
herte / als dat ick wel weet dat mÿn su-
ster (alsoo noemde hy Drusianam sÿn
huysvrouwe) een verborghen droefnis-
se in haer herte besloten hadde / welcke
ix. hy noyt van haer enconst gheweten. En-
de die Apostel Ioannes Andronicum int
heymelÿck vraghende / welcke dat die
heymelÿcke saecke waer. Ende een wey-
nich blÿuen sittende by alle die broeders
die daer waren ghecomen om met be-
gheerte die soete woorden Iohannis te
hooren / heeft aldus beghonnen te sprec-
ken. Die Patroon vanden Schepe het
schip inde hauen gebracht hebbende (be-
ueelt als dan het schip metten boots ghe-
sellen ende alle de Schippers afdancken-
de / God almachtich. Desghelÿcks oock
den Ackerman sÿn saet ghesaeydt heb-
bende / ende met veel arbeydts den Ac-

ker

ker gheteult hebbende/en ontfangt niet eer ruste sijns arbeyts voor hy en heeft den overuloedighen oochst inder schueren bracht. Voortaen alle die ghene die om prijs loopen ter baelgien/ verblijden hem soo wanneer sy den prijs vercregen hebben. Ende alle die campvechters verblijden haer/soo wanneer si haer teghenpartije int perck verwonnen hebbende/ die croone uyten velde draghen. Ende oock ten lesten alle die ghene die haer beghevven om eenighe consten te leeren/ oft eenighe sware saecken aengrijpen/ ten lesten comende tot haerder beghinne/ God almachtich wt blijschappen grootelijcken van sijnder gratien te dancken ende te louen/dat sy tot haren vermeten ghecomen sijnde niet inden loop ghebleuen sijn/maer rechtuaerdich ghemaeckt naerder beloftenisse des heeren/dwelck hy sijn heyligben ghewaerdicht heeft te belouen/dwelck ick segghe dat niet over een en coemt/ als dat een yeghelijck dan sijn gheloove/ dwelck hy oeffent/ voor oprecht ghehouden weet/als hy den loop sijns leuens volbracht hebbende/ supuerlijcken onbeulect wederom gheuet het gene dat hē te bewaren bevolen was/ want daer sijn veel saken die tgheloove van een yeghelijcken lichtelijcken bracken eñ gelijc kerwijs eenighe beruertenissen aenjagen

de becommernisse der menschelijcker ghe
dachtē/als te wetē kinderē/Ouders/Eer
prijs/goet gerucht/Armoede/Pluymstri
kerie/Iucht/Schoonheyt/Hoomoedic-
heit/Begeerlijcheyt der rijcdommen/O-
uerheyt/Onachtsaemheyt/Afgunstic-
heyt/Gheueynstheyt/Onrecht/Liefde/
droefnisse/Patrimonie goet/Sorsaecke/
ende meer andere dierghelijcke beletse-
len dewijls t goet hinderlijc wesende/ ge-
lijckerwijs als den contrarie wint subti-
telijcken oprijsende voorts brenget tem-
peest ende onweder/ den schipper die-
wils belet sijn reyse tot sijnen wille te vol
brenghen. Ende oock den Lantman ho-
pende eenē goedē oochst voor handē te
hebbē/wert dewils door die stuerichеyt
des onweders bedroghen. Desghelijcke
oock aleer yemandt den wtganck van
dit verganckelijck leuen beghint aen te-
grijpen/ soo moet hy naerstelijcken voor-
sichtich wesen opt volbrengē vandē werc
ken/ hoe dat hy sijn leuen gheleydt heeft/
ende leeren scherpelijcken weten hoe hy
sijn leuen eynden sal/weder hy mocht we-
sen wakende ende voorsichtich beuinden-
de gheen saken die hem sijn goet eynde
mochten belettē/waer inne hi hem mocht
gheturbeert van sinnen ende in eenighe
wereltlijcke wellustichеyt verobligeert
vinden/ghelijckerwijs als niemandt die

schoon-

schoonheyt des lichaems volcomelijcken en prijset/ voor dat hi tlichaem ganselijcken ontcleet gesien heeft. Nyemandt en prijset den capiteyn/ten sy dat hy (hem voromelijcken inden strijde teghens sijn vyanden voromelijcken strijdende ende haer verwinnende) prijs eere ende de victorie behaelt heeft. Nyemant en prijset dē Medecijn meester/ten sy dat hy inder consten wel ervaren bevondē is/veel cranche mēschen van verscheyden siecten gheholpē/ ende volcomelijcken ghenesen heeft. Alsoo ock en can nyemandt sijn leven ghesprijsen/dan alleen die ghene die sijnen volcomen wille oft verstant den gheloove/ ende (soo hy belooet hebbende) sijn eygen vleesch weerdichlijcken bewijse den tempel Gods/welc dat stātachtich blijft/niet verslaghen noch ouermidts wereltlijcke handelinge onverstandich wesende/noch tot tijttelijcken saken gheneycht wesende/noch verganckelijcke dinghen achtende oft weerderende voor eewelijcke dinghen. Noch anteerende eerlijcke saken/ noch ooc beminnende vileynlijcke booſe quade wercken/ noch den pandt oft verseckerheyt des vyandts niet ontfanghen en heeft/ noch binnen sijn borste het serpent besloten heeft/ noch ydelijcke saecken belacht en heeft/noch sijns Christo niet gheschaemt en heeft/maer alle deuch

delijcke woorden met wercken volbracht
xi. heeft. Daeromme en behoort niemāt sijn
lichaem wandelbaer oft onghestadich te
bewijsen/op dat hy daer niet af en make
een vat der onsuyerheyt (wt brādende)
ouermidts de stinckende wellustigheyt
des vleesch. Maer hi sal sijn vleesch geuē
niet dat metter onsuyerheyt noch gierig
heyt verwonnen en werde/. noch der be-
geerlijcheyt des gelts onderworpē/noch
ouermits die wreetheyt oft wiltheyt des
lichaems getempt en werde/noch ouer-
mits gramschap eñ onweerdicheit bekēt
en werde/noch ouermits droefheyt niet
verslonden en werde/noch. door sommi-
ghe schimpige spelen in deser werelt niet
crachteloos en werde/maer datter alsulc-
kē saecken bekenne eñ aengrijpe de wel-
ke het oprecht geloove in Christum Je-
sum onsen heere vermeerderen / eñ vor-
deren / op dat hy het eewich leuen (den
schoonen loon voor alle het tghene dat hi
ter liefden Christi in deser werelt ver-
smaet heeft) vercrijghen mach. Ioannes
de weerdighe Apostel (dit altesamen ge-
stadelijcken met eenen ernsten moede/
haer altesamen tot een salighe vermanin
ghe ende onderwijs) om haer aller ver-
stant ende goeden wille tot eewighe
Gheestelijcke begheerten/eñ vergancke
lijcke wereltlijcke versmaedenisse te ver-

wecken/

wecken(dit wtgheſproken hebbende)die Jonghelinck nochtans voorgenoēt Vzuſianā ſeer bemint hebbende met de vleeſſchelijcke welluſte in ſijn herte/heymelijcken ghewont weſende/is ſo langher ſoo meerder van daghe tot daghe in ſijn herte werden blaeckende met den vzant der oneerlicker vleeſſchelicker begeertē/alſo dat hem den doot vander voorghenoemder vzouwe Vzuſiane niet wt ghebluſſen en conſte/ noch ten was geē wondē dat hy niet en ontfinck die medecijne door Joannis ſermoonen die onachtſaem weſende om te hoozen gheenen raet en ſochte om ſijn wonden te gheneſen/ maer alle dage dat grouſaem leelijck feyt begheerde te vermeerderen ende totten effect te vzenghen. Daerom ſo eeſt daer naer geſchiet (Vzuſiana nv ouerleden weſende eñ begrauen ſijnde)dat Calimachus de Jonghelinck (noch ſittende naden vzant der vleeſſchelijcker welluſticheyt)dē ſētmeeſter vā Andzonicus dē māne vā Vzuſiana voor ghenoemt/met ghiften eñ gauen verleyt eñ bedozuen heeft/ op dat hy het graf daer het lichaem vander eerbaerder Vzuſiana inne begrauē was / ontſlupten ſoude/eñ het ſelue lichaē hem wilde laten gebzuyckē. Dwelc hy lichtelijckē vercregē hebbēde/heeft begōſt dat doode lichaē onbehoozlijcke oneerlijcheyt te vozen te

leggen/waer toe (niet met eenē onuersiē nighē haestighē bzant der wellustichеyt/ maer dooz een opsette rasende ontsinnichеyt der voozgaender vleesselijcker ghepeysen) toe ghebzacht wesende heeft dese woozden ghesp:oken: Al eest dat sake dat ghi binnen uwen teuen met mi niet vleesschelijckē en hebt willē cōuersērē / nochtans sal ick v doode lichaē oneerlicheyt te voz:en legghē/ also dooz neerstichеyt van den voozghenoemdē Rentmeester behulper des schandelijcx oneerlijcx feyts. Die Iongelinc ouermidts den bzāt der vleesschelicker begeerten rasende/ nv int graf comēde/ heeft dat doode lichaē begōst te ontdeckē. Dit de voozgenoemde Rētmeester (als p:incipael hulper deses oneerlicx afgrijselicx grousaems feyts) siēde / heeft terstont dese woozdē ghesp:okē: Wat heuet v toch ghep:ofiteert onsalige Bzusiana (sp:ae hy) te weygerē in v leuē/ dat ghi nv doot wesende sult moetē verdzaghē: so dat dit lasterlijc stuck so met woozdē ende met werckē wert ghedobbeleert: eñ die ontsinnige Iongelinc het doode lichaem gantschelickē (tot op de schamelheyt toe) ontdeet hebbende / eñ al rasende met een ontsinnige hittighe wellustichеyt een afgrijselijc stuck voozt stellende/ siet terstōt (niet wetēde vā waer/ maer subijtelickē) quā haer een groot serpent tegē geloopē.

Van

van welcke die Jongelinck ghebeten sijnde/door groote vrese vā de vwoeytheyt des serpents plat ter aerden neder slaende/ is terstont vā grooter coude van tsenijn des serpents gheslotzuen/op den welcken nu ter aerdē doot ghelagen ligghende het serpēt ghecommē sijnde heeft opt doode lichaem bijuē ligghē rustē. Maer tsanderdaechs/ dwelcke was den derden dach na de doot van Drusiana/als vp sint Jan met Andronicus den man van Drusiana tsmorgens vroech ten sepulture oft Tomme comē warē om te bidden/siet soo en waren die sluetels niet te vinden. Dit siende Joānes/wel bequamelijckē (sprach hy) sijn die sluetelen vander sepulture verlozen/wāt Drusiana indē graue ens onde doodē niet: maer laet ons ingaen die deuren sullē vā selfs open gaen. Wāt ick en twijfel niet aē Gods barmhertigheyt/ hy en sal ons dat gonnen/die ernē yeghelijckē het goet vgheit. Doen si nv daerom die tomme vandē graue ghenaectē/so sijn terstont die deuren (doort beuel van sint Jo. 11) vā selfs opengegaen/eñ ontrent den graue vā Drusiana hebbē wy ernē schoonen Jongelinc gesien ons aenlachende/dē welckē Joānes siende met luyder stēmen sprach: Coēt ghi oōs oot hier vrasschē de heere Jesu Christ? Waerōme (sprac hi) sijdy hier gecomē: eñ wi hebbē doort gheheeft, dat

rij. Hier bidt men voor de doodē.

Hier wt blijcket dat Abdias dese Historie eerst beschreuen

by perſoō lijckē int by weſen van ſint Ian, alle deſe dingē eñ miracū ſe gheſien heeft.

luyt vā eender ſtēmē ghehoort. Om Dzuſiane int ſtaenen wille (dwelc ghi vander doot verwecken moet) ende om den ghenen die alder naeſt haren graue van verſchrickt hept doot der aerden ghedaghen leyt / welcke beyde om mijnē wille God eer eñ dācbaer hept bewijſen ſullen / eñ deſe goede Jonge linck dit tot Joannem geſprooken hebbende / is wederōme int aenſchouwē vā ſint Jan eñ alle dandere ten hemel gheuarē. Maer Joannes hem omkeerende eñ ſien de twee lichamen by den graue liggende / waer van dat deen het lichaem was vā Calimachus / welcke een Prince der Epheſien geweeſt ſijnde / op wiēs lichaē dat het groot ſerpēt was ſittende / eñ dander was het lichaem van Fortunatus van te voren rentmeeſter van Andronicus. Johannes nu beſiende een pegelijck lichaem denckēde by hem ſelven / Wat mach toch bedieden (ſprack hy) deſe ghedaente ofte ghelteniſſe / eñ waerom en heeft my de Heere niet ghetoont al tghene dat hier ghebeurt is / die mi nemmermeer yet en heeft ghewey ghert. Maer Andronicus nu ſiende het lichaem van Dzuſiana ſijnder huyſ vrouwen met een cleet alleen inden graue ghedeckt half naeckt liggende / ende dander twee doode lichamen hem keerende tot Joannem. Ick verſtaen wel (S. Joannes ſprac hy) watter ghebeurt is / wāt

xiij.

deſe

dese Jonghelinck Callimachus heeft bin
nen synen leuen groote liefde tot Vrsu-
nam ghedraghen/ tselue haer te voren leg-
ghende/ende van haer afghelleghen syn-
de/heeft nochtans niet opghehouden om
haer te vervolghen / maer door langhe
weyghering van hertē verwert wesen-
de/heeft deur lange smertē mȳns Rent-
meesters vrientschap verkreghen / op dat
hy tot alsulcken leelycken afgrȳselycken
feyt sȳn hulpe ghedruycken mochte: daer
en boven seggen sy dat hi dickwils (binnen
Vrsulanens leuē) gheseyt heeft / al waert
saken dat Calimachus binnen haren leuen
synē wille vā haer niet verkrȳgē en moch
te/ dat hy nochtans harē doden lichaem
die schande te voren legghen soude/ eñ ter
auontuerē daerō S Joānes (spraec Andro
nicus) dien goedē Jongelinck heeft haer
doode lichaē bedect/ op dat haer oneerlyc
ke schande niet ghebeurē en soude. Daer
om (laet ick my dincken) sy sȳn metter
doot ghepunieert ouermidts het leelycke
afgrȳselycke feyt dwelck si voorstelde te
bedrȳuē: eñ ic laet mi ooc dunckē dat ghy
daerōme dese stemme ghehoort hebt om
Vrsulanā te bwecken/ wāt si met grooter
droeffenisse eñ weemoedicheyt voor haren
tōt vā dese werelt gescheydē is/ haer her
telycke bedroruende dat haer schoonheyt
die schult was van Callimachus quaet-

voor-

voornemen/welck is de oorsaeck dan dat die stẽme tot v gesprokẽ heeft/om alleenlyck de twee doode lichamẽ vander doot te verweckẽ daer hier nochtans drie doode lichamẽ voor onsen oogen liggen/anders dã dat die Heere Drusianam weder om in haren eersten staet begheert te stellen/om dat sy van grooter droeffenisse vã hier geschepden is/eñ dat sy daerom met rusten haren feestdach volbrengen mocht te. Dese Callimachus ooch/wat oorsaeck van vergeuinge heeft hi anders dan dat schijnt dat hy als een vandẽ verdooldẽ bedrogen is/Maer den derdẽ/te wetẽ Fortunatus lact ick mi dunckẽ dat hi der wel dadẽ ons heerẽ Jesu Christi onweerdich gheacht is. Daerom/O Joannes (sprack hy) wilt v bereydẽ bid ic v/eñ voor al wilt Callimachũ eerst verweckẽ op dat hi ons die rechte gheleghenthept van deser geschiedenisse int openbaer brengen mach. Joannes nv toegaende byden lichaẽ van den doodẽ Callimachi heeft ghesprocken totten serpente: gaet vã hem want hy sal onsen Heere Jesu Christo dienen/eñ terstont so eest serpent van daer gegaẽ. Dit geschiet zijnde Joannes op sijn aensichte plat ter aerden neder vallende heeft den Heere in deser manierẽ gebeden; O God badt hi/wiens lofende goetheyt van ons gheeert werdet/die welcke alle beneden-

xliij.

Ghebet.

ste

ſte oeffeninghe regeert: O God/wiens wille eñ vziendelijcke toeneyginge/dooz v eyghen goetheyt volbzacht werdet/om v eygen glozie eñ eere wilt ons toch verhoozen/op dat nv in deſen Callimacho v godlijcke gratie volbzacht werde/ eñ al watter geſchiet is/wilt ons toch dat dooz deſen iongelinck(vander doot opgeſtaen ſijnde)te kennen geuen/eñ die iongelinck terſtont opſtaende heeft hem een vze lange gheruſt/ maer nadenmael hi tot hem ſelue̅ gecomē ſijnde/ſo wert op hem vā ſint Jan begeert dat hi ſijn ſaecke openlijcke̅ verclaren ſoude. Eñ alſoo beghinnende̅ heeft haer alle die ſake̅ plat wtgeſeyt/ inder ſelver vuegen alſo Andzonicus voue̅ begonſt te verclare̅/hoe dat hem die liefde van Vzuſiana een oozſake was dat hy hem ſelven van die groote begheerte der dooder Vzuſiane niet en conſt bedwinge̅: den welcken wederom van Joanne ghevzaecht ſijnde/ oft hy nv byde reliquien (vol eerweerdicheden eñ gratien tot eeniger affectien vā ſijnder lichtuerdiger ſtoutichevt ſoude hebbe̅ begheeren te comen? Hoe ſoude ick(antwoozde hy)yet ſulex hebbe̅ cunnen gedoe̅/oft derren beſtaen/mits dien dat mi(onuerſins)alſulcken grouſamen beeſte ingeualien quam/ de welcke dat Foztunatum grootelijcke̅ gewont heeft/welcke Foztunatus mi een

oorſaecke was van deſer ontſinnicheyt/ welcke nv ſcheen dat ſy ſoude hebbē mo-
xv. ghen opghehouden blijuen. Maer dat was mi (ſprack hi voorts) die oorſake des doots/ om dat ick door eenen ontſinnighē hooſen wille ende ganſſchelijcken ouermidts onſalighe vleeſſelike welluſticheyt verwonnen weſende/ dat doode lichaem ontdect hebbe/ ende een weynich ſtken afgheweken ſijnde/ mi tot dat afgrijſelijc onbehoorlijcke leelijcke feyt berepdende/ om dat ick/ die heylighe reliquien des doode lichaems oneerlijcheyt te vorē wilde leggben/ ſiet ſoo heb ick gheſien/ hoe dat een ſonderlinghe ſchoon Jongelinck met ſijnen cleede dat lichaem van Dzuſiana deckte / wt wiens aenſichte dat vuncken viers ſprongben inden graue/ wten welckē een vuncke op my ſpringhende begonſt te ſpreken. Callimache ſterft op dat ghy leuen moghet/ wie dat die Jongelinc weſen mochte/ dat en weet ic niet/ maer want ic v hier ſie een knecht Gods eñ ghy my v nv vertoont hebt/ ſoo weet ick wel/ dat die Jonghelinck is ghe weeſt die Enghel Gods/ eñ ick weet ooc wel dat God warachtelijcken van v verandicht werdt/ waeromme dat ic v hertelijcken ſeer bidde/ dat ghy my in deſer allendicheyt niet laten en wilt / want ick weet wel / ende my is kennelijck al wat

ick

ick bedzeuen hebbe/eñ wat vpleynicheit dat ick al voozts gheſtelt hebbe/ende ben oock ſeer bedzoeft van herten. Och oft ghi het binnenſte vā mÿnen lichaem opē nen mochte/ende beſien die weemoedicheyt mÿnder herten. Daer en bouen bedzoef ick my ſeer dat ick my niet vermÿt ende ghewacht en hebbe van alſulcken grouſaem ſtuck voozts te ſtellen. Maer om hier af te gheneſen ſoo verwacht ick van v de oprechte medecÿne/ die welcke ghelÿck als ghy bent een Pzedicant vanden almoghenden God/waer af dat den warachtighen ſone is ons heere Jeſus Chziſtus/ alſoo oock begheere ick ſÿn woozdt van v te weten. Noch ick en twÿfel niet/ eeſt dat ghy my helpt/ dat die waerheyt ſÿnder ſtemmen oock veruult ſal werden/welcke dat ſpzack dat vā noode waer dat ick ſterue/ op dat ick leuen mochte. Want ick ben als dertel ende onuerſaecht gheſtozuen / maer ick ben ſaechtmoedich ende goedertieren weder om vander doot verweckt / ick ben als een heyden ende ongheloouich menſche gheſtozuen/maer ben wederom een gheloouich Chziſten menſch vander doot verweckt. Ick verſtaen nv voozwaer die waerheyt/maer ick begheerſe volcomelÿcken van v te weten / Johannes hem deur deſe woozdē verblÿt weſende/

wat

xvi. wat ick toch doen sal (sprack hy) O Heere Jesu Christe/dat en weet ic niet/ick hebmi grootelijckē verwondert van v groote ontfermhertichcyt eñ onsprekelijcke langmoedicheyt. Doen nv Johānes dit ghesprokē hadde/dē Heere gebenedijdē de/heeft Callimachum gegrepē eñ hem gecust seggende: Ghebenedijt si ons Heere God/eñ sijnē sone Christus Jesus die uwer ontfermhertich geweest is/eñ v vā de sinneloose verwoeydelijcke raserije ouermits dē schijn des doots vloft heeft/die welcke dat dē grootē brant der oneerlijcker begeerten gebluft heeft/eñ die oorsake des misdaets wech genomen heeft/eñ die dat v ooxtstel der rasender oneerlijcker/vleesschelijcker begeerten/ van v afgesneden heeft/eñ die v (inden doot der sonden gestorzuen wesende) wederomme totten leuen gheroepen heeft/op dat ghy int gelooue ende gratie ons Heeren Jesu Christi nv vooxtaen rusten moget. Ghy siet (sprack Joannes tot Callimacho) hoe danighen menichte vañ volcke tot onsen dienste/eñ tot uwer salicheyt ghecomen sijn. Maer Andxonicus siende Callimachum nv vander doot verweet/ heeft den Apostel begonst te bidden/dat hy Drusiam nam ock wilde verwecken vander doot/ seggēde aldus: Het is vā noode/dat si verweert werde/op dat si van haerder dxoeffe-

nisse

niſſe ontſlagē worde/ mits dien dat ſi ter herten treckende was die oorſake vā Calimachus onbehoorlijcke liefde / door haer ſchoonheyt bedrogē ſijnde/ daerom badt hy hem dat hūſe verwecken ſoude/ eñ ſo wanneert de Heere believen ſoude dat hūſe wederō haelde. Ioannes daerommе beweget ſijnde door ſijn begeerte eñ door die manierlijcke oetmoedicheyt vā Drusiana/ tot haren graue gaende/ houdende haer metterhāt dē Heere gebedē hebbē de. Drusiana (ſprac hi) ſtaet op indē name ons Heerē Ieſu Chriſti/ ſtaet op in ſijn glorie/ welcke Drusiana opſtaēde/ is wtē graue opgeclommē/ ſiende dat ſi bicās naect ontdect was heeft die oorſaeck gevraecht waerōme: welcke vandē Apoſtel verſtaen hebbende/ God dē Heere geeert eñ ghelooet hebbende heeft haer geleert. Daer na ſiende het lichaē vā Fortunatus liggē ſegxvij. gende tot Ioannē: Vader (ſprac ſi) ic bidde u laet deſen ooc verrijſen/ niet tegenſtaende dat hy mi verradē heeft. Dwelck hoorende Calimachus heeft Ioannē gebedē dat hi dē onvromē quadē mēſche niet verwecken en wilde die door ſijn toedoē tot alſulcken quadē ſaken gecomē was: dē welcken Ioannes antwoordēde/ wy en hebbēs niet geleert (ſone ſprac hi) dat mēn quaet met quaet vergelden. Wāt wi en ſijn ooc niet ſonder gebreck/ die veel ſware ſondē

gedaen hebbē/eñ dooz onsen Heere Jesū Chzistum ontfermhertichept verkregen/ die welcke ōs geleert heeft dat wi tquaet niet met quaet vergeldē en soudē. Maer die misdadē met penitentie eñ leetwesen begrauē. Maer en wildi mi niet gedoogē dat ick Fozтunatum verwecke/soo sal dat Dzusianens officie eñ werck wesen. Welcke veruult sijnde vanden heyligē gheest/ comende by dlichaē vā Fozтunatus spzac aldus: O almoghende Heere die mi toegelaten hebt dese uwe wonderlijcke werckē te aenschouwen/die mi dees mans name deelachtich ghemaect hebt/die noch daer en bouen my toegelaten hebt/dat ick niet alleen v en kenne/maer ock mijnen eygē man wederomme met een bzoederlijcke gemeenschap kennen mach/die mijnē doot verkozē hebt/als dat si eē weynich het lichaem verlatende/dat ic als dā v meer toegeneghen soude wesen/die desen Calimachum bevolē hebt te sterue/ op dat in hē die schult sterven soude/eñ het leven vernicht werden: eñ nv daeromb Heere en wilt het ghebet van uwer dienstmaecht niet versmaden/beuelet Fozтunatum te verrijsen/ al eest dat sake dat hy voozgestelt heeft mijn verrader te wesen/eñ grijpende hem byder hant. Staet op spzack sy/ Fozтunate inden name Jesu Chzisti ons Heeren eñ Gods/die welcke op ghestaen

sijnde

sijnde (eñ siende Iuſtianam vander doot verweert/ ende Calimachum inden heere gheloouende) ſprack aldus (van ſynder ſalicheyt ondanckbaer weſende) dat hy lieuer hadde te ſterven dan vander doot verweert te ſijn / om dat hy niet ſien en mochte / dat hy oock tot haerlieden deur die gratie des deuchts gecomen was. Dē xviij. welcken Ioannes aenſiende/dat is(ſprac hy)dat de heere int Euangelio gheſprē ken heeft / want eenen quaden boom brenghet quade vruchten voorts/wanter die vochticheyt des quade wortels inne ghetrocken is / ende daeromme en can der gheen goede vruchte ghewaſſen als den boom quaet ſoch ofte quade vochticheyt heeft wter wortelen / hier en heeft die ghemeyn natuer niet miſdaen / maer het tghebreck coemt wter wortelen metter ſelver vruchtbaerheyt (alleleens als in eenen ſchoot ofte boeſem des ouders) voeyt die moeder (daerde) eñ brēgt voorts alle boomen. Deſghelijcks oock alle acker ghebruyct die ghetemperthcyt des lochts. Die almoghende heere met betamelijck ghebruyck beghiet deſghelijcks oock mettē regen alle dingē/ eñ met eender ſonnē verwermt alle ſecretē der aerden eñ alle boomē der boſſchen/ maer die vruchtē eñ alle iaerlijcx gewas vāeen yegelijcke byſondere boomē ſijn vſcheydē/

die sommige vruchtbaer en̄ die sommige onvruchtbaer/mer die onvruchtbaerheit der boomen/ dat is der wortelen schult/ welcke quade wortele die gratie der hemelscher weldaden/ ende aertsche vruchtbaerheyt niet ghevoeden en mocht. Desgelijcx ooc heeft onse God alle menschen ná sinen beelde geschapē en̄ gemaect/ dat is tot dier godliker gratiē verweert/en̄ geroepen/ als tot barmhertichept/ deucht/ en̄ Gods eere/Gods vreese/en̄ Gods liefde/en̄ rechtueerdicheyt/ en̄ tot alle tgene dwelck wi in Gode louē en̄ prijsen/ waer inne dat wy behoorē God naer te volgē. Hy heeft sijn Sonne bevolē op te gaen/en̄ ons Heere Iesus Christus is voor eenen yeghelijcken ghecomen/ voor eenen yegelijcken ghecruyst/voor eenē yeghelijcken ghestorue. Maer luttel oft weynich menschen sünder die de selue gaue ende gratie Gods des vaders (die ons sijnē sone ghegheuen heeft Iesum Christum/ die hem voor onse verlossinge geoffert heeft) haer tottē eynde toe weerdich maken oft haer seluē toeschicken/ die sommighe versmaden en̄ weygeren die gheoffereerde salicheyt/so wanneer si den Meester der salicheyt niet gheloouē en willen/en̄ veel mēschen verworpen oock van haer en̄ makē haer quijt die hemelsche vruchte/so wanneer sy benijdē die godlijcke gratie die in ons

Offereren dats ghewillichlijc kē vā selfs bieden, vertoonē en̄ geuen. Sonde in dē heyligē Gheest.

ons werckende is/ghelyc dese allendighe Foztunatus met ongonstichept eñ benijt hept bedzoghen synde / hem niet en ontbiyt ouermoets die godlycke gratie hem gheschiet mit ỳwercken vander doot. Daer omme heeft hi syn ghebluste colen/ eñ die vzuchte vã eenen quadẽ boom/dẽ welckẽ het vier ontstickẽ eñ met myns selfs bzãt vllonnẽ eñ verbzant wert. Lact alduscani ghẽ woztel gheschepdẽ wesen vande ghemeynschap der gheloouiger menschẽ / eñ van allen den gheuen die God vzeesen/eñ van alle officien der deuoter menschẽ / eñ vã de vgaderinge der heyligẽ/eñ gemeynschap der Sacramentẽ/ hi en hebbe geen ghemeynscap metter leuender Vzusiana/ wiens doot hi geacht heeft vsmadenisse weerdich te wesen/eñ het leuen van haer ouermidts nỹdige afgunstichept/ niet en mochte lỹdẽ eñ vdzagen/ wãt wi die selue ghemeynscap welcke wi den doodẽ bewỹsen/maken wy oock declachtich dẽ leuenden. Also God onsen Heere Iesum Chzistum ghedanct eñ ghelouet hebbende / so is die Apostel Ioãnes wederõ tẽ hupse vã Andzonicus gegaẽ/al waer dat hy(doozt ingeuẽ vandẽ geest) dẽ bzoeders getoont heeft als dat Foztunatus wederõme van dẽ serpente ghequetst was/ eñ heeft daer haestelickẽ eenẽ vandẽ iongers henẽ ghe schict/om die rechte waerheyt daer vã te

Indẽ dan negeuaen te werden Inden dãne doen. Deuotus. Deuote, dats die ghene die hem seluẽ God den Heere op gedragen hebben eñ aẽ hemver louet, met hem int ge loue vere eenicht syn.

weten/welcke wederom ter seluer plaetsen ghecomen synde heeft Fortunatum stijf van coudē ghesien/ eñ alle synlichaē deur het fenijn doorcropē. Maer nadenmael Ioanni vercondicht wesende dat hi binnen drie vren steruen soude heeft ghesept: Ghi duyuel ghi hebt nv uwen sone/ eñ is voorts dyen dach metten broeders
xix. vrolijck geweest. Maer tsanderdaechs soheeft haer Craton die Philosooph op de volle merckt voorghehouden/hoe dat hy vande versmadenisse der rycdommen sekere exemplen eñ spelē int openbaer vertoonen soude. Eñ het spel was dusdanich als dat hi twee Jongers gepersuadeert/ de rijcste broeders vander stadt wijsghemaect eñ voort best gheraden hadde/ op dat sy haer patrimonie goet vercoopen soudē/eñ dat een yegelijc costelijc gesteente/als peerlen coopen soude/ welcke peerlē sy inde tegēwoordicheyt vandē volcke openbaerlijck ghebroke hebbē. Dwelck doē si nv doende warē/so is by gheualle die heylighe Apostel Ioannes daer doorgepasseert/welcke Cratonem dē Philosooph by hē roepēde heeft tot hē gesept: dat is een sotte vsmadenisse des werelts/ welcke dat die mēschē prijsen/eñ vā God dē heere misprysen werdet/ want gelijckerwijs die medecijne vā geēder weerdē en is daer de sieke niet door ghenesen en

wer-

werdet/so is oot die leere eñ onderwijsin
geydel eñ vā geender weerdē/waer deur
dat de gebzeckē der sielē/eñ der goede ma
nierē/niet gebetert eñ genesen en werdē.
Ja mijn meester begeerende dat die ion-
gelinc perfectelijckē totte leuē comē sou-
de/heeft hem met dese woozdē onderwe-
sen/met welcke dat hi segghē wilde/ als
dat hy(willende perfect wesen) alle sijn
goet vercoopē soude/eñ geuen dē armē
menschē. Dwelck gedaē hebbende soude
eenē schat vergaderē indē hemel/eñ also
het leuen vindē dat nemmermeer eynde
nemē en soude/waer op dat Craton ant-
woozde/die vzucht der menschelijcker be
geerlijcheyt spzack hy/gestelt int middel
der menschē die is ganschelijc gebzokē.
Maer is God warachtich v meester/eñ
wilt dattet geschiede dat dē armē gegeuē
sal woozdē het gelt vandē pzijse van deser
peerlē ofte costelike gesteentē/so maect
dan dat de ghebzoken peerlen wederom
in haerder eerster fozmen volcomelijc-
ken verandert werden/op dat (dwelcke
dat ick tot lof der menschē ghedaen heb-
be) ghy doen moghet tot glozie vanden
ghenen dien ghy v meester verclaert te
wesen. Doen heeft die heylighe Apo-
stel Johannes (vergaderende die ghe-
bzoken stucken vander Peerlen/de selue
inde hant houwende) sijn ooghen ten he-

mel geslagen/en heeft gesproken: O Heere Jesu Christe wien dat geen dinge onmogelycken is/die de werelt (door hout der quader begeerten gebrooke sünde) wederomme door hout des cruycen in v geloouige menschen wederom hermaeckt heeft/die de blinden blint geboren siende gemaect heeft/die Lazarum (ghestoruen en begrauen sünde) naer vier dage vander doot verwect hebt/en alle siecten/alle quellagie den woorde uwer Godlycker cracht en mogentheit onderworpe hebt/ wilt oc toch nv behulpich wesen ouer dese costelycke gesteente/de welcke dat (de se niet wetende te wesen vruchte der aelmissen) tot playsier vanden menschen in stucken gebroken hebben/ghi Heere wilt se door de crachten van uwen Enghelen wederom gheheel maecken/op dat metten selven pryse het geloone der ontferm hertigheden volbracht wesende maecken mach geloouige menschen/v almachtich ongeboren vader gelooende door uwen eenigen geborne sone onsen Heere Jesum Christum/mette heyligen Geest/verlichter ende heylichmaker vander ganscher heyliger gemeente inder eewicheyt der eeuwen. En doen alle die gheloouige/die metten Apostel waren/antwoorde en gesept hadde/Ame/so sün terstont alle die stucke vä die voorghenoemde ghebroke

pe erle

peerlē/wederō ganſch eñ geheel in haer der eerſter ſormē vaſt eñ ongeſcheynt vā andert/aiſo datmē geen ſtercheyen van eenige fracturen daer aen gemercken en conſte. Dierick Craton die Philoſooph/ met ſyn diſcipulen merckelyckers ſende/ voor des Apoſtels voeten gheualien ſynde/heeft daer na ghelooft eñ is met allen den ſynen ghedoopt gheweeſt/ eñ heeft ſelue het gelooue ons Heeren Jeſu Chriſti openbaerlyck begonſt te prycken. Eñ die twee gebroeders voor genoemt haer coſtelycke geſteenten eñ peerlen (dwelck ſy om haer patrimonie goet gecocht hadden) vercoopende/hebbē den prys daer van dē armen om Gods wille gegeuen/ ende vanden anderen herſter een ontallycke groote menichte der gheloouighen den Apoſtel begonſt aen te hangen/ende by te blyuen. Doen nu dit gheſchiede/ ſo eeſt ghebeurt/ dat deur dit ſelf Myraculoos werck/ twee eerbare mannen van der ſtadt Epheſien/ allen haer goet vercochten/ ende deylden den armen/volghende den Apoſtel/deur de ſtadt gaende eñ predicke het woordt des Heeren. Doen ſi nu die ſtadt Pargamū in quamē ghegaen/ſo hebben ſi ſommighe vā harē dienarē werden ſiende/met ſyden eñ fluweelen cleederen gecleet/langer der ſtratē gaēde in weerlicke glorie triūpherende/

rr. *Pargamus, is eē ſchoon ſtadt in Aſia naer derhant door vreeſeyten vā oorlo-*

M.v. waer

gen onder de subiec tie vande Romeynē gebracht, eñ een Ro meyns Prouintie oft vooth dyscap geworden is. Waer inne dat het ghe bruyc vā den Pam pier eerst gevondē is, waer van dat tet noth dē naē be houdē he uet, te we tē Perga ment Pā pier.

In gout werden bußelkēs met roey-

waer deur dat ghebeurt is/ dat sy metten duyvelschē strael gheraect sijnde/ vā hertē ten beruert sijn gheweest/ om dat sy archelijcken met eenen slechten cleede ghecleedt waren/ende haer knechten met costelijcke sijden fluweelen habijtē (glorieuselijcken gaende ende staende) verchiert waren. Maer Ioannes dese bedrieghelijcke schalcheyt des boosen vyants vander hellen verstaende/ heeft tot haer ghesproken: Ick sie dat ghy lieden uwe sinnē veranderd hebt/ende van eenen andereu wille ende meyninghe ghewordē sijt/ weemoedich van hertē sijnde/ om dat ghy die leeringhe mijns heeren Ieſu Christi ghevalcht bent/ende dat ghi allen v goet den armē gegheuē hebt. Waer toe eerst dat sake dat ghi allen v goet wederom begeert te vercrijghen/ soo gaet ende haelt myn rechte roeykens in bysonder busselkens ghebonden/ dwelck dat sy ghedaen hebben/ende den name ons heerē Ieſu Christi aengheroepen hebbende/ soo sijn die busselkens roeyen in oprechtē puren goude verkeert. Eñ die Apostel Ioānes heeft voort tot haer ghesprokē: Gaet eñ haelt mi vanden Oeuer vander zeecleyn steenkens. Dwelck sy oock ghedaen hebbē/ eñ aengheroepē hebbende de maiesteyt des heerē/ so sijn alle die cleyn steenkēs in costelijcke peerlen ende ghesteenten veränderd.

dert. Ende die heylige Apostel Joannes hem tot die selue mannen keerende: Gaet rontsom seuen daghen lanck (spraeck hy) ende laetse bi Silver ende Goutsmeden ende by alle Juwelierē visiteren ende prijsberen/ende als ghi vernomē hebt/ dattet oprecht goet gout ende costelijcke peerlen eñ oprechte ghesteenten sijn/ coemt my dan tselue vercondighen. Dese twee mannē nu seuē dagen lanc gegaen hebbē de/so sijn si wederōme bydē Apostel ghecomen seggende: Heere (spraeckē si) wi hebben alle Goutsmeden eñ Juwelier winckels deur gegaen/ welcke Goutsmedē eñ Juwelliers al te samen verclaerden. dat sy noyt haer dagen beter gout noch costelijcker peerlen oft ghesteentē en sagē. Doen spraeck Joannes tot haer: Gaet henen eñ loost wederom v lant/ v sant/ huysen/ hauē ende erue dwelck dat ghy vercocht hebt/ want ghi hebt die erue des hemels verloren. Coopt v liedē sijdē cleerē/ op dat ghy na gheleghentheyt des tijts/ blincken magh et ghelijck een Koose/ welcke dat haren reuck ende roothey t/ naer ghelegentheyt des tijts/ is thoonende/ haestelijcken verdorret/ want ghy liedē hebt v bedroeft int aenschouwen van uwen knechten/ eñ hebt versucht dat ghy arm ghewordē waert. Daeromme weest hier bloeyende in grootsicheyt eñ heerlicheyt/ op dat ghi

en verdert. xxi.

namaels

namaels in salicheden verdoꝛren moget/ weest hier tyttelyckē ryc/ op dat ghy in der eewicheyt bidden moghet. Segghet my toch (spꝛack hy tot haer) en is die mogenthey des Heeren niet machtich gheꝛoech/ om die ryckdommen te vermenich suldighen: maer hy heeft geoꝛdineert eenen stryt des verstants/ eñ wils eñ des begeerlicheyts/ op dat sy mogen gheloouē/ dat si daer vooꝛ die eewige ryckdommen/ hier naermaels vercryghen sullen/ die om Chꝛistus naems wille dese temperelycke ryckdommen niet en begheeren. Mettē coꝛtsten geseyt/ ons meester heeft ons verteit van eenen ryckē man die daghelycx leckerlycken was etende eñ met purperē costelycken suden cleederen gecleet was/ Vooꝛ wiens deure dat een Bꝛoodtbidder lach Lazarus ghenaemt/ begeerende versaedt te werden vande bꝛoeckēs die vander ryckē mās tafel vielē/ maer niemāt en gaf hē yet/ mer tis gebeurt dat sy op eenē dach gestoꝛuē sūn/ eñ dat dē bꝛoodtbidder in ruste gevuert wert/ dwelc was in Abꝛahams schoot/ maer den ryckē man wert ghesonden int helsche vier: van waer sūn ooghē opheffende/ heeft Lazarum vāverre ghesien eñ heeft hem gebeden/ dat hy sūnen vinger int water steken wilde/ om sūn tonghe te vercoelen/ metter welcker hy inder vlammē ghepynicht wordt/ den

welckē

welckē Abrahām antwoordēde heeft ge
seyt: Sone weerst gedachtich dat ghi goet
ontfangen hebt in u leuen/ēn Lazarus des
gelijcx quaet. Waerom dat hy nv met re-
den vertroost werdet/ ēn ghy gepinicht/
ēn bouen alle desen so is tusschen ons ēn
u lieden een groot onderscheytsel vast ge
stelt/alsō dat die ghene die van hier willē *Nota.*
ouercomen tot u lieden dat niet en mogē/
noch van daer tot hier ouercomen/ ēn hy
seyde tot Abraham. So bid ic u dā vader
dat ghi hē seyndet in mijns vaders huys/
wāt ic hebbe vijf broeders/ op dat hy hen
mach getuygē dat si ooc niet en comen in
dese plaetsen der tormenten. Ēn Abrahā
heeft tot hē geseyt: si hebben Moysen ēn
die prophetē laetse die hoorē. Ēn hy heeft
geantwoort: ten si datter yemāt vāde doo
dē op staet si en sullē niet gheloouen. Ben
welckē Abrahā antwoorde: eest dat sake
datse Moysi ēn de Prophetē niet en ghe-
looue/so en sullē si ooc niet gheloouen al
waert datter yemāt vandē doodē verrese.
Ēn dese sermoonē heeft ōs Heere ēn mee
ster met exemplē der deuchdē geuesticht ✱
ēn geconfirmeert. Wāt doe nmē hē seyde:
Wie is van daer comen op datmen hem
gheloue soude/so heeft hy haer gheant-
woort: brēget die doodē hier die ghi hebt/
ēn brengende voor hem eenen iongē ghe
storuē heeft hē vandē doodē verweet min.

noch

noch meer oft hi hē wtē slaep had bweet/
eñ de selue Jonghelinck heeft terstont in
hem geloost/maer wat wil ic al vā mijnē
meester seggen/als ghi liedē wel siet dat-
ter onder v liedē sijn teghenwoordich/de
welcke de gene ic in sijnē name inde tegē-
woordicheyt eñ int aensiē van v allē van-
der doot verweckt hebbe:in wiens name
dat ghi oock gesien hebt dat die lamme
eñ gheraecte menschen ghenesen sijn/die
melaetschen gesuyuert/die blinde siende
gewoorden/ eñ wt vele menschē die boose
gheesten wtghewoorpen/eñ daer van ver
lost sijn/ maer dese oueruloedicheyt der
deughden/en can niemant ghehebben de
ghene die de tijtlijcke ende aertsche rij-
dommen beminnen/metten coortsen ghe-
seyt/ ghy lieden selues/soo wanneer ghy
totten crancken ghinet eñ aengheroepen
hebbende dē name ons heerē Iesu Chri
sti/soo sijn sy ghesont ghewoorden / ghy
hebt die boose gheesten verjaecht/ ende
die blinden siende ghemaeckt. Maer siet
dese gratie is van v ghenomen/ende ghy
sijt allendighe menschen ghewoorden/de
welcke vā te voren waren stercke vroome
mannen/ ende doender alsulcke groote
vreese onder de duyuelen was/alsoo datse
door v ghebodt wten menschen vlieden
moesten ende die verlaten. Nv voortaē
soo suldy lieden die boose geestē vreesen/

want

wt dē beminder des gelts is een knecht vanden ſMammon / want ſMammon is eenen name der booſer geeſten/een meeſter der oneerlijcker ghierigher begeerte dees rijcdoms eñ vleeſſchelijcr gewins/ eñ een regeerder oft Dominateur der genen die de werelt beminnen/ eñ die lieſhebbers des werelts en beſitten die rijcdommen niet/maer ſi werden ſelues van der rijcxdommen beſeten/ want tis een onghefchicthept ende onbehoorlijck/als datter maer eenen buyck en is/voor den welcken dat ſoveel ſpijſen verwaert werdet/daermē duyſent buyckē mede verſadē ſoude/eñ datmē voor eenē lichaem ſo veel cleerē verwaert daermē duyſent mede dechē/cleedē eñ betamelijckē ſtofferē ſoude/alſo werdet al te vgeefs verwaert/ eñ by een geſchrapt/al tgene dat tot geenen godlijckē profijt en coēt/eñ mē weet ooc niet voor wiē dattet vwaert werdet/ als die Prophect verclaert ſprekēde door dē heyligē gheeſt: Te vgeefs wert alle man beweget de genedie oueruloedighe rijcdommē vgadert/eñ niet en weet voor wien dat hijſe vergadert/ wy ſijn narckt ghebozen ſonder ſpijſe eñ dranck/ eñ die aerde ſal ōs weder naect eñ bloot ontfangē. Int gemeyn beſittē wi/die rijcdōmen des hemels/ ende het licht / wermte/ oft ſcijnſel der ſonnē is alſo gemeyn dē armē als

God en is gheen versemer der perſoonē.

als dē rijcken/desgelijcx oock het licht der manen eñ sterren/die claerheyt oock/eñ die getempertheyt des lochts/eñ dē regē eñ den inneganck der heyligher Christelijcker vergaderinghe ofte heyliger herten/eñ die fonteyn der heyligher reynicheyt/eñ vergeuinge der sonden/eñ mede deelachtichcheyt des outaers/eñ die Godlijcke spijse eñ dranck des alderheylichstē lichaems eñ bloets ons Heeren Jesu Christi/eñ het heylich olijsel/ eñ diegratie der mildelijcker gauen eñ besoeckinghe ons Heerē Jesu Christi/eñ die toelatinge oft gehenghinghe der sonden/alle dese voorschreuen saecken sijn een gemeyn gaue vā onsen schepper eenē yeghelijckē gemeyn sonder eenige wtneminge der persoonē. Noch sy en werden den rijcken niet meer ghegunt dan den armē/ maer het is een allendich eñ onsalich mensch die meer begeert te hebbē dan hy behoeft/wāt wter oueruloedicheyt spruyten heete coortsen/ verstiuinge vā coudē/eñ andere verscheydē siectē in verscheyden litmaten des lichaems/alsodat het lichaē vāder spijsen eñ dranck gespijst oft geuoedt en can gewerden/op dat die gierichcheyt bekennē mach als dat het gheit haer niet ghepriuilegieren en can/dwelck vergadert wesende haren bewarders een dagelijcxse eñ continuelijcke becommerniſſe van herten eñ groo

Die gierichcheyt der ouer uloedigher rijckdommen sijn eē beletsel der deuchdē.

te

te sorchuuldicheyt is aentaghende / alsoo datse haren bewaerders niet een huere des daechs oft des nachts gerust laet wesen/want ter wylen dat ghelt eñ goet eñ groote schatten (by een vergadert) bewaert werden/ so legghender die dieuen listen ende laghen toe/om by daghe oft bi nachte heymelycken te stelen . Ende ter wylen dat de besittinghe ghebout ofte geoeffent werdt. Ter wylen dat de vissherien aflaten/ter wylen datse kelders/huysen ende sloten timmeren/ter wylen datse om tytlyck ghewinnewt sijn/ter wylen datse haer naersticheyt doen ende wt sijn om den ouerlast eñ ongheduericheyt der machtiger te vsoenē/ter wylē dat sy hen haestē om dē armē te beroouē/ ter wylen dat si haer grāscap barē ouer dē ghenen daer sy machtich ouer sijn/ eñ geen ongelyc verdragē en mogen/ ter wylen dat sy totter vziendelycker wellusticheyt des vleesch consenteren / ter wylen dat sy haer niet en vermyden te tictacken/te veerkeerē/te dobbelen/te tuysschen/oneerlyckе spelen te spelen / ter wylen dat sy haer niet en vreesen oncuyscheliycken te leuen/ terstont so schey dē si subytelyckē (naect ende bloot)wt deser werelt/ ganselycken niet mede vuerende dan alleenlyckē dat swaere pack der sonden / waer deur dat sy terstont die eewige pyne der hellē vererē

xxij. ghen. Dit dus den heyligen Apostel Ioannes seggende/ siet soo werdt daer een Jonghelinck doot vertoont ende voorts ghebracht / eender weduwen sone / de welcke binnen dertich daghen (eerst ghepasseert synde) een huysvrouwe ghetrouwet hadde. Die scharen nv comende/ die mede int wtvaert ende ten lycke ghingē/ ende die weduwe moeder vanden overleden ionghelinck oock mede comende/ vielen alle te samen den Apostel te voetē/ ende altesamē cryssende ende schreyen de riepen wt eenē monde / eñ baden hem dat hem believen wilde desen Jonghelinck (gheluck als Dzusianam) inden name synsGods oock vander doot verwecken wilde/ want daer was alsulcken gheschrey onder de vrienden/ia dat hem die eerwaerdighe Apostel Johannes selue nauweluckx en conste onthouden van schreyen / alsoo dat hy hem tot bidden werp ter aerden/ende heeft bitterlycken gheschreyt. Ende over een weynich tyts daer naer wten ghebede opstaende/ ende wtreckende syn armen ten hemel waerts heeft also een langhe wyle stil staen bidden: eñ dat dziemael ghedaen hebbende/ soo heeft hy beuolen datmen het doode lichaem ontkisten ofte ontluyten soude/ seggende aldus: O ionghelinck van Sirien (spzac hy) die welcke doorr die begeer

lycheyt

lijcheyt ws vleesch verleyt wesende haer stelijcken ghestozuen bent. O iongelinck welcke dat uwen Schepper ende salichmaecker der menschen niet ghekent en hebt/ende bent daeromme gheuallen inde strickē des bosen vyants vander hellē/ siet vooz uwe onwetenschap so hebbe ick mijnen Heere/ mijn tranen ende ghebeden ghestozt/op dat ghi vanden doodē op staende ende ontbonden vanden bande des doots beyde die bzoeder Attico ende Eugenio bootschappen eñ te kennē geuē soudet/ hoedanighe glozie dat si verlozen hebben/ eñ in wat perikel/eñ schult datse geuallen sijn. Eñ Stacieus doen wtē doot opstaende heeft den Apostel te voetē vallende gheeert/ghedanct/eñ gelouet/ende heeft die twee voozgenoemde bzoeders/ sijn discipulen begonst te straffen tot haer seggende aldus: Ick hebbe v Enghelen sien weenen ende schzeyen / ende die Enghelen des duyuels in v afwijnghe haer sien verblijden/want ghy hebt het rijcke Gods verlozen. Dwelck v lieden bereyt was/eenen scoonē doozluchtigē tabernakel vol blijscappē/vol genuechtē/Vol leckerlijcheden / vol wellusten/waer inne dat het scoon eewich leuē gestelt is/vciert met dat godlijc eewich licht/dwelc ghi altesamē binnē een weynich tijts verlozen hebt/eñ hebt v liedē vercregē die plaetsen

Hier noēt hi eerst die namē vandē. ij. gebroeders welcke dat door gierichеyt der rijcdommē af. gewеken waren.

xxiij.

Die beschriuinge der eewiger verdoemenisse.

der eewiger duysterheden/vol senynige dzaken/Vol gloeyende vlammen/Vol tormenten/eñ onspzekelycke groote straffinge/Vol dzoeffenissen/vol benauthedē/vol ancxtsten eñ vzeesen/eñ vol afgryselycke/grouwelycke/verschzickelycke beuinge/ghylieden hebt verlozē die genuechlycke plaetsen/vol schoonder/weirieckēder/onbederffelycker/onuerganckelycker bloemen/vol vā alle melodien des sancx eñ gehooz van alle ghenuechlycke spelen/der orghelen eñ muysycken. Eñ ter contrarien van dien so hebt ghi v lieden vertregen die plaetsen/vol gescreys/huylinge/claechginge eñ eewighe dzoefnissen/eñ v liedē en is anders niet gebleuē dā dat ghi lieden den Apostel des Heeren bidden moget/als dat hi v lieden (ghelyckerwys dat hy mi verwect heeft tottē leuen) also ooc vandē doot wil verweckē totter salicheit v sielen (de welcke wten boec des leuens gescrapt syn) daer wederō inne wil bzengē.

Hebben die heylige menschen die macht gecregen vā God almachtich om door haer gebet ons te hel pen, doen si noch sorchvuldich warē voor haer seluē, hoe

Dwelc dus verclaert wesende/so syn sy altesamen Stacleus/die nv coztelinghe vander doot verwect was/ende dese vooz seyde reden verclaert hadde) met allē den volcke eñ met de vooznoemde twee gebzoeders/Aetico eñ Eugenio/dē Apostel tevoet geuallen/eñ hebbē hem hertelycken gebeden dat hi vooz hen liedē dē Heere bidden wilde/den welckē die heylighe

Apostel

Apostel Johannes dit voor een antwoort geuende was/ te weten als dat sy dertich dagen lanck duerende penitentie doē sou den/ binnen welcken tyde dat sy voor al sterckelyckē God almachtich biddē sou dē/ op dat de voorscreuē goude busselkēs roepē wederomme in haerder eerster for men eñ oprechter natueren veranderen mochtē/ eñ desghelyckē ooc die peerlen eñ costelycke gesteentē wederomme in haer der eerstē natuerē verkeerē mochtē. Eñ het is gebeurt dat nae dē tyt van dertich dagē/ die roepen/ eñ die steenkens/ weder om verkeert syn / eñ gecomen tot haer der eerster natuerē/ eñ die twee ghebroeders Acticus/ eñ Eugenius/ syn tottē Apostel gecomen eñ tot hem gesept aldus: Altyt hebt ghy vermhertichcheyt geleert/ altyt hebt ghi indulgentie ghepreect/ eñ hebt gheboden/ dat deen menschē den anderen toegeuen soude. Eñ al eest dat saecke dat God wil dat deen menschē den anderen verdragen eñ toelaten sal/ hoe veel te meer sullen wy hem dan verdrachlyckē toelaten/ ende hem met schreyenden ooghen penitentie doen / teghens den welcken wy soo grootelyckē ghesondicht ende misdaen hebben/ aengesien dat God den menschē spaert / vergeuet ende vermhertich is. Daeromme heere so biddē wy v no/ wi biddē v o Apostel Gods/

veel te meer is ōs God almachtich nv verhoorende doort ghebedt der heyligher nv met hē in glorien vereenicht syn de eñ voor ons biddē de, eest sake dat wy (penitentie doen) de) hulpe eñ hystāt van haer begeeren, dwelc wachtich te wesen, hier eñ in meer ander plaetsen openlikē blyct

als dat ghi ons vergeuinghe/welcke ghi altijts metten woorde belouet hebbet/ tē leſten ouer ons metten wercken bewijſen wilt. Doen heeft Johannes tot hem liedē die daer waren ſchreyende/eñ penitentie doende/ende tot allen den genen die voor haer waren biddende gheſeyt: Ons Heere ons God heeft aldus ghepreect doen hy vanden ſondaren vermaende. Ick en wille den doot der ſondaren niet/ maer dat hy hem bekeere ende leue/want doen ons/ons Heere Ieſus Chriſtus leeren ſoude vanden ghenen die penitentie deden ſprack hy aldus: Ick ſegghe v voorwaer/ want daer is groote blijſchap inden hemel/ouer eenen ſondaer die hem bekeert ende penitentie doet van ſijnen ſonden/ia meer blijſchappē ouer hem dā ouer negē ende tueghentich die geen ſonde gedaen en hebben. Daeromme wil ick dat ghi weten ſult/ als dat de Heere ontfanghet de penitentie van deſen twee ghebroederen/ende hem keerende totten twee ghebroederē Atticum ende Eugenium heeft tot haer gheſproken: Gaet henen ende draecht die roeyen wederom int boſch van daer ghijſe gehaelt hebt/ want ſi ſijn in haerder eerſter formen verandert/ eñ die peerlen ſijn ſteenen geworden gelijck ſy te vorē warē. Dwelck vernult weſende hebben ſy wederom die gratie ontfangen

✠

Ezech. xviij. xxxiij.

Luce. xv

die

die si verlozen haddē/alſo dat ſi nv weder om die booſe geeſten wtiaechdē gelijck ſi vā te vozē gedaen haddē/eñ die ſieckē genaſen/eñ die blindē verlichtē/eñ veel wōderlijcke teekenē was de heere dooz haer doende. Doen nv deſe ſaken te Epheſien geſciedē eñ dat ſi allegader die vāder Pzouintie van Aſien van dage tot dage ſo langer ſo meerder den eerwaerdigē Apoſtel Joannem verhieuen/ loofdē eñ pzeſen/ſo eeſt gebeurt dat die afgoden aenbidders/ eenen oploop verwect hebben. In welckē oploop dat geſchiet is als dat ſi Johannē met gewelt getrocken hebben tottē tempel vander afgodinnē Diane/ eñ wildē hē dwingen dat hy der ſelver afgodinne ſacrificie doen ſoude/ſo heeft Johannes geſeyt: Laetſe ōs allegader leydē totter vergaderinghe eñ chziſtelijcker ghemeente ons heeren Jeſu Chziſti/ eñ ſo wanneer dat ghy ſijnen naem aengeroepē ſult hebben/ſoo ſal ick deſen tempel der afgodinnen doen vallen/ende uwen afgod in ſtucken vernielen/ dwelck ghedaen weſende/ſoo behoozen wy ons wel te latē dunken dat wel reden is/ als dat ghylieden v valſche afgoderie (der gheenre die van mijnen God verwonnen is) ende vernielt/laet varen/ ende v bekeeren tot onſen heere ende God. Hier op heeft alle tvolck meeſtendeel gheſweghen ende xxiij.

alwaſt dat ſake datter ſommige op mur-
murecrden eñ hem hier in contrarieerdē/
den meeſten hoop nochtans heeſter inne
geconſenteert. Doen heeft Joannes den
volcke met ſoete woorden vermaent/ dat
ſi alteſamen vanden tempel wijchē ſoudē.
Doen ſi nv alteſamē vā achter wten tem-
pel gegaen warē/ſo heeft hy met claerder
ſtemmē geroepē: Op dat een yegelijc we
ten mach(ſeyt hy) dat het beelt vā uwer
godinnen Diane/den duyuel is/ende niet
God/ latet vernielen/ met allen afgoden
met handē gemaect/ de welcke daer inne
gheeert werdē/ alſoo nochtans dat daer
niemāt door beſchadicht en werdet. Ter-
ſtont deur deſe woorden ſo ſijn alle die af-
godē met harē tempel ter neder geualle/
eñ alſo vernielt als oft ſtof der aerdē had-
de geweeſt. Eñ alſo ſijndē ſeluē dage be-
keert twaelf duyſent Heydē ſehe māsper-
ſoonē/behaluē vrouwē eñ kinderē/eñ ſijn
alteſamen vandē heyligē Apoſtel Johan-
nes gedoopt geweeſt/eñ in deuchden ghe-
ſieret. Dwelc Ariſtodemus aēmerckende
de welcke dat was een biſſchop van allen
die afgoden(vermult weſende metten al-
der booſtē geeſt) heeft eenē oploop eñ be-
ruerte verwect onder twolc/alſo datſe hen
berepdē/deen tegēs dē anderē/ tē ſtrijdē.
Totten welckē Joannes hē keerēde/ſegt
my toch Ariſtodeme(ſprac hy) wat ſal ick

Cleyn eñ groot wer den hier ghedoopt

xxv

doen/

doen/om v gramscap te vercoelē?dē welc-
ken dat Aristodemus antwoordē.Eest sa-
ke dat ghi begeert/dat ic aē uwen God ge-
looue/so sal ic v senÿn te drinckē geuen/
dwelc als ghy ghedroncken sult hebbē eñ
daer af niet en sterft/so salt bÿckē dat u-
wē God warachtich is.Doen antwoordē
wederō die heylige Apostel.Eest sake dat
ghi mi senÿn gheeft te drinckē aengeroē
pē hebbende dē name māns heerē / so en
cā hi mi niet geletē oft hinderlÿc wesen.
Doen spract wederomme Aristodemus:
Ic wil dat ghi eerst voor al tsenÿn sult siē
drincken/eñ de ghene siet steruen diet ge
droncken sullen hebben / op dat ghy dan
daer van moghet verseeremt eñ verslagē
werdē. Daer op antwoordē hē Joannes:
Ick heb v māte vorzen gesept dat ic bereyt
ben om te drincken/op dat ghy geloouen
moget inden heere Jesum Christum/als
ghy mi ghesont eñ welvarende sien sult/
nademmael dat icht tsenÿn inneghenō-
mē sal hebbē.Doē is Aristodemus gegaē
totte Lantuoocht/eñ heeft vā hē begeert/
twee misdadighe menschen dier lyf ver-
beurt haddē/de welcke doen hÿse int mid
del vāder merct inder tegenwoordicheyt
vā alle dē volcke ghestelt hadde / int aen-
schouwē vanden heyligen Apostel/heeft
hÿse alle beyde senÿn doē drinckē/de welc
ke so haest als sy gedroncken hadden/heb-

bē terſtont harē geeſt gegeuē/eñ Criſto-
demus hē doē keerēde tot Joannē/hoozt
my(ſpzac hy)eñ verlaet deſe v leeringhe/
metter welcker ghi alle tvaic doet afwȳc
kē vā onſe goden/oft neemt eñ dzinct/op
dat ghi toonē moget/uwē God te weſen
almachtich/eeſt ſalte dat ghi hier vāghe
dzonckē hebbende/blȳft geſont/eñ wel-
varende. Doē heeft Joannes/nadenmael
dat hy vzomelȳckē onuerſaecht(inde te-
woozdichept/vande twee doodē die daer
lagē doot ter aerdē gheuallē/vant fenȳn
dat ſi gedzonckē haddē)dē kelck genomē
hadde/eñ hem geteekent hebbende/met
het teekē des heylichs cruys/heeft aldus
geſpzokē:mȳn God/eñ vader ons heerē
Jeſu Chziſti/ dooz wiens woozt dat die
hemelen vaſt ghemaect ſȳn/wien dat alle
dingen onderwozpē eñ onderdanich ſȳn/
wien dat alle creatueren dienen/ende alle
macht onderdanich is/wien dat ſi ontſiē
eñ vzeeſen. Daerom ſo aenroepē wi v om
hulp/trooſt/eñ bystant/wiens naem ghe
hoozt weſende/het helſche ſerpent ghe-
heel in ruſten is. Die dzake vliet/ Die A-
der ſwȳghet/eñ den loofvozs oft boom-
vozs(de welcke dat genoemt werdet den
ongeruſtighen bedzoefden vozs)werdet
Luye eñ traech/eñ dat fenȳnich ſcozpioē/
werdet gedoot eñ vernielt/eñ dat ſerpēt
Baſiliſcus vwonnē werdet/eñ die fenȳ-

ni-

nige spinnecoppe geē fenijnwoorts gestel
len en connē/ eñ vooztaen alle fenijnighe
cruppende/verscruemende/verscricte/fe-
nijn spouwende beesten eñ alle vleesschely-
cke dierē vernielt werdē/ ghi selue heere
re(seg ick)doodet eñ doet wt/ veriaecht
eñ vernielt/dit veerghiftich fenijn/eñ alle
sijn doodlijcke crachtelijcke werckinghe/
eñ gheuet in uwer tegenwoordicheyt/al-
le dit volck(dwelck ghy geschapen hebt)
ooghen dat sy sien moghen/oozen/dat sy
hoozen moghen/ende een hert/op dat sy
groote godlijcke maiesteyt/eñ moghent
heyt kennen ende verstaen moghen/ eñ
dit altesamen gheseyt hebbende/soheeft
hy synen mont eñ hem ganschelijcken
gewapent/eñ bewaert met het teeken des
Cruycen / eñ dē vollen kelck wtgedzonc-
kē/eñ ghedzonckē hebbende heeft hi ghe
seyt: Heere ick bid u toch / dat ghi alle dit
volc(om wiens wille dat ic dit gedzonckē
hebbe)tot u bekeerē wilt / eñ dat si van u
vlicht wesende/die salicheyt(dwelck in u
is)verdienen moghen. Eñ alle het volck
merckende/siendē eñ vstaende dat Joan-
nes (na den dzonck)dzie hueren lanc ghe
passeert synde / noch blijde van ghelate/
vzoom eñ weluarende was/ so hebben sy
al te samē begonst te roepē: Tis een wa-
rachtich God den welckē Joannes offer
hande doet/eert/eñ aebiddet. Maer Ari-
stode-

Ioannes drinet dē kelck vol fenijns sonder eenich let sel.

ſtodemus en heeft mids deſen noch niet willen gelooven/waeromme dat hy van dē volcke beleuen is ghewceſt/ maer hy hē keerende tot Joānem. Noch een ſaecke iſſer die my ghebreect (ſprack hy) Eerſt ſake dat ghy deſe twee (die doort dzincken vant fenyn hier doot ter aerden ligghen) inden name ws Gods wederomme verwect vander doot/ ſo ſal ick ganſſelyckē in uwen God ghelooven. Dit ghesproken hebbende/ ſoo is al volck tegen hem opgeſtaē ſeggende; Eeſt dat ghy nw voortaē dē eerweerdigē Apoſtel meer moleſteert eñ eenige quellagie aēdoet/ ſo ſullē wy v eñ v huysverbzandē. Siēde daerō Joannes dat hier wt ghеſchapē waer eenē vzeeſſelyckē oploop eñ beruerte te rysen/ ſo heeft hy ſtilte begeert/ eñ een regelyck aenhoorende heeft ghеſeyt; Wt die Godlycke deucht/ den/ ſo is de eerſte Patientie/ datsiaenmoedicheyt/ oft verdzachlycheyt/ de welcke dat wy behoozen na te volghen/ doo; welcke Patientie dat wy verdzagen connen die onwyſheyt eñ onverſtandicheyt der ongeloouigher. Daeromme eeſt dat ſaecke dat Criſtodemus noch gehouden werdet vande ongeloouicheyt/ ſo laet ons dan ontbinden eñ ontknoopen die bāden ſynder ongheloouicheyt/ hy ſal noch bedwongen werdē (al werdet ſpade) ſyne Heere ſynen ſchepper te gelooven. Ic en

ſal

sal van dit werck niet ophouden/voor ick
en hebbe hem tot sijnē wondē/profijtelijc
ke medecijnen gheuonden/eñ ghelijckerwijs als die medecijnmeesters den cranckē (de medecijn behoeuēde) onder handē hebben/so desgelijck wi oock/is Aristodemus noch niet genesen/deur de medecinē voorgegeuē/so sal hi genesen werdē/deur de gene die ick hem noch geuen sal/ende Aristodemum bi hem roepende heeft hē sijnen onderrock gegeuen/eñ hi bleef selue in sijnen mantel staende. Doē vraech de hē Aristodemus/waerom hebt ghy my uwē onderrock gegeuen: op dat ghy door die beschaemtheyt (antwoorde hem Joannes) van v ongeloouicheyt afwijckē soudet/eñ hoe sal ic door uwē onderrock (vraechde hi hē wederom) vāmijn ongeloof heerē? Gaet henē (antwoorde Joannes hem) eñ legget mijnē onderroc op de doode lichamē/eñ sult dā also seggē/die Apostelons heerē Jesu Christi heeft my gesondē/op dat ghi in sijnē name vander doot opstaē soudet/om dat si allegader wetē soudē/dat het leuē eñ de doot mijnē heere Jesu Christo gedijēstich zijn. Dwelc Aristodemus gedaē hebbende/eñ siende haer opstaende/Joannē reuerentie bewijsende/is terstont met grooter haestē totten Vantuoocht gegaē eñ begōst met luyder stemmē te roepē: hoort my/hoort my

Metten rock Joānis werden dooden verr

Heer

Heer Iantwoocht (riep hi) ic meyne dat s noch wel indachtich is/dat ick dicwils eñ menichweruē d gräschap opgeruct hebbe tegens Ioannem/eñ heb alle daghe veel quaets tegēs hē voorts gestelt/waerōme dat ic sijn punitie eñ gramschap ouer my te comē seer vreese/wāt God is onder des menschē gedaente verborgē/ eñ senijn gedroncken hebbende/en is niet alleē gesont gebleuē/maer ic selver heb ooc met mijnē hāden dē ghenē die doort senijn gestoruē warē/int aentastē vā sijnē onderrock tottē leuen wederom geroepē/geen teckenē des doots in haer meer blijckende. Dwelc die Iantwoocht hoorēde/eñ wat wilt ghy dat ic doē sal: sprack hy/laet ons gaē (antwoorde hē Aristodemus) eñ hem te voetē geuallē sijnde/laet ons hē vergiffenis bidden/ ende doē alle tghene dwelck hy ons beuelē sal. Doen sijn sy beyde gecomē eñ voor sijn voetē geuallē aen hem ootmoet soeckēde/eñ genade biddende/welcke hy ontfangende/heeft tottē Heere met danckbaerhedē sijn gebet gestort/ eñ heeft haer beuolē een weke lanc te vastē/ dwelc volbracht wesende/heeft se beyde gedoopt in den name ons Heerē Iesu Christi/eñ indē name sijns vaders almachtich/eñ indē name des verlichters des heylichs gheests. Die welcke doē si nv gedoopt warē/ met allen harē familie/maesschap/eñ huysgesinne/

ſinne/ſo hebbē ſi terſtont alle die afgods beeldē gebroken ēn vernielt/ēn hebbē in ſint Jans name/ter eerē vā God almachtich/eenē tēpel oft ſchoon kercke getimmert/indē welckē dat opgenomē is gheweeſt/in deſer vueghē. Doē nu Joannes out gewordē was ſeuē ēn tnegentich iaren/ſo heeft hē ons Heere Jeſus Criſtus vtoont met zȳ diſcipulē ēn tot hē geſeyt: Coēt tot mi/wāt tis tȳt/dat ghi v/met uwē broeders in mȳn weerſchap/ēn auōtmael vermaket/ēn vrolȳc weſen ſult. Ēn die Apoſtel opſtaende/ſo heeft die Heere noch tot hē geſprokē: Op dē ſondach vā mȳnder verrȳſeniſſe/welcke dat binnen vȳf dagen weſen ſal/alſo ſuldy tot mi comen/ēn die Heere dit gheſeyt hebbende/is wederōme indē hemel ontfangē. Daer en tuſſchē dē ſondach als dē dach des Heerē hē nu vtoonēde/ſo is die ganſche menichte des volcx/indē voorſeyden tempel (die in ſinē name gemaect was) bgadert/waer (dat ſi met ſange vandē iongers dē Gods diēſt gedaē hebbēde / ontrent den drie vrē vandē dage) Joānes heeft tot alē dē volcke aldus begōſt te prekē. O mȳ mede knechtē ēn mede erfgenamē ēn mede deelders/des rȳcke Gods/ghi hebt nu geſiē die werckē die de Heere Jeſus Chriſtus hē geweerdicht heeft door ōs te doē maer wi alleēlikē hebbē maer dienōs vā ſȳnen

De ouderdom van Ioannes xxvi.

Die oorſaecke waerom datmē in dē naem der heyligē ter eeren Gods tempels ēn kerckē wijet oft cōſacreert om te wetē dē diēſt Godsdaer inne te doē, alſt hier openlycken blijct.

Die gratie Gods werct die miraculē in sijn, eñ deur sijn heyligen, eñ sy niet van haer seluē maer door die gratie Gods.

sijnen godlijcken wille geweest / maer hy is die ghene die met sijn eyghen cracht eñ mogenthept alleen die wercken doende is / die door ons schijnē gedaen te werdē. Waerōme dat wi (die teekenē / die gauē / ruste / godlijcken dienste / glorie / geloue / ghemeynschap / gauē / gratie eñ genade) soo langhe als hijse ons vrywillichlijcken onuerdient gheschoncken eñ torghelaten heeft / ontfanghē / eñ voorts ghedeylt hebbē / in hē hebbē wi gewandelt / hebbē wy ons van blijschappē verheucht / ende ghe leeft. Maer nv roept hi my tot een ander werck / het welck inden heere volbracht moet wesen. Het lust my nv vādesen sterflijcken lichaem ontbonden te wesen / ende met Christo te sijn / op dat hy ten laetsten het ghene (dwelck wi ouer langhe seer begheert hebben) hem gheweerdighen wil ons te gunnen eñ te gheuen. Daeromme wat sal ic v liedē nv voor eenē pant eñ verseekerthept der liefden gheuen? maer ghy hebt sijnen pandt der liefdē / eñ den schat sijnder langmoedicheyt / sachtmoedicheyt eñ Gods vruchticheyt hebdy ghi lieden te bewarē. Iact dat onder v liedē conuersērē eñ wilt daer mede omgaen / eñ verblijt v int reyn suyuerlijc eerlijc leuē onder v liedē / eñ etet onder v lieden die godlijcke spijse der ghehoorsaemheyt / als doende den wille ws vaders die inde hemelen

Ioan. iij.

is.

is/metten corsten geseyt wilt v lieden la-
ten croonen/metter seluer croonen die hi
vā deser bloemen geulochten heeft/die hi
met sinen eygen bloede geciert en verciert
heeft. Maer O heere Jesu/wilt v kerc-
ke(die ghy tuwer eeren opgericht en ghe
timmert hebt)goedertierlijcken doer v ont
fermhertichheit beschermen en bewaren/wāt
ghi heere sijt alleen ontfermhertich/goe
dertieren/alleen rechtueerdich/en salich-
maker/die welcke sijt die worteel der on-
sterfelijcheyt/en fonteyn der onbederfelij-
heit/wilt dit geselschap vā deser onser vee-
ninge en mede deelinge heylich maken. O
God/welcke dat allen bēt de salichmaker
die welcke dat dit volc v hebt gewerdicht
te crijgen/doer de glorioese passie ws gebe
nedijts soons/in vrijheden tsamen blijuende
in v geboden/en oueruloeyende in v goe
de werken/ick bid v heere wilt v geweer
digen haer altijt te beschermen/wilt toch
het ootmodich gebet van uwen dienaer
verhoren/en stiert toch dit v volc/v toe-
gheeygēt/en uwe gebode onderhoudende/
en het welc ghi v als inde plaetse vā v ey
gen volc verkoren hebt/en daer en bouen
eygen kinderen Gods gewerdicht hebt te
noemen/wiltse toch stieren inden rechten
weech/om in v godlijcke gebode nacht en
dach te wandelen/deur den ghebenedi-
den uwen eenigen geboren sone/die ons

Het gebet van Ioannes.

verkozen heeft tot sijn discipulē/ eñ scaep herders van uwer scaepstoyen gestelt/ de welck t samē met v leuet/eñ regneert/ metten heyligh gheest inder eewicheit der eeuwen. Amen. Ende dit ghebet volrevū. eyndt hebbende/heeft begeert dat mē hē broot gheuen soude/eñ (sijn ooghen opwaerts ten hemelwaerts slaende) heuet broot gebenedijt/eñ gebroken heeft hijt een ygelijcken doorts ghedeylt seggende: mijn deel si met vlieden eñ v liedē deel met my/eñ terstont spract hi tot Birrum: (so was des mans name) als dat hy met hē (nemēde twee broeders met twee hoze uen/eñ twee scuppē oft spacyen) hem volgen soude. Eñ dacrom wten tempel gaende (met grooter gerustichcyt van hertē) heeft bevolen/dat sommige vā hen liedē weech gaen souden: ende nv bi een graf comēde/so heeft een vandē broederē gesept tottē iongers die Birrus met hem geleyt hadde: graeft hier kinderen (spract hy) eñ si hebben daer ghegrauen. Maer die Apostel bevaal haer dat si haerstellen dieper grauen souden. Eñ hem gheoorsaem wesende/heeft die ander broeders ernstelijcken vermaent / dat sy den Heere volghen souden/ende heeft haer allen doorts woordt ghestieht in deuchden/om totten eynde toe stantachtich te blijuen / op dat hy (ter wijlen dat die ionghers groeuen)

Hier communiceert Ioannes eñ cōsacreert den volcke het alder eerweerdichste heylige sacrament, het lichaē ōs Heerē Iesu Christi

Byrrus was die grafmaker van sint Ian.

oock

ock niet ledich en soude schijnen te we-
sen. Maer als nv (naer sijn beliefte) den
put ghegrauen was (niemandt van ons
allen wetende tot wat eynde) soo heeft
hy sijn cleet wtghedaen/ ende tselue ghe
spreyt int graft dat hi daer had doen gra
uen/ ende staende alleen met een lijnen
cleet ghecleet/ende (sijn handen wt reye-
kende) heeft God almachtich aenghe-
roepen seggende: O God vader almach-
tich/eñ ghy Heere Jesu/die uwen knecht-
te/ met een speciale sonderlinghe liefde
onderhouden hebt/die vanden Patriar-
chen vercondicht sijt gheweest/ door de
wedt genoemt bēt geweest/eñ v gewer
dicht hebbet ons door die Prophetē te
straffen ende te vermanen/die ons doort
heylich Euangelium ontfermhertich ge
weest sijt/eñ die sonden vergheuen hebt/
die Apostelen gheroepen ende verweert
hebt/om t samen te comen eñ te vergade-
ren v volck/dwelc (dor stich wesende) ghi
metter fonteynen ws godlijcr woordts
gelaeft eñ versaeyt hebt. Die de stuerige
menschen getempt hebt/die de weemoe-
dighe menschen van herten, met die gra
tie ws gheests vervult hebt/ ontfanghet
toch ten lesten de siele van uwen Jan/ *Johannes*
den welcken ghy vroech vercoren hebt *sterft*
ghehadt/ maer spaeye tot uwaerts ghe- *maecbt*
nomen hebt/ ghy heere/ die v dienaerkē *sijnde.*

Hier wt blijcket dat dese Historie eerst beschreuen is geweest, van eenē die hier by eñ tegenwoordich gheweest heeft.

O,ij, suyuer

xxix. *Het leuē van sint Iā begint hier voor int cort verhaelt.*

ſuyuer van ghemeynſchap der vrouwen ghehoudē eñ bewaert hebt. O Heere ick bid v/die mi harſtendē tottē houwelijcke in mijnder iongheit v verteont eñ gewe-ten hebt/ſeggende tot mi: Ic heb v ſelue vā doen Ioanne/ic ſoecte uwē dienſt/eñ uwē arbeyt/maer doen ic(door vierichheit eñ begherte vā mijnder Ieucht/my liet voor ſiaē/dat ic v gebot niet en ſoude hebbē connē bewarē/eñ dat ic mi niet en be-troude/als dat ich mijnen maechdelijckē ſtaet nauweliſer en ſoude hebbē cōnē vol vueren)alſo mi tottē houwelijckē ſtaet begeuen het bende/ghi als een goet Hee re my een ſiecte aenſtaende hebt my O Here al caſtijēde ghe ſtraft/eñ dē doot niet ouergeleuert. Ter derder reyſen my ooc tē houwelijc begeuēde hebt ghi my door een lichter beletſel/wederom daer vā ge-rorpē. O Heere ghi hebt v gheweerdicht op der zee te ſeggē: Jan/en hoordē ghy mi niet toe/ic ſoude v toelaten een huyſ-vrou te trouwen. Daeromme o Heere het is v ſonderlinge gaue/die v geweerdicht hebt/die beweginghe des vleeſch te tem-mē/eñ te temperen/het geloouē inne te ſlozten/alſo dat my niet coſtelijcker pre-cioſer/niet weerdiger en is dan v aen te hanghen/ghy hebt my vander doot tot het leuen gherorpen/vander ellendicheyt tot-ten rijcke Gods/vander cranckheyt des

Hier blijcket openlijckē dat wel betamelijckē is dat die prieſters behoorē in reynicheden te leuē

lichaems

lichaems eñ wils cracht ge∫onthey t/ghy bent my een wet om te louen / die gratie om te riecken/eñ victorie om te ∫tryden. Daerom ☉ Heere come ic tot v/ick come tot uwer weer∫chappen / ic come(∫eg ic) v dancken eñ louen/wāt ghy ☉ Heere Je ∫u Chri∫te hebt v gheweerdicht my tot uwer weer∫chappen te noodē/wel wetē de/dat ick v van hert∫en ∫eer begheert/eñ naer v groot verlanghen gehadt hebbe. Ick heb v aen∫chyn ghe∫ien/ ende ben gelyck als wten graue verwect geweest/ uwen ∫oeten ∫aughen ruyck/ heeft in my eewighe begheerlycheden verwect / v ∫temme is vol honigher ∫oetychedē/eñ v aen∫prekēis ∫al verciert met alder elo quentien der Engelen/ ∫o menich werue als ick v badt op dat ick by v ∫oude mogē comen/∫o ∫eydy tot mi/vertoeft noch/op dat ghi myn volc verloffen moget/dat in mi gelooven ∫al/eñ ghy hebt myn lichaē bewaert van alle on∫uyverheyt/ eñ myn ∫iele altyt verlicht / ende ghy en hebt my (doen ick wten lande ghebannen was) niet verlaten/eñ doen ic wederom comē ∫oude hebt ghy in mynen mont ghe∫telt het woort ws waerheits/op dat ic verma nē ∫oude/die getuychgeni∫∫en uwer goe lycker crachtē/eñ mogentheit / eñ ic heb be die wercken ge∫creuē/die ic met mynē oogen ghe∫ien hebbe/ eñ die woorden de

welcke ick wt uwē monde/met dese mijn
oozē gehoozt hebbe. Eñ nu o Heere so be
ue ic v/uwe kinderen/de welc v kercke
die maghet/warachtige moeder/ v doozt
water eñ dē heyligen geest/wederomme
herbaert oft geregenereert heeft. Ont-
fanget mi toch op dat ic met mijn bzoeders
Hierblijc sijn mach/metten welcken ghy comende/
ket dat my genoot hebt/doet mi(cloppende)opē
Ioannes die doze des leuens/die Pzincen der duy-
die lancst sternissen/ en moeten mi niet ghemoetē.
leuende Noch den voet der hooueerdien en come
was vā al tot mi niet/eñ die hant vā uwer tegēpar-
len den tie en moet my niet gerakē/maer ontfan
Apostelē. ghet my naer v godlijck woozdt/ eñ lept
my ter maeltijt van uwer sueter spijsen/
daer allen v vzienden met vzolijck sijn.
Want ghy bent Chzistus/ die warach-
tighe leuende Gods sone/ welcke doozt
beuel wes vaders/ de werelt verlost hebt/
eñ die v gewerdicht hebt/ons te beschic
ken den heyligen geest/op dat hi ons van
sijn geboden ghemeyn makē soude/deur
den seluen heyligen geest danckē wy v/
altijt inder eewicheyt der eeuwen. Ende
doen allen volck ghe antwoozdt hadden
(Amen) soo is op den Apostel alsulcken
licht geopenbaert een ganssе vze lanck/
also dat niemant sijn aensicht verdzagen
eñ gheluchten mocht/ ende hen gheheel
segghende/soo is hy stil blijuen staende/

eñ

ende gheſeyt: O Heere weeſt ghy alleen met my/ende hy heeft hem neder gewoꝛpen int graf / waer inne dat hy ſijn cleet gheſpꝛeyt hadde/ſegghende tot ons: Vꝛede ſy met u bꝛoeders/ende ons alteſamen ſijn benedictie gheuende/ende daer mede te Gode beuelende/ heeft hem ſelue leuendich inden graue beuolen/ ende heeft beuolen datmẽ hem toedecken ſoude / dẽ Heere glozificerende / ende terſtont den Heere ſijnen gheeſt opghegeuen/wi ſommighe van ons lieden die hier by geweeſt ſijn/die verblijden ons/ende die ſommige werden bitterlicken ſchꝛeyende/ wy verblijden ons doꝛ de groote gratie/die wy daer ſagen/wi bedꝛoefden ons wederom/ om dat wy het gheſichte ende het lieflijck gheſelſchap van ſijnder pꝛeſenten nu der lieuen moeſtẽ/ende terſtont werdt daer wt ſijnen graue Manna wtſpꝛuytende/ende waſſende/het welck dat een peghelicken ghebieden heeft / dwelck noch heden op den dach daer inde ſelue plaetſe wtſpꝛuyt ende waſſet/ende daer gheſchiedẽ dicwils groote crachten doꝛ ſijn gebet/hier werden die ſiecke menſchẽ van alle haer crãcheden gheneſen / ende wt alle periculen verloſt/ende een pegelick verecrijcht tſelue dat hy doꝛ bidden begheert. Dit is den heyligheu Johannes/ van wien dat de Heere te vozen gheſpꝛoken heeft tot

xxx. *Hier blijcket wederom dat Abdias dwelc de ſe hiſtorie eerſt beſcreuẽ heeft, dat hy hier ſelluer by eñ ouerge weeſt heeft.*

Petrum: eest dat ic wil dat hy blijue/wat leyt v daer aen: volcht ghy my nae/te lien nen gheuende dat die weerdighe Apostel Petrus door den doot des cruycen hem eeren soude. Daerom dan dese Joannes door eenen haestighen slaep des lichaems is rustende in vreden / door onsen Heere Jesum Christum/de welcke sijn heyligen bekent maeckt/ende verchiert metter triumphantelijcke victorieuse croone der eewigher salicheydt/ende hy is allen sijnen wtuercoren heyligen een eewighe verwachtinge. Hem behoort toe glorie/eñ eewicheyt/cracht macht inder eewicheyt der eewen. Amen.

C Hier beginnt

den Strijt ende dat leuen vanden eerweerdigen Apostel sint Jacob de meerder.

Het vi. Capittel.

Simon Cananeus/ ende Judas Thadeus/ende Jacobus die meerder/ waren alle drie natuerlike broeders/ wt Chana Galilea gheſproté. Deſe waren alle drie ſoné van Maria Cleophe ende van de laetſte torten Apoſtelicken ſtate verheuen/vande welcke die ionckſte/te weten Jacobus was onſen ſalichmaker Chriſto ſonderlinghe seer lief ghetal/ende begracht / ende hy hadde Chriſtum wederomme ſo lief/alſodat hi(doen Chriſtus gecruyſt was) geen ſpijſe nutté en wilde/ voor hy en saghe hem verreſen vander doot/want hy was wel ghedachtich dat henlieden Chriſtus vante voren ghezeyt hadde dat hy ten derden daghe verrijſen ſoude vander doot. Waeromme dat hem Chriſtus ten eerſten (gelijck als Maria Magdalene ende Petro) heeft willen openbaren om dat hy ſijnen diſcipel int gheloove verſtercken ſoude/ ende ophouden ſouden van langher te vaſten/ hem preſenterende honichgraten/ heeftten oock ghenoodt om te eten.

Deſe Jacobus(na dat Chriſtus opghecommen was inden hemel)bleef met Petro ende Johanne te Jeruſalem/ enpreechten den Joden het woort des Hee-

ren/dwelck dat hy te vryer doen mochte/ om dat hy inden Tempel van Salomon openbaerlijck een officie was bedienende.

Daeromme noch gheen veerthien iaren (nae de doot ons heeren ghepasseert wesende / doen Paulus met Tito ende Barnaba)syn medegheselten ouer weeh)by Iacobum quamen / soo hebben sy Iacobo / Petro ende Johanni haer rechter handen ghegheuen / ende die.xij. Apostelen comende binnen Hierusalem op den feestdach van Paesschen/ In welcke daghen / dat die opperste Bisschop Cayphas (seyndende aen haer Priesters)die Apostelen ghebeden heeft / om by hem te comen/ op dat sy bewysen souden / dat Jesus seluue waer die eewighe Godt / ende den ghelelfden / oft hy soude contrarie bewysen dat hys niet en ware.

Galat.ij.

Daerom syn die Apostelen op eenen gheordineerden dach opgheclommen inden Tempel / ende hebben begonst te protesteren van Jesu / ende den Joden ghestraft in veel saken / die welcke van haer ongheschickteliicken ghedaen waren. Ende doen sy stonden op die trappen des Tempels/eñ alle volc stil swyghende / hebben den Priesters onderwesen/eñ gheleert van eenen God

Chri-

Christo Jesu alleē/ eñ dē Sadduceē vand
bruseniſſe der doodē/ eñ dē Samaritanē
vand cōſecratien dā Hierusalē/eñ daer na
dē Scriben eñ Phariſeen vant rijcke der
hemelē/eñ het geheel volc voorts inghe-
geplant eñ onduwesen/ als dat Jesus is dē
eewigē geſalfdē/ eñ tē leſtē hebbē ſi haer
ooc ōmaent/als dat ſi haer ſelue met God-
de vſoenē ſoudē(al eer ſi wech reyſdē tot-
ten Heydenē/om aldaer die kēniſſe Gods
des vaders te prekē)eñ ontfangē ſijnē ſo-
ne/wāt door geen ander middel(bewesen
ſi haer)en mochtē ſi salich werdē/dan dat
ſi haer haeſten ſouden om door die gratie
des heylichs geeſts ghewaſſchē te werdē
mettē doopſel der heyliger dzieuldicheit
eñ dat ſi dat eerwoerdige heylige Sacra-
ment het lichaem ons Heerē Jesu Christi
nuttē soudē/ dē welckē alleē dat ſi(in alle
tgene dat ſy haer geleert haddē) gelooue
moeſtē/ op dat ſi alſo vdienē mochten die
eewige ſalicheyt te verwērē. Doen ſi nu al-
dus den volcke/ eñ den opperſtē Prieſter
voorgehoudē haddē eñ voort beſte gera-
den / dat ſi terſtont hen haeſten soudē om
het heylich doopſel te ontfangen/eñ dat-
tet no ſo verre comen was/dat ſi quamen
om gedoopt te woordē/ſiet een mā/ een vā
harē viandē/eñ tegenpartie/met ſeer lut-
ter geſelſchaps indē tēpel comende/heeft
begonnen te roepen/ende te ſeggē: O ghi
Iſraelijt

*Die Apoſtelē hebbē het alder eerweerdichſte heylighe ſacra-
ment des outaers wtghereyct.*

Deſen man ſeggē ſommighē dattet Paulus was, wāt die hadde

vanden princen der schrij uē ēn pha riseē ver creghen brieuē ēn cōmißie om die Apostelē te veruolgē, al eer hy bekeert werdt, so sinte Cle ment dis cipel van sinte Pee ter be schrijft in dē eerstē boeck tot Iacobum den broe der ons Heeren,

Israhelytsche mannē (riep hi) wat maeckt ghy al? waeromme wert ons dat so subtijlijcken onderceropen/ēn diefijcken ghestolen? hoe werdet ghylieden so haestelijcken onuersins van dese onsalige mannen (van eenen tooueraer bedroghen wesende) verlept? Doē hi nv dit seyde/ēn dit gehoort werde/ēn hi vanden bisschop Iacobo verwonnen werde/so heeft hi begonst het volc beruert te maken/ēn onder haer eenē oploop te berocken/also dat het gemeyn volck/tselue dat vanden Apostel gesept wert/geensins en consten gehoorzen/ daerom begonst hyt al in rueren te stellē/ ende alle goede ordinantien (met grooter moeytē vandē Apostelē wel geordineert wesende) te breken ēn te verderuen/ēn dē prtesterē heeft hy desgelijcx begonst te beschuldigen/ēn eenē yegelijcken (verwerckende tot gramschappē) toegestoort om alle die Apostelen doot te slaē/seggende aldus: Wat maect ghilieden? waerōme verroest ghy? O ghi onvruchtbarighe/luye/ traghe van handen? waeromme en vallē wy niet aen? om alle dese te vernielē ēn vā een te scheuren? ēn nauwelijcx dese woorden volcyndt hebbende heeft vanden outaer eenē brant gegrepen/ēn het spel begonst om die Apostelen doot te slaē. Daer na alle dander hem siende/hebbē oock alle verwoede handē aengevallē ēn haer ghe-

hadt

hadt alleleens oft hyse allegader doot sou
den hebbē gheslegen/alsō datter ouer al
veel bloets gestort werdet/so dat een ve-
gelijc socht om een goet henē comē. Doē
nu hier en binnen dese voorschreuē boose
mensch den heyligen Apostel Iacobum
aengenallen quam/so heeft hi hem vāde *Sint Ia-*
uen neder vander trappē ghevorpē/den *cob wert*
welckē(meynende dat hi doot was)heeft *vā boven*
hem aldus ouer doot laten liggē. In welc *neder ge-*
ken valle dat hi crcupel ghevordē is/ eñ *worpen.*
die selue die hem van bouen neder gevor
pen hadde/is ongeschent gebleuen/den
welcken dat de heere naerderhant totte
dienste vanden Apostelschappe geroepē
heeft. Die Joden naerderhant siende dat *iij.*
si haren voorn aen Paulum niet wercken
en consten/aenghesien dat hi aendē Hey
ser van Roomen geappelleert hadde/eñ
vandē Presidēt Festo naer Roomen ge
sonden was/ so hebbē sy harē grammen
moet aenden Apostel Iacobum dē hoe
der des heeren/willen coelen/ den welc-
kē dat sy in deser manieren besprongen
hebben/hem int middē van haer allen ge
stelt hebbende/ so hebben sy op hem be-
geert/dat hy het geloone in Christo ver-
saken soude. Maer hy tegens haren wil-
le eñ dāch/met een vrymoedige stemme/
heeft int openbaer van allen den volcke
stoutelijcken beleden/eñ beleent/Jesum

Christum

Chzistum onsen Heere te wesen den leuē-
digen Gods sone/eñ salichmaker der we
relt. Doē hebbē si hem (niet mogende ver
dzagen sodanigen treffelijckē getuychnis
se/eñ oock daeromme dat hy by een yege-
lijcken/voor die rechtueerdichste gehou-
houden wert/om dat eerlijck gheestelijck
deuchdelijck leuen / dwelck hi leydende
was) lagen gelept om te dooden/eñ haer
seluē gunstich wesendē/door bequaēheyt
des tijts/wt de doot vandē regeerder van
dier Pzouintien/so hebben si meer ander
voler tot haer genoecht/want tot haren
vordeel gebeurdent dat bidē Jodē Festus
doen recht gestozuē was/eñ dat het lant
sonder regent was. Want al erst dat sake
dat de maniere van sint Jacobs doot/van
sinte Clement/eñ vā meer andere verton
dicht werdet. Nochtans Egesippus daer
van genoech onderzocht hebbende (welc-
ke dat geleeft heeft indē tijde vander eer
ster successien nade doot vandē Apostelē)
int .v. boec vā synder cōmentariē vclaert
aldus. Jacobus die broedē des Heerē (sept
hy) heeft met dē Apostelē aengeuaerdet
die kercke/dats die Chzistelijcke gemeen-
te te regerē/welcke Jacobus vā Chzistus
tijdē af/tot ōsen tijdē toe/altijts die recht
uerdige genaēt is geweest/ands so marē-
der vele/die Jacob genaemt warē. Maer
dese Jacobus/is vā wt synē moeds lichaē
heylich

*Aegisip-
pus die
leefdē in-
den Iaer
ons Hee-
rē, cxlij.*

heylich geweest/en dranc ooc geenē wijn noch eenigen dranck daermē dronckē af werdet. Noch en adt noyt vleesch vā eenige ghedierte/noch en hadde noyt schaermes oft schere op zijn hooft gehadt/noch met olien gesalft/noch in bayslouen gheweest/desen Jacobo was allē geoorloft int heylich der heyligher(genoemt sancta sanctorum)te gaen/noch hy en droech geen wullen cleeren/maer alleenlijc met een edel lijnwaet was hy ghecleet/ alleen ghinck hi inden tempel/ ende lach op sijn knien/biddende voor allen volck/ alsoo dat het vel van sijn knien gans verhert wert als eenē weer/gelijc als cameelen/ doort gewennē vā altijts te biddē. Daerom̄e dan door de groote onsprekelijcke geduerichey t sijnd heyliger oprechter en deughdelijcker werckē wille/ wert hy genoēt/dē rechtuerdigē Jacob/en Obiias (dats te seggē)een bewaringe/ en rechtuerdicheyt des volcx/gelijc als die Prophetē vā hē te kēnē gegeuē hebbē. Maer ōme vrarchdē hē de sommige vandē seuē sectē die ond volck warē/daer bouē vā gesey t is(wat dat die deure des heerē was. Doē antwoordē hi/dat te wesen dē salich maker/wtē welckē seuē sectē de zōmige geloofdē Jesum te wesen Chrisiū. Maer die voorgenoēde sectē/ en geloofdē niet/ dat Cristus vresen was/ noch dat hy toecomen-

Men behoort altijts te bidden.

Die deure des Heerē is Ghristus Iesus dē salichmaker. Christus dats die gesalfde des Heeren.

comende waer een vergelder ofte loon-
der van eens yeghelijcx goeder deuchde-
lijcker wercken. Maer die gene die daer
waren gelouende/die gheloofden deur
Jacobum/wtē welckē doender oot veel
waren wten princen des volcx die geloof
den/so isser een groote beruerte onder dē
Jodē/ Scrijben eñ Phariseen gheresen/
seggende: het staet in vreesen dat alle die
gemeynte in Jesum gelouen sal/dat hy
Christus is. Eñ daerom vergadert sün-
de/hebbē si tot Jacobum geseyt: Wi bid
den v toch (spraken sy) wilt het volck we-
der roepen/want siet si dwalen in Jesum/
meynende dat hi Christus is. Daerō bid-
den wy v hertelijcken zeer/dat ghi allen
volc (comende totte hoochtijt van Paes
schen) raden wilt vā Jesu te wijckē/wāt
wy sijn v altesamen ghehoorsaem/eñ vā
v/so geuen wy also wel getuychnisse alst
ghemeyn volck doet/dat ghy rechtuaer-
dich bent/ende gheen wtnemer der per-
soonen/daerom ghy/wilt het volc ontra-
den dat si van Jesu wijcken/so sullen wy
allegader v onderdanich wesen. Daer-
omme climt opt Pinnakel des tempels/
op dat ghy hooch staende vā een yegelijc
ken gesien eñ ghehoort meucht werden/
want totten hoochtijt vā Passchē/en sul-
len niet alleen veel Joden/maer ooc een
groote menichte van heydenē vergadert
comen/

vi. *Pinnakel des tempels dats het hooch ste vandē tempele.*

comen/dacrom hebben hen die voorghe noemde Scriben ende Phariseen gestelt opt Pinnakel des tempels/ende met luyder stemmen roepende hebbē tot hem gesyt: O alder rechtueerdichste vā alle mānen/wien dat wy altesamē moetē gehoorsaem wesen/aengesien dat het volc doolt eñ dwaelt in Jesum die ghecruyst is/soo wilt ōo toch verkondigē/wat die Beure des heerē is. Doē heeft die eerweerdige Apostel Jacobus geantwoort met claerder stemmen seggende: wat vraecht ghy my vanden sone des menschen: want siet hy sidt inden hemel/aende rechter handt des alderhoochste crachts/eñ moghenthepts/eñ hy sal comen in die wolckē des lochts. Doender nv veel menschen met deser getuycheniſſen vā sint Jacob te vredē eñ gepacyt warē/eñ sijn woordē geerne hoorden dat hy alsulche getuycheniſſe van Christus gaf/so hebben sy Gode geglorificeert/ende seyden al roepende: Hosanna int alder hoochste/sone vā Dauid. Doen begonstē die Scribē eñ Phariseen wederom tot malcanderen te seggen: wy hebben seer qualijcken gedaen/dat hy alsulcken getuycheniſſe vā Jesu/bewijsen soude/maer laet ons opclimmen eñ hē vā bouē neder werpē/op dat die andere doorvreesen haer geloouc loochenē mogē/eñ si hebbē met luyder stemmē geroepē/ho

duysternissen. Voorts seydē sy/dat die siele des menschen een deel van God hadde/ eñ dat het maecksel des lichaems qualijcken van God gemaect was/eñ dat se daer omme wt contrarie materiē gemaect waren/ in welcke dat hem het vleesch verheucht/eñ die siel bedroeft/eñ inde welcke dat haer die siel vheucht/eñ het lichaē getrauelcert werdet/die sonne eñ de mane stellende int getal der Godē/eñ si leerden oock dat het water eenige Godheyt hadde/maer den sone Gods onsen Heere Jesus Christus/een Phantasije te wesen/ eñ geen warachtich mensch/noch vā geēder maghet geboren/ noch dat hi niet warachtelijckē getempteert en is gheweest/ noch gepassijt/noch begrauē/noch tē derden dage verresen vander doot/met deser valscer leeringe/het lantschap vā Persen besmet wesende/heeft vā noode ghehadt eenē saligē leeraer/te weten onsen Heere Jesum Christū/door die Apostelē Simonem eñ Judā/dē welckē Christus geseyt hadde als dat hi henliedē vanden hemel seyndē soude dē heyligē geest/om deser saē wille(om dat si Persidam vā deser valscher leeringe verlossen soudē)so hebben si haren weeh derwaerts genomen/eñ so haest als si dē seluen Iantuoocht genaecten/soo quam haer int ghemoet een heyr eenen grooten hoop chrijsvolcx vanden

Persen, dat is een lantschap in Asiē, tegē dē opganck der sonnē gelegen, eñ stoot aen Mediam, Carmaniam, eñ aen die zee.

Hertog

Hertoghe oft capiteyn Barardach vandē coninck vā Babilonië/welckē comme dat Xerses genaemt was/dese hadde een oorlogeaen genomē tegens die vā Indië/die op de Frontieren ofte wterste Palen van Persien/met gewelt gecomē warē/eñ in des capiteyns gesel schap warē Prieſters der afgodē/waersegghers/eñ toouenaers die telcker reysen als den legher stil was/haren afgoden offerhande doende/ gauē antwoorde van haren bedroch . Maer het is ghebeurt/ dat op den seuen dach/ doen die Apostelen int heyr quamen/dat si(haer afgoden sacrificie gedaen hebbē de)dē capiteyn des heyrs geen antwoort ghauen en consten/waeromme dat si sijn gegaen totte afgodē tempel vander naester stede/eñ daer aenden afgodē raet vraghende/so hebben si dē hoosen gheest doorden afgod met een groot ghebruil aldus hoorens seggen: Die goden(riepen si)die ghy met v lieden int heyr ghenomē hebt/ gaende totter oorloghe en mogen v daer om niet antwoorden/ want int heyr sijn twee menschen/Simon/ende Judas/die welcke alsulcken macht van God ontfanghen hebben/so dat nyemant van ons allē in haerder tegenwoordicheyt mach spreken/dwelck doen Barardach die capiteyn vanden coninck Xerſis verstaen hadde/ heeftse int heyr doen soecken/de welcke

ij.

doen hÿ se vonde hadde/ so heeft hy haer
begonst te vraghen/ van waer/ ende wie
dat se waren/ en̄ waeromme dat sy daer
int landt ghecomen waren: wien dat sin-
te Simon antwoorde: Vraecht ghy naer
ons ghestachte/ wy sÿn hebreeusche man
nen. Vraecht ghy naer onsen staet: wi sÿn
dienaers van Iesu Christo/ vraecht ghy
waerom dat wy hier ghecomen sÿn: om
uwer salicheit wil/ op dat ghylieden (ver
latende die dwalinge der afgoden) God
die inden hemel is kennen moget. Waer
op dat Varardach antwoorde: Nv haest
ick my (sprac hi) om ten strÿde te reysen/
op dat ick die Indeniers uten lande ver-
iaghen mach/ eer si hulp en̄ bystant van
die vā Medē vergaderē/ waeromme dat
ic nv gēē moeyte en hebbe om vā deser sa
ken te tracterē/ maer eerst sake dat ic met
voorspoede wederom keere/ so sullen wy
hzeeder daer vā tracterē/ waer op dat Iu
das antwoorde: Neven (sprack hy) v is
meer vā noode te kennē dē ghenen/ met
wiens hulpe en̄ bystant dat ghy victorie
hebbē moget. Doen sprack die Capiteyn
Varardach: Wāt ic hoor dat v Godē die
voor v staē v antwoort geuē/ so wil ic dat
ghy toecomende sakē te vorē seggē sult/
op dat ic weten mach het eynde van dese
hÿ. oorloge. Doē sprac die Apostel Simō/ op
dat ghy wetē moget die valscheyt vā de-

sen/

sen/die ghi meynt dat v toecomende saken voorseggen/so geuen wi haer macht/om v te antwoorden/om als sy gheseyt hebben tselue dat sy niet weten/so sullen wy v in alle manieren bewijsen dat sy logenachtich sijn. Doen sy nv haer gebet tot Christe gheslooten hadden(spraken sy)wi ghebieden v inden name ons heere Jesu Christi/ dat ghy na v oude ghewoonte antwoort geuen sult opt tghene dat sy v plegen te vragen/doen hebben die duyuelen doot die afgods beelden ghesproken. Daer sal eenen groote stryt opryssen/in welcken stryt datter vā beyde syden veel doot blyuen sullen. Doen sijn die Apostelen vā groter blyscappen seer weroen lachende/ totten welcken dat Barardach sprack: Ic wer de hier deur seer verwaert/en lacht ghy lieden? doen spraken die Apostelen tot hen: en wilt niet vreesen/ want met onsen inganck so is v liede vrede gecomen in desen lande/daeroome schorst v reyse/want morgen ten dage tot deser vre/te weten te vrienden sullen tot v comen die ghene die ghy voor ghesanden hebt met die Legaten van Indien/die welcke v bootscappen sullen/ dat si allen v lande/die si v afgenomen hebben/ wederome restituerende/onder v heerlyc heit gestelt hebben/en den tribuyt betaelt hebbende/sullen tot v comen om met v, eenlichlyc te vereenigen/na v selfs believen/

hier van makende met v een sterck/stantachtich eewich verbont. Maer die Bischoppē des Capiteyns hier mede spottēde. Heere Capiteyn (sprakē si)en wilt dese logenachtige/vreemdelingē/onmutte/onbekende/menschen niet gelooven/die welcke v daerom schoon woordē sprekē/om dat si voor gheen verspieders gracht en souden worden/maer dese onse Godē/die nemmermeer en bedriegen/hebbē v voor een antwoort ghegeuen/op dat ghi voorsichtich wesen moget/niet ghelijc sy lieden/die weick v bedriegelijcken raden sonder sorghe te sijn/om dat ghy onuersiens stoutelijcken vā v vianden ouervallen soudt werden. Maer die heylige Apostel Simon antwoorde: Hoort na mijheer Capiteyn (sprack hy) wy vreemdelingē/onbekende/eñ logenachtighe/wy en heeten v gheen maent lanck toeuē/maer wy hebbē v geseyt: beyt maer eenē dach/eñ morghen vroech ontrent drie vren so sullen si comē die ghi voorgesondē hebt/maer met haer sullen comen heerlijcke mannē wt Indiē/diet contract met v makē sullē/als dat si vā nv voorts aen onder tribuyt van die vā Persen sittē sullē. Dit aenhoorende der afgoden Priesters van Persen/die int heyr waren riepē int opē baer: Onse costelijcke/heerlijcke goden die ganssе glorie des rijcx vā Babilonien

met

met goudē cleeren gecleet/met purpurē eñ costelijcke gesteentē eñ perlē verciert gemende haer godlijcke antwoorde/moghen somtijts faelgieren / eñ dese arme lapsacken onnutte menschen derrē haer suicx vermeten/de welcke niet weert en sijn dat men se hooren oft sien soude/ende ghy heere Capiteyn tot groot achterdeel van onse Goden/en straft ghy dese niet? Doen sprack die Capiteyn / dat is een groot wonder dat dese wtlandighe/arme/eñ onbekende menschen met suicker stantachtichept voorwaer derren seggen/tgene dat der getuychenissen vā onse godē contrarie schijnt te wesen. Doen spraechen die Priesters/ doet se bewaren op dat sy v niet en ontloopen. Doen antwoorde die Capiteyn . Ick en belaste niet alleen haer te bewaren/maer ghylieden sult oock neerstelijcken bewaert werden tot morghen toe/ op dat men weten mach wiens ghetuychenisse dat warachtich wesen sal/daer naer salmen oordeelen/wien dat men rechtueerdelijcken ter doot verwijsen sal. Maer tsanderdaechs tsmorghens so eest ghebeurt/ na twoort der Apostelen / soo sijn die boden ghecomen die voorghesonden waren snellijckē gereden op Dromedarissen/ eñ hebbē dē Capiteyn alle dingē so ghebootscapt ghelijck alst die Apostelen van te voren hen

iiij.

Dromedarius is een dier dat snel loopt

P.v. ghe-

gewaerschout haddē/waeromme de capi teyn(verstoort wesende) heesi een groot vier doē ontstekē om die priesterē der afgodē daer inne te verbrandē met alle den ghenē die der Apostelē leeringe begeerdē te verdoucherē/maer die Apostelē sijn den capiteyn te voeten geuallen. O Heere wy bidden v/dat wy geen oorsaecke van haerder doot sijn en moghen/die welcke dat om der salicheyt der menschen hier gesonden sijn/om die doodē leuendich te maecken/eñ niet dat wy die leuende doodē souden. Daerom naer dat si lange ter aerdē voor de capiteyns voetē geleghen hadden. Ick verwonder my(antwoorde die Capiteyn)dat ghy so seer voor henlie den biddet/die anders niet gesocht en hebben/eñ mūn Heeren/eñ Princen/met biddē/ghiftē eñ gauē/daer toe verweet hebben/om aē mi te verweruē dat mē v leuēdich vbrandē soude. Terstont so antwoort dē die Apostelen. Die leeringhe vā onsen meester(sprakē sy)gebiet ons/als dat wi niet alleen quaet voor quaet niet verghelden en soudē/maer dat wi oock het quaet met goet loonen souden/ende dat onderscheyt isser tusschen ons ende ander leeringhe/want alle vreemde/gheuen quaet om quaet/eñ haten allen den ghenen die henlieden benijden. Maer wi ter contrarien van dien/beminnē ons viandē/eñ wi doen

doen hen deucht/die ons beschadigen/eñ wy bidden voor allen den ghenen die ons vervolgen. Welck die capiteyn gehoort hebbende/laet ten minste (spraeck hy) dan dat geschieden/dat men v liede allē haer goet genē mach/eñ oit gesept hebbende/ so heeft hy bevolen dat men onderzoecke soude/ hoe veyck dat die Priesters der afgoden waren/eñ die Secretarius vander rekencamere des Conincx/heeft ghrantwoort/een yeghelick bisschop (spraeck hi) ontfaet alle maenden/van des Coninex Domeynen een pont gouts/ eñ daer sijn inde rekeninghe bevonden voor een yegelick Bisschop.c.xx.pont gouts/wtgenomen dē oppersten Bisschop die ontfaet voor sijn deel.iij.dobbel. Daeromme waren vergadert allen haer goeden/cleeren gout/eñ silver haue eñ erue met allē haer beesten eñ altesamen gheschat op eenen ontallicken grooten prys/ eñ dit altesamen by een vergadert wesende/soo is die Capiteyn wederomme gheheert naer dē Coninck/ende heeft de Apostelen aenden Conine grootelickē gerecommandeert. Dese (spraeck hy) sijn verborghen onder de ghedaente van menschen/welcke dat onse Goden vreesen/welcke Goden (sonder consent van desen) en cunnen van nv voortaen dē menschē geē antwoort meer ghegeuen/eñ alle die antwoort die sy den

v.

Die renteē eñ laer lyfsche incoemsten der Priesterē

menschen

menschen plegē te geuē hebbē dese twee verclaert/eñ met gelooflycken geexperimenteerde waerachtighe redene bewesen valsch eñ leugenachtich te wesene/maer dese onse Priesters/ doen si seyden/dese vreemdelingen bedrieghelycke menschē te wesen/diemen niet en behoorde te ghelooue/eñ ons dwingen woudē om haer te castyen. Doen wi nu beyde dese partyen vast in bewaerniſſe hadden doē settē/om nae der waerheyt te vernemen/eñ dē ghenen daermen die waerheyt by beuinden soude naer der waerheyt te loonē/eñ den genē nu daer valscheyt/eñ luegenē bi beuonde/loon naer heuren werckē gheuen mochte/ten lestē doen alle saecken tē goeden effectie eñ geluckelycken eynde (so de se twee van te vozen gesept haddē) gecomen warē/eñ dat ic die valsche eñ leugenachtighe priesters loon na harē wercken geuen wilde/eñ leuendich verbranden so sy te vozen aen my versocht hadden dat ic dese doen wilde/siet soo hebben dese goede mannen my soo hertelyckē vooz haer ghebeden datmense gheen quaet doen en soude/ende doen ick alleen haer goet hen liedē geuen wilde/ so en hebbē si dat niet te min verſmaedt segghende: ons is niet gheoorloft yet te besitten op der aerden/daeromme want onsen schat is inden hemel/die eewich ende onsterffelycken is.

Ende

Ende daer en bouen segghen sy noch/wy en mogen in geenderley manierē/eenich gout/noch siluer/noch gheit/noch goet/huys noch hauen/landt noch sant ontfangen/want dat sijn al vergancklijcke dinghen/eñ sy en volghen den sterffelijcken mensch niet. Eñ doen ick haer badt/dat si toch wat nemen wilden/om by te leuen/aengesiē dat wtlanders eñ arme menschē waren/wi en sijn geē arme menschē(spraken sy)die welcke dat hemelsche rijcdommen hebbē. Maer wilt ghy dat desen sal tot uwer salicheit geimployeert werde/so deylten den armē om Gods willē/weduwen eñ weesen/dē crancke eñ benauden/eñ verlost daer de schuldenaers mede die ouervallē werdē/eñ allē den behoeftigen diet vā noode hebbē/wāt wi en begeeren des niet met allē. Doē die Capiteyn dit eñ deser gelijckē bidē Coninc was vclarēde/so sijn die twee Tooueuaers Zaroes eñ Arferat/die bidē Coninc warē/vā gram scappē ontstekē/eñ hebbē vā grooter grā scappē onweerdelikē onder twolc een tu- vi.
moer gesprayept/onder twolc brengēde eē nieumare/seggēde dese menschē valsche bedriegers te wesen/eñ dat si heymelickē tegēs der heydenē Godē/eñ teghens het rijcke/yet quaets voorts stellē wildē/wāt wilt ghi wetē heer Coninc(sprakē si)dat tet warachtich is/tgene dat wi seggē/so

eñ

en ſullē wy niet gedoogē haer eer te ſpre-
ken/ voor ſi en hebben eerſt voor al onſe
Godē aengebedē. Doē ſprac die capiteyn:
ſoudt ghliedē v tegēs haer wel willē ſtel
len? eñ eerſt ſake dat ghy haer vwint dat ſi
dan veriaecht ſullē werdē? Doen hebben
die Toouenaren van Perſen aldus geant
woort: het is wel betamelijckē/als dat ſy
oock (gelijck als wi doen) onſe Goden ſullē
aenbiddē: doen antwoorde die capiteyn/
dat ſal noch wel blijcken. Doē ſprake de
twee Toouenaren vā Perſen/ wildi onſe
macht ſiē (ſprakē ſy) op dat ghy ſiē eñ be-
uindē moget/ dat ſi in onſer preſentiē niet
en ſullē cōnē geſprekē/ beuelet haer in on-
ſer preſentiē tegēwoordich te zijn/ wel ſpre
kēde wijſe eñ die geleerſte mānē vā uwē
rijcke/ eerſt ſake dat eenich vā haer allē hē
derre vmetē in onſer preſentiē yet te ſeg-
gē/ ſo willē wi voor al de werelt beſchaēt
ſijn. Doen ſijn daer (door beuel des Co-
nincr/ eñ des capiteyns) vgadert alle die
Aduocatē/ wijſe/ ſubtijlſte eñ alō geleert-
ſte/ welſprekende mannē des rijcx/ eñ ſijn
vandē capiteyn vermaēt gheweeſt dat ſy
ſtoutelikē/ vrymoedelikē eñ onuerſaecht/
tegens deſe twee Toouenarē vā Perſen
diſputerē ſoudē/ eñ dat ſi haer beſte dedē
om haer te beſcamē Eñ doē nv deſe twee
Toouenarē vā Perſen/ inde preſentie vā-
der Coninclicker maeiſteyt (met alle ſijnē

ſtaet

staet daer present synde) haer relacs wa-
rē doēde/so syn alle die geleerde/wyse/eñ
wel sprekende mānē des coninckryck daer
present/so stom gewerdē/so dat si niet een
woort en hebbē connē sprecken/ noch met *Dit ghe-*
wēnckē eenich teckē hebbē cōnē gegeuē/ *schiede al*
eñ dit een vre lāc geduert hebbēde/so heb *met Too-*
bē dese twee Toouenarē vā Persen/tottē *uerijen eñ*
Coninck gesprokē: Op dat ghi wetē mo- *mettē duy-*
get/dat wy vandē getale der godē syn/so *uel, want*
gehengē wi haer te spreken/maer niet te *het warē*
wandelē/dwelc gedaē hebbende/so seydē *wijse eñ*
si noch: Siet wi latē haer toe dē gāc/maer *veruaren*
wi sullē haer het sien benemē/also dat sy *inder con-*
met openē oegē niet met allē en sullē con- *sten van*
nē gesiē/eñ doē si dit ooc gedaē hadde/so *Nigromā-*
werdē die Coninc eñ de capiteyn vā hertē *tien.*
seer bevreest/so spraeckē si tot harē vrien
den: Men en behoort dese twee Toouena
rē vā Persen/niet te versmaden/op dat sy
dē Coninc noch synē capiteyn harē lichaē
niet en beschadigē. Doē nv dit spel vā smor
gēs vroech tot ses vrē toe geduert hadde/
so synde voorscreuē welsprekēde wyse eñ
geleerde mānē des coninckryck vā Babilo
niē/met grooter beschaētheyt eenē yege-
lyck tot synē huyse gegaē. Maer die capi
teyn (hebbende die Apostelē te vriende)
heeft haer dit altesamē vtelt/eñ die Apo-
stelē hebbē tottē capiteyn geseyt: Op dat
ghi wetē moget dat in onser tegenwoor-

dicheyt

dicheyt/allē heur verſieringhē niet deu-
ghen en ſullen/ende dat ſy daerom onſer
p̄eſentiē vreeſen/ſo ghebiet de voorghe-
noemde Aduocaten/wÿſe/wel ſprekē de/
eñ gheleerde mannē tot ons te comen/al
eer ſi tot haerliedē gaen/eñ nadē mael dat
vÿ. ſy by ons gecomē ſÿn/laet ſe alſo dā bydē
Coninck gaē/om wederō te disputerē te
ghens de twee Tooueneers van Perſen/
eñ eeſt dat ſy dan verwinnen ſo ſuldy we-
ten dat wy eenichſins van haer verwon-
nen mogen werden. Daeromme ſo heeft
die Capiteyn alle de voorghenoemde wÿ-
ſe/welſprekende/ende gheleerde mannē/
tot ſÿnen huyſe doen comen / ende als
medelÿden hebbende met haer/heeft tot
haer geſeyt: Sekerlÿcken (ſprack hy) ick
hebbe groot medelidē met v lieden/ ouer
mits v groote beſcaemtheyt die ghi bin-
nen dē houe voor alle man geledē hebt/
daerom ſuldy weten/ dat ick mannē von
den hebbe/die v vermanē / onderwÿſen/
eñ leeren ſullē hoe dat ſi/niet alleen v niet
en ſullē connē verwinnen/maer ſy ſelver
ſullen beſchaemdelÿcken (van v verwon-
nē ſÿnde) gaen ſtrÿcken. Dit hoorende ſo
ſÿn ſy den Capiteyn te voeten gheuallē/
hem grootelÿcken bedanckende/eñ heb-
ben hem gebeden dat hi haer hier toe hel
pen wilde/eñ hy heeft hen die Apoſtelen
voor oogen gebracht/ Simonem eñ Iu-

dam/maer de wijse geleerde mannē/ als
si die Apostelē werdē siende/so slechtelijc
kē gecleet/so hebben sise gansselijckē ver
acht/den welckē dat Simon aldus aen-
ghesprokē heeft: Het ghebeurt dickwils
(sprac hi)dat in vergulde eñ met peerlen
verciercde coffers ende kisten/slechte on-
geachte dingē liggē / eñ dat ooc in slech-
te/gemeyne/onvercierde dooskēs/coste-
lijcke peerlē eñ gesteentē bewaert eñ ge
slotē liggē/eñ dat ooch schoon vaten met
azijn geuult verachtelijckē gehoudē wer
dē/eñ ter contrarien leelijcke vatē int ge
sichte/binnē nochtās met costelijckē goe *Nota.*
dē wijn geuult wesende pleech dickwils dē *Een scoon*
procuers begeerte te verwerckē/vā suen *Compara*
smake/desgelijcx ooc tgene datmen niet *tie.*
geerne en siet/eñ leelijc is om te sien/ver
acht werdet/eñ dat dic menschē alleenlijc *In leelijc-*
kē peysen om die soeticheit die daer binnē *ke vaten*
beslotē is. Ja dat meer is die yewers tret *is dickwils*
toe heeft/ eñ eenige dinghen hertlijcken *costelijc-*
begheert die en mach niet seer achten op *kē dranc.*
tghene daert inne besloten is/maer het
gene datter inne besloten is. Daeromme
en stoot v niet aen die slechticheyt vā on-
sen habite/want binnen ons daer is ver-
borgen tghene dat v lieden doen vinden
sal die eewighe glorie eñ dat eewich leuē.
Want wy allegader sijn sekerlijckē van
eenē vader/eñ vā eender moeder geborē/

welcke ons vader ẽn moeder/doen sy ge-
scapen waren / ẽn gestelt int lant scap der
leuender/hebben(door ingeuẽ vandẽ en
gel des haets ẽn nyts)die wet ouertredẽ
die si van haren scepper ont sangẽ haddẽ/
ẽn sy syn knechten gewerdẽ vandẽ genẽ
die si onderdanich waren/ẽn syn daer na
met den seluen quadẽ gewerpẽ wt ryckẽ
des ewichs leuens/in de banninge deser
aerdẽ/nochtãs God en heeft niet te min
in dat stuck syn bermhertichcyt gestelt/
op dat also de mensch synẽ scepper synen
God alleen soude eer bewysen ẽn aenbid
dẽ/ẽn geen elementẽ/noch en seggẽ tottẽ
houte niet dat hy wtgegroeft hadde/ghi
sult myn God. Maer de mensch is gewe-
kẽ van synẽ God/van synẽ bewaerder/ia
dat meer is vã synẽ salichmaker/om synẽ
viãt gehoorsaẽ te wesen. Maer dese dwa
linge heeft die engel/Prince des haets ẽn
nyts/indẽ menschẽ also geuoet ẽn gewor-
telt/also dat hy ganselicken ouer haer do-
mineert / ẽn maect met haer dat hy wille/
ẽn hi doet syn beste om dẽ warachtighen
God van haer te keerẽ dẽ welckẽ warach
tigen God dese engelen vreesen vant men
schelyck geslacht. Om deser saken wille/
heeft die boose engel/doẽ hi wilde door de
Trouenaers/v doẽ swygen/v ghesicht ẽn
uwẽ gãck benomẽ/dacrom op dat ghy be
sindẽ moget datter also is/ comt tot ons/

ẽn

eñ belouet ghi dat ghi der afgoden dienst
verlatē sult/eñ dat ghi alleen dē onsienlyc
ken God eeren eñ aenbidden sult/ eñ als
ghi dit gedaen sult hebben/ so sullē wy v
onse handen opt hooft leggē eñ stellen in
v voor hooft dat teeken Christi/ eñ eest dat
sake dat ghy se dā niet en besaemt/so seg
get dā dat al leugenen sijn tgene dat wi v
te verstaē geuē. Doē sijn allē die wyse wel
sprekēde/eñ geleerde mānē(ter hertē ne
mende die warachtige redenē)de Aposte
len voor de voetē geuallē seggende: daer
om doet doch biddē wi v dat si ons van on
se sprake niet en berouuē/eñ dat si onse le
dē/haer natuerlyckē tracht eñ geuoelen
niet en benemē/eñ dat van ons die gram-
schap Gods gekeert mach werdē/ dwelck
doē de geleerde welsprekēde mannē ghe
seyt hadden/so hebben die Apostelen(op
haer knien vallēde)totte Heere gebeden/
in deser manierē. O God vā Israhel/die
ghene die de touerlyckē/dupuelsce ver-
sierselē vā Iammes eñ Mambres te niet
gedaē hebt/eñ haer tot confusiē gegeuē
hebt/so wilt ooc v hāt latē dalē ouer dese
Touenarē Zaroen eñ Arferat. Maer
dese v knechtē/die belouē dat si die afgo-
derie vlatē sullē maect die sterck/vroō eñ
stātachtich/om vromelyckē tegēs haer te
strydē/op dat eē yegelyc bekennē mach/
wāt ghi sijt een almachtich/die regneert

✠ inder eewicheit der eeuwē. Doē si geantwoort haddē Amē/in haer voorhoofden geteckēt/wesende/so sijn si wech gegaen/maer si sijn mettē capiteyn tottē Coninc gegaē. Corts daer naer so zijn die twee tooenaers vā Persen/daer oock gecomen/voorts stellēde tselue/dat sy van te voren voorts gestelt haddē/ eñ si en hebbē niet connē bedrijuē. Doen heefter een vande voorgenoēde wijse geleerde mānē/Zebedeus genoēt/tottē Coninck gesprokē: O heer Coninck (sprack hy) ghi moet v Coninckrijcke reynighē eñ suyuerē van deser vuylicheyt der afgoderijen/op dat die on reynicheyt een yegelijckē niet en vervuyle/want si hebbē bi hem dē Engel dē vyant des menschelijcx geslachts/waer inne dat se die menschē bedrieghē/also dat die boose Engel veel ondersaten heeft/maer hy heeft voor sijn ondersatē/alle de ghene/die den almogendē God niet onderdanich en sijn. Daerom nv so sijn dese Tooonaers Zaroen eñ Arferat/wt om te arbeyden/dat desc heylige Apostelē dese afgodē ooc aenbidden soudē/eñ tselue gedaen sijnde/dat si also dē warachtigē God vertooznen soudē/eñ dat si dan voortaen so te vrydelijcker dooz harē quadē Engel haer Tooonerien eñ versiert selē / voorstellē/eñ volbzenghē mochtē. Daer en bouē (in onse voorhoofdē het teckē van haren God/

me-

met haren vinghеren stellende/heeft ons hier gesondē eñ gesept/eest dat saecke dat ghȳe no niet en verwint/ so segghet dan dat alle leugenen sȳn tgene dat wi v ghesept hebbē. Daeromme so siet o Heer Coninck sȳn wi indē name des almoghende Gods hier gecomen/eñ wi setten ons tegens die Tooуenaers/laet se nv doē (hebben si eenige macht oft cracht) tghene dat si ghisterē dedē. Dwelc siende die Tooуenaers/ hebbē hen grammelȳcken veronweerdicht/eñ si hebbē daer eenen grotē hoop serpenten doē vergaderē/waer van dat hen vvolc zeer veruaert heeft die daer teghenwoordich waren/eñ hebben aenden Coninck gheroepen / als dat hy die Apostelen ontbieden wilde. Daeromme boden om haer ghesonden hebbende/soo sȳn die Apostelen terstont ghecomen/die welcke haer mantels verruilt hebbende met serpenten/hebbense alsoghewoрpen op die Tooуenaers/seggghende: Indē name ons Heeren Jesu Chrisi/soo en suldy liedē niet sterуē/maer afgrȳselȳckē van haer gebeten sȳnde sult vā pȳnen vreesselȳcken seer vrullē/ ende crȳten: ende terstont sȳn haer die serpenten aengenallē eñ hare lichamē deerlȳcken ghemartelisеert / maer sy creesschen ende huylden als woluen. Dwelck siende die Coninck met allen sȳnen state sprake tot die A-

poſtelen/laetſe vanden ſerpentẽ vernielt
werden. Maer ſy hebben gheantwoort:
wy ſijn gheſonden / om een yeghelijcken
wten doodẽ/totten leuen te leydẽ ẽn niet
vanden leuen inden doot te werpen: ende
haer gebet ghedaen hebbende/ ſo hebbẽ
die Apoſtelen totten ſerpenten geſproken:
keert wederomme inden naem Jeſu Chri
ſti tot ume ghewoonlijcke plaetſen/ende
neemt allen tfenijn dwelc ghy in haer ge
ſpoghen hebt wederomme tuwaerts/
daeromme begonſt haer die pijne her-
nieut te werden / doort aſſuyghen van-
den ſerpenten (het fenijn wederom tot
henwaerts treckende) ẽn haer vloet wt-
ſuyghende. Die ſerpenten nu verlaecht
ſijnde/ſoo hebben die Apoſtelen tot deſe
Tooueraers gheſeyt/hoort toe (ſpraken
ſy) ghy ongodlijcke menſchen/die ſchrif-
tuer ſpreckende. So wie ſinẽ naeſten ſtric-
ken ſet / die werdt daer eerſt mede ghe-
uanghen / ghy hebt ons die doot bereyt/
maer wy hebbẽ onſen Heere Jeſum Chri
ſtum ghebeden/ dat hy ons van deſer te-
ghenwoordighe verloſſen wilde. Daer
en bouen ghy die ghene die gheſchapen
waert veel iaren vande ſerpenten ghe-
punieert te weſen/ ſiet op den derden da-
ghe ſalu door onſe ghebeden v gheſont
heyt wederomme ghegheuen werden/ bi
auontueren ghy ſult daer deur ophoudẽ

van

van v ongodlyck leuen/als ghy die waer heyt Godssult mogen weten en verstaē v verwonnen te hebben. Daeromme ghe dooghen wy noch binnen dese dzie daghē die smerten eñ pyñē in v te blyuen/op dat ghy penitentie dooz v misdaet doen moget. Dit die Apostelē gesept hebbende so syn beyde die Toouenaers in haer logys ghedzaghen/ die welcke binnen dzie dagē en hebbē van grooter pyñē eñ smertē niet mogen eten eñ dzincken. Waer naer (alst so verre ghecomen was/dat sy dooz grooter pyñen eñ machteloosheyt/ niet langher en souden hebben moghen leuen/so synder die Apostelen toegegaen/ tot haer seggende: God en gheweerdicht niet te hebben eenighen bedwonghen dienst/ daeromme staet ghesondelyckē op/hebbēde vzy macht te om v te bekeeren vandē quade totten goede/ eñ vt der duysternissen totten lichte. Maer sy lieden blyuende in haer ongheloof (so syn sy ghelyck sy van te vozen den Apostel Matheum ontvloden haddē) desghelyex dock van dese twee Apostelen gevloden dooz t ganssche lantschap van Persen tot haren afgoden/eñ op dat sy by een yeghelycken/ den Apostelen viantschappe berockē mochtē/so hebbē si ouer al gesept: Siet tot v comen twee vianden van onsen Goden/ wilt ghy liedens dat v uwe

Al werdt die sonde vergeuen die sculdder sondē moet door penitentie betaelt worden.

Goden gunstich/ende ghenadich sijn/so dwingtse dan dat sy uwe Goden sacrificie doen/ende en wilt ghy dat niet doen/
xi. so wiltse ymmers doot slaen. Doen nv dit tusschen den Apostelen ende den Tooueraers binnen den lande van Persen gheschiet waren/so sijn Simon eñ Iudas vã den Conincke/ende den Capitcyn ghebeden/dat sy daer soudẽ blijuen woonẽ/ eñ sy sijn van dier tyt af binnen Babilonien gebleuen/doende alle daghe groote wonderlijcke miraculen/ makende die blinden siende/den creupelen gaende den ieprosen eñ crancken ghesont/ den dooden
Hier wer den kercke kẽ,tẽpels eñ Gods huysen in der Apostelen tyden ghesticht eñ getimmert, eñ oock dẽ gheestelijcken staet geordineert eñ priesters ghecõsacreert
ghehoorghenende/ eñ verlaghende die quade boose gheesten wten lichamẽ der besetender menschen/hebbende by haer veel discipulen/ wten welcken dat sy de sommighe oordineerden in allen steden prieesters/Diaconen eñ clercken/oprichtende oock veel kercken/maer daer is ghebeurt/ datter een vanden Diaconen oneerlijcken gelooft hadde ende oncuysheit bedreuen/ want hy woonde aldernaest der deuren van eens drossaerts dochter/ een rijckmans dochter/ welcke dochter haren maechdom verlozen hebbende/eñ kint draghende/ ende den tijt haers barens ghenakende/ was in haren arbeyt in grooter noodt/ende sy van haren ouders/naer den vader ghedraecht sijnde/

so

so heeft si den heylighen reynē man Gods Euphrosynum den Diakē daer inne beseul dicht/ die welcke van des meysters ou ders gehoudē synde / is vā haer gedwon ghen gheweest/om daer van ghestraft te werdē. Dwelck doen die Apostelen ghehoort hebbende so syn si tot des meysters ouders gecomen/ēn die ouders siende de Apostelen so hebben si begonst te roepē/ ēn den voorghenoemdē Diaken te accuseren/ēn te beschuldighen. Doen vraechdē hen die Apostelen/ wanneer is het kint geboren: en sy antwoordē/ heden ter eender vren. Doen seyden die Apostelen tot haer/ brenghet ons hier het kint/ēn den Diaken dien ghy beschuldicht / laet dien mede comen. Doen sy nu samen bydē an deren vergadert waren/ so sprakē die Apostelen totten kinde: Inden name ons heeren Jesu Christi so spreect/ ende segghet ons/ oft desen Diaken dit onbehoorlick sept bedreuen heeft: Doen heeft dat ionck kindeken perfectelicken ghesproken ende aldus ghesept: desen Diaken is een heylich man reyn ende suyuer vālichaē/ēn en heeft nopt onsuyerheit bedreuen. Maer die ouders hebben den Apostelen wederomme aenghegaen/ als dat si den kindeken vraghen wilden wie dattet synmochte die haer dochter bedrogen hadde/ die welcke dat seyden: wy be-

hoozen den ontschuldighen te ontslaen/ ende te verantwoozden/ende niemanden te beschuldighen ofte te verraden. Ter wylen dat dit te Babilonien ghebeurde vandē Apostelen des Heeren/so eest daer en tusschen ghebeurt/dat ter twee vzeesselycke snelle grousame dieren Tigrides ghenaemt / welcke dat elck bysonder in een kope gesloten waren/ ende by auontueren verlost synde dat sy waren gaen loopen / ende alle tghene dat hen ghemoette dat verslonden sy / waeromme dat allen tvolck seer verbaest ende verschzict wesende syn totten Apostelen geuloden/ maer die Apostelen aenroepende den name ons Heerē Iesu Chzisti/hebben die beesten gebodē dat si hem binnen den huyse volgen soudē/waer dat si gebleuen syn dzie daghen lanck/eñ die Apostelen allen tvolck daer by een geroepen hebbende. O alle ghi sonen der menschē(spzaken sy)hoozt toe / ghy die naden beelde Gods ghescheppen bent/den welcken dat God een natuerlyck verstant/memozie/ eñ kennisse gegeuen heest/ aenueert dese wilde beesten die noyt tam ghewendt en syn gheweest: ghehoozt hebbende dē name ons Heeren Iesu Chzisti so syn sy soo tam gewozden als lammerkens/ ende die menschen syn soo hertneckich ende obsti-
xiij. naet van sinnen/ alsoo dat sy niet en ver-

staen/

staen/dat dese ghegroefde ghegoten ver- xij.
guldē ende siluere beelden/ghecn Goden
en sijn / maer sijn van menschen handen
ghemaect van hout ende steen. Maer den
heere die v ghescheppen ende ghemaeckt
heeft en kendt ghy niet/die welcke dat v
regen vanden hemel gheuet/ende voort-
brenghet v broot wter aerden/ende wijn
ende olie wtē rauwens des houts. Maer
op dat ghy weten moghet dat hy is dye
warachtighe God/ soo sullen daer dese
beesten v lieden ghetuychnisse af geuen/
op dat si v lieden eenichsins vermanē mo
ghen/als dat ghy gheenen anderen God
eeren ende aenbidden en sult / dan on-
sen heere Jesum Christum / in wyens
name dat dese tamme beesten int middel
van v lieden verkeeren sullen / maer t sa-
uonts sullen sy weder tot haerder koyen
gaen ende blijuen/daer en tusschen sullen
wy lieden die reyse aennemende trecken
alle dander steden ende landtschappen
door/op dat een yeghelijcken die predica-
tie der Euangelien ons heerē Jesu Chri-
sti bekent werden mach. Dwelck doen sy
vanden Apostelen hoorden/ soo hebben
sy deerlijcken gheschreyt hen biddende
dat sy niet en wilden vertrecken / ende
haer petitie volbrenghende so sijn die A-
postelen in Persen noch een Jaer eñ drie
maendē blijuen woonēde/binnen welckē
tijde

Doopsel. tijde datter meer dan tsestich duysent mã-
Die ionge kinderen worden inder Apostelen tijdẽ gheDoopt. nen gedoopt sijn gheweest/behaluẽ vrou-
wẽ eñ kinderẽ/eerst voor al de Coninck/
met allen sijnen Heeren/Edelen/eñ Fami-
lie/ghedoopt wesende. Daer naer alle het
ghemeyn volck (siende dat die Apostelen
met eenen woorde/indẽ name Jesu Chri-
sti/alle crancke menschen ghenasen/eñ al-
le blinden siende maecten/die doode ver-
xiij. wecten) hebben altesamen ghelooft/ver-
nielende der afgodẽ tempelen/eñ kerckẽ
stichtende. Ende die Apostelen hebbẽ bin-
Abdias werdet hier bisschop binnen Babilonië van dẽ Apostelẽ geordineert, die welcke dat dit seluer eerst int Hebreeus geschreuẽ heeft. nen der stadt van Babilonien eenen Bis-
schop gheordineert/welck dat ghenaemt
was Abdias/welcke Abdias dat metten
Apostelen wt het Joodtsche lant gecomen
was/welcke Abdias dat seluer in persoo-
ne met sijnen oogen dẽ Heere gesiẽ had/
eñ binnen der stadt van Babilonien heb-
ben si veel kercken ghemaect/waer inne
dat alle saeckẽ geschictelijcken wel geor-
dineert wesende/so sijn die Apostelen wt
Persen gegaen/eñ den Apostelen is ghe-
uolcht een groote menichte vã discipulẽ/
meestendeel mannen. Maer sy sijn die. xij
Prouintien van Persen doorgereyst gaẽ-
de door allen die steden/ inde welcke alle
tgene dat sy daer gedaen eñ gelden heb-
ben binnen. xij. Jaren/dat heeft Craton
een discipel vanden seluen Apostelen/int
lang eñ vreeder beschreuen/ in. x. groote

boeckẽ

boecken begrepen/de welcke dat Aphricanus/die Historieschrijuer/wtē Hebreeuschen in latijn getranslateert heeft. xliij.

Nv deſe Toonenaers/Zaroes eñ Arfexat/dooꝛ alle ſtedē eñ dooꝛpēvā Perſen veel quaets bedꝛijuende/ſeggende dat ſy wtē gelach te der Goden warē/ſijn altijts ouer al wtē oogen der Apoſtelen geuloden/ eñ bleuē maer alſo lange in een ſtadt tot dat ſi ver-namen/ dat die Apoſtelen derwaerts op reyſe waren. Maer die Apoſtelen in alle vlecken daer ſi quamen/ontdecten het be dꝛoch der Toouenaren leerende eñ bewij ſende dat alle haer leeringe valſch eñ van den viant des menſchelijcx gelachts val-ſchelijcken verſiert was. Ende inde ſtadt Sennaar/ waren.xx. Biſſchoppen der af goden tempels/die welcke dat plegen een yegelijck byſonder een pont gouts vā den Coninck te ontfangen als ſi die feeſtē van der ſonnen hielden / dwelck ghebeurde viermael tſiaers/ inder tijt der nieuwin-ge/te weten int beghinſel vander Lentē/ int beginſel des ſomers/int beghinſel vā-den herſt/ende int beghinſel vanden win-ter. Daeromme hebben deſe Toouenaers de vooꝛghenoemde biſſchoppen der afgo den opgherupt / teghens de Apoſtelen Gods/ ſegghende : Daer ſullen comen twee Hebreeuſche mannen/de meeſte vy-anden van allen onſe Goden. Daeromme

Sennaar, een groote wijde plaetſe bi Babilonië, waer inne dat teuē torē ghemaect is ghebeeſt, waer van dat Aſſur wtgegaen ſijnde, heeft daer een groote ſtat ghetimmert, Nineuen geheeten.

ſu

so wanneer sy beghinnen te segghen/ als datmen eenen anderen God behoort aen te bidden/ soo sult ghylieden altesamen wt allen uwen goeden ghestelt werden/ ende van alle menschen benÿdt. Daerom onderwÿset/ende vermanet volck/ dat sÿse (terstont als sy inder stadt ghecomen sÿn) onse Goden sacrificie doen aendoen/eest dat si dat consenteren/ so sullen si vrede met uwe Goden hebben / maer en willen si uwe Goden gheen sacrificie aendoen/soo wetet voor seker/dat sy tot aller v lieder bederffenisse ende qualÿck varē ghecomen sÿn. Eñ het is ghebeurt/ naer dat si alle die prouintien vandē Coninckrÿcke vā Persen door reyst haddē/ dat si ten lestē inde groote stadt Sennaar genaemt/ghecomen sÿn/ende doen sy nv ghelogiert waren/ten huyse van eenen/ haren discipel/eenen borger van dier stadt/ ende was genoemt Semnes/ siet ontrent
xv. der eender vren / soo sÿn alle die Prieesters der afgoden/ met ontallÿcke veel volcx ontrent dien huyse ghecomen/roepende totte voorgenoemde discipel Semnem/laet se hier voor comen/die vyanden van onsen Goden/metten welckē eest dat sake/dat ghi onse Godē geē sacrificie doē en wilt/so sullē wy v eñ v huys/ met haer altesamē verbrandē: hier en tusschē sÿn die Apostelē Gods vast genomē/ eñ (sonder ver-

Die afgodē dienders ghelÿck als die ketters hes

verstreck) totten tempel der sonnē gelcyt/ welckē tempel si intredende/ so hebbē die quade Geesten door der afgoden beelden begonst te roepen / wat hebben wy met malcanderen te doē ô Apostelē vandē leuenden God? Inden ingane vā uwer pre- sentiē/ so werdē widerrijckē vbrant. In desen tēpel/ in eenē Choor int oostē daer stont dē waghen der sonnē die met vier peerdē gevuert wert vā sijnē siluer gego tē/ eñ in eenē anderē Choor des tempels/ stont dē wagē vander manē/ wt sijnē siluer ghegotē/ die met vier ossen ghevuert werdet. Doē hebbē die opperste priesters der afgoden/ metter ganser gemeynten/ dē Apostelē gewelt aengedaē/ eñ wilden haer dwingē om die afgodē binnē sacrifitie aen te doē. Dwelc Judas aenmerckēde heeft tot Simonem ghesept: Symon broeder (sprack hy) ic sie mijnen heere Jesum Christum ons roepende/ desghelijcx sprack Symon oock/ ouer langhe heb ick dat aenschijn des heeren/ int middel der Enghelen ghesien/ want die Enghel des heeren sprack tot my doen ick badt. Ick sal v wten tempel doen gaen/ ende ick sal den selven tempel der afgoden in stucken doen vallē/ eñ vernielē/ eñ ic sprack/ geensins heere/ en geschie dat/ by auontueren daer sullender som wesen/ die hē tot v bekeerē sullē. Doē die Apostelen dat in heereu-

ginnē alle saecken met dreygementen te volcynē, dwelc dat si met subtijlheyt niet en cunnen aenrichten.

vreuscher talen / met malcanderen spre-
kende waren/so heeft hem die engel des
Heeren geopenbaert seggende: houdt u
vromelijcken/eñ weest inden Heere ghe-
sterct/eñ kiest een van tween/ weder een
onverhuedighe haestige bederfnisse/ eñ
doet van allen dese uwe teghenpartijen/
ofte de croon uwer Martirisatien met be
trouwē des goeden strijts verwachten-
de/waer op dat sy antwoorden. Wen be-
hoort die ontfermhertigheyt ons Heeren
Jesu Christi aen te roepē/ op dat hi haer
ghenadich sijn mach / eñ ons helpen wil/
op dat wi met stantachtigheyt totter croo
nen geraken mogen/maer doen die Apo
stelen dit alleen hoorden eñ sagen/so wer
den si ghedwonghen/vanden opperste
priesteren der afgodē/om die beeldē van
der sonnen eñ der manē aen te biddē/tot
ten welcken dat die Apostelen spraken:
Maect datter stilte gehouden werde/ op
dat wy antwoordē moghen dat alle man
hoorē mach/eñ(een yegelijc stil wesende)
hebbē die Apostelē ghesept: Hoort alte sa-
mē eñ siet/wi wetē wel dat die sonne is eē
diender Gods/eñ dat die mane desgelijcx
den ghebode haers scheppers onderda-
nich is / nochtans int firmament des he-
mels gestelt sijnde/ eñ werden hier oock
tot grooten achterdeel van haer seluē in
desen tempel besloten/die int firmament

des

des hemels een yeghelijcken teken sijn te wesen/ eñ op dat ghyliedens verstaen moget/als dat in haer beeldē geen sonne noch mane/ maer vol quader geestē sijn/ soo sal ick den quaden gheest die int beelt der sonnen schuylende is/ eñ mijn broeder sal den anderen quaden gheest/ die vlieden inden beelde der manen bedzieghende is/ghebieden dat si daer wtgaen sullen/eñ dat sy die beelden in stuckē breken sullen. Eñ sy allegader hen verwonderende/so spzack die Apostel Simon tot xvi. ten beelde der sonnen. Ick ghebiede v alder booste gheest/ bedzieghers van alle dese menschen/ dat ghy wt desen beelde gaet/eñ dat in stucken vernielt/met sijnē waghen: desghelijck doen Judas tselue totten beelde der manen ghespzoken hade/so sünder van een yegelijcken ghesien wten beeldē vliegende twee swerte naecte mannen vzeesselijc van ghesichte/ huylēde eñ crüsschende met luyder stemmē/ wech vliedende/ dwelc geseiet wesende/ terstōt so hebbē alle die Pziesters der afgoden/metten volcke/de Apostelē Chzisti met gewelt ouerualende indē oproer doodgesmeten/maer die Apostelē Gods vzomelijcken steruende eñ haer verblijdende/hebbē Gode gedanct/ende ghelouet/want sy waerdich gheuonden waren voor den name des Heeren te lijden ende

te sterue. Dese twee Apostelen hebbē geleden eñ sijn gestoruen op dē eersten dach Julij/eñ op die selue tijt so is oock gemartiriseert met die Apostelen/ Hemnes harē discipel eñ weert/ wāt hi oot versmaede die afgoden sacrificie te doen: maer inder seluer vren doen die Apostelen ghemartiriseert werden/ ende dat die sonne wter maten seer heet ende claer scheen/so isser een onweder/eñ blixem opghestaen/ alsso dat den tempel in drie begonst te splij tē/vandē gheuel des daecx af/ tot opt onderste vanden fondamente toe/op welcke tijt/dat oock die twee Tooueraers/ daer voor af geseyt is Zaroes eñ Arserat/met eenē Blixem verbrant/in swarte kolē verkeert sijn. Maer naer drie maenden soo heeft die Coninck van Persen Xerses genoemt/boden ghesonden inde stadt van Sennaar/ die allen den opperstē Priesters met haren goeden ter confiscatien brenghen souden/ende dat sy die lichamē vanden heylighen Apostelen in sijn stadt brenghen souden/ in welcke stadt dat hy heeft ghetimmert een ghemeyn onsprekelijcke groote schoon kercke van acht gelijcke ronde panden ofte omweghen/ eenen yeghelijcken pandt met acht hoeckē/ ende inde rondicheyt begrijpende ses mael ses hondert ghelijcke voeten: doen hy nv hooch was hondert twintich voeten/

Vāder reliquiē der heylighen

Hier werdt een schoon kercke getimmert met costē

ten/ende al wt viercante wtgheleſen mar merſteenē ghemaect / ende het ouerwelf ſel binnen met fijnen goude beleghet/ eñ verciert/eñ int middel warē.800. gelijcke ſepultuerē/eñ die ſepultuere daer die Apoſtelen in laghen was van fijnen goude gemaect/ eñ deſen tempel met alle ſijn chieragie/was binnen dzie Jaren achter een opgetimmert eñ volmaect op dē dach der geboozten vandē Apoſtelen / eñ in die eere der ſelver/ tot Gods lof eñ glozie/op den dach vā haerder Martyzlijcke cozonatie geconſacreert eñ ghewijet. In welcke plaetſe veel miraculē eñ deuchdelijcke beneficiē geſchiedē den ghenen die daer (in Chziſtum Jeſum gheloouende) weerdich waren te comen. *lijcke ſepultuerē.*

Hier begint den ſtrijdt vanden eerweerdighen Apoſtel/ende Euangeliſt Sinte Matheus.

Het. viij. Capittel.

MAtheus/die ſone vā Leui eñ Alphei/wten geſlachte der Publicanē der tollenaren/eñ in dat officie weſende/is vandē heere Jeſu Chziſto geroepen/ eñ int getal ſijnder diſcipelen *J. Matheus int. ix. capittel.*

pelen gecomen/eñ ten leſten geclommen
torten Apoſtelē ſtate/voor ons liefs Hee-
ren hemelvaerts dach/eñ en heeft boven
die ander Apoſtelen niet ſonderlinck be-
dreuē./ Maer naerderhant dat hi met dan
der Apoſtelen den verlichter den heyligē
Gheeſt ontfanghen had. Ende doen die
heylighe Apoſtelen/ het woordt Gods/
door verſcheyden lantſchappen/begonſtē
te prēcken / ten ſelven tyde vercondichde
Matheus die Apoſtel/eñ Euangeliſte die
van Myrmidonien het woordt Gods/ ſoo
breeder verclaert ſtaet inde Hiſtorie van
ſinte Andries onder t getal van twee due-
rende tot dzie. Daer na is hy in Aethiopia
ghecomen/eñ comende inde groote ſtadt
Naddauer genoemt/eñ daer vertoevende
was / In welcke ſtadt dat Aeglippus Co
ninck ſadt/ſoo eerſt ghebeurt datter twee
Tooverenaers ſamen waren/ Zaroes ende
Arpherat/die den Coninck wonderlijc-
ken veel beuſelen wijs maecten/ alſoo dat
hy ſonder eenighe twijfel gheloofde haer
goden te weſen/ende die Coninck metter
ganſſer ghemeynten/ghelooſden haer in
alle ſaecken/niet alleen die gemeente van
der ſtadt ghelooſden in haer/ maer daer
quamender daghelijcx veel wt verſchey-
den hoecke/ende lantſchappē van Aethio
pien/om haerliedē aen te bidden/want ſi
maeckten ſubtijtelijcken dat die menſchen

hij.

niet en conſten ghegaen/ſo langhe alſt hen beliefden. De ſghrijcx ooch/ benamen ſy den volcke haer gheſichte/eñ gheſichte/eñ beroofde haer van haer wyf ſinnen/ſi ghe boden den ſerpenten / dat ſy den volcke beten/ende ſloeghen/ende dwelck dat die Marſen pleghen te doen/ſo ghenaſen ſy ooch veel volcx met Tooueryen/eñ ſy bedzeuen alſulcke Tyrannie alſo dattet met haer ghebeurde alſmen ghemeynlyckē ſeyt/datmen den booſen quaden menſchē wt vreeſen meer eeren bewyſt/ende meer ontſiet dan datmen dē goedertierē/deuch delycken menſchen wt liefden doet/alſoo waren deſe twee Toouenaers langen tyt byde Moozen in groote weerdē eñ eſtimatien ghehouden. Maer gelyckerwys (alſt dickwils gheſeyt is) dat God ſozch dzaecht vooz de menſchen/ſo heeft hi den Apoſtel Matheū daer tegens geſonden/ welcke inder ſtadt comēde heeft allē haer bedzoch eñ Tooueryen int openbaer ghebzacht/wāt alle de gene die ſi met Tooueryē gebondē hadde/die verloſte hi weder inden name Jeſu Chriſti/de welcke die ſy verblindē/de ſelue maecte hi ſiēde/eñ die dooue hoozēde/eñ die ſerpentē die ſi op dē menſchē hiſtē/die maecte hi ſtaēde/eñ die ſenynige quetſuerē genas hi met het teekē des heylichs Cruys: doē nv Eunuchus vander Coninginne Candacis (welc Eu-

Marſes dat was volck in Italiē, die welcke met harē ſpeecſele dē ghenē ghenaſen die van dē ſerpentē gebeten waren.

I. mirakel

iij. ✝

nuchus dat vā Philippo den Apostel den Diakē/gedoopt was(Matheū gesiē had de/so is hi dē Apostel te voetē geuallen/eñ hem biddende/heeft ghesprokē: Want God dese stadt heeft aenghesien/ op dat hÿse verlossen soude/wten handē vā dese twee Tooueuarē/de welcke dat dese dwase menschen meynen Godē te sÿn. Dese Eunuchus logeerde den heyligen Apostel Matheum binnen sÿnen huyse/eñ sy quamē tot hem alle de ghene die vziendē warē vā desen Eunucho/eñ hoorende dat woort des leuens/hebben in Chzisto ghelooft/ eñ daer werter alle dage veel ghedoopt/siende dat al quaet eñ vals was tgene dat die tooueuaers dē menschē deden/ dwelck dat die Apostel al te niete dede. Wāt die Tooueuaers quetstē de menscē daerom/om dat si gesontheit vā haer begeeren souden/de welcke dat meyndē dat sise genasen/daerom wāt si ophieldē van meer te quetsen/ maer die heylige Apostel en genas niet alleen den genē/die vādē tooueuaers gequetst warē/maer ooc alle de gene die tot hem gebzacht werdē/ tsi met wat siectē si ooc beladē warē. Eñ hy pzeecte den volcke also het woozt die waerheyt Gods/also dat si hen allen verwonderden vā sÿnder eloquentie. Doen vzaechde hem de voorgenoemde Eunuchus. Ic bid v toch(spzac hy)dat ghi v geweerdigen

Dit staet ooc schoō inde historie vā Sinte Bartolomeus onder tgetal I.

iiij. *ij. Miraskel.*

Waerom me dat die Apostelen met

weerdigē wilt mi te verclarē/hoe dat ghi (aenghesien dat ghy een Hebreus man sijt) Grieex spreect/eñ die Aegiptsche/eñ Mooziſche talē cont vclarē/ eñ pronuntierē beter dā yemāt vā ōs allē. Daer op antwoordē hem die Apoſtel: het is wel kennelijckē geweeſt/dat eertijts alle menſchen vāder werelt maer een tale en ſpraken. Maer daer is alſulckē vooznemē geweeſt/by allen den genē die onledich waren om dē tozen vā Babilonien ſo hooch te maken/op dat hy met tē topken tot aen dē hemel comen mochte / dit vooznemen heeft God almachtich dooz dit middel benomē/als dat deen dē anderē niet en conſte verſtaen/wāt onder haer ſijn gereſen verſcheydē manieren van ſpraken/ eñ ſo is dat vooznemē ter neder gelept/ dwelc dooz een ſprake onō henliedē opgereſen was/haren wille was goet/om eenen toren te makē wiens hoochde aendē hemel reycken mochte / maer haer vooznemen was quaet/dwelck ſonder heylige deuchdelijcke verdienſtē meynden inden hemel te gaē. Maer die almogende Gods ſone (comende) heeft willen te kennen gheuen/ niet wat manieren te timmeren dat wy mochten inden hemel gheraken te comen/eñ heeft ons twaelf diſcipulen/ſijnē heyligheu gheeſt vanden hemel gheſonden/ doen wy in een plaetſe tſamen ver-

alle talen conſten ſprekē, eñ die oortierē beter dā yemāt vā ōs allē. Daer op antwoordē hem die Apoſtel: het is wel kennelijckē geweeſt/dat eertijts alle menſchen vāder werelt maer een tale en ſpraken. Maer daer is alſulckē vooznemē geweeſt/by allen den genē die onledich waren om dē tozen vā Babilonien ſo hooch te maken/op dat hy met tē topken tot aen dē hemel comen mochte / dit vooznemen heeft God almachtich dooz dit middel benomē/als dat deen dē anderē niet en conſte verſtaen/wāt onder haer ſijn gereſen verſcheydē manieren van ſpraken/ eñ ſo is dat vooznemē ter neder gelept/ dwelc dooz een ſprake onō henliedē opgereſen was/haren wille was goet/om eenen toren te makē wiens hoochde aendē hemel reycken mochte / maer haer vooznemen was quaet/dwelck ſonder heylige deuchdelijcke verdienſtē meynden inden hemel te gaē. Maer die almogende Gods ſone (comende) heeft willen te kennen gheuen/ niet wat manieren te timmeren dat wy mochten inden hemel gheraken te comen/eñ heeft ons twaelf diſcipulen/ſijnē heyligheu gheeſt vanden hemel gheſonden/ doen wy in een plaetſe tſamen ver-

ſpreken, eñ die oortierē beter dā yemāt vā ōs allē. Daer op antwoordē hem die Apoſtel: het is wel kennelijckē geweeſt/dat eertijts alle menſchen vāder werelt maer een tale en ſpraken. Maer daer is alſulckē vooznemē geweeſt/by allen den genē die onledich waren om dē tozen vā Babilonien ſo hooch te maken/op dat hy met tē topken tot aen dē hemel comen mochte / dit vooznemen heeft God almachtich dooz dit middel benomē/als dat deen dē anderē niet en conſte verſtaen/wāt onder haer ſijn gereſen verſcheydē manieren van ſpraken/ eñ ſo is dat vooznemē ter neder gelept/ dwelc dooz een ſprake onō henliedē opgereſen was/haren wille was goet/om eenen toren te makē wiens hoochde aendē hemel reycken mochte / maer haer vooznemen was quaet/dwelck ſonder heylige deuchdelijcke verdienſtē meynden inden hemel te gaē. Maer die almogende Gods ſone (comende) heeft willen te kennen gheuen/ niet wat manieren te timmeren dat wy mochten inden hemel gheraken te comen/eñ heeft ons twaelf diſcipulen/ſijnē heyligheu gheeſt vanden hemel gheſonden/ doen wy in een plaetſe tſamen ver-

veel ſprake inde werelt ſijn.

Sonder Penitētie eñ verdiē ſte van deuchdelijcke werckē en canmē niet ſalich gheworden.

gadert saten / eñ is op een yeghelijcken van ons ghecomen/ eñ wy sijn ontsunct/ ghelijck dijser vanden viere. Daer naer doen vā ons die vzeese eñ tschijnsel schiet/ soo hebben wy terstont totten heydenen inverscheyden talen begonst te spzeken/ eñ die heerlijcheyt der ghebooztē Chzisti te vercondighen hoe eñ in wat manieren dat die eenighe ghebozen Gods sone ghebozen is/ wiens beghinsel van beginne der werelt af/niemant opt gheweten en const/eñ hoe dat hy ghebozen is vander reynder/suyuer/ onbeuleete moeder eñ maget Maria/ons leerende eñ te kennen gheuende/eñ hoe hy van Maria ghesoocht/ ghespeent eñ op gheuoert is gheweest/eñ hoe hi getempteert/ghepassijt/ ghestozuen/eñ begrauen/ eñ ten derden daghe vander doot verresen is/ eñ inden hemel gheclommen is / op dat hy sitten soude aen die rechter hant Gods almachtich/van waer dat hy wederom comē sal/ die ganssewerelt oozdeelen dooz den viere. Daeromme en connen wi niet alleen dese vier spzaken(so ghy v laet duncken) maer wy die sijn Apostelen sijn / connen alderley spzaken perfectelijcken spzeken/ eñ tot wat lande dat wy gheraken te comen/terstont connen wy die talen perfectelijcken spzeken eñ verstaen/maer nv seerlijcken wert den tozen noch ghetim-

mert

mert(niet van ſteenē/ maer vāder deuch den Chriſti)voor alle den ghenen die ge-doopt werden/ indē name des vaders/ eñ des ſoons/ eñ des heylichs gheſts/ ende haer wert dē toren open gedaen die Chriſtus getimmert heeft/ eñ die metſers eñ timmerlieden climmen op dien toren/ tot dat ſi aenden hemel geraken. Dat eñ deſer ghelijcken die Apoſtel met verborgē miſterien dus vertellende/ ſo is daer een v. gecomē eñ ſeyde/ als dat die Tooueraers daer quamen/ een yegelijc met hem bren gende eenen gheheimetten draeck ſpou wende vier en vlamme/ eñ wt haren mue ſen ſolpherachtighen azem ſnuyuende/ waer vā dat ſy alle ſtoren die den reuck ontfingē: dwelc hoorēde Matheus/ hem ſegenende/ is vrymoedelijckē haer int ge moet gecomē/ dwelc hem ſinē weert Eu nuchus verboot ſeggēde: Ic bid v(dunc ket v goet/ ſpreect haer deur de venſteren aen. Doē ſprack Matheus tot hem: doet my de doze open/ doet mi die doze open/ eñ ſiet ghy door de venſterē/ hoe dat met ten tooueraren vergaen ſal. Dacromme die doze opengedaen ſynde/ eñ Matheus recht wtgegaē ſynde/ ſiet ſo ſyn terſtont die twee tooueraers hem tegē gecomen/ een yegelijc eenē draeck voor hem hebbē de: doen ſy nu bydē Apoſtel gecomen wa ren/ ſo ſyn beyde die drakē voor des Apo-

ſtels voetē in claep gheuallen/eñ die Apoſtel ſprack totten Tooueneré: Waer is nu v conſte: wecht de draecken/eeſt v moghe lijck/maer en hadde ick mijnen Heere Jeſum Chriſtum niet gebedē/alle het quaet dat ghy mi beroet hadt/ſoudē ſi ouer v lie dē geſchotē hebbē. Maer deſe clapē ſo lan ge tot dat allē volc hier tſamē ghecomen ſy. Eñ want hier niemant comen en derf/ ſo ſal ickſe wecken/eñ doenſe weder (ghetemt ſijnde) tot haerder hoyē gaen/maer hier en binnen warē die Tooueneers wt/ om met Tooverijen die draecken te wecken/eñ ſi en conſten niet wacker ghewoorden/noch haer oogen opgeluycken/ noch haer eenichſins verruerē. Maer het volc badt den Apoſtel ſeggende/wy bidden v Heere dat ghy dit volck metter ſtadt van deſe beeſten verloſſen wilt. En wilt nyet vreeſen (antwoorde haer die Apoſtel) Ick ſalſe ſaechtmoedelijckē van hier doē gaē. Ende hem totten draeckē keerende/indē name ons Heeren Jeſu Chriſti (ſprac hy) die ontfanghen is vandē heyligen Geeſt/ eñ ghebooren wt die maghet Maria/ den welcken Iudas den Phariſeen ouergeleuert heeft/eñ die hebbē hem gecruyſt/eñ die (na dat hy ghecruyſt was) begrauē is/ tē derdē daghe vander doot verreſen is/ daer na met ons. xl. daghen verkeerende/ ons gheleert heeft/tſelue dat hy ons voor

ſijn

sÿn passie leerde/ verhalende alle tghenē dat hy te voren gheseyt hadde. Die daer na/na de.xl.dagē in onser tegenwoordicheyt so dat wÿt allegader sagē opgeclommen is indē hemel/eñ sidt nv aende rechterhant Gods sÿns vaders almachtich/ van waer dat hy weder comē sal oordeelen leuende eñ doode/ic gebiede v in sÿnē name/eñ cracht dat ghi ontwaect/eñ ick beswere v ghi quade geest/dat ghÿse met al der saechtmoedicheyt in haer kuye doet gaen/alsoo dat sy niemandē genaeckē/niemandē en quetsen/noch mēsch/noch beest noch vogel. Tot deser stemmē haer hoofdē oplichtēde/hebbē die serpentē begonst te gaē/eñ die poortē opē gedaē sÿnde/sÿn se openbaerlÿckē wtgegaē int aensiē van eenē pegelÿckē/eñ en sÿn daer nopt meer gesiē geweest. Dwelc gesciet sÿnde/hoort vi. broeders(spract die Apostel tottē volcke) eñ alle de ghene die v sielē begeert verlost te hebbē vandē warachtigen draeck/den duyuel vander hellē. Om uwer salicheyt wille/heeft my God tot v liedens gesondē/op dat ghi verlatende/die ydelheit der afgoden/v altesamen tot hem bekeert die v geschapen heeft/want God dē menschē eerstē geschapen hebbende/heeft hē met sÿnder huysvrouwen(die hy van des mans ribbe gemaect hadde)gestelt inden Paradÿse der wellustichēden. Het Paradÿs

Die beschrijuinghe des Paradijs.

dijs voorwaer is hooger dē alle geberchte niet verre vandē hemel/binnē dē Paradijse en is niet dat ter salicheyt des menschen contrarie is. Noch die voghelen des Paradijs en werdē vant gerucht der menschen niet veruaert/daer en wassen distelen/noch doyrens/noch roosen/noch ienen noch eenige ander bloemen en verdoyren noch en verdwijnen daer niet/men blijft daer altijt suen ieuchdelijck/noch men wert daer nemmermeer moede/siec/noch suchtich/noch doeffenisse/noch weeninghe/noch doot en heefter plaets/ende het is daer altijt suet/schoon/claer weder/een soete koele locht/waeyende windekens der eewigher vreuchden/want gheluck den reuck vanden wyeroock/den mottighen stanck verdrijft/soo verlaghen daer die soete windekens alle tgene dat het leuen ende eewicheyt contrarie is/want die windekens en waeyen daer anders niet/dan leuen ende eewicheyt/de welcke den menschen beurijden van alle vermoetheit/van alle droefnisse/hem houdende al tijdts in eenen vrolucken ieuchdelijcken staet/daer hooytmen tgelupt der Enghelscher orgelen/eñ tgheclanck van haerder honichvloeyender stemmen. Daer en sijn serpentē/slanghē/noch scorpioenen/noch yet dat der salicheyt des menschē viandelijc contrarierē mochte/daer gaē vreedtsa

melijckē

melijcken metten menschē wandelē Teeu- *Metten*
wen eñ meer ander wilde dierē/eñ beestē/ *menschē*
eñ al wat die menschen haer gebiedē/ dat *als met*
doen si met reuerentien gewillichlijcken *Enoch,*
al oft hen vā God almachtich harē scep- *eñ helias*
per beuolen waer. Eñ daer comen ooc wt
geuloeyt vier vloeyende waterē/waer vā
dat deen Geon genoēt is/de tweede Phi-
so/de derde Tigris/eñ de vierde Euphra-
tes/in dese riuieren sijn alderhande soorte
van visschen. Daer en is geen ghebas vā
honden/noch eenich gecrijsch vā beesten.
Tisser al tam eñ vziendelijcken/eñ heusch
eñ stil/men sieter ooc nemmermeer donc-
ker wolcken/noch eenigen tempeest/don
der/oft onweder/maer daer is oneynde-
lijcke/vzolijcke feeste/ende onsprekelijcke *Hoe dat*
groote vzeuchde. Ende die sarcke/ waer- *Adā het*
omme dat int Paradijs gheen serpenten *gebodt*
en sijn/is dese/om dat die Enghel Sathan *Gods*
sijn vyandt schap daer door wzochte/ eñ *brack,*
daeromme van God vermaledijt wesen- *Die quae*
de/en mach dat vermaledijt is/ in gheen *de enghe-*
ghebenedijde plaetse woonen. Maer die *len vten*
nijdighe afgunsticheyt is daer wt/dē en- *hemel*
ghel aenghebozen/om dat hy die Imagie *vallende*
Gods/den menschē inghe plant sach/ eñ *sijn van-*
dat dē menschē mogelijchē was (in dese sa *der eewi-*
lighe contreye des Paradijs) met alle ge- *ger salich-*
dierte te sprekē. Daer wt is die boose En- *heyt be-*
gel (die wt sijn selue die nijdige afgunstic- *rooft*

heyt

maer niet van haer wijf heyt eñ enghel sce maebt

heyt ontfangen heeft/doo; die engelsche macht/indē serpente gecropen/ eñ heeft de hupsouwe vā Adam inne gegeuen/ om dat sy vandē appel des booms etē sou de/dwelc dat God op die pijne der eewi-

Dese materie vint men noch elaerder in onsen schilt des gheloofs int. xij. ca. onder ix. x. xi. eñ int. ij Capittel onder. iiij

ger doot eñ verdoemenisse verbodē hadde. Daer na heeft Eua (msdaē hebbende) haren man ock verleyt. Doen sy nv alle beyde tgebodt Gods onertredē haddē so sijn si wten Paradijse ghebannen in dit woest/doo;re aertrijck/eñ dal der tranen/ eñ ghewo;pen wten leuenden rijcke/ inden lande des doots. Maer die stichter eñ autheur des doots/ ende der sonden/ tsamen inden serpente bevonden/ heeft die eewighe maledictie ontfangē. Maer die sone Gods medelijden hebbende/met

Waerō me dat Christus den doot gestorue is.

deser allendigher conditien der mēsce/ welcke sone Gods int ghebot sijns vaders/dē mensch ghescha pen heeft/ heeft hem gheweerdicht om onser cranckheyt wille/die menschelijcke natuer aen te nemen/sijn godlijcke natuer niet verlatende. Ende dese mensch is Jesus Chzistus die welc dat wederom dē verlo;ē mensch vercregē heeft/eñ den duyuel (doo; sijn bitter lijden ende doot des cruycen) verwonnen heeft / hy heeft oock al steruende den doot verwonnen/op dat hy verrijsen de/het Paradijs ontsluyten soude. Eñ op dat nv een yeghelijck weten ende kenne

lijcken

lijcken wesen soude / dat alle die ghene die in Christum gelooue / daer inne gae / so heeft Christus den mensch den aer daer eerst innegelept / welcke dat hy (hangende inde houte des cruyce) ontlaghe heeft vande houte des ouertredes / en heeft alle ander goede salige siele / dan desen lichae scheydende / dat selue Paradijs geopent / en ook soo heeft hy alle den ghenen inden wtersten dage verrijsende / op dat sy ook int rijcke der hemelen ingaen mochten / den hemel gheopent. Daerom dan / soo wie nu totten leuen wil ingaen / die loope en keere wederomme totten Paradijse / waer dat onse eerste vader Adam wt gesonden sijnde / heeft ons allen in dit dal der tranen ghegenereert: ter contrarien soo heeft ons die heere Jesus Christus die deuren des Paradijs wederomme gheopent / op dat wy in ons vaders landt weder keeren mochten / daer die doot eewelijcken wtghebannen is / ende gheen plaetse en heeft / maer blijschap eewelijcken deurt . Doen die Apostel dit ende deser gheluckē sprekende was / soo isser subitelijcken een groeffelijck gerucht opgheresen / waer inne dat den doo den sone des Coninckx seer beschreyt werdt / by wiens lijck dat die Tooneaers presendt stonden / die welcke doen sy den dooden niet verwecken en consten /

In Christum gheloouen is een wonderlijcke misterie, beslotē inde woordekē In.

viij.

consten/hebben den Coninck willē wijs-
maken/dat sijnen sone vandē Goden op-
genomen was/eñ int getal der Goden ge
stelt/wien dat hi een beelde eñ cenen tem
pel makē moeste. Doē nv de voorgenoē-
de Eunuchus dit hoorde/soo is hy totter
Coninghinnen gegaen eñ seyde tot haer
dat sy die Tooverenaers soude doen bewa
ren/ende dat sy den Apostel Gods Ma-
theus soude laten comen/ende eest sake
(sprack hy totter Coninghinnen) dat hy
uwen sone vander doot verweet/so suldy
dese Tooverenaers levendich doen verbrā
den/want tis al quaet dat deur haer inde
stadt geschiet. Doen sijnder sommige vā
des Coninex edel mannē aenden Apostel
ghesonden/die welcke hem met eerweer
dicheden totten Coninck ghebracht heb
ben/eñ Matheus inne gaende so is hem
die Coninginne van Aethiopen/Epha
nissa ghenaemt/te voeten ghevallen. Ick
weet wel(sprack sy)dat ghy een Apostel
van Gode gesonden sijt/tot salichevt der
menschen/ende dat ghi den discipel bent
vanden ghenen die de doode verweckte/
eñ alle menschen van haren gebreckē ghe
nas. Daeromme so coemt nv/eñ aēroept
sijnen name over mijnen overleden sone/
eñ ic gheloove/eest sake dat ghi dat doet/
dat hy wederom levendich werden sal.
Maer ghi en hebt(antwoorden die Apo-
stel

stel haer) die predicatien mijns Heeren Jesu Christi wt mijnen monde noch niet gehoort/en hoe segt ghy: Ick geloove) daer om so weet/dat v/uwe sone weder ghegeuen werdet/en binnen ghegaen sijnde/so heeft hi sijn handen naer den hemel gheslaghen/en heeft gebedē seggende aldus: *Ghebet.* O God van Abraham/God van Isaac/en God van Jacob/die welcke tot onser vernieuwinghe uwen eenigen gebozen sone/vanden hemel op deser aerdē gheſonden hebt/die ons vander dwalinghe bekeerē soude/en(v te wesen den warachtighen God) ons bewijsen soude/weest toch ghedachtich der woordē ōs Heerē Jesu Christi/wt soens. Voorwaer seg ick v/alle tgene dat ghy(in mijnē name) van mijnē vader begeert dat sal hy v gheuen. Daerom op dat die heydenē bekennen mogē/wanter behaluē v en isser anders geen almachtich God/eñ op dat sy mi gelouē mogē/ so laet dit kint verweert werdē eñ nemende het kint byder hant/so spraeck hy: Inden name mijns Heeren Jesu Christi die gecruyst is so staet op Euphranom/eñ terstont so eest kint opgestaen. Dit siende de Coninck heeft hem seer verwondert/eñ terstont heeft hy geboden/datmen sijnen sone een croone eñ een Purpuren cleedt halen soude/eñ hy heeft de gheheele stadt deur wtroepers gesonden/eñ deurt gan-

iij. myrakel.

ſche lant/die welcke dat riepen/coemt al-
teſamen tot inde ſtadt / ende ſiet God in-
de ghedaente des menſchen verborghen.
Ende doen nv daer een groote menichte
fr. van volcke/ met waſſen keerſen/ende ber
nende lampen/eñ met wieroock vatē / eñ
met diuerſche manieren der ſacrificien/
ghecomē waren/ ſo ſprack hen lieden die
Apoſtel des Heeren in deſer manieren aē:
Ick en ben God niet(ſprack hy) maer een
diender mijns Heeren Jeſu Chriſti des al
moghende Gods ſoons/die my tot v ghe
ſonden heeft/ op dat ghi lieden(verlaten
hebbende die dwalinghe uwer afgode-
rijen)v bekeeren ſoudet totten warach-
tighen God/eeſt ſaecke dat ghy my(een
menſch gelijck ghiliedē bent)meynt God
te ſijn/hoe veel te meer behoort ghi deſen
God te geloouen:wiens knecht ick mi be
kenne te weſen/in wiens name dat ick de-
ſen doodē des Coninc ſone verwect heb-
be.Eñ nv ghilieden alteſamen die dit wel
condt verſtaen/draecht wt mijnen oogen
gout ende ſilver eñ alle ghiften eñ gauen/
eñ die vercocht hebbende / imploeertſe
om eenen tempel den Heere ter eeren op
te ſtichten/eñ vergadert daer/om dwoort
Gods te hooren.Dwelck ſy lieden hoorē-
de/ſo ſijn daer terſtont vergadert elf duy-
ſent arbeyders/eñ begonſten daer gereet
ſchap te maken om een ſchoon werck te
timmeren

timmeren/ende hebbense binnen dertich daghen volmaeckt / ende Matheus heeft den seluen Tempel gheconsacreert ende ghenoemt Verryssenisse / want die Predicatie vander verryssenisse / was die principael oorsaecke dat den Tempel ghetimmert werdt/ende Matheus heeft in den seluen Tempel/als Bisschop gheseten dzientwintich Jaren/ende heeft daer Priesters/ende Diaconen gheordineert/ ende in steden ende casteelen ordineerde hy Bisschoppen / ende in verscheyden plaetsen heeft hy veel kercken laten maken:ende die Coninck Aegippus / met sijnder Coninghinne/Euphemisse / ende sijnen sone Euphranon/ die vander doot verwecht was/met sijn dochter Euphigenia/sijn alresamen ghedoopt geweest/ ende Ephigenia sijn dochter bleef doen voorts een maghet Christi.

Hier werden die kerckē ghemenghe ghouen, soeckt onder, 16

bier werden oock bißchopē geconsacreert.

Doopen.

Daer en tusschen die Tooueraers vreesende sijn van daer ghevloden naer Persen toe.

Van die twee Tooueraers staet breeder inde historie van sinte Symonis, eñ Iude, x.

Maer het waer te lanck te vertellen/ hoe veel blinden dat die Apostel siende maecte/hoe veel lamme/ghemaeckte menschen dat hy ghenas/hoe veel besetē menschē dat hy vanden boosen gheesten verloste/ ende hoe veel dooden dat hy verwechte/ alsodanighen Christelyckē Coninck was dat/ ende glorieuse Coninghinne/

ende ock seer deuoten Godtdelijcken volck.

Maer het waer te lanck te verhalen/hoe men daer alle der afgoden Tempelen afbrack.

Niet langhe daer nae die Coninck Aegippus / oudt van daghen wesende/is naer den heere ghereyst / ende Hyrtacus Eradelphus heeft sijn rijck aengheuerft/ dese willende Euphigeniam des voorleden Coninghs dochter ten houwelijck nemen/ welck dat Christo toeghehepliicht was/ende hebbende dat heylich wiel van den handen des Apostels ontfanghen/ is ghecozen Abdisse van meer dan tweehonderdt Nonnen ende Hyrtacus die Coninck hoopte/datse Matheus wel omsetten soude.

Hierblijcket dat die Apostelen in haren tijde ock nonnen ghehielt ende geprofest hebbē ende datter cloosters ghestichtsijn.soect Int.vij. ca.onder xv.

Waerom dat hy den Apostel dese saecke te kennen gheghcuen heeft / seggheende eerst saecke dat ghy condt ghemaken/ dat ick Euphigeniam trouwen mach/ so sal ick u de helft van mijnen rijcke ghegheuen / den welcken dat die Apostel antwoorde nae den goeden propoost van uwen voorsate(spzack hy)die altijt op den Sabaoth dach vergadert quam/ daer ick het woort des heeren prcckte / soo ghebiedt ghy ock/dat alle die maechden tsamen vergadert comen/die by Euphigeniam syn/so suldy met alle de volcke hooren/

een/hoedanigē lof/eñ deuchdē dat ic van den goedē houwelijcke sprekē sal/eñ hoe seer dat God dē heere/die heylighe houwelijckē aengenaē sijn/dwelck hyr tacus gehoort hebbende/is daer door seer verblijt/eñ heeft Euphigeniam beuolē te comē hoorē dē Apostel prekē/meynēde dat si daer door consent geuē soude om hem te trouwē. Eñ een yegelijck onder tsermoon stil wesende/eñ dē Apostel gehoor geuende/so heeft Matheus sunen mont open gedaē eñ gesept: O alle ghi kinderē der heyliger vergaderinghe hoort mijn sermoon (spract hy) hoort eñ verstaet alles tghene dat ghi vāte voorē gehoort hebt/op dattet in uwer hertē geschreuē blijue. Onse God heeft die Gruploften ghebenedijt/eñ hy heeft die liefde laté domineren ouer tlichaē/inde sinnelijcheyt des vleesch/eñ dat tot dien eynde/op dat die man sijn huysvrou beminnē soude/eñ die vrouwe harē man lief hebbē soude/maer siet wi hebbēt dickwils sien geschiedē/dat die vrouwe haren man vervloecte/eñ benijden ter doot toe/hē vergeuēde met fenijn/dootstekēde/oft hem verlatende: desgelijcx dē man sijnder huysvrouwē/mits datter alsulchē vleesselijckē liefde is/die noopende is dē brant des verstants. Voorwaer oft die onrustichcyt der liefdē indē vleesch niet toe gelatē en waer: Daerōme eest saecke dat

xi.

Een coste lijck sermoon van den houwelijcken staet, eñ maechdelijckē staet eñ van allen religieuse personen.

Abstinerē van onbeboorlijcke wercken.

deſen nope/ ofte deſe onruſticheit der lief den/ſyn gebruyck volbrenget metter lief den Gods/ eñ dat die man een huyſvrou nemet/eñ die vrouwe eenē mā om der lief den der kinderē wille ſo is dat houwelyck goet/eñ niet tegens tgebot Gods/ by al dien dat die vrouwe maer eenen man/eñ die man maer een vrouwe en heeft/ naer den reghel Gods/eerſt saecke dat hi vandē houwelyck bewaert werdet/ die ſuyuert haer vander vuylicheyt der vermenghin ge des houwelyck/maer het is die vuylic heyt des lichaems/die van God afgewaſ ſchen werdet/door aelmiſſen/eñ wercken der ontfermhertigheyt/eñ niet die ſondē/ welcke dat niet afgewaſſchen en werden/ dan door Penitentie doende/en ſchreyen.

Hoemē in dē houwe likē ſtaet behoort te leuen,

Dacromme dat houwelyck/heeft die beſmettinge van by ſlapē ofte vermenginge des mās eñ wyfs/maer en heeft geen ſon de. Ten leſten/ſo wie op ſeker daghen/tſy iude vaſtē oft op quatertemper dagen/of te op ander vaſtendagen vander heyliger kerckē innegeſet eñ gheordineert/niet en abſtineert/ſoo wel van vleeſch te eten/als van vleeſſchelycke vermenginghe/ die en ontſuyuert hem niet alleen/maer hi doet oock ſonde. Voorwaer etē en is geen ſon de/maer onghelchickelycken/ onbequa melyck tſy in verſmadeniſſe van gehoor ſaemheyt oft anderſins die ſpyſe te nutte

Het en be ſmet die ſiel niet dat door den mont gaet.

ende

eñ te nemen/dat is quaet ende doot sonde/ daer en bouē/eest sake datter yemant is/ die eerst etet oft dzinct lichamelycke vleesch schelycke spyse/ende daer na op dē selven dach/die gheestelycke spyse ontsinck/ die heeft sonde ghedaen int nutten van beyde die spysen/niet daerom/om dat hi ghe- ten heeft/maer om dat hi ongeschicteliche- ken/onbehoozlyckē/ teghen ozdinantie eñ gerechticheyt/eñ teghens den reghel Gods/ eerst lichamelycke spyse ghenut heeft. Daeromme het werck des menschē in hem selven en maect hem niet schuldich maer die onredelike ongeschictheyt syns werets/vozdeelt synē meester inde schult der werckinghe. Daer en bouen so hebbē wi dicwils gesien dat dootslaghers houtē boelden eñ figueren aenbaden/ia dootslaghet / die eenen man (vyant van eenen vreedtsamighen mensch/oft eenen mooz- denaer) doodet / aleest sake dat in dat stuc (dwelck vander ouerheyt gheschiet) den dootslach goet eñ behoozlyck is/nochtās en is den dootslach van eenē ontschuldigē mēsch niet goet. Eñ de leugē (hoe wel datse natuerlikē quaet is) schynt dicwils met redene goet te geschiedē/wāt eest dat ghi v seluē vā uwē viant (die v doodē ofte smytē wilde) eenichsins verberghen cunnet/eñ hy v (allesins daer ghi comet) soect het se en suldy v alleen niet missakē noch

Hoemen die geboden der heyliger kerckē behoort ons derdanich te wesen, inden besloten tē tyt, eñ in alle manieren.

Leughen ry.

Bedwongē eedt is God leet.

loochenē/maer ooc ten heyligher swerē dat ghys niet en bent die hy soect/ daer sijn twee quaden/die lueghen eñ den valschen eedt/eñ alle beyde(nochtās quaet) werdense bewesen voorts te comen tot goeden profyt. Maer God en heest dat eynde ons woert so nau niet beschreuen/ ghelijck dat ghi segghē sout: Ick vreesde te liegen in sijn oordeel/ daeromme heb ick den man gheleuert/ oft dat ghy segt: Ick ontsach my eenen penninck te verliesen/daerom ben ick gevalē in so groote schade eñ verlies van gout. Daerom en sijnder sommige wercken so quaet niet/ al sijnse altijt voter natueren quaet/maer door onse onmatige ongheremperthept/ sijnse quaet/ want eest sake dat yemant voor hem nemet/die misterie der Sacramenten te ontfangen/ al eer hy eerst ghedoopt is/die verkeert een goede sake tot quaet/eñ daer door maect hy hem schuldich der eewiger verdoemenissen/ waer wt dat hi vā te vorē hadde mogē verlost werdē/alsoock die goede sakē der bruyloftē/so wāneer die houwelijckē vā God ghebenedijt werdē/vā God gheheylicht werdē/ eñ door der priesterē benedictien vā God bysonderlinge gheconsacreert werdē/schijnē nochtās den sommigē/eenige ergernisse der godlijcker onweerdicheyt te hebben. Sinte Matheus dit seg-

In alle saken behoortmen mate eñ reghel te houden.

gende

gēde/so heeft die Coninck Hyrtacus met rijk,
alle sijn edelē/begonst dē Apostel wt blij
schappē seer te prijsen/meynende dat hy
dit altesamē tot synē voordeele gesept had
de/maer na dat si hem langhe ghepresen
hadden/so heeft die Apostel syn sermoon
verhaelt/eñ daer silentium observeren-
de/Siet(sprac hi)alle mijn handerē eñ broe
ders/hoe verre dat ic met mijnē sermoon
gecomen ben/als dat wy bewijsen soudē
dat dē doodslach somtijts oock goet mach
sijn te geschieden/so wanneermē hier ye-
manden doot/den genen den welckē(een
waer dat hy alleen doodgeslaghen waer)
soude mogen veel onschuldige menschen
dooden/gelijck als Golias doodgeslagen
is/eñ so Sisara ghedoot is/eñ Aman/eñ
als Holofernes onthalst is/eñ gelijck sy
met eeren ghedoot sijn alle die ghene die
wt waren om v/eñ den uwē wt uwē rijck
te stooten/daerom oock die houwelijckē
als sy vergadert eñ gebonden werden/so
werdē sy verciert metter eerē des deuch-
delijcx werck/eest sake dat sy godlijck eñ
deuchdelijc/onberispelijckē tsamen ver-
eenicht werden/wāt eest sake dat heden
een diender des Coninck hem vermetet
te gebruycken de bruyt des Coninck/die
en valt niet alleen inde indignatie des Co
nincx/maer hi misdoet een groote sonde/
als dat hy daer door verdient/om leuen-

Dese figure is opelijckē ghebleckē binnen den iaer. 1566 in dese nederlanden tegens alle ouerheyt.

dich verbrãt te werdẽ/daerõ niet/wãt hi een hupsorou getrout heeft/maer wãt hi die brupt des Coninex genomẽ heeft. Also oock ghy o Coninck Hertace alderliefste sone/wetẽde dat Euphigenia de dochter vanden Coninck v voorsate/gewerdẽ is die brupt des hemelschẽ Coninex/ eñ hem toe geconsacreert/gewielt eñ gepro fessÿt/ick bidde v hoe soude ghi connẽ genemen de brupt vandẽ ghenen die machtigher is dan ghy? Herodes die Coninck dit hoorende/is met eenen grammẽ moede vã daer gegaen. Maer die Apostel en
xxiij. heeft dies niet te min/ maer dies te stouter/ vromelÿcker/ onuersaecht sÿn sermoon veruolgende/gesprokẽ. Hoort my (sprack hy) alle die gene die God vreest: Tis kennelÿckẽ dat een aertsch Coninck eenẽ corten tÿt hier regerende eñ dominerende is/maer die hemelsche Coninck die regeert eñ domineert ouer al inder eewicheyt/eñ gelÿc hi (den ghenen die hem haer geloof houdẽ) geuet onsprekelÿcke blÿschap/also straft hi ooc met een ongenadelÿcke pÿne/eñ eewige verdoemenisse/allen dẽ ghenẽ die vã sÿnẽ geloone afwÿckẽ. Eest sake datmẽ ontsiet die gramscap vã desen gestoordẽ Coninck/hoe veel te meer behoortmẽ te vreesen die grãscap vandẽ hemelschen Coninck/wãt die verstoorthey t eñ verbolghenthey t des mensche n/

schē/al eest dat si ons dwinget met slagē/ mettē vier/oft mettē swaerde(die tribulatie/eñ veruolginghe neemt metter tijt een eynde/maer die gramscap Gods ontsteect dē sondigē menschē een vier dat eewelijckē brant/waerom dat ons heere eñ meester Jesus Christus/toecomende dingen vā te vorē wetende heeft geseyt: ghy sult staē voor de Coningē/welcke na dat si v gegeesselt eñ gedoot hebbē/en hebbē dā geē macht meer ouer v/eñ daerom seg ic v/en wilt haer niet vreesen/maer vreest dē genē/die na dat hi doot geslagē heeft/ voorts die macht heeft te vernicliē/ eñ int helsche vier te werpē/desen vreest seg ick v(spract Matheus) Doen is Euphigenia inder presentien van allen den ghenē die daer warē/dē Apostel te voetē geuallen/ eñ heeft geseyt: Ick bid v door den ghenē wiens Apostel dat ghy sijt/als dat ghy v handen op my eñ op alle dese maechdekens leggen wilt/op dat sy door v woort gewijt eñ gepresesijt sijnde/God dē heere geconsacreert mogē werdē/op dat wy sijn dreygementen ontgaen moghen die mi binnē mijns ouders leuē veruolgēde/ met dreygementē veruaerde/eñ met giften eñ gauen meynde te verleyden/ eest sake dat hy dit binnen mijns ouders leuē hē niet ontsach te doen/wat dunct v sal hi hem nv vermeten/nv hy geweldich Co-

ninck

ninck is. Doen heeft die Apostel Ma-
Maniere hoemē die Nonnen wielt, con sacreert, eñ profes sijt.
theus (hem betrouwende indē heere/ eñ hyr tacum ganssel̄cken niet vreesende) haerliedē het wiel opt hooft leggēde/ de se benedictie gegeuen seggende: O God schepper der lichamē/ eñ inblaser der sielē/ die nemmermeer dē tijt des leuēs en verspaet/ geenē staet der mēschen/ en verwerpet/ v niemanden en veronweerdicht/ maer een yegelijckē al euen na/ wilt toch dese v dienstmaechdē/ de welcke ghi v geweerdicht hebt (wt allen getalē vā uwer schaepstop/ als eē goet herder) wt te lieden/ om te bewaren die croone/ der eewiger reynicheits/ eñ suyuerheits der sielē/ wilt se toch bewarē mettē schilt uwer bescherminge/ op dat si (de ghene die ghi bekept hebt door v godlijcke wijsheit/ tot allen werck der deuchdē/ eñ glorien/ eñ verwinnēde die vleesschelijcke begeerlijcheden (reynicheyt gelouende) mogen verweruē vereenicht te werden met den hemelschē bruydegrom uwen sone onsen heere Jesu Christo. O heere wy begeerē vā v/ dat ghy dese altesamē/ wapenen verleenen eñ toereyckē wilt/ geen vleesschelijcke/ maer die machtich sijn om te verwinnen/ door die cracht des heylichs geests/ op dat (ghi haer vijf sinnē eñ haer ledekens gewapent eñ bewaert hebbende) in harē lichaem geen sonde regneren

en

en mach/eñ onder v vlogelen der genadē begeeren te ſchuylen/dat die vzy mogen weſen vanden beſchermer der quader menſchen/ende viant der deuchdelyckher menſchen / eñ dat den ſlachreghen uwer godlyckher gratien/ wt regenen mach alle hitte der wtwendigher wereltlyckher / eñ inwendigher vleeſſe helyckher/dupuelſeer begeerten/ eñ in haer ontſteken wilt dat licht der eewigher ſupuerheyts / eñ dat haer verſmadelyck aenſicht haer niet beſtamelyck en ſy / noch dat die onachſaem heyt/en geue den onuoorſichtighen geen voorſake om te ſondigen/ laet toch in haer weſen dē voorſichtighen maechdelyckher ſtaet/beyde verciert/eñ gewapēt/met een volcomen gelooue/ ſeker hope/eñ oprecht te ongeueynſde liefde / op dat harē vzyen bereyden wille alſulckē cracht ghegundt mach werdē/ welcke dat verwinnē mach alle die verſteringhe des dupuels/eñ deſe tegenwoordige aertſche dingen verſmadende/die toecomende hemelſche dingen altyt volgē/eñ ſoeckē mogē/eñ dat ſy lieuer vaſtē mogē dan leckerlyckē te etē/ eñ dat ſi haer lieuer begeerē te becommerē/ met leſen eñ biddē/ dā met eten eñ dzinckē/op dat ſi met gebedekēs verſaeyt ſynde/eñ geleert hedē eñ verſtandichedē vervult weſende/ met wakinge verlicht weſende oeffenē eñ werckē mogē dit werck

dat

der maechdelijcker gratien/beurũende de se maechdekẽs uwe dit stmaechdẽ vã buyten eñ van binnen met dusdanigher wapenen der deuchden/wilt haer toch gunnen eenen onstruyckelijcken loop der maechdelijcker reynicheyt om desen maechdelijckẽ staet te volbrengẽ/door dẽ seluẽ onsen heere Jesum Christum verlosser van onser sielen/metten welckẽ si God dẽ vader eere/eñ glorie/ indẽ heyligẽ geest/eñ nu/eñ altijt/eñ door die ontsterflijcke eewẽ der eewicheydẽ. Doense allegader ghe antwoort hadden Amen/eñ die misterien vanden dienst des heeren gheselebreert sonde/eñ dat een yegelijck misse gehoort hadde/so is Matheus gebleuẽ ontrent dẽ outaer (al daer hy het lichaem ons heeren gheconsacreert hadde) op dat hy daer blijdelijcken die Apostelijcsche croone der martyren ontfanghen soude: ende al so niet langhe daer na/den scherprichter vandẽ Coninck Hyrtaco gesondẽ sonde/ heeft Matheum den Apostel (sittẽde op sijn knien / met wtgherecten handen al biddende) van achter al stekende/met eenen slach slaende/ een martelaer Christi ghemaect / eñ soo haest als dit ghedaen was/so is allen volck met vuerighe wapenen tot des Coninex palleys geloopẽ/dẽ welcken rasende menschen te ghemoet gheloopen sijn alle die priesters / Diake-

Hierblijcket hoe dat die Apostelẽ ooc misse gedaen hebben, soect int x. capit. xxij.

nen

uen/eñ clercken/ metten discipulen van-
den heylighen Apostel. O broeders (spra-
ken sy) en wilt teghens tghebodt des
Heeren niet doen. Want Petrus die A- *Lue. xxij*
postel grypende een mes heeft Malchus
sijn een oor af ghehouwē die metten scha-
renden Heere gheuanghen hielt / ende
op dat hy niet schijnen en soude gequetst
te wesen/ heeft hem die Heere wederom
in recompensie n van sijnder quetsueren
ghenesen die oore wederom doen aenset-
ten/ ende sijn oore wederom vanden Apo
stel aenghesет sijnde/ is ganssel̄cken ghe
nesen/ ende doen spraeck de Heere tot Pe-
trum/ keert u sweerdt weder in sijn plaet
se/ want alle die tsweerdt nemen / sullen *Math.*
metten sweerde vergaen/ oft meyndi dat *xxvi.*
ick niet en mach mijnen vader bidden/
ende hy sal my nu verleenen meer dan
twaelf legioenen der enghelen/ laet ons
daeromme heylichmaken met blijschappē
den doot vanden Apostel/ eñ verwach-
ten hier inne het wteynde vanden wille
Gods. Hier en tusschē heeft Euphigenia *xvi.*
de h eylighe maghet Christi al tgene dat
sy hadde in gout eñ siluer/ costel̄ck ghe-
steente/ eñ in ander Juweelē/ dat heeft sy
altesamen den Priesters gegeuen seggen
de/ nadenmael dat ghi indē naē des Apo
stels Christi God tereeren een waerdi-
ge schoon kercke getimmert sult hebbē/

het

In Matheus name tot Godts eere soo werdt hier een kerck ghetimmert.

het gene datter dan noch ouerschietē sal/ dat suldy dē armē voorts om Gods wille gheuen/ick hebbe noch eenen stryt voor handē tegens den Coninck Hyrtacus. Eñ het is daer na gebeurt so sy geseyt hadde/ dat die Coninck Hyrtacus gesondē heeft aen haer alle die huysvrouwen van syn edelmannē/hopende dat si door eenich vā haer allen hem tot synder begeerten consenteren soude/ dwelck dat gheensins en mocht gheschieden/so heeft hy daer Tooneaers toegeroepen/ op dat sy liedē haer met dupuels consten daer toe brengē soudē/die welcke desgelijcx ooc geensins gedoen en consten. Doē heeft hy rontsom dē paleyse een groot vier doē ontstekē (waer in dat Euphigenia/met die ander maechden tsamē bijnende was) meynende haer door die hitte der vlammen te dreyghen/ mer doē nu het vier rontsomme wel heet wert brandende/so heeft haer die Engel des heeren/metten Apostel Matheo vertoont/eñ sprack tot haer: O Euphigenia weest stantachtich/eñ onuersaecht. Wāt dese vlamme des viers sal haer keerē totten ghenen diet v hebben doen stoken/ eñ doen nu die vlamme des viers rontsomme den palleyse daer Euphigenia inne was/ seer heet begonst te branden eñ te blakē/ eñ sy die hitte begonste te ghevuelen/ soo heeft God eenen sterckē wint verweckt/

eñ

eñ hy heeft allen dien brant afgheheert vandē Palleyse sÿnder dienstmaecht/ eñ gestuert ten palleyse des Coninex/ eñ alsoo het ganse palleys verbrant/ so datmē der niet wt ghesaluieren en conste/ Ja dat die Coninck seluer met sÿnen cenighen sone hem seluen nauwelÿcx en conste ghesaluieren/ mer het had beter geweest/ dat hy verbrant hadde ghewest. Maer sÿn sone is terstont met eenen gewelighen duyuel beseten ghewest/ de welcke hem met eenen snellÿcken loop stuerde totter sepultueren vanden Apostel Mathei/ eñ sÿn handen achter op sÿnen rug vanden seluen duyuel gebondē sÿnde/ heeft hem bedwongen sÿns vaders sonden te belÿden. Maer de Coninck Hyrtacus (metter Lazarien ghewont sÿnde) hebben sy vanden hoofde totte voetē toegebondē/ dwelc doen die medecÿns niet en consten genesen / so heeft hi achter hem een mes gestelt/ eñ daer metten rugge ingeuallē/ eñ heeft alsoo loon vā sÿnē werckē ontfangen. Dwelc geschiet sÿnde alle tvolck begeckende sÿnē doot/ hebbē met het ganssche heyr genomen den broeder van Euphigenia/ Geor ghenoemt/ welcke dat deur sÿn suster Euphigenia/ vandē Apostel Matheus die gratie des Heeren verworuen hadde/ dese selue Geor binnen sÿnen ouderdom van vÿuentwintich iaren

heeft in Aethiopien begonst te regneré/ eñ heeft ghe regneert dzientsestich iaré/ eñ die iaren synes leuens syn ghe weest achtentachtich/ eñ binnen synen leuen so stelde hy eenen van synen sonen generael Capiteyn van syn ganssche heyr / eñ dē anderē maecte hi Coninck/ eñ hy sach die sonen sijnder kinderen / totter vierder generatien toe/ eñ hy hadde eenen ghe duerighen peys metten Komeynen/ ende Persen. Eñ alle die omliggende landen/ ende Meyerijen van Aethiopien syn verr uult met Chzistelijcke Catolijcke kerckē/ tot desen daghe toe/ doo; hulpe van Euphigenia/ eñ daer geschieden groote Miraculen/ aen die beijdinghe vanden Apostel/ die welcke dat eerst int Hebzeus beschzeuen heeft het Euangelium ons heeren Iesu Chzisti/ welcke dat metten vader eñ den heylighen gheest/ leuet eñ regneert inder eewicheyt der eeuwen Amen.

C Hier begint

die Hiſtorie vanden heyligen Apoſtel Sinte Barthelomeus

Het neghenſte Capittel.

De Hiſtorie ſcrÿuers ſeggben/ datter drie Indiē ſÿn/het eerſte Indien ſtrect naer Aethiopien toe/ het tweede na Meden toe/ welck Medea is een lātſcap vā groot Aſien/eñ ſtoot aē Perſiā eñ aē Armeniā/het derde Indiē/is een groot lātſcap eñ eynde des derdendeels der aerdē/ Aſia ghenoemt/ wāt vander eender ſÿdē leget aēt lātſcap der duyſterniſſen/eñ vā dander ſÿde leget aē de groote zee(Oceanus genoēt) In dit Conincrÿc vā Aſien/ groot Indien genaemt/ quā Sinte Bartholomeus/eñ hi is innegegaē indē tempel vādē afgod Aſtaroth/eñ is aldaer gebleuē als een wtlander. In dat beelde vā deſen God Aſtaroth/ was eenen quaden gheeſt/ die welcke dat ſeyde/ dat hy alle crancke eñ blinden genas/die hi gequetſt hadde/ wāt alle die menſchē en kendē dē warachtigen God niet/ eñ daerō werdē ſi vā eenē afgod bedroghē. Wāt dē afgod bedrooch haer met deſer valſchept/die dē warachtigē God niet en kennen/ hi doet haer ſiectē hebbē/ ſchade eñ perÿckel lÿdē/eñ hy geeft haer antwoorde/ om dat ſi

I.

Oceanus de groote zee, die om de welt oft om die aerde gaet.

Waerom dat die duyuel, dē menſck tempteert eñ quelt

Dit ſelue vint ghy oock inde hyſtorie van ſinte Matheus onder tgetal vā.ij

hem sacrificie doen souden/eñ als hy hem van alle de voorschreuen gebreken weder om ontlaet/so en laten sy hen anders niet duncken/dan dat sy van hem genesen werden. Maer die duyuel en coemt se niet te hulpen haer ghenesende/maer ophoudēde om meer te persequeren/also wanneer hy cesseert van quetsen/soo meynen si dat hy gheneset. Eñ het is gebeurt/dat(terwijle dat sinte Bartholomeus daer was) dien afgod Astaroth geen antwoort meer gheuen en conste/noch niemanden van allen den ghenen die hy ghequetst hadde te hulpe comen mochte. Doen nv inden tem
H. pel Astaroth veel crancke menschen gecomen waren/eñ alle daghe hem sacrificie deden/ende dat hy hen liedē niet meer en hielp noch haer liedē geē antwoort meer en gaf/so sijn si in een ander stadt gereyst/daermen eenen anderen God sacrificie dede/eñ dien was genoemt Heyreth/eñ hē daer sacrificie doende/so hebbē si hem begonnen te vragen/waerom dat haer heuren Afgod gheen antwoort meer en gaf. Want uwen God(antwoorde hy) is also gheuangen eñ ghebondē/dat hy niet asemen noch sprekē en derf/vā dier huerē af dat Bartholomeus in uwē tēpel quā. Eñ wie is dese Bartholomeus? vraechden sy hē) Het is een vrient vandē almoghenden God(antwoorde hen die boose gheest)eñ

hi

hi is daerō in desen lande gecomē / op dat hi die afgodē der Indenarē vernielen soude. Doen begeerdē sy van hem een litteeken te wetē/waer aē dat sī Bartholomeū soudē mogē kennē/want haer stadt was groot/eñ daer was ontallijckē veel vzeēts volcx binnē. Hy heeft swart lāc eñ gecrolt haer(antwoozde die boose geest)eñ hi is wit van huyt/groote ooghē/ eenē langen baert/met weynich grijs haers / middelbaer van statueren/ eñ root ghecleet/met eenē scharlakē royen boozt/met eenē wit ten mantel/diemē met scharlaken roode knoppē toeknoopt/ eñ binnē .xxvi. Jaren en warē sijn cleeren noyt vuyl. Desgelijcx oock sijn schoenē met bzeede riemē/en verslijtē nemmermeer/eñ hy biddet God op sijn kniē hondertmael snachts eñ hondert mael sdaechs/eñ sijn stemme is gelijc een helle sterckе trompet/eñ met hē so wande lē die engelē Gods/die welcke hē pzeseruerē vā vermoeythedē vā honger eñ commer/altijt in eenē wesen/in eenē doē/altijt euē blije/eñ vzolijc/voozsichtich in allē sakē/alle dingē wetēde/vstaēde/ eñ spzekēde alle spzakē vanō werelt/ eñ siet hi weet nv wel alle tgēne/dat ghi mi vzaget/ eñ alle tgene dat ic v daer op antwoozde. Wāt die engelē Gods die altijt by hem sijn/die geuēt hē te kennē/eñ als ghi hē beginт te soeckē/belieuet hē so sult ghi hē vindē/eñ

Cleeren der Apostelen.

Bidden.

en beleuet hem oock niet / ſo en ſult ghy hem niet mogē ſien. Maer ic bidde v lie-
dē/ dat ghy (ſo wanneer ghi hem vonden ſult hebbē) hē biddē wilt/ dat hi hier niet
comē en wil/ oft dat my ſyn Engelen (die bi hē ſyn) doen willē/ geheel Aſtaroth gedaē hebbē. Eñ ſi in dē
tij. wederō keerēde/ hebbē alle die herbergē doo; ghe ſocht/ oft ſy hem yewers haddē mogē vindē/ eñ hē twee dagē lanck ſoec-
kende/ en hebben hē niet connē geuindē. Maer het is gebeurt datter eenē beſetē ſyndē met eenē booſen geeſt/ heeft totten Apoſtel geroepē: O Apoſtel Bartholo-
mee (riep hi) v gebedē makē mi bzanden-
de/ ſwijcht ſtil (ſpzac die Apoſtel) eñ gaet
I. mara-kel. wt hē. Eñ terſtōt is die menſch vādē boo ſen geeſt verloſt gheweeſt/ welc ouer me nich iaer vā hē gequelt hadde gheweeſt. Eñ die Coninck vā diē lande/ Polymius genoēt/ hebbēde een dochter maēſiec/ oft vā ſinnē ſot weſeñ / wat hē gebootſcapt was/ de oo;ſaeck vander ſiectē/ eñ hoe ſy daer vā verloſt mocht werdē/ heeft aēdē Apoſtel geſondē/ die tot hē ſeggē ſouden aldus: mijn dochter wert qualijcken ge-
quelt/ ic bid v dat ghi haer alſo gheneſen wilt/ inō ſelver manierē als ghi Pſeuſtiū verloſt hebt/ die menich iaer vādē booſen geeſt gequelt is geweeſt. Eñ de Apoſtel opſtaēde is totte coninc gegaē/ eñ ingaeñ

byden

byde dochter/ſiende haer met hetenē ge-
bōdē/ō dat ſi ee pegelikē beet/eñ alſo trac
teerde/dat haer niemāt genalikē en dorſt/
ſo heeft hi bevolē datmē haer los latē ſou
de/ eñ doende niemāt vā harē dienderē ſo
ſtout was die dat dorſt beſtaē/ſo ſprac die
Apoſtel/ no houde ic harē vlāt gevondē/ ij. Maer-
die in haer is/ende vreeſt ghy haer noch? kel.
gaet henē eñ maectſe los eñ heftſe op/ eñ
vnaectſe wat/eñ vrēgſe morgē vroech tot
my. Eñ ſi hebbē tgebot des Apoſtels vol-
vracht/eñ vā dier tyt af heeft haer die boo
ſe geeſt met vrēdē gelatē. Dwelc de coninc
vſtaēde/heeft sōmige Cameelē doē laeyē
met gout eñ ſilver eñ andē coſtelike cleerē
eñ daer mede dē Apoſtel ghesocht/ eñ en
heeft hē niet connē vindē/ alſo dat ſi met
alle die bagaedgiē wederōme na des Co-
ninck palleys geheert zyn. Maer tſander
daechs vroech eeſt gebeurt/ dat die Apo- iiij.
ſtel is gecomē bidē conic met beſlotē deu-
rē/in zyn slaepcamer/ſeggēde tot hē: waer
toe ſydi tot mi comē ſockē al dē dach met
gout eñ ſilver eñ andē coſtelicke iuweelen?
wāt de giftē zyn vā noode dē genē/die aert
ſce dingē ſoeckē. Ic vooꝛwaer en ſoec geē
aertſche/noch vleeſcelike ſakē/waerō dat
ic vo will latē wetē/wāt de ſone gods/heeft
hē geweerdicht ghevorē te werdē mettē
mēſch wtē buyc vand maget/ alſo dat die
mēſch indē maechdelikē buyck ontfangē

Die wonderlijcke geboorte des sone Gods

sijnde/met hem aldaer inden lichaem des maghets/ God met hem hadde die hemel eñ aerde gescapen heeft/ metter zee/ eñ alle tgene datter inne is/ dese Gods sone/ metten mensche geborzen sijnde/ heeft inde baringe des magets begonst een beginsel te hebben der ghebooztēn metten menschē/ wiens beginsel dat booz alle tijden inder eewicheyt van God den vader is/ gheen beginne hebbende/ eñ heeft alle sienlijcke eñ ontsienlijcke creaturē haer begin gegeuen. Maer dese maghet scouwende alle gemeynscap van mannen/ eñ ouermidts een Godlijcke beloftenisse/ om in reynicheyt te leuē heeft alder eerst (reynicheyt belouende) harē maechdom God almachtich opgedzagē/ alder eerst (seg ick) wāt booz dier tijt opt by mensch ghedencken nyemant alsulcke ghelofte God almachtich gedaē hadde. Daeromme dese heuet dalder eerste ghewreest onder alle maechdē/ die booz haer genomē had/ als dat sy seyde: Heere ick offer v eñ geue v mijnen maechdom/ eñ maechdelijcke reynicheyt gewillichlijcken ouer/ hoe wel dat sy dat van te vozen niemandt en had hoozen seggen/ noch van yemanden booz exempelen geleert hadde. Dese selue maghet besloten sittende in haer slaepcamer heeft die Engel Gabziel (blinckende gelijck die sonne) subitelijcken onuersiens

Maria was die eerste maget vā alle maechdē reynicheit gelouende.

uerſiens hem vertoont . Der welcker *Luce.I.*
maghet (hier dooꝛ verſcrict weſende) die
enghel ſeyde: O Maria (ſpꝛacht) en wilt
niet vꝛeeſen/want ghi ſult ontfangen/eñ
die vꝛeeſe haer verlaten hebbende heeft
totten engel geſtadelijckē geſpꝛokē: hoe
ſal dat gheſchieden/want ick en bekenne
gheenen man/daeromme ſal den heyligē
gheeſt van bouen in v comen (ſpꝛack die
Engel) eñ die cracht des alderhooghſten
ſal v omſchÿnen/ eñ daerom dat heylich/
dat wt v ghebꝛoꝛen ſal woꝛden/ ſal die ſo-
ne Gods genoemt woꝛden. Deſen (doen
hy nu gebꝛoꝛen was) heeft hem laten tem
teren vanden duyuel/van dien duyuel die
den eerſten menſch verwonnen had/hem *Deſe mae*
radende/ als dat hy vooꝛ hem ſoude ne- *terie vint*
men/te eten vanden boome die hem God *men noch*
verboden had/daerom heeft hy den ſeluē *claerder*
duyuel toegelaten by hem te comen. Eñ *verclaert*
ghelÿck hy tot Adame (dats den eerſten *indē ſcilt*
menſch) gheſeyt hadde/ deur de vꝛouwe/ *des ghe-*
etet/eñ hy heeft gheten (waerom dat hy *loofs int*
wten Paradÿs ghewoꝛpen is/ eñ in de- *tweede Ca*
ſer werelt ghebannen/waer inne dat hy *pittel on-*
alle geſlachtē vā menſchen gegenereert *der.ix.x.*
heeft/ alſo ooc heeft hy tot hem gheſeyt: *xi.eñ int*
ſegget deſe ſteenen/dat ſy bꝛoot werden/ *derde Ca.*
eñ etet/op dat ghi niet hongerich en ſÿt/ *onder.iij*
dē welckē hi geantwooꝛt heeft/de mēſch *eñ int.v.*
en leuet niet alleē vandē bꝛoode/maer vā *Cap.xxx*

T.v. allen

Het profyt vander vaſtē

allē woordē Gods. Daerom deſe duyuel/ die welcke door dē etendē menſch verwō nē hadde/ heeft zy victorie/ door dē vaſtē de/matigen/ontyoudendē menſch weder om verlorē/want het was wel behoorlyc kē/dat de gene(die eens magets ſone ver wonnē hadde/vā eender magets ſone we derom me verwonnē ſoude werdē. Doen

Pena talionis

vraechde hē de Coninc Palymius/eñ hoe toch hebdy geſept deſe eerſt maget te ſyn: waer vt dat de menſch met God gebo zen

Die ghe boorte vā Adam.

is. Ic danc God(antwoordе die Apoſtel) dat ghy met ſorchuuldicheden hoort. Den eerſtē mēſch(ſeg ic) die was Adam gebo ten/die vander aerdē ghemaect is. Maer

v.

die aerde daer hi vā ghemaect is/die was maget/want ſi en was met geen menſchē bloet beſmet noch ſi en was gheopent oft ontſlotē/om eenige doode lichamē te ont fangen/daerō waſt wel behoorlyc(als ick geſept hebbe)als dat die gene(die dē ſone der maget verwonnen hadde)vā eender magets ſone verwonnē ſoude werdē. Eñ daerō gelyckerwys als die gene die victo rieuſelikē / eenē Tyranne vwonnē heeft/ derwaerts ſeynt ſyn hertoghē grauen eñ princē eñ Capiteynē/om in allē landē ſte dē eñ dorpē/daer die Tyran gedomineert heeft/dē victorieuſelyckē triūphantelikē Tytel ſynder victorien/ eñ Coninclyckер maieſteyt daer alleſins te doē publiceren

ende

eñ verkondigē eñ ſyn wapenē eñ banieren in alle houē eñ vlecke te hāgē/om hē ouer al bekent te makē/alſo ooc deſelfde deſe mensch Chriſtus Jeſus die daer glorieuſelicke verwonne heeft/heeft ons geſondē in alle landē dat wi verdriuē ſoudē/die dienarē des duyuels/die tot noch toe inde tempelē der afgodē continuelike woonēde ſyn/eñ dat wi de menſchē die haer aenbiddende ſyn/ wt ſynder machte die verwonnē is/wechnemē eñ verloſſen ſoudē: daerō en nemē wi gout/noch ſiluer/maer wi verſmadent/gelijc als hi dat verſmaet heeft/want wi begeeren daer rijck te weſen/daer ſyn geweldicheyt regneert/daer geen ſwaricheyt/noch ſiecte/ noch droefheyt/noch doot eenighe plaets en heuet/ maer daer een eewige ſalicheyt/eñ eewighe rijcdomme/eñ oneyndelijcke blijſcap eñ eewige welluſt/blijuēde is. Daerō eeſt dat ic in uwē tempel gecomē bē/eñ dē boosen gheeſt/de welcke wt den Afgod antwoort gaf/houde ic vaſt gebondē vanden Engelē der ghenē die mi geſonden heeft/ waerō eeſt dat ghi gedoopt wert/ eñ ghy v gedoocht verlicht te werden/ſo ſal ick v doē ſien ende verſtaen/ van hoedanighen quaet ende perijckel ghy ontlaghen bent. Want(hoort toch eens ſprack hi)hoe alle die ſiecke eñ crācke mēſchē vandē booſen geeſt/geneſen werdē met enckel veuſelin

ghe

ghe/ ghelijck als die dupuel dede dieden eerſten menſch (ſo ick voor genoech verclaert heb) verwonnen had/ door welcke victorie hy die alder booſte macht ſchijnt te hebbē/ inde ſommige meer/ eñ inde ſommige min/ te wetē die min geſondicht hebben/ want ſekerlijckē die dupuel door ſijn valſch bedroch maect dē menſch cranc eñ ongeuallich/ eñ raet haer die afgodē te geloouen/ eñ op dat hi als dan in haerder ſielen macht behouwen mach/ ſo hout hi dā op van haer meer te beſchadighen/ als ſy ſegghen totten ſteenē oſte metalen beelden/ aldus: O hy ſijt mijn God/ maer wāt den booſen geeſt/ die inde ſteenē eñ metalen beelden ſchuylt/ nv van my geuangen werdt gehouden/ alſo dat hy den ghenen die hem ſacrificie doen eñ aenbiddē geen antwoort meer gegeuen en can/ maer wil dy onderſoecken oft alſo is/ ſo ſal ick den booſen geeſt beuelen/ dat hy wederom int beelt gaet/ eñ ick ſal hem tſelue doen belijden/ dat hi gebonden is/ eñ dat hy geen antwoort meer ghegheuen en can. Doen ſprack die Coninck tot hem: morghen ter eerſter vren ſo ſullen die prieſters bereyt ſijn/ om hē ſacrificie te doen/ eñ ic ſal haer daer terſtont ouer dē hals comen/ om dit wonderlijck werck te aenſchouwen. Eñ het is tſanderdaechs ter eerſter vren vanden daghe ghebeurt/ dat die booſe gheeſt be-

Dit is op rechte afgoderije.

begonſtte roepen/totten ghenen die hem ſacrificie aen deden. ☞ allendighe menſchē/hout op van my ſacrificie te doen/op dat v geen arghet en gebeure dan my/de ghene die met vierige ketenē ghebonden ben vanden engel Jeſu Chriſti/den welcken dat die Jodē gecruyſt hebbē/meynēde dat hy indē doot blyuē ſoude/ maer hy heeft de ſelue doot onſe Coninginne ghevanghē/ den manne eā haer onſen Prince dien heeft hi met vierighe banden ghebondē/eñ hy is als een triumphantelyck victorieus verwinner des doots ende des duyuels ten derden daghe verreſen / eñ hy heeft ſynen Apoſtelen het teecken ſyns Cruys ghegheuen/ welcke dat hy in deelen des werelts ghevonden heeft / vanden welcken dat deſe een is / die welcke my ghebonden houdt/ maer ick bid v lieden dat ghy voor my bidden wilt/ dat hy my ghedooghen wil te gaen in een ander prouintie. Dwelc Bartholomeus al gehoort hebbende/belyder nv (ſprack hy) ghy alder onſuyerſte gheeſt / wie dat alle de cranche menſchen dus deerlycken met verſcheyden ſiecten geſlagen heeft. Doen (antwoorde die booſe gheeſt) Onſe Prince die duyuel (niet teghenſtaende dat hy alſoo ghebonden leyt) die ſeynt ons totten menſchen/ om haer te crencken/ ten eerſten in haren lichame/ want wy en hebben

iij. mirakel.

Die doot is die Coninginne der hellē.

✠

Waerom dat die viant dēmēſche temteert.

In doots sonde leuende doē wy af goderije, eñ sacrifi cie den duyuel.

hebbē gheen macht ouer haer sielen / ten sy dat sy ons sacrificie doen. Maer als sy ons nv (om haer ghesontheyt wille) sacrificie ghedaen hebben / soo houden wi dan op van haer meer te quellen / want wy dan ouer haer sielen beghinnen macht te crijghen. Daerom nv als wy ophoudē van haer meer te quetsen / so laten sy haer dunchen / dat wy haer gheneesen / ende soo werden wy onder haer als Goden gheeert / daer wy maer boose geesten en sijn / ende dienders vanden genen dien Jesus de sone des Maghets (inden cruyce ghestelt) so strenghelijcken gebonden heeft. Maer van dien daghe af / dat sijn Apostel Bartholomeus hier gecomen is / so werde ick (met vierighe ketenen in een ghebonden) ganselijcken vernielt / eñ daerom me spreeck ick / want hy my dit belast heeft te seggheu / sonder dat / en soude ick iae noch ons prince in sijnder presentien niet deruen spreken . Doen die Apostel hem keerende totten boosen gheest / waerom en gheneset ghy niet? (sprack hy) alle dese cranche persoonen die hier tot v comen sijn / om van v gheneesen te werden? Doen antwoorde hem die boose gheest. Wy / als wy haer lichamen quellen / ten sy dat wi die siele quetsen / soo blijuen die lichamen totte eynde toe voldueriche. Doen keerde hem die Apostel totten volcke.

vi.

Siet

Siet (spzack hy) hoedanighen God dat ghy aengebeden hebt. Siet wie dat is/ de welcke ghy v liet duncken dat v ghenas. Hoozt nv van my den warachtigen God/ uwen schepper/ die indē hemel woont/ en gelooft niet meer dese ydele steenē beeldē maer eest dat ghi wilt/ dat ich voor v hedē bidde/ eñ dat alle dese cranche menschen gheneesen werden/ soo doet desen afgod wech/ ende bzeket hem in stucken/ ende als ghy dat ghedaen hebt/ soo sal ick desen tempel Chzisto ter eeren wyen ende heylich maecken/ ende v lieden altesamen in desen tempel doopen. Doen hebben alle tvolck (deurt beuel des Conincks) hoozden dooz Caterollen gheschoten/ om den afgod af te trecken ende sy en consteens nyet ghedoen. Maer die Apostel spzack tot haerliedens/ ontbindet syn banden/ ende alle die banden ontbonden synde/ soo spzack die Apostel totten boosen Gheest die inden Beelde was: wildy dat ghy inden afgrondt der hellen niet ghesonden en werdet/ soo scheydt wt desen Beelde/ ende vernielt dat in stucken/ ende gaet dan inder wildernisse/ daer noch voghel en vlieghet/ noch Ackerman en eret/ noch oyt menschen stemme ghehoort en is gheweest/ eñ die boose gheest terstont wtgaende/ heeft alle der Afgoden Beelden vernielt/ met

Tempel materiael kercke wert ghewydt ofte gebeytlicht.

Nota.

allen

allen harē teekenē eñ schilderijen. Doen hebben sy altesamen wt eender stemmen begonst te roepē/eenē almogendē God/ den welcken die Apostel Bartholomeus vercondicht. Dwelck gedaen wesende/so heeft die Apostel(sijn handen opwaerts ten hemel slaende)aldus gebedē: O God van Abraham/God van Isaac/ eñ God van Jacob/ die tot onser salicheyt uwen eenigen gebozen sone/onsen God eñ Heere gestuert hebt/op dat hi ons allegader/ welcke dat slauen der sonden waren/met sijnen bloede verlossen/eñ v kinderen maken soude/welcke warachtige God ghy daer dooz bekent werdet/ wāt ghy altijt de selue sijt/eñ onueranderlijcken voldue rich blijft/eenē God ongebozē vader/eñ eenen sijnen eenigen gebozen sone/onsen Heere Iesus Chzistus/ eñ eenen heyligē gheest/verlichter/eñ leytsman onser sielē/die ons de macht ghegeuen heeft/ dat wy de crancken genesen souden/die blinden verlichten/ de melaetschen suyuerē/ die gichtighe eñ gheraecte verlossen/die boose geesten verjagen/eñ die doode verwecken souden/eñ hy heeft ons ooc ghesept: Te segghe v voorwaer/ alle tghene dat ghy mijnen vader biddet/ in mijnen name/dat sal hi v geuen. Darom begeere ick vanden vader in sijnen name/ dat alle dese menichte genesen mach werdē/

Ghebet.

Fons gratie.

Die fonteyn der ghenaden eñ gratien die heylige gheest

vñ.

op

op dat si alteſamen weten moghen/want ghy ſyt een God inden hemel/inder aerden/ende inder zee/die wederom verchrÿget die ſalicheyt die wi verlozen hadden/deur den ſeluen onſen heere Jeſum Chriſtum/dooz den welcken ſy v heere God vader/eere/ glozie mettē heyligen geeſt/ouer die onſterflÿcke eeuwē der eewicheden. Doenſe allegader geantwoozt hadde Amē/ſo heeft hem die Engel des heere blinckende gelÿc die ſonne haer alteſamen gheopenbaert/twee vlogels hebbende/die vier hoecken des tempels dooz vliegende / heeft met ſinen vinger inde vierecante ſteenē gheſteken eñ gehouwē het teekē des heylichs Cruys/ eñ heeft gheſeyt: Dit ſeyt die heere/die my geſonden heeft gelÿc als ghi alteſamē vā uwer ſiecte genesen bent/eñ geſupuert/alſo heb ic deſen tempel oock vā alle onſupuerheyt eñ vuylicheyt gheſupuert / eñ gherecynicht/ eñ vanden inwoonder ontſleghen / den welcken dat die Apoſtel Gods beuolen heeft wtē menſchen inder wilderniſſe te gaen. Voortaen ſo heeft die heere my (dē welcke ghy ſiende en wilt niet vreeſen) belaſt/dat ick v eerſt verclaren ſoude/als dat ghy v lieden met uwen vingheren dat ſelue teeken des cruycen (dwelck ick inde ſteenen ghedzuckt hebbe) in uwe voorhoofden teekenē ſoudt/eñ alle quaet

Hoe hem die Engel Gods plach te vertoonē met twee vlogelen.

Noteert dit, o Caluinus diſcipulen.

✠

✠

Hoe hem een kerſtē mēſch behoort te

segenēmet dat teekē des heylichs ernys.

sal daer doo3 van v vlieden. Dit ghedaen synde heeft haer die Enghel ghetoont eenen grooten Moo3/ swerter dan zoet/ hebbende een scherp aensicht/ met eenen langhen baert/ eñ lanck haer totten voeten toe/ vierighe ooghen/ als gloeyende yser/ende vierighe vuncken blinckende wt synen monde/ ende sulphurachtighe vlammen vloghen wt syn neusen / hebbende doo3nen vlueghelen / gheliyck een Echel ofte Echdisse/ende was/ met synen handen op synen rugghe ghebondē/ met vierighe ketenen was hi co3t in een ghestrict. Ende die Enghel des heerē spzack tot hem: Want ghi der stēmen des Apostels ghehoo3 ghegeuen hebt/ eñ ghi den tempel ghesuyuert hebt van alle geslachten der Afgoden/ so sal ick v naer der beloftenisse des Apostels ontbindē/ op dat ghi gaen moghet ter plaetsen daer geen menschen en verkeerē/ noch verkeerē en mogē/ eñ daer blyuen ten ioncsten dage toe. Eñ doen hi hē nv ontbonden hadde/ soo heeft hy eenen leelycken veruaerlyckē grooten schzeeu eñ ghecrysch ghegeuen/ eñ daer mede wech vā daer geschey-

vij. den/ eñ en is nyewers meer ghesien gheweest/ eñ die Enghel Gods is ooc int aē-sien vā haer allen indē hemel gheuaren. Doen is die Coninck eñ die Coninginne eñ haer twee kinderē/ met syn gheheele

hey-

heyr/eñ geheel sÿnē staet eñ familie met alle den volcke die gheselueert waren/ eñ met allen den ghenē die onder sÿn Co ninÿcke croone subiect saten(altesamen ghedoopt gheweest/ eñ sÿn Coninclÿcke Croone vā sÿnē hoofde settende / eñ sÿn purpurē cleeren vā hem werpende/heeft den Apostel altÿts by ghebleuen / eñ hē niet verlaten. Daer en binnen sÿn alle die Priesters der Afgoden vergadert ende ghegaen totten Coninck Astiagem/ den outsten broeder vanden voorgenoemden ghedoopten Coninck/ eñ hebbē tot hem gheseyt: O broeder(spraken sy) is gewor den een discipel des wÿsen mans/ de ghe ne die tot hēwaerts onse kerckē trect / eñ hem die toescrÿuende is/ eñ onse Goden vernielt. Doense hē dit al screyende ver teldē/die Coninck Astyages hē vstoorē de/heeft derwaerts ghesondē duysent ge wapende mannē/met allen den priesters der Afgodē/op dat si dē Apostel(geuon dē hebbēde) gebōdē soudē brengē tot hē. Dwelc sy gedaen hebbende/ so spraeck die Coninck Astyages tottē Apostel: Sÿdy de ghene die mÿnē broeder omghekeert hebt? Ick en hebbe uwē broeder niet om gekeert(antwoordē hē die Apostel) maer ic heb hē bekeert. Doē vraechde hem die Coninck wederō. Sÿdy de ghene? die on se Godē hebt doen vernielen? Ic heb die

Hier wer den ghes doopt edel oñ on edel, rÿck eñ arm ionck eñ out.

Noteere.

dit o ghy herdoos pers.

booſe gheeſten macht gegeuen (antwoor
de hy) die in haer waren leuende dat ſi die
ydele afgoden in ſtuckē bzeken eñ vernie-
len ſoudē/op dat alle menſchē (verlatende
haer dwalinge) den almogenden God ge
loouen ſouden / die inden hemel woont.
Doen ſpzack tot hem die Coninck/gelyck
als ghy gemaect hebt dat myn bzoeder ſy
nen God verlaten heeft/eñ uwen God ge
loouet/ alſo ſal ick v oock doen loochenen
eñ verſaecken uwen God/eñ mynen God
gelooven/eñ hem ſacrificie aendoen. Ick
heb den ſelven God (ſpzack hy) die v bzoe
der plach te eeren/geuangen/eñ gebondē
ghehouden/ eñ bewoſen/dat ick hem ſel-
uer ſyn beelt/ daer hy in woonde / heb
doen vernielen eñ in ſtucken bzeken/ eeſt
ſaecke dat ghi tſelue myнen God condt ge
doen/dan ſuldy my bedwingen uwe godē
aen te bidden / maer en condt ghy myнen
God niet gedoen/ſo ſal ick allen v goden
vernielen/eñ ghy ſult myнen God geloo
ix. uen. Doen hy nv dit ſpzack/ſo eeſt den Co
ninck gebootſchapt/dat ſyнē God Wal-
dach/geuallen was/eñ in cleynen ſtucken
van malcanderen gheſpzongen eñ geſple-
ten was/ waerom die Coninck verſtoozt
weſende / ſcheurde ſyn purpuren cleedt/
dat hi aen hadde/eñ dede Bartholomeum
daer naer met ſtocken ſlaen/ende dus ge
ſlagen ſynde liet hy hem onthalſen. Daer

en

en tuſſchen ſÿn alle twaelf ſteden (die dit gehoort hadden/eñ doo; hem gheloouich gewerden waren) tſamē met ten Conincke Polymio gecomē/eñ hebbē ſÿn lichaem met ſanghe/ende grooter reuerentien/wechghenomen. Maer het is ghebeurt op den dertichſten dach vā ſÿnder begrauinghe/dat die Coninck Aſtiages vanden duyuel beſeten weſende/ tot ſÿnen tempel gecomen is/eñ alle die p;ieſters deraf goden ſÿn metten duyuel beſeten/ende alteſamen ſÿnen Apoſtolÿcken ſtaet belÿdende/ſÿn daer alteſamen gheſtoruen. Eñ daer is een groote v;eeſe/eñ verualerthept geuallen/ ouer alle de ghene die ongeloouich waren/eñ ſy ſÿn alteſamen geloouich gewerden/eñ ſy ſÿn alteſamen gedoopt vanden P;ieſters/de welcke vandē Apoſtel Bartholemeo/ gheo;dineert warē/ mettē coo;ſtē geſeyt: Daer is oock gebeurt/deur een openbaringe/ dat die coninck Polymius/met conſent vā alle den volcke vanden Apoſtel biſſchop geo;dineert werde/ eñ heeft indē naem vā den Apoſtel veel miraculen gedaen/ende heeft twintich iaer lanck biſſchop geſetē. Eñ alle dinghen wel gheſchickelÿckē van hem gheo;dineert ſÿnde/ is inden Heere gheſtoruen/ wien dat ſy eere/glo;ie/eñ danckbaerheyt/inder Ewen/der eewicheden. Amen.

Indē naē vandē Apoſtel door de cracht Gods doet hy de Miraculen.

C Hier begint

den strijdt vanden eerwerdighen Apostel Sinte Thomas.

Het thienste Capittel.

I. DAt Euangelische gelooue verclaert/ den heyligē Apostel Thomā/met die ander discipulē totten Apostolijcken staet ghecozen te wesen/eñ hē vanden heere Didimum (dats tweelinck) genoēt te wesen/ al eest dat sake dat hy scheen te twijfelen / doen den heere verresen was/om dat hi (doen die Apostelen voorwaer seyden/dat sy dē heere vāder doot verresen haddē gesien) tselue niet gheloouē en wilde voor hy en hadde sijnē vinger inde gatē sijnder handē eñ voeten/eñ sijn hant inde wonde sijn der sidē gestekē. Nochtans terstont vā sinē meester gestraft wesende/ die hē open bacrde/eñ gesterct sijnde int gelooue/eñ die gaue des heylichs geests ontfanghē hebbende/so heeft hi Thaddeum (eenē vā dē.lxx. discipulē des heerē) ouergesondē tot Abagarum oft den Coninck vander stadt Edessena/op dat hy hem vā sijnder siectē genesen soude/ghelijckerwijs/ als hē die heere gescreuē hadde/dwelck dat

Christus had binnen sijnē leuē eenē brief ghe schreuē aē

Thaddeus

Thaddeus ghewillichlijcken volbracht heeft/alſo dat hi(bydē Coninck comēde) hē teekenende met het teekē des heylich Cruys/ heeft hē vāalle ſijn ſiechedē ge-neſen. Ter wijlē dat dit geſchiede/ſo woō-de Thomas binnen Hieruſalem/ aldaer hem dooꝛ het godlijc inne gheuē bevolen werdt/dat hi in Indien reyſen ſoude/ op dat hy dē volcke liggende in duyſterni-ſen/het licht der waerheyt vertoonē ſou-de. Dacromme als Thomas dit vermaēt was vā God dē Heere/als dat hi int nae-ſte Indien gaen ſoude/eñ Thomas(gelijc als Jonas vliende vāt aenſchijn Gods) niet en haeſte op dē ganck/eñ hem niet en haeſte om tbevel des Heeren te volbꝛen-gē/ſo heeft hem die Heere in een viſioen des nachts geopenbaert/ſeggende: Tho-ma(ſpꝛack hy) en wilt niet vꝛeeſen om in Indien te gaen/want ick gaen met v/ eñ en ſal v niet verlaten/maer v daer groot-maken/eñ ghy ſult eenen goeden ſtrijdt volbꝛengē/my beliJdende vooꝛ alle volc van dien lande/eñ daer naer ſal ick v met grooter eeren tot mywaerts nemen/ eñ v ſtellē met uwen bꝛoeders in mijn rijck. Wāt weet/dat ghy om mijnē wil veel lij-dē moet/op dat ſi(int leeren van v)beken nē mogen)wāt ic ben die Heere. Die hey-lige Apoſtel dit hooꝛende/ Spꝛack aldus: O Heere ic bid v/en wilt uwē knecht toch

Abagarꝰ Coninc dē als Euſe-bius in ſijn eerſte boeck van ſynder hiſtorie Eccleſia-ſtici, int leſte Cap. breeder beſchreuē heeft.

derwaerts niet stierē/ want dat Coninc-
rijck is seer verdzietelijchē lastich/eñ die
inwoonders sijn seer onbillic/eñ onghe-
loouich / niet kennende die waerheyt.

H. Maer het is ghebeurt dat in dyen dagē/
een coopman wt Indien binnen Hieruza-
lē was. Abbam genoemt/op dat hy (van-
dē Coninck Gundafero gesondē) heel Si-
rien dooz eenē constighen Timmerman
soecken eñ by hem bzengen mochte. De-
sen coopman heeft die heere hem inde ge
daente van eenen mensch gheopenbaert/
eñ gesept: O ghy mensch/wat maect ghi
hier te comen wt so verre landē? Van mij-
nen heere (antwoozde hy) vanden Co-
ninck vā Indien ben ic gesondē/soecken-
de eenen constigē timmerman / die hem
een palleys mochte maken. Ic heb alsulc-
ken knecht eenen (spzack Chzistus) den
welcken ghy (eest dat v belieft) wel crij-
gen moget/eñ hi heeft den coopman ter-
stont gelepdt inde herberge vandē Apo-
stel Thome/den selue hem toonende. De-
se is mijnen knecht den constenaer (spzac
hy) daer ick v af ghesept hebbe/nu ouer-
comet met hem vanden loon/ eñ als ghy
onder v lieden geaccozdeert bent / so ley-
det hem daert v belieft. Dwelc den coop-
man gedaen hebbende/ heeft dē Apostel
met hem genomē/eñ in sijn scip gelepdt/
eñ tscepe gaende so sijn si binnē dzie mael

den

den in Indien gearriueert/ eñ die Coopman verwonderde hem van soo cozten spoet/want si die reyse binnen dzie maenden volbzacht hadden/dwelc si tanderen tyden nauwelycx in dzie iaren pleghen te volbzenghen/eñ ten schepe gaende/syn si inde eerste stadt van Indien ghecomen/ eñ si hebben gelupt vā Muzyck gehoozt/ eñ de heele stadt met grooter vzeuchden hoozen verblyden/eñ een vanden volcke vzagēde de sake waeromme dat de stadt in sulcker vzeuchden waer/ so wert hem gesept: Ons Coninck (spzack hi) besteedt hedē syn eenige dochter tē houwelycke/ daerom isser alsulckē blyscap inder stadt/ eñ so ick geloone so hebben v die Goden hier gestiert om ooc inder feesten te syn. Dit aldus te samen spzekende so wert die stadt subitelycken vol van tgheluyt der stemmen/ die riep. Hoozt alle ghy bozghers/rycke eñ arm/edel eñ onedel/ buyten landers eñ binnē landers/coemt hier alte samen eten/eñ dzincken / weest vzolycke eñ blyde/eñ isser yemant die hem deser blyschappē veronweerdicht/die valle inde indignatie vander maiesteyt. Doen nu dit die coopmā hoozde/ spzac hy totte Apostel Thomā/laet ons ooc gaē ter feesten/op dat wy oock inde indignatie des Coninex niet en vallē/eñ tē paleyse ingaende/so was hen belast op een bed de te sittē

iij. *Mē houdt hier al opē hof in dese feesti.*

om te eten. Maer Thomas die Apostel sadt tusschen beyden en adt/een yeghelijck hem besiende/ende wetende dat hy een wtlander was . Ende in deser feesten was een hebreeusch meysken / sluytende oft spelende op een pijpe/ welcke hoorende den heyligben Apostel Thomas biddende/ ende God ghebenedijdende/ soo verstont sy wel dat hy van haren lande was/ eñ sy sloech haer ooghen sonder ophouwen op hem/ eñ verwonderde haer wter maten seer van sijn aensicht/eñ hi verstaende dat si een hebreeusch meysken was/so en heeft hijse dies oock niet te noyer gesiē: dit siende die schencker vander feesten (Jalours wesende) heeft dē Apostel een kinnebacken slach gegeuē seggende: hoe besiet ghi dese vrouwe so seer? Maer die Apostel slaēde sijn handē ten hemelwaerts heeft ghesept/dat wil v die Heere vergeuen int toecomende oordeel/ maer op deser wereldt/ wilt hijt dier rechter hant verghelden/die my daer onuerdient geslagen heeft/eñ dē nacht was nv naeckende/eñ daer gebrack water inder feesten/ waerom datter veel wtghegaen waren om water te halen/eñ een weynich vertoeuende/so is die schencker ooch om water geloopē/eñ hi der fonteynen ghenaeckende soo was daer eenen grooten leeuwe/de welcke den schencker grijpende by der kelen heeft hem sijn le-

Dit was sijn penitentie oft Purgerin

den

den gebzoken eñ ganſſelijckē verſcheurt/ wiens rechter hant een hondt grijpende (die daer teghenwoozdich was) heeft die ſelue rechterhant des ſchenckers in ſijnē mont houwende tot huys ghebzacht/ eñ heeft de rechterhant inder feeſten ghebzacht gaende lancx der tafelē heeft ſe eenen peghelijcken vertoont / ende een peghelijck vzaghende / wie vanden dienders daer ghemiſt werdt/ſoo verſtonden ſy/dat de ſchencker byder fonteynē/ vanden leeuwe verſlonnen was/ende dat ſijn rechterhant (ouergebleuē vanden lichaē vanden leeu verſlonnen ſijnde) van deſen hont opgegrepē/eñ hier inder feeſten gebzacht was. Dit hoozēde dat hebzeeuſch meyſken/haer flupten bzekende / is den Apoſtel te voete gheuallen/ riep met luyder ſtemmen/ warachtich (riep ſy) dit is een diender vanden leuenden God/ want al dat hy gheſpzoken heeft/is terſtont geſchiet/eñ die Coninck dit oock hoozende is den Apoſtel oock te voeten geuallen eñ ſpzack tot hem: Ick bidde v o man Gods/ dat ghy uwen God bidden wilt voo; mijn eenighe dochter/de welcke ick heden ten houwelijck beſteedt hebbe/eñ ick begeere op v/dat ghy by haer gaen wilt/ende den bzuydegom metter bzuydt ghebenedijen wilt/eñ de Apoſtel dat weygerende/heeft hē die Coninck daer toe bedwonghē/ om

ghe ſijns miſdaets. Waermede de geſonde dæcht daermede geplaecht

tot

tot haerder slaepcamer te gaē/eñ haer ge
benedijen. Doen heeft die Apostel met wt
gerecten armen ouer haer gebedē/seggē
de: Ick bidde v ootmoedelijckē/ hertelijc
ken seer/ O Heere dat ghi ouer beyde de
se ionghers v benedictie stozten wilt/ eñ
haer innegeuē wilt tgene dat si behoozen
te doē/ eñ zȳ gebet gedaē hebbende/is we
derom wter camerē gegaē/eñ een yeghe
lijckē buytē gaende/so is de bzuydegō ter
slijn. slaepcamerē innegegaē. Eñ sict die Heere
heeft hem daer vertoont inde ghedaente
vanden Apostel Thomas/sittende op des
Die Hee- bzuydegoms eñ des bzuyts bedde/ eñ die
re ver- bzuydegō vzeesende spzac tot hem: en sidy
toont hen niet terstōt hier wtgegaē? eñ hoe bēt ghi
hier den wederom hier binnē gecomē? Ick en ben
menschē. Thomas niet (spzack die Heere) maer sȳn
bzoeder/wāt hi heeft v liedē mi bevolen/
dat ic v van alle quaet bewaren soude/eñ
daerō hoozt (mȳnē raet) verlact alle sozch
uuldicheyt des werelts/eñ ghelooft inden
leuendē God/diē mȳnē bzoeder Thomas
vercondicht/weest in reynichedē leuēde/
verlatende alle sozge vā dit sterflijc leuē/
op dat ghi (dooz heylicheit der gedachtē/
eñ dooz reynicheyt des lichaems) dē tem-
pel Gods gewerdē sȳnde/dat eewich le-
uē (dwelc nēmermeer eynde nemē en sal)
vercrijgē moget/eñ dit seggende/eñ haer
gebenedijdende is wederōme wter slaep-

came-

camerē gegaē. Maer des morgēs vroech/ die Coninc comende haer besoeckē/ heeft dē bruydegom vindē sittende/eñ de bruyt neffens hem sittende / geē schaemte hebbende/naert wtwijsen der ordinantiē vāder bruyloften/eñ die Coninck sprach tot haer: waerom sidt ghi hier aldus/wi dācken onsen Heere Jesum Christū(antwoort dē hy)die hem geweerdicht heeft ons tot sijnder kennissen te roepē/als dat wy(verlatende die duysternissen)volgē dat licht sijnder waerheyts. Eñ die Coninck sprac tot sijnder dochter: waerom en hebt ghi geen schaemte ter ceerē der bruyloftē/wāt ghi te stoutelijckē siet. Heere(sprac sy)die bruyloftē sijn al verganckelijck. Maer ic ben tē houwelijck belouet aendē Coninck des hemels/wiens slaepcamer met costelijcke Juweelen behangen/zeer lochtelijcken(met peerlen verciert)doorschijnende is/wiens houwelijck reyn suyuer eñ onbesmet is/aen wiens tafel dat geenderhande banckетten eñ gebraken/in wiens palleys dat oneyndelijcke vreucht eñ blijschap is/ wiens aenschijn eenē yeghelijcken die in hem gheloouen seer begheerlijcken aengenaem is/van wiens cleeren dat onsprekelijcken lieflijcken rieckende sijn: In wiens hof eñ boomgaert die lelien eewelijck in haren fleur blijuen/ die roosken root ontloken/eñ alderhande violetkens/

sofferaen

ſofferaen boomkens/eñ ander welrieckē de coſtelijcke ſpeceryen in haren groenen welrieckende fleur blijuen. Eñ ſi dit ſeggende ſcheurde die Coninck ſijn cleederē eñ ſprack aldus/gaet eñ ſoect my dē Tooenaer/dien ick ſelue hier inne gebracht hebbe/op dat ic mijn kinderē verlieſen ſoude/want ſiet(vā hem betoouert ſynde)ſo ſeggē ſi nv dat ſi Chriſtenē ſijn/eñ daerōme(ſeer verſtoort weſende) heeft hy dienaers geſondē/om dē Apoſtel te ſoecken. Maer ſi en hebbē hē niet geuondē/ want hi was nv mettē coopman vooꝛder in Indien gercyſt/maer die iongelingē(te weten die bꝛuydegō eñ die bꝛuyt)die pꝛeectē van dier tijt af ſonder ophoudē/dat wooꝛt des heerē/alſo dat allē dat volc dooꝛ haer hen bekeerdē tottē heere. Eñ die Coninc ſelue des bꝛuyts vader vā binnē beruert eñ vā hertē beweget ſynde heeft ooch geloofst indē heere Jeſum Chriſtum/eñ hoorende dat die Apoſtel Thomas dieper in Indien getrocken was/ſoo is hi ooc derwaerts getrockē met allē dē geloouigen/eñ bi hē comende/eñ hem te voetē geuallē ſynde/heeft hem gebeden/dat hy haer alteſamē doopē wilde. Dit de Apoſtel hoorende/heeft dē heere vā grooter blijſchappen gedanct eñ ghelouct/eñ ſeuen dagen lanck gevaſt hebbende/heeft hijſe alteſamē indē name der heyliger dꝛieuuldicheit

v.

Vaſten.

ghe-

gedoopt. Eñ die Coninck begeerde ooch op sijn hooft gheschorē te wesen/eñ wy is een Diakē geordineert/eñ hy hiel hē sonder ophoudē aenō leeringe des Apostels. Ter wylen dat dit nv ghebeurde/so is die coopman by den Coninck gereyst/eñ hem geboot schapt/als dat hi eenē man geuonden had/ die hi hem belast hadde te soecken/den welcken(de Coninc seer verblijt wesende)heeft in sijnder Conincliker presentie doen comen / ende heeft tot hem ghespraken: wat bent ghy voor een constenaer?eñ wat ambacht condt ghy? Ic bē een knecht(antwoorde hy)van eenen constenaer van timmeren. Ick can seer wel timmeren/eñ metsen. Alsulcken meester (spraec die Coninck)heb ic ouer lanck doē soeckē/eñ buyten der stadt gaende heeft hē daer een plaets getoont / eñ sprack tot Thomā/ eest dat ghy een oprecht constenaer bent/so sultdy my op dese pleyne/ een palleys maken/dwelc als ghy gedaen sult hebbē so sal ic v voor een constich meester houdē. Dit is een bequaem plaetse(sprack die Apostel)om een palleys te makē/waer dat die Coninck eewelijc in woonē mach/ ouermidts die grootte der pleynē/eñ een bequaem water/ eñ een soete lochte. Doē sy nv die mate ghenomen haddē / eñ hem van als wel voorsien haddē/ als van veel gouts ende siluers/ om alle andere noot-

Drieualdichyt.

Hooft afscheren.

Int werck der Apostelen in xviij. Cap

ſakelijcke dingen te coopen/ſo is die Co-
ninck in een ander ſtadt gereyſt/ biddē-
de den Apoſtel/dat hy hem haeſten wil-
de om dit palleys op te maken/ ende die
Apoſtel het ghelt van des Coninex we-
ghen ontfanghen hebbende/ gaende die
ganſſe ſtadt bycans omme eñ in alle ſtra-
tē op eñ neder p;ckēde/het woo;t Gods/
deylde alle dit ghelt den armē om Gods
wille/geneſende alle die cranckē vā dier
contreyen rontſomme/binnen co;ten tyd
vi. den daer naer ſo heeft die Coninck Jon-
ghers gheſonden totten Apoſtel om ſyn
werck te beſien/ ende oft hi yet meer van
doen hadde. Die/doen ſy nv byden Apo-
ſtel ghecomen waren/eñ des Coninex be
uel volbracht hadden / ſoo antwoo;de
haer die Apoſtel: Het Palleys ſp;ack hy
dat de Coninc belaſt heeft te makē dat is
al volmaect/ tot wiens dack ick noch wat
vā noode hebbe/dwelc dat de Coninc my
oueryeynden moet. Doen ſy nv dit vandē
Apoſtel ghehoo;t haddē/ ſo hebbē ſy dit
den Coninck gebootſchapt/ſo heeft hem
die Coninck ander ghelt gheſonden/ eñ
hem doen biddē dat hy tpalleys terſtont
decken wilde. Ten laetſten/een lange tyt
daer naer dat die Coninck meynde dat
het werck al volbracht was/ ſo is hy der-
waerts gereyſt/eñ inder ſtadt comende/
ſo heeft hy ſyn vrienden ghevraecht/ be-

geerende

gheerende het paleys te sien. Dwelck dat Thomas ghemaect hadde/eñ si hebbē tot hem gesept: hier en is (van eenige timmeragie wegen) inder stadt niet nieus ghemaect / maer hi gaet onder al het volck/ den armē menschē deylende v gout eñ siluer/eñ hi vercondicht eenē nieuwē God/ daermen hier te vorē nopt af ghehoort en heuet/eñ naer dit leuē/belouet hy (Ick en weet niet) wat eewich leuen/seggende dat die menschē inder eewicheyt leuen die in synē God geloouen/hi werpt die dupuelē wt/hy geneset die cranche menschen/die doode verwect hy/eñ hi en neemter geenen loon af/waer wt dattet blijckt dat hy een Toouenaer is/eñ met rabauwerijen omgaet. Dwelck die Coninck hoorende/ eñ seer vergramt wesende heeft beuolen/ datmen hem voor hem brengen soude/eñ by hem comende so spract die Coninck tot hem: Toont my v werck dwelck ghy gemaect hebt: oft neen ghi sult steruen/het werck O heer Coninck (antwoorde hy) dat ghi belast hebt te maeckē/dat is nv al volmaect/maer ghi en sult dat nv niet siē/ maer ghy sult dat hier naermaels sien/eñ daer salichlücken in leuen/de Coninck hē doē seer stoorende. Te hooren nv wel (spract hy) dat ghy hier ghecomen bent om met ons te spotten/eñ heeft hem doen terstont metten coopman dien daer gebracht had-

vñ de inden kercker ghesloten. Maer des Coninck broeder dit hoorende als dat alle het gout eñ silver vander ghemeynten te niet gebracht was / eñ dat daer anders geen wtwendich profyt vã ghecomen en was/is van bedroefthede der grooter schaden eñ verlies sijns broeders inde corte sgelegen/eñ vander siectẽ seer gequelt wesende/is te bedde gaen liggen/eñ den Coninck bi hẽ roepende/Siet broeder(sprac hy)de doot is mi nakẽde/eñ nv mijn heel huysgesinne v bevelende/ sult mi mijnen gheest sien geven/ maer ick bid v dat ghy dẽ Tooveraer/om wiens valscheyt wille dat ic dese siecte gecreghen heb / terstont wilt doẽ onthalsen/eñ dit seggende is hy stom geworde/eñ hi lach drie dagẽ lanch met geslotẽ oogen/niet etende noch drinckende/noch eenich woort sprekẽde/maer op den derden dach/liggende met openẽ oogen/heeft sinen broeder wederom by hem doẽ comẽ/mijnder hope is(sprac hi) een vast seker betrouwen/ als dat ghi mi niet weygeren en sult het ghene dat ick v bidden sal. Maer nv bidde ic v toch/ wilt my toch over transporteren in mijn Jurisdictie/eñ onder mijn heerlijcheyt tselve palleys dwelc v die wtlander ghetimmert heeft/maer die Coninck hẽ vã dese woorden verwonderende/aengesien datter geẽ Palleys gemaect en was/so heeft hy

hy den Coninck begonst te verclaren de rechte ghelegenthept van desen Palleyse/eñ seyde dat hi van twee mannen gheleydt werde/eñ hem het Palleys getoont was/eñ hy seyde hem voorts die groottе eñ wijde des Palleys/hoedanigen venstеren/hoedanighen locht / hoe heerlijcken verciert / hoedanighen dack dattet hadde/ eñ hoe dat die mannen(daer hy van gheleydt was(tot hem spraecken: Dit is het huys dwelc dat Thomas die Apostel Christi voor uwē broeder gemaect heeft. Die Coninck dit altesamen gehoort hebbende/spraeck tot synen broeder/eerst salse dat v dat Palleys wel aenstaet/so gheeft hem ghelt ende hy sal v desghelijcx oock een timmeren. Maer ic en sal myn huys niet verlatē/ dwelc ic deur groote moeyte eñ swaren arbeyt vercreghen hebbe/ ende rasselijcken loopende ten kercker waert/heeft den Apostel los en vry verlaten/eñ hem seer biddende / dat hy hem ✠ wilde vergheuen allen tleet/eñ ongelijck dwelck hy hem hadde aenghedaen/ ende die Coninck begheerde oock hertelijckē seer mettē teekē des heylichs cruys gesegēt te wesen/eñ in synē God te gelouē. Maer die Apostel heeft haer ghebodē se uē dagē lanck te vastē/eñ heeft haer daer en tusschē het woort Gods gepreect / eñ op dē seuensten heeft hy dē Coninck met

Die heydenē begeerē geseghent te werden met heteekē des heylichs cruys.

Vaſtē. vij dagē lāck

ſijnen broeder gedoopt inden name des vaders/ eñ des soons / ende des heylichs gheests/eñ hy heeft oock veel volcx met hen liedē eñ nā henliedē ghedoopt. Doen heeft ooc die coninck seluer met sinē broe der wten bade(daer sy in gedoopt warē) climmende/ eenen schoonen Jongelinck met witten ghecleet/ghesien/een groote lampe houwende/eñ tot haer seggende:

Vande cerimoniē des doop= sels.

viij. vrede sy met v/ eñ terstont is hy wt harē oogē geschedē. Daer na die Apostel ter stadt wtgaende / siet soo quam hem een vrouwe metten duuel beseten/te ghē ge loopen/eñ doen sy dē Apostel gesien had de/so sloech haer die boose gheest ter aer dē eñ spzack/wat hebdy uwer met ons te moeyen? O Apostel vanden alderhooch sten God/het en is noch geen tijt ons vā hier te veriaghen. Totten welcken hem die Apostel terstont keerende. Ick beuele eñ ghebiede v(spzack hy)indē name Chzi sti mijns heeren / dat ghy wt haer gaet/ haren lichaem geen letsel doende / eñ die boose geest terstont wt haer gaende/ siet (spzack hy)ghy veriaghet my heden wt deser vzouwen / maer ick sal een edelder vinden daer ick in gaen sal/eñ die viandt wtgewozpē sōnde/terstont so is die vzou we genesen/eñ is dē Apostel te voetē ghe uallē/begeerende dat teekē der salicheit/ eñ die Apostel gaende ter naester fontey=

Dit blijct warach= tich te We sen, onder x.

nen

nē heeft die geconsacreert/eñ heeft de sel ue vrouwe met meer andē voick gedoopt. Daer naer het broot ghebeneedyt wesende/heeft haer altesamē voorts ghedeylt/ eñ ghesey t: Die grate des heeren sy met vallē eñ veel ontfangēde die selue grate/ so isser ooch een Jonghelinck ghecomen. Doen hi no syn hant wtreyckē soude om dat hi ooc die benedictie ontfangē soude/ so is hem syn rechter hant achterwaerts getrocken/ also dat hyse aen synen mont niet crijgē en mochte/ dwelc die Apostel siende/sier(spract hy) alle de ghene die vā desen broode nemen die werden gesont. O ghi jonghelinck segghet ons doch wat sonde hebdi gedaen/dat v dit gebeurt: eñ die jonghelinck antwoorde al beuende: Ergisteren doen ghy preecte/so hoorde ick v seggben / dat alle ouerspeelders/ gheen deel hebben en sullen int ryche vā iuwen God/eñ doen ick wederom thuys quam so sach ic mijn huysvrouwe met eenen anderen man in ouerspel leuen/eñ ic greepse terstont eñ smeetse seer deerlicken ter doot toe alsoo dat sy nu tot mijnen huyse doot leyt. Doen die Apostel dit hoorde soo liet hy hem in een steenen cruycke water brenghen/eñ des jonghelincx handt afwasschende heeft hem ghenesen seggēde: wijst mi de plaetse daer v huysvrou doot leyt/eñ die Apostel daer

Hier wert dat tfunt water ghe consacreert.

Het alder eerweerdichste heylighe sacrament.

Mē moet hē biechten eermē ten heylighē sacrament behoort te gaen.

Ouerspel.

siende so op sijn knien gevallen eñ sijn ge
bet totten heere gestort biddende aldus.
Ghebet O heere Jesu Christe/de welcke met u-
wen goedertieren heyligh̄ monde ghe-
weerdicht hebt/ons te ghelouen/ als dat
ick vercrijghen soude alle tghene dat ick
van v begheerde eñ daer ic v om bidden-
de waer/dat ghi mi dat door uwe goeder
tieren ghenade wt liberaelheyt gheuen
soudet/wilt daerom nv toch dese doode
Hier verwect hi eenē doo-den. vrouwe verwecken/op dat sy leuēde/veel
gelooudēe tot het eewich leuē dwerck mo-
gē werdē/eñ nemēde die vrouwe byd hāt
heeft haer dwect/eñ sy dē Apostel siende/
eñ door sijn voetē vallende heeft God ge
dāct eñ gelouet. Dwelc veel mēschē sien-
de zijn daer door gelooviich geworde/eñ zijn
ix. Giftē eñ gauē werden vanden Apostel ontfangē tot behoef vandē armen. alte samē vandē Apostel gedoopt/hem of
ferende giften eñ gauē/welcke giften eñ
gauen vā stonden aen dē armē menschen
omgedeylt werden. Dese same de ganse
stadt deur gespreyt synde / so synder alle
dage veel meer volck tsamē gecomē/ veel
sieckē vertoonende/eñ settēde op der stra
tē daer dē Apostel passerē soude/ welcke
hy siende heeft se alte samen/inden name
ons heerē Jesu Christi (haer segenende
met dat teekē des heylichs cruys) ghene-
sen. Maer dit hoorende een Prince vādē
Dese prince hiet Sapor, siet onder, xij Coninck Mesdei/is tottē Apostel gheco
mē seggēde aldus: Inder waerheit so be-
uinde

uindeic/dat ghi een oprecht Medeſÿn meester bent/ de welcke dat alle crancke menſcē geneſende ſÿt/eñ daer geenē loon af en nemet/eñ nv ſo heb ic een huyſvzou eñ een dochter/welcke als ſi vander bzuyloften comē ſoudē/ſo ſÿn ſi vā eenen boosen geeſt beſetē/eñ werdē deerlÿcken vā hē gequelt/daerō bid ic v dat ghi toch by haer comē wilt/eñ haer gebenedien/wāt ic betrouwe v wel dat ghiſe moget genesen indē name vā uwē God. Doen heeft die Apoſtel(met hē medelÿdē hebbende) tot hē geſeyt: Eeſt ſake dat ghi gelooft/ſo ſullē v dochter eñ v huyſvzouwe geneſen/ en hadde ic niet gelooft(antwoozde hi)ic en waer tot v niet ghecomē. Dit die Apoſtel hoozēde/ſo heeft hi ſinen Diakē bi hē doen comē/diē Diakē de welcke vā te vo ren Coninck was vander eerſter ſtadt vā dat Indien daer die Apoſtel ter bzuyloſt ontfanghē was/eñ ſpzack tot hē: gaet eñ vergadert alle die geloouige menſchē/eñ doetſe tot my comē/welcke tſamē vergadert bi hē comē ſÿnde / ſo heeft die Apoſtel geſpzokē aldus: Siet ic gaen vā v liedē/maer ghi liedē wilt toch ſtantachtich vzomelÿckē int gelooue blÿuē ſtaen/ eñ bewaert alle tghene dat ghy van mi ontfangen hebt/hebt toch den Heere Jeſum Chziſtum wtuerkozen/dooz den welcken ghy herbozen ſÿt int doopſel. Ick laet v

Die Coninck die open hof hielt met ſÿn dochters bruyloft.

Benedictie der Apostelē.

lieden desen Diaken / ende stelle hem in mijn plaetse/want ghylieden en sult van nv voortaen mi niet meer sien/ ende sijn handen wtreyckende heeft haer allen die benedictie gegeuen/seggende:O Heere ic bid v/bewaert toch v cudde/de welcke ghi v gewerdicht hebt voor my te vergaderen/op dat niemant achterwaerts en valle/eñ dat niemant wederom totte boosen geest en keere/maer dat sy altesamē (met v Godlijcke cracht beschermt wesende) dat eewich leuen mogen vercrijgen/ende met v inder eewicheyt mogen regneren/ den welcken sy (metten eewigen vader/eñ heyligheu geest) eere/glorie inder eewicheyt der eeuwen/eñ doen si altesamē gheantwoort haddē Amen/soo is die Apostel terstont (naer dat hi een yegelijcken gheciust/eñ alsoo te Gode beuolē hadde) mettē Prince vandē Coninck Mesdei op dē wagen geclommē/eñ met hem wechgereyst.

Thomas. rijdt te Waghen.

Maer het volck heeft hem seer beschreyt/ seer bedroeft wesende vā sijn wechreysen.

¶. Die Apostel nv genaekende dē huyse vādē genē daer hy mede wech gereyst was/ so sach hi daer dat de boose geest/die vrou we verstoorde/ eñ haer wter maten seer quelde/eñ die Apostel daer ontrent comēde/so spract die boose geest:O Thoma/Apostel vandē leuendē God/waerōme vervolcht ghi ons:want ghi hebt ons wt dat

ander

ander India veriaecht / noch wy en weten nyewers wt uwen aenschyn te vlieden. Doen verstont die Apostel dat / dat de selue boose geest was / dien hy int twee de Indien wt der vrouwen veriaghet hade / ende hy sprack tot hem: Gaet altesamen daer wt / inden name Jesu Christi / den welcken ick vercondighe / ende gaet in een woeste plaetse / ende en wilt van nu voortaē gheenen mensche meer quellen / eñ terstont ginghē de boose gheestē wt der vrouwen / de welcke neder ter aerdē vallende / scheen doot te wesen / ende grypende haer handen / heeftse opgheheuen / eñ het vroot ghebenedyt hebbende heeftse ghespyst / eñ die Apostel heeft heel Indiē door gepreect / eñ een blyde bootschap vercondighende heeft Jesum Christum onsen Heere bekent ghemaect / niet alleen met woorden / maer oock met werchen heeft hy die groue heydenen dat Christen gheloof inder herten gheplant / alsoo heeft die selue (een weynich te vozen ongheloouich wesende die welcke dat seyde: Ten si saecke dat ick sien die gaten der naghelē so en sal ick niet gelouē) ontellyckē veel volck Gods ghelouende vergadert / eñ ick laet my dunckē / dattet gheschiet was door de voorsichticheit Gods / dat hi te naerstiger vande verryseniſſe Gods vraechde / want hy moeste die hertneckighe ende wilde

Als voor staet onder. vij.

heydenen/het woordt Gods prekē/ als dat hi meer onder wesen soude sijn/ want hy die twijfelende int ghelooue/oock met reden versterckē soude. Daeromme vont hy in Indien tsamen mannen eñ vrouwen die dwoordt Gods ontfingen/vande welcke dat hy dagheliker veel crancke ghesont
xi. maecte. Maer een vrouwe Mygdonia ghenaemt(de huysvrouwe van Charisij/ maesschap vanden Coninck Mesdei)hoorende dese teckenen die de Apostel doende was/is totten heyligheu Apostel ghecomen/eñ doen sy ouermidts t ghedrange vanden volcke/ hem niet ghenaecken en conste/ ende dat haer kinderen het volck sloegen ende dat sijer veel verdreuen. Die Apostel dit siende/so verboot hy dat si dit niet doen en souden/eñ plaets ghemaeckt sijnde/so is dese vrouwe by hem gecomē/ ende hem te voete vallende heeft sy ghesept: O Apostel vanden leuenden God ontfermt v onser/want wy sijn als beestē die gheen verstant en hebben: Hoort naer my dochter (sprack hy)en wilt v betrouwen niet setten in uwe rijckdommen die ghy besittet/ maer wiltse lieuer den armen deylen/ op dat ghy vliende dit verganckelijck leuen / moghet vercrijghen dat eewich leuen: Verlaet die stomme ende dooue afgoden/ende kendt den leuenden God/ende doen hy haer totten auont

toe

toe int gheloove onderwesen hadde/ende vā hem die benedictie des heylichs cruys ontfanghen hebbende / is sy wederom thuyswaerts ghekeert/ende in haer slaep camer comende/ is sy bitterlijcken werden schreyende/den Heere seer hertelijck biddende om verghiffenisse van haré sonden/ende was altijts droeuich/ alsoo dat haer man ten lesten by haer quam haer vraghende die oorsaeck vā haerder droefsenisse/ende haer man by haer comende: Wacrom sijdy bedroeft (vraechde hy haer) ende waerom is v hert geturbeert? maer ick weet wel dat ghy byden Tooueraer gheweest hebt/ende sommighe beusselen van hem ghehoort. Daerom laet dese ydelheyt varen/ ende laet ons tsamen goet chier gaen maecken. Ick bid v toch (sprack sy) hebt desen nacht patientie met my/want ic en sal vandē auont eten noch drincken/noch desen nacht by v slapen/ ende hy is van daer ghegaen om met sijn vrienden goet chier te maecken / maer tsmorghens vroech is hy weder tot haer ghegaen/eñ sprack tot haer: Mygdonia/ hoort wat ick te nacht ghedroomt hebbe. My docht (sprack hy) dat ick metten Coninck Mesdeo ter tafelen sadt/ ende dat daer eenen Arent quam nemende twee vande beste vogelen vter schotelen ende ginck daer mede strijcken/ eñ anderwerf nam

nam hy dander twee/eñ hy dzoechse tsyñē
neste waert. Dwelc de Coninc siēde heeft
dē Arent met eenē pijl doorschoten/ maer
dē scheut en was hē niet hinderlyck. Die
vrouwe dit hoorende / Dat is een salich
woort (spzac sy) eñ het ghene dat ghy ghe
rij. dzoōt hebt. Daer en tusschē (haer man ten
Palleyse gacde) so is die vrouwe wederō-
me bidē Apostel Thomam gegaen / eñ sy
heeft hem het volck geuondē leerende/eñ
voor syn voeten vallende. Ick hebbe v pze
dicatie ghehoort (spzack sy) ende alle die
woorden die ick van v ghehoort hebbe/
die bewaer ick in mijnder herten/ ende by
hem staende soo heeft sy hem hoorен pze-
ken totten auont toe. Maer den auont
nakende so is si wederom thuys gegaen/
dien auont niet etende / noch dien nacht
by haren man slapende/ waeromme dat
Thartsius haer man tsmorghens vroech
seer bedzoeft wert/ om dat syn huysvrou
van hem gheweken was/eñ (hem verach
telijcken cleedende) so is hi totte Coninck
gegaen/dē welcken die Coninck verbaest
siende/Wat schuylter (vzaechde hi hem)
Hoe dat dat ghy v dus ghecleet hebt? Om dat ick
Thomas myn huysvrouwe (antwoorde hy) verlo
met hem ren heb deurt verleyen vā desen Tosue-
int lant naer den welcken dat Sapor hier int lant
quam siet gebzacht heeft om dit lant in ruerē te stel
onder ix. len/eñ te bederuē/ eñ terstont seynde die

Coninck

Coninck bodē aen Sapozem/dat hi byde Coninck comē ſoude. Doen hem de iongers nv ghinghen ſoecken/ ſo hebben ſy hem geuonden/ſittende byden Apoſtel/ eñ hoozende het woozdt Gods/eñ ſy ſagen Migdoniam ontrent ſyn voeten ſittende/eñ ſi ſpzaken tot hem: Siet die Coninck is op v ſeer geſtoozt/eñ ſit ghi naer deſe beuſelinghe toe en hoozt: coemt gaet met ons/ want wy om v ghеſonden ſyn/ eñ hy (opſtaende) heeft den Apoſtel ghebeden dat hi voo; hem bidden wilde. En wilt niet ozeeſen (ſeyde hem die Apoſtel) maer ſet v betrouwen inden Heere/ want hy ſal ons hulper weſen/ ende wy en ſullen niet ſozghen/dat ons quaet ghеſchieden ſal/ van eenich ſterflijc menſch/ ende Sapoz is tottē Coninck gegaē/ totten welcken dat die Coninck ſpzack: wie is die Toouenaer (vzaechde hy hem) den welckē ghi binnen uwen huyſe hebt doen comen / die welcke dat het ganſſe lant/ eñ alle het volc hier in rueren ſteit: Shy weet wel eerweerdighe Coninck (antwoozde hy hem) die allendicheyt die ich aen mijn huyſozou eñ aen mijn eenige dochter gehadt hebbe/welc alle bey de vandē booſen geeſt beſetē eñ deerlijckē gequelt warē/eñ ſy ſijn vā hem ghenеſen/maer daer ſijn ooc veel crancke menſchen nv doo; hem ghenеſen/eñ alle t ghe

ne

ne dat hi van synē God begeert dat wert hem terstont ghegunt/dwelc die Coninck ghehoort hebbende / heeft terstont den Apostel by hē ontbodē/maer want die bode (om tgedzanc wille vandē volcke by hē niet comē en conste/so is Charisius al rasende vā gramschappē doort volc gedzongen/eñ spzack: Stact op ghi Toouenaer/ eñ coemt voor dē Coninck/want v Tooue rie en dooch niet/eñ (hem een zeel om den hals werpende) hebbē hem lancr der stratē gesleypt/eñ also voor dē Coninc bzacht eñ spzakē tot hem: laet nu Chzistus comē/ eñ v verlossen wt onsen handē. Als hy nu also gesleypt tottē Coninc gebzacht wert/ so vzaechde hē die Coninck: Van wat ghe slacht sÿt ghi/eñ vā waer sÿdy? eñ in wiēs name doet ghy alle dese teekenen? Mÿn heere mÿn God is uwē God (antwoorde hem die Apostel) schepper van hemel eñ aerde/eñ van alle tghene dat daer inne is/ diemen alleen aenbiddē eñ eeren moet/eñ niet die dooue eñ stomme afgodē. Die Coninck dit hoorende (daerom seer vergrāt wesende) liet hem sÿn leden strengelÿckē wtreckende pÿnigē/eñ deerlÿckē gesmetē sÿnde/voorts indē kercker sluytē. Doē hy nu inden kercker geslotē wert/so danc te hy God almachtich/ dat hy waerdich was voor sÿnē name te lÿdē. Maer Charisius tsÿnē thuyse gaende spzac aldus: Nu

Die Apostel wert met een coorde ō den hals lancx der stratē gesleypt.

sal

sal haer mijn huysvrou met my verselschappen/ om dat ick desen Tooneaer wt den volcke vã cant gheholpẽ hebbe/eñ by sijn huysvrouwe comende heeftse met afgheschorẽ hooft ter aerdẽ vondẽ liggẽde/eñ hi spract tot haer: O mijn weerde lieue huysvrou/wat sottichept gaet v doch ouer /dat ghi dit ghedaen hebt: sal dese Tooneaer meer cunnẽ dan ic doe/sal hi mi in mogẽtheden te bouẽ gaẽ/en siedy niet hoe dat ic heel Indien door geacht/geeert/eñ gesien werde/eñ al dat ic wil/dat doẽ ic bydẽ Coninck/eñ ick ben seer rijck van gelde. Dit is altesamẽ verganckelijckẽ (spract sy) eñ sullen weder in aerde verkeeren/maer die sal salich wesen/ die wt is om het eewich leuẽ te vercrijghen. Charisius dit hoorẽde bleef op sijn bed liggen rustende/maer Mygdonia nemende gelt met haer is tot ten kercker ghegaen/eñ den steenwachter een stuck ghelts gheuende/ is inden kercker byden Apostel gegaen/ ende sijn voeten cussende/ heuet dwoort des heeren van hem ghehoort/ ende sy is weder ghekeert tot haren huysse/ende ter wijlen dat haer man byden Coninck was/soo is sy pladt ter aerden geuallen in haer slaepcamer/God den heere met schreyenden ooghen biddende: O heere (badt si) weest mijnder onuerstandicheit toch genadich/ op dat ic wederkeeren mach totter eewiger

Hier werden den Apostel sijn voetẽ ghecust.

gher salicheyt. Dwelck haer Boesser sīde/wat heeft dese verkeertheyt(vraechde sy haer)die ghy nv voor v ghenomē hebt/ als dat ghy(uwen man verlatende/ daer ghy by ghecht eñ geert wert)v selven traueleert met waken eñ vasten: verleydt sünde met woorden vā eenē Tooueuaer. Ten is geen verkeertheyt(antwoorde si) maer behoorlike redē/als dat een mensch sünen schepper sal bekennen / op dat hy verc-üghen mach dat eewich leuen: Och oft ghy Christum gheloofde: ende onsen strijt deelachtich wesen mochte. Can ic de kennisse der waerheyt(spraek si)daer van gecrüghen so sal ick v volghen. Die godē (spraek Mygdonia)de welcke ic tot noch toe eere bewesen hebbe/die en hebbē niet te beduyen. Maer Jesus Christus is warachtich God/door wien hemel eñ aerde gheschapen is/die den mensch te voren ge schapē hebbende/nader hāt verlost heeft/ eñ self mensch ghewoorden is/ den doot ge storuen/eñ begrauen/eñ nedergedaelt ter hellen/verlossende alle de ghene die daer gheuangen saten int voorghebo-rcht van der hellen/vā daer wederkeerende/ heeft ons gheleert verrüsen/eñ so is hy opghe-clommē ten hemel/eñ sidt ter rechter hāt Gods süns vaders almachtich/gheuende nv alle de ghene die in hem gheloouen he melsche gauen/wien dat sonder eynde is/

Christus is neder ghedaelt ter hellē

in

ineewige vreuchde/wiens licht inder ee-
wicheit is schijnēde/eñ hi regneert met-
ten vader/eñ dē heyligen geest/nu/eñ al
tijt inder eewicheyt der eeuwen Amen.
Nardua haer voester vrou dit hoorende/
heeft terstont inden heere ghelooft/ eñ
onder haer beyden ten kercker waerts
gaende/ hebbē den Steenweerder ghelt
ghegheuen om inden kercker te mogen
gaen/eñ ingaende so hebbē sy het woort
Gods vādē Apostel gehoort/welcke A-
postel hē seer verblijdēde om tsterck ge-
looue van Mygdoniam/deur wien dat
nu ooc andere bekeert werden/ ende in-
den heere ghelooft den. Ende doen sy nu xiij.
begheerden van hem gedoopt te werdē
so sprack hy tot Mygdoniam. Gaet he-
nen thupswaerts/ende bereyt alle noot-
sakelijckheyt totten doopsel/ende ick sal *Van die cerimoniē des doop-sels.*
v comen doopen/ende si nu thupswaerts
gaende/ soo is haer die Apostel terstont
gheuolcht/ende heeft haer met haerder
voester vrou/met meer ander binnen ha-
ren hupse ghedoopt/ ende hy is weder-
om inden kercker ghegaen/eñ die deure
is achter hem toeghegaen. Maer Cha-
risius seer bedroeft wesende om verlaet
van sonder hupsvrouwē/so heeft die Co-
ninck sijn Coninginne met sijnē sone Zu
zani/ om haer nichte Mygdoniā te troo-
stē oft si haer om hadde mogē settē/ om

haren man wederom te verselschappen/ welcke Coninginne bynnē dē huyse van Mygdonia gecomen wesende/ heeft tot haer ghesept: O lieue suster waeromme raest ghy dus naer desen Tooueuaer/die hier eenē nieuwē God verkondigende is. Laet die beuselingē varē/eñ setter die quade boose ghedachten wt uwer herten/ eñ weest vrolijc met uwē mā/ dien v ouders v ghegeuen hebbē/ eñ en willet v vaderlantsche Goden niet verlaten/ op dat v van haer gheen leet en gheschie. Ick hebbe tot noch toe(antwoordde Mygdonia) gedoolt volgende die Idele afgodē/welcke dat noch gaen/ noch staen/noch spreken noch hooren/ riecken/ noch smaken en connen/ noch eenich sins gheuoelen hebben/ende dat ick tot noch toe niet geweten en hebbe het woordt Gods/ die hemel ende aerde gheschapen heeft/ende alle tghene datter inne is/ als Metael/ hout/ coper ende steen/ daer dese afgoden af ghemaeckt sijn/wiens creaturen dat sy ende wy altesamen sijn. Daeromme o lieue suster/ en eest gheen reden als dat wy alsulcken constenaer verlatende/souden sijn creaturen aenbidden. Mygdonia dit ghesept hebbende. Ende wie heeft dit altesamen gheschapen? (vraechde haer Luzanus des Coninckx sone)anders dan onse Goden/ want Iupiter

piter besit den hemel / Juno regeert die lucht / Neptunus de zee / Pluto oordeelt die helle / Die sonne dē dach / ende de Mane verlicht den nacht. Alle die ghy daer noemt / O mijn lieue sone (antwoorde hē Mygdonia al lachende) die sijn inder hel lē verdoemt / om dat sy den leuendē God niet gekent en hebben / wāt wilde ghi die oude versierde fabulen der Poetē verhalen so suldi beuindē dat si altesamē Luxurieuse vleesschelijcke menschen gheweest sijn / eñ hebbē alsulcke oneerlike rebauts stucken bedreuen daer die Coninghen eñ Princen eñ al haer officiers den misdadighen menschen om verwolghen straffen eñ pijnighen / si sijn doot / ende niet leuendich. Maer onse God blijft inder eewicheyt der eeuwen / eñ de ghene die in hem gheloouen / dien haelt hy wt dit tijtelijc leuen / ende leytse in dat eewich leuen. Mygdonia haer dit ende desghelijcken vertellende / die Coninghinne inder herten ontsteken sijnde spraeck tot haren sone / met goeden redenē heeft onse sustere haren man verlaten / ende alle aertsche eijckdommen / om dat eewich leuen te ontfanghen. Och oft wy dien menschē oock saghen / die ons de waerheyt bekent mochte maecken / maer Mygdonia haer hier deur seer verblijdende / is terstont naer den Apostel ghegaen / hem vertellende

Die godē der heydenen.

Eenschoō comparatie der ketteren.

tellende tgene dat tusschen haerlieden ge
schiet was/eñ die Apostel verblijde hem
oock seer/prekende sonder ophouden het
woort Gods des heeren/eñ haer de han-
den oplegghende/heeftse gebenedijt/eñ
heeft haer ghebodē van daer te gaen/eñ
die Coninghinne en is vā dier tijt af niet
meer by haren man verkeert/noch die so-
ne en heeft sijnen vader geen tijdinghe vā
deser saecke ghebracht/also hi hem beuo-
xv. len hadde. Eñ doē nu dē Coninck dit ver-
condicht wert/als dat te weten sijn huys-
vrou/ ende sijnen sone totten Apostel be-
keert waren/ hierom(seer verstoort we-
sende / heeft beuolen datmen sijn huys-
vrou/met sijnen sone voor hem brenghen
soude/de welcke doen hijse niet omghese
ten en conste/soo heeft hy sijn huysvrou/
in een doncker plaetse doen sluyten/ende
sijnen sone inden kercker byden Apostel/
ende Charisius heeft oock sijn huysvrou-
we/met haer voester Marchia ghenaemt/
in een doncker camerken doen sluyten.
Ende terstont daer na heeft die Coninck
belast datmen Thomam voor hem bren-
ghen soude/sijn handen op sijnen rug ge-
bonden/eñ Thomas dus voor hem staen-
de. Wie is die uwē God(praechde hem
die Coninc)die door v ons onse huysvrou
onthout?alsoo dat sy ons verlaten. Doen
antwoorde hem Thomas: Ghy heer Co-

ninck

ninck/want ghy Coninck sijt/ soude ghy wel ghedient sijn willen vã onsuyuere besmette onreyne knechten ende maechdẽ? eest saecke dat ghy (een mensch wesende) begeert suyuere/reyne/onbesmette knechten/ende maechden/hoe veel te meer behoort ghy te gelooven/dat God begeert eenen eerlijcken reynen onbeuleckten suyueren dienste: Eest saecke dat God dat vermint in syn dienaren/ dwelck dat ghy begeert in v knechten ende maechden/waer om beschuldicht ghy my dan? Ick heb mijn huysvrou toeghelaten (sprack die Coninck) dat sy tot haer nichte Mygdoniã gaen soude om haer wten erreur te trecken ende wt haer allendicheyt te verlossen/ende ghy hebt haer ock in tselue erreur ende ellendicheyt ghesteken. Het en is gheen erreur ofte dwalinge (sprack die Apostel) in reynicheden te leuen/ende die ouple Luxurieuse vleesschelijcke wellust te laten. Maer die hem vander vleesschelijke wellust onthoudt/eñ in reynicheden leuet/die staet wten erreur ende dwalinghe op/eñ coemt ter rechter kennissen der salicheit/wter duysternissen/int licht. Hoe hebt ghy onse huysvrouwen (vraechde hem die Coninck) dus van onser ghemeynschap des houwelijcks gescheyden? alsoo ghy dat ghedaen hebt/ soo maeckt wederomme/dat sy haer met ons vereent

Alle religieusen behooren hem hier naer te regueren.

ghen/ghelijck sy te vozen pleghen. Die Coninck heeft ongheliick(spzack die Apostel) alsulcx te ghebieden/ waerom heb ick ongheliick? vzaechde hem die Coninck. Ick heb eenen hooghen tozen ghemaeckt (antwoozde hem die Apostel) ende ghy segghet tot my/dieden selnen tozen ghemaeckt hebbe/dat ick dien tozen bzeken soude. Ick heb diep int aerde ghegrauen/ende een spzinghende fonteyn wten gront op geleydt/eñ ghy seghet my/dat ick die fonteyne toe stoppen soude. Ic soude haer eere eñ lieuer seggē/ die woozden mijns heerē/wāt so wie vader eñ moeder/kinderen/ ofte huysvzouwe lieuer heeft dā God/ofte bouen God bemint/die en is God niet weerdich/wāt ghy heer Coninck/ghi en bent maer een tijttelijck Coninck/eñ eest datmen uwen wille niet en volbzenget/so punieert ghy maer tijttelijcken. Maer God is een eewich Coninck/ende die sijnen wille verachtelijcken niet en volbzenghet/ dien straft hy metter eeuwiger verdoemenisse/ende seckerlijcken ghy heer Coninck/ als ghy tlichaem gedoot hebt/so en hebdy gheen macht aen de siel/maer die warachtighe God/ heeft die macht het lichaem metter sielen te werpen in dat helsche vier. Dit hoozēde Charisius daer hi bydē Coninck stont/eest salc(spzack hy

Toren.

fonteyn.

xvi.

totten

totten Coninck) dat ghy desen Tooue-
naer langer laet leuē/so salt hi ons alte-sa
men doen dwalen. Doen is die Coninck
seer vergramt gheweest / ende heeft dic-
ke yseren vlacke platteelen / gloeyende
doen maken/eñ den Apostel deoe hy ont
schoeyen/om hem (bloots voets) op die
dicke ysere vlacke gloeyende plateelē te
doen staen/om hem also van hem selven
te doen gaen. Maer dit aldus beroet we-
sende/eñ al eer die Apostel daer op gaen
soude/so isser een water wter aerdē ghe-
borstē o.n die gloeyende platteelē te ver
coelen. Doen sprack die Apostel tottē Co
ninck/ dit en heeft die Heere om mijnen
wille niet gedaen/maer om v/op dat ghy
door dien geloouē soudet. Maer die Hee
re hadde my alsulckē lijdtsamicheyt mo
gē geuē/als dat ic die gloeyende platteelē
sonder water niet en soude hebben ghe-
vreest. Doen sprack Charisius tottē Co-
ninck aldus: Doet hem ooc in eenē heetē
ouē stekē/dwelc doen die Coninck dat be
laste te doē/so en hebbēse den ouen niet
connē gheheytē/also datter die Apostel
t'sanderdaechs goets moets ongesehent
wt is gegaē. Doet hē (sprac Charisius tot
tē Coninck) dē God die sonne / sacrificie
doē/so sal hi inde Indignatie vā sijnē God
vallē die hē wt allē perikelē verlossende
is. Doen hem die Coninck no vorrē wou

de/ominden tempel der afgodē te gaen/ eñ den afgod de welcke was int beelt der sonnen sacrificie te doen. Segget mi toch Heer Coninck (spzack Thomas al lachen de) wie is beter ghi ofte v figuerlijc beelt? Ick en twijfel daer aen niet / ghy en sijt beter dan v geschilderde ghelijckenisse/ eñ waerom verlaet ghi uwen God/ ende eert sijn gheschildert beelt? Eñ het beelt der sonnen was ghemaect vten goude/ hebbende eenen vergulden waghen met vier vergulden peerdē/met lossen toomē ende scheen met snellen loope ten hemel waerts gedzeuen te werdē/eñ doen hem die Coninck bedwinghen wilde om dat beelde aen te biddē/so spzack hy tottē Coninck/ghy doolt seere. O Heer Coninck rest dat ghy meynt dat mijn God op my vergrammen soude (so Charisius seyt) waert sake dat ick uwen God aenbade/ maer dit wil ick dat ghy wetē sult/dat hy uwen God vernielen soude al eer ic hem aen quaem te biddē/ soude uwe God (de ghene dien de Joden ghedoot hebben) spzack die Coninck/de onuerwinnelijcke sonne connē vernielen? Wildijt eens, onderstoecken (spzac die Apostel) oft dat mo gelijcken waer te geschieden? Hy soecket tfutsel boeck (spzack Charisius) op dat hy de sonne niet aenbidden noch sacrificie aen doen en soude. Indē eersten so bid

ick

ic mÿnē God aen/eñ eest dat hi uwē God met en vermielt/ soo sal ick hem sacrificie doen/eñ die Commck/ eñ Charisius hier consent toe gheuende/so hebben sy hem indē tempel gclepdt/ danssende eñ spzinghende naer haerder costuymen/ maer daer waren oock maechden op die lieren spelende/sommige op scalmeyen die som mighe op trommelen/die sommige roockende met wierockvaten. Eñ si no inden tempel ghecomen sonde/ Ick spzeke tot v ghy boose gheest (spzack die Apostel totten beelde der sonnē) die daer in woonet eñ dē dwasen eñ bedzogen menschē antwoozt geuet/ick beswere v inden name mÿns heerē Jesu Chzisti/den welckē die Joden gecruyst hebbē/ dat ghy daer wtgaet/eñ coemt hier vooz mi staen/op dat sy v sien moghen/eñ dat ick v beuelē sal/ dat ghy dat doet. Eñ die duyuel wtē beelde gaende/stont vooz den Apostel/ alsoo dat hy hem alleen sach/ende die Apostel spzac totten booscn geest. Ic eere mÿnē heere Jesum Chzistū metter hertē/maer terstont als ic mÿn knien ter aerden ghebooght sal hebbē/eñ als ic v geseit sal hebbē/ wzinget dat beelt ōt stuckē/ic sal mÿnē heere biddē op dat hi sÿnē Engel seynde/die v wederom seynden sal/ende verdoemen inden afgront der hellen. Ick sal v bidden O Apostel Gods (spzac die boo

Danssen.

xvij.

se gheest) dat ghy my niet en verseynet/ maer wilt my ghehenghen/ dat ick alle desen hoop vernielen mach. Ick beuele u (sprack die Apostel totten boosen gheest) inden name mijns Heeren Jesu Christi/ dat ghy gheen menschen met allen hinderlijcken en sijt/ maer alleen dat beelt/ terstont als ick mijn knien ghebooght sal hebben/ soo breeckt dat beelt in stucken/ ende die Apostel sprack metten boosen gheest/ in Hebreeuscher talen/ ende nyemant en wist wat oft wien dat hy sprack/ ende die Apostel hem keerende totten Coninck: Dencktt by v selven: O Heer Coninck (sprack die Apostel) ghi segt dē God onuerwinnelijcken te wesen/ ende ghy segghet mijnen God een mensch te wesen eñ vanden Joden ghedoot/ eñ doot dien/ eest saecke dat uwē God stercker is dat ick hem (doot aenroepen vanden name mijns Gods) niet breekende vernielen en can/ soo en sal ick niet alleen den boosen gheest aenbidden die inden beelde is/ schuylende/ maer ick sal hem ock sacrificie aendoen/ maer eest saecke dat dien uwen ghebonden God in cleyne stucckens ghebroken/ ende vernielt werdet/ so eest wel behoorlijc dat ghy als dan ock v ereeur verlaten sult/ ende v aende waerheit houden. Derst ghy noch met my sprack houden? (vraechde hem die Coninck) eest

dat

dat ghi niet op en houdet van meer te clappen/ so sal ick u aderen in stucke doē slaen/ eest dat saecke dat ghy die sonne niet aen en bidder noch sacrificie aen en doet. Hiet ick aenbidde (spzack die Apostel) maer niet dat beelt / siet ick aenbidde / maer gheen Metael / siet ick aenbidde maer gheenen afgod/maer ick aenbidde mynē Heere Jesum Chzistum/in wiens name dat ick u ghebiede ghy boose gheest (die hier in dit beelt schuylende syt) dat ghy (gheenen mensch quetsende) maer dat Metalen beelt in stucken wzinghet/ende terstont soo is dat Metalen beelt vernielt ende te niet ghegaen min noch meer ghelyck als was al smeltende bpden vierc ver gaet. Dwelck gheschiet synde / soo syn alle der afgoden pziesters/t samen(nedergheslaghen ter aerden) werden huylende / ende die Coninck met Charisio syn gaen loopen. Maer die opperste pziester der afgoden/ heeft den Apostel gheseten / ende daer is eenen grooten oploop ghereesen onder volc/ maer t meestendeel vanden volcke was mettē Apostel/waerom me Mesdeus die Conine verstoozt wesende/heeft Thomam dē Apostel eñ synē sone Luzarū/met meer andere indē kercker gheslootē/nochtans en hiel die Apostel niet op indē kercker die gheloouige te troosten eñ te stercken/seggende: Ghelooft xviij.

looft altesamen in God dien ick verkondi
ghe/ghelooft in Jesum/den welcken ick v
blijdelyckē boodschappe/die een huijper is
sijnder dienaren/ die sijn arbeyders ver-
sterct/ vermaect/in wiē dat haer myn sie-
le vzolycken verheft/want ick heb mijnen
tijt vervult/eñ ick verblijde my verheuge
lycken te sien den ghenen dien ick so meni
ghen tijt met groot verlanghen begheert
hebbe/van wiens schoonheyt ick tsijnder
feesten ghenoot werde/op dat ick segghē
mach mach wie dat hy is. Maer die excel-
lentie/grootheyt sijnder maiesteyt gaet
mijn vyf sinnen eñ mijn verstant te bouē/
also dat ick(tselue dat ick van hem begee-
re te segghen)niet begrijpen/ noch met
woozden wtgespzeken en can/maer o Hee
re/die de arme ydele sielen/ oft dat leuen
des menschen pleghet te vervullen/ ver-
vullet tghene dat my ontbzeect/eñ weest
met my/ter tijt toe dat ick by v comen sal/
eñ v sien sal. Dit Luzanes des Coninck so-
ne hoozende/eñ merckende dat Thomas
seyde sijnen tijt vervult wesende/om van
deser werelt te scheyden/begeerende van
hem(al eer hy van deser werelt scheyde)
gesontheyt voor sijn huysvzouwe Mana-
sare ghenoemt te verweruen/ want het
was een machteloose vzouwe/die haer le
den niet tot haerwaerts en hadde/ eñ hy
heeft van hem begheert dat hijse wilde

la-

laten gaen/eñ consent hebbende vanden steenweerder ouermits dat sy hem beloof den wederom te comen/soo heeft hy voor hem genomen met den Apostel wtē kercker/tot sijnen huyse ghegaen/ waer dat hy vanden Apostel begheert heeft/dat officie van eenen Dyaken/eñ dat hy van hē ontfanghen mochte die benedictie vā eenen Leuite/oft des Patriarchs/ want hy vertelde hem hoe groote begheerte dat hy hadde om God te dienen/ende dat hy tselue lanck te voren belouet hadde/ maer dat hy van sijnen vader bedwongen was een huysvrou te nemen/welcke hi nam tot sijnen twintich iaren/eñ dat hijse drie Jaren ghehadt hadde/eñ gheen kinderē by haer en hadde/noch behaluen haer/ geen ander bekent en hadde/eñ dat hy hierom inlanghen tijt by haer niet ghelapen en hadde/waerom dat sy ock begheerde in reynicheden te leuen/ende begeerde Thomam te hooren preken/maer sy en mochte om haer crachteloosheyt wille/so dat si niet ghegaen en conste/de welcke dat die Apostel gheneesen wilde/so soude hy vercrijghen consent om wt te gaen. Doen antwoorde hem die Apostel Thomas: Eest dat ghy ghelooft/so suldy die wonderlijcke Miraculoose werckē Gods sien/ ende hoe hy sorch draecht voor sijn eygē knechten. Doen sy dit met malcanderen spraeken/

Een schoone gelikenisse hoe dat die prieesters in reynicheden behoorē te leuē

Met dese woorden wert hem sijn begeerte ge-

xix. ken/soo sijn die Coninghinne Treptia/eñ Mygdonia de huysvrouwe dā Charisius welcke dat des Coninckx vrient was/eñ Marchia/de voester van Mygdonia(goede goude peninge gegeuen hebbende) vanden steenwerder indē kercker gelept tot bydē Apostel/eñ daer hebben si vonden Sisoratum dē Capitein generael des Coninex/eñ Siforem sijn huysvrouwe/eñ sijn dochter/met Zuzanem/eñ meer andere hoorende van hem het woordt Gods. Ende Thomas die Apostel siende die vrouwen voor hem staen/so heeft hi haer gevraecht/hoe dat sy daer binnen gecomē waren/eñ wie haer den kercker gheopent hadde/eñ hoe dat si wter plaetsen geraeet waren daer sy inne ghesloten waren. En bent ghi niet de ghene(antwoorde Treptia)die ons de doze open ghedaen hebt:eñ tot ons geseyt/gaet wt/eñ gaet indē kercker:op dat wy ontfangen mogen die daer sijn/eñ dat die Heere in ons sijn glorie bewesen heeft:eñ doen wy nv der deuren genaecken souden/ soo en hebt ghy ons die deure niet subtelijcken opē gedaē/ maer wi hebbē deurt gelupt des opgaens vander deuren verstaen dat ghy ingegaē sijt/ eñ wy daer naer hebben den steenwachter met gheit daer toe ghevracht/om by v te moghen gaen/ ter auentueren oft wy vercrijghen mochten/dat wy mer coste be

gheerē.

gheerende sijn/als dat ghy een luttel tijts van hier yewers elders gaen wilde / om des Coninex gramschap wat te vercuelen. Doen heeft Thomas Treptiam ghevraecht/ hoe dat quam dat sy van haren man besloten was gheweest: als sijn eygē huysvrou niet gespaert hebbēde. Wraecht ghy van my (antwoorde Treptia) hoe dat ick ghesloten ben gheweest: die my noyt meer dan een vre verlaten hebt ghehadt/ waeromme dat ic my seer verwonder als dat ghy niet en weet hoe dat ick besloten ben geweest/maer wildijt hoorē/so hooret dan. Die Coninck Mesdeus/heeft tot my ghesonden/eñ heeft belast datmē my by hem brenghen soude/ eñ hy sprach tot my: die Tooverāer en heeft sijn macht noch niet ghenoech over v getoont/want hoe veel Tooverijen dat hi met olie/broot eñ water volbrenghen sal/ dat heb ick al ghehoort / daerom want hy met gheen wercken/die tot Tooverijen behooren/comen en mocht/so en heeft hi geen van desen aen v ghedaen. Daerom gheeft mijn gheboden ghehoor / oft ghy sult ooch besloten werdē/eñ hē hier inne geen gehoor gheuende/maer hē consent gheuende my te travelerē na sijn beliefte/ want hi alleē macht heeft om tlichaem te quellen/ende gheensins die siele / soo heeft hy my in een doncker plaetse besloten / ende Charisius

Dese substantie en ghebruycte die heylighe Apostel niet tot Tooverijen, maer tot die ceremonie des doopsels, eñ andere consacratie, gelijc als die heylighe kercke vander Apostelen tyde tot noch toe Godlijckē vserēde in

risius (sijn huysvrouwe oock beschuldigen de/met haerder voester Marchia) heeft haer beyde te gader ooc doen beslupten. Maer ghi hebt ons nu voorts gebracht/ om by v te comen/ eñ daeromme sijn wy hier teghenwoordich/om die gratie der benedictien van v te verweruen. Treptia dit altesamen dus gesept hebbende/ terstont so verstont die Apostel die goetwilighe goedertierenheit vandē ghenē die hem dicwils in menschelijcke ghedaente pleech te vertoonē/om die allendige droeue herten te vertroosten/eñ haer vā haer tribulatiet te verlichten/eñ daerom heeft hy den Heere Jesum begonst te dancken eñ te loué om dat hy dē cranckē verstercte/eñ den wanckelbarigē ondersette/ eñ
xx. vast maecte staēde eñ vast hopende. Doē nu dese inden kercker gheuangen sijnde dit met malcanderē dus spraecken/so sijn haer die wachters ouer den hals ghecomen/haer bruelende/dat sy die lampē eñ het licht wtdoen souden/op dat niemant aenden Coninck ouer endroech/ dat sy (met haer consente) by malcanderē waren comen/eñ het licht wtgedaen wesende/soo sijn die wakers wederom te ruste ghegaen. Maer die Apostel nadenmael dat hüse ouermidts die douckerheyt verstroyt sach so begonst hy licht te begheeren van God dē Heere: wilt ons toch verlichten

lichten ☉ Heere (badt hy) want die kinderen der duysternissen hebbē ons doen sitten in doncker plaetsen/maer ghy Heere wilt v toch geweerdigen v knechtē te verlichtē met dat eewich licht/dwelc niemant benemen noch wtghebluschen en can/eñ terstont heeft den dach geschenē/eñ d'lichte die plaetse vander bewarenissen/eñ alle dander die finden seluen kercker gheuanghen laghen/die waecten alteſamen/noch die dienaren Gods en consten doen niet ghslapen/ die Christus met dat godlijck licht alsoo ghewect hadde/noch hy en ghedoochde ons niet metten vaech bevanghen te werdē/ die welcke dat spreekt: Ontwaect die daer slaept eñ staet op vander doot/ eñ Christus sal v verlichtē. Doē sy nv veel diuerschen redenen met malcanderen ghehadt hadden/ so spraeck Thomas tot Zuzanem: gaet eñ maect ons alle dinck bereyt die indē dienste van doene sullen wesen / eñ Zuzanes hem vragende/hoe dat hiwt den kercker soude connen comen/aengesien datter al ghesloten was/ ende dat die wakers niet en sliepē: Gaet gelooft Christo (antwoort de hem die Apostel (ende ghy sult die deuren open vinden / eñ alle dander sūn hem geuolcht. Eñ doen sinv tē haluē wege by huys warē/so is hem sūn huysvrou Manazara te gemoet gecomē / doē si na-

Hier blijcket dat Abdias hier by geweest heeft, die de historie alder eerst beschreuen heeft.

Dit spraeck hy vā die voorseyde ceremonien.

den kercker gaen soude/eñ harē man kē-
nende/so spr̄ac sī: Zuzane mā:die welcke
doen hy haer kende vr̄acchde haer waer
dat sī gnck/by sonder tegē den nacht / eñ
hoe sī haer op die beenē gehoudē cōsī/om
so verre te gaen. Die iongelinc des heerē
(antwoor̄de sy) sīn handē op mi leggēde
heeft mi gesont gemaect/eñ ick ben door̄
een visioen inder nacht vermaent/dat ic
tot dien wt lander comē soude/de welcke
inden kercker gevangen is/ daerom ben
ick op weghe haestelycken derwaerts te
gaē/op dat ic(naert vermanen mīns vi-
sioens)volcomē ghesontheyt ontfangen
mochte:wie was die iongelinck des hee-
ren/die by v was:vr̄acchde hy haer. Die
(antwoor̄de Manazara) en siedy hem
niet:die my met sīn rechter hant onder-
houdt:Doen nv dit ghebeurden/ende sy
met malcanderen al spr̄ekende waren/
soo isser Thomas by ghecomen/eñ oock
Hefor̄us generael Capiteyn vanden Co
ninck/met sīn huysvr̄ouwe/ eñ dochter/
eñ Treptia/eñ Mygdonia/eñ Marchia/
welcke altesamen den wech ghenomen
hebben om ten huyse van Zuzanis te
gaen. Doen nv Manazara den Apostel
ghesien hadde/so is sy hem te voeten ghe
vallen/hem eere bewīsende/eñ seggben-
de/ghy sīt een Medecīnmeester ghecō-
men/om my van mīnder cranckheden te
ghenesen/

gheneſen/ick heb v oock deſen nacht geſien/eñ my leuerende dien ionghelinck/ op dat hy my by v tot inden kercker leyden ſoude/ eñ hoe wel dat behoorlyc was dat ick by v ghecomen waer / nochtans v wtnemende goethept en heeft niet willen ghedooghen/ dat ick inden ganck lan gher arbeyden ſoude / maer ghy quaemt tot my/eñ dit ſegghende ſo heeft ſy haer omkeerende naer den iongen geſien/ die hem metter haeſt wt haren ooghen verſien heeft/noch hy en was niet lichtelyck om ſien/die te voren geſien werdt. Waerom ſy becommert weſende deurt verlies van haren leytſman/ſo begonſt ſy te ſegghen: Ic en can alleen niet gegaen die ionghelinck en vertoont hem niet meer die ghy my gheleuert hadder. Siet(ſprack die Apoſtel tot haer) nv heeft Chriſtus met v ghewandelt / hy ſal v voorgaen ende den weeh wyſen. Ende ſy is alſoo voorgheloopen haer haeſtende om voor haer allen thuys te ſyn / daer die Apoſtel met alle dander corts daer naer oock ghecomen ſyn / ende terſtont ſoo eeſt thuys doorlichtich claer werden ſchynende/ende Thomas begonſt te bidden ende te ſegghen: Ghy Heere / welcke dat een hulper der cranckter menſchen ſyt / een hope ende vaſt betrouwen der armer menſchen/eenen toevlucht/ ende

G hebet.

ruste der deuchdelycker werckende ende arbeydende menschen / eenen troost der bedroefdigher menschen/ een rechte hauen der verdoolder menschen/ ende verrisenisse der dooder menschen/verlossinghedersondaren/ende die daer en bouen om onsen wille die bitter passien ghelede heeft/ghy hebt die winckele ēn cameren des doots ende die helle doorwandelt/op dat wi vande voetstappen des doots verloost souden werden/die Pyncen der duysternissen ēn des doots hebben hem van v coemste verwondert/noch sy en mochten noch en consten v wederkeeren niet beletten. Ja sy berooft synde van haer besit ofte possesse/ ende ghy metten roof triumphantelycken wech gaende hebben sy versuchtelycken ghebeuet. Daerom met grootelycke verdienstelycke reden/soo eeren wy v O Heere Jesu Christe/van v vaderlycke perfecte substantie ghecomen synde/op dat wi dat binnenste van uwer ontfermhertichept in ons sien souden / die een diender sijt van uwen knechten / een vermeerder van uwer possessien/ arm/maer niet behoeuende/ ryck / maer den armen niet verachtende/die welcke dat veertich daghen lanck ghevast hebt/ op dat ghy die sielen vanden hongherighen veruullen soudet met dat eewige voetsel de benedictien/ weest

ghy

ghy toch (bid ich v) met uwen dienaren Zuzane ende Minazara/ ende Treptia/ op dat ghy v gheweerdighen wilt haer in v schaepstroye te leyden/ ende int ghetal uwer heyligher setten wilt/ ende haer helpen (in dit landt der dwalinghen) dat sy niet en dolen / weest doch in dese possessie een medeghenmeester der cranckher menschen / weest doch ruste der arbeyders / ende een vastichevdt den onghestadighen / ende weest toch ooch een hulper haerder lichamen / ende leuen der sielen / op dat sy Tempelen uwer ontfermhertichevt wesen moghen / ende dat die heylighe gheest daer inne woonen mach.

prē.

Hier wert lichaem ōs Heeren (geconsacreert synde) een sacrament ghenoemt.

Met der passien te celebreren, verstaen wy hier misse

Dese benedictie voleyndt synde / soo heeft hy het alder eerweerdichste heylighe Sacrament ghenomen / ende heeft den heere ghedanckt seggende: Dit uwe heylighe Sacrament (O thee re Jesu) sy ons altesamen profytelyck ten totten eewighen leuen / ende tot vergheuinghe der sonden / want v passie voor ons in desen dienste ghecelebreert is / ghy hebt die bitter galle voor ons ghedroncken / op dat in ons (alle bitterheydt van ons teghenpartue) sterven soude / ghy hebt voor ons azyn ghedroncken / op dat onse

celebreren is so veel te seggen als dicke wils eerē ēre dat ter merken van een salighe treffelycke saecke, daer enume soblyc ket, dat die heylighe Apostelē in harē

tijde ooc het sacrificium der miſſen (dats die bitter paſſie eñ doot ons liefs heeren Ieſu Chriſti) memorialijckē ghecele, breert hebben, eñ het lichaem ons heerē, inder ſelver miſſē onder de gedaente van broot, ende wijn gecōſacreert hebbē ſoeckt int 8. capit. xv. hier hebben die Laici het heylich Sacrament vanden Apoſtel ōtfāgen, alleē onder de gedaētē des broots

vermoeytheydt verſterckt ſoude werden/ghy ſijt voor ons beſpoghen gheweeſt / op dat ghy ons metten onſterffelijcken hemelſchen dauwe beſprenckelen ende begieten ſoudet/ghy ſijt met een brekende riedt gheuanghen / op dat ghy onſe cranckheydt aen dat eewich leuen beueſtighen ſoudet/ghy ſijt met doornen ghecroont/ op dat ghy den ghenen inde gelouende / met die altijt bloeyende laurier bladeren uwer liefden/crooneren ſoudet/daer en bouen bent ghy in een coſtelijck lijnwaet ghewonnen / op dat ghy ons metten windel uwer deuchden bewinden ende becleeden ſoudet/ ghy hebt willen in een nieu graf gheleydt weſen / op dat ghy ons een nieu gratie eñ nieuwe tijden hernieuwen ſoudet.

Dit nu voleyndt weſende / ſoo heeft hy henlieden voor ghenoemt alteſamen dat eerweerdighe heylighe Sacrament ommeghedeylt ende gheſeydt : Dit heylighe Sacrament ſy ons alteſamen tot ſalicheydt onſer ſielen om daer deur te verweruen die grondeloose gratie der ontfermherticheydt Godts / ende dat eewich leuen/ende ſy allegader antwoordende (Amen) ſo is daer een ſtemme gehoort

die

die welcke dat oock seyde (Amen) welcke stemme sy ghehoort hebbende / syn alle plat ter aerden gheuallen / ende sy hebben wedcromme die stemme ghehoort / en wilt niet ozeesen / maer gelooft alleen. Ende van dier tyt af soo syn sy van malcanderen ghescheyden / ende Thomas is wederom ghegaen inden kercker / ende Treptia / ende Mygdonia / ende Narchia syn oock wederghekeert / een yegelyck in haer besloten camer / ende met dat sy nu van malcanderen scheyden souden / soo heeft die Apostel tot haer ghesept: hoort noch eens naer myn laetste sermoon / wāt ick en sal niet langer in desen vleesch wesen / ic werde gheroepē tot mynen Heere Iesum / tottē ghenē die my verlost heeft / totten ghenen die hem totten laetstē toe verootmoedicht heeft / op dat hy vanden laetsten een yeghelyck verheffen soude inden ghenen inden welcken dat ick gheleert heb te hopen / want heeft hy my (onweerdich synde) totten dienste synder off.cien gheroepen / hoe veel te meer mach ick dan hopen te ontfanghen den loon / eest saecke dat ick inder waerheyt ghedient hebbe / want hy is goet eñ recht veerdich / ende die Heere can een yegelyc ken loonē naer syn verdiensten / hy is ryc vā gauē eñ liberael in syn gratie oueruloe delickē te stortē / eñ beneficien te schenckē

xxiij.

Hier inne danct die Apostel God den Heere.

schrijuē de alle die miracu len eñ deuchdelike werc ken (bi hē ghedaen) die gratie Gods toe, hemselue ganßelijcken der gratiē on weerdich kennen de Iesus is Christus. dats die ghesalfde des Heerē

die oock in my (cranche mensch) sonder myn verdienste hem geweerdicht heeft/ veel goets eñ deuchdē te bewijsen/wiens miraculen v altesamē daer toe moetē vrē- gen/als dat ghi uwen Heere uwen schep- per moget dancken eñ louen/want ick en hebbe die wonderlijcke werckē/noch die Miraculen/van myn selues door myn ey gen cracht niet gedaē/maer ick hebse in- dē name mijns Heerē Iesu Christi verere gen/eñ niet gebodē/wāt ick en ben dē ge- salfdē des Heerē niet / maer een dienaer- kē vanden gesalfdē des Heerē/noch ic en ben die ghene niet die oordeelen sal/maer ick bē een diender vanden ghenen die mi ghesonden heeft/eñ ick (mijnen loop vol- vracht hebbende) vermane v lieden / als ghilieden sien sult/dat den mensch macht ghegheuen wert ouer my/ende dat sy my pijnighen sullen eñ seer traueleren / dat ghy dan volherdich blijft in v gheloone/ want ick verwille den wille mijns Heerē/ ende tis wel reden dat ick wille tgene dat die Heere ghebiedt/want heeft hi dē doot voor ons ghestorven/hoe veel te meer en behoorden wy den lichamelijcken doot om des Heerē wille niet te vreesen/by son derlijkē daeromme want desen lichame- lijckē doot/en is geē verderffenisse der ee- wiger verdoemenisse/maer een onbindin ge des lichaems/daeromme en bid ic niet

om

om vertreck vander doot/ want ghy ghe-
looft/dat ick den doot noch wt sette mach
eest dat ick wilde / maer ick bidde meer/
dat ic hoe eer hoe lieuer desen doot mocht
smaecken/eñ van hier reysende/ siē mach
dien schoonen/eñ barmhertighen heere/
den welcken seer liberalē heere mildelijc
ken loonen sal mijn wercken/ eñ den ar-
bept dien ick gedaen hebbe/eñ dit geseyt
hebbende/so is een peghelijck int sijne ge
gaen. Thomas nv ten kercker waerts ge
ordineert synde/badt aldus totten heere: *Ghebede*
O heere Jesu/die om onsen wille veel ge
leden hebt/laet dese deuren toch gesloten
werden/ghelijck sy van te voren toe ghe-
sloten/eñ toeghesegelt waren/ ende die
Apostel dander verlaten hebbende / is
recht voorts naerden kercker toe gegaē/
om hem selven daer inne te sluyten/maer
die vroukens en consten haer niet onthou
den van schreyen/ welcke dat wel wisten
hoe deerlijcken dat hem Mesdeus die Co
ninck doen handelen ende tracteren sou-
de/daer en binnen doen die Apostel naer-
den kercker quam/so heeft hy die wach- xxiij.
ters gheuonden kijuende onder malcan-
deren/eñ seggende: Och hoe heeft ons
die Tooueraer bedroghen/ siet hy heeft
die deuren des kerckers met Tooueryen
opengedaen/eñ hi wilde een peghelijcken
daer wt leydē/ daerōme op dat hy ōs met

ſynder valſcher conſten/met alle dander
niet en ontſiedē/ſoo latet ons den Co-
ninck gaen te kennen geuen/en van ſyn-
der huyſvrouwen/met ſynen ſone. Tho-
mas hoorde dit eñ hy bleef ghe ruſt/maer
die wachters ſyn des morghens vroech
totē Coninck gegaē/begeerende datmē
den Tooueuaer van caute helpen ſoude/
om dat hy met Tooueryen alle ſloten ont
ſlupten can. Ten anderen ſo verteldē ſy
den Coninck/dat die deuren des kerckers
open ghedaen warē/eñ dat indē kercker
by hem geweeſt waren/die Coninginne
ſyn huyſvrouwe/met meer andere. Die
Coninck dit hoorende/heeft gaen beſien
oft die ſloten vander deuren noch toeghe
ſeghelt mochtē weſen/ende hy heeftſe ge
ſloten gheuonden toegheſeghelt weſende
ghelijcſe van te vozen toegheſeghelt wa-
ren/waeromme die Coninck op de waec-
kers verſtoozt weſende/heeft tot haeclie
den gheſeyt/hoe dat gheloghen was tgene
datmen ſeyde/al dat Treptia eñ Myg
donia inden kercker gheweeſt hadden/
aenghezien dat die deuren metten ſeluen
ſeghel toe gheſeghelt warē daerſe die Co
ninck mede toegeſegelt hadde/nochtans
die waeckers affirmeerden warachtich
te weſen tghene dat ſy den Coninck ſey-
den. Maer die Coninck ghinck in een ver
treck camer alleen ſitten/ ende hy beual

datmen

dat men den Apostel voor hem brengher
soude/ende voor hem comende soo heeft
hem die Coninck ghevraecht / oft hy vry
ofte eyghen was. Ick ben een knecht (ant
woorde hy) van eenen alleen / over wien
dat ghy gheen macht en hebt / waerom
sijdy hier ghecomen? vraechde die Co-
ninck. Om dat ick er veel ghenesen soude
(antwoorde die Apostel) ende dat ic door
uwen handen van hier verhuysen soude/
ende wie is u heere (vraechde hem die
Coninck (hoe is hy ghenaemt? ende van
wat rijck is hy? Mijn heere (antwoorde
die Apostel) is uwe God / Heere van he-
mel ende aerde / wiens name ghy nyet
hoorden en moghet / maer dien name die
hem op deser werelt ghegheven is (Je-
sus Christus) Maer die Coninck hem
verwijtende (om dat hy hem verboodt
dat hy sijn schadelijcke wercken te niet
doen soude / ende laten die meer te
doen. Ende die Apostel hem hier inne
gheen ghehoor gheuende heeft totten
Coninck ghesproken: Dese schadelijcke
wercken sullen met my wechgaen / maer
weet dat voorwaer dat dese wercken hier
niet ghebreck wesen en sullen.

Ende van dier tijt af heeft die Conine ver xxv.
sint hoe dat hy den Apostel doodden mocht
te/want hy ontsach hem int openbaer te
doodden / om tvolcks wille / want vele

vanden

vanden meesten vanden volcke haer verwonderden van sijn wercken/ eñ ghelooft den Jesum. Daeromme dachte hy hem met subtijlheden vā cant te helpen/ eñ is met eenen hoop ghewapender mannen Thomā met hē nemēde ter stadt waerts wt gereden het volck en meynde anders niet dā dat die Coninck met Thoma daer om buyten der stadt reysde/ om eenighe wercken van Thoma te sien/ daerom waerender sōmige die haer gemerck daer op sloeghen die ghene die meynden dat die Coninck yet hadde willen leeren/ eñ dat Thomas den Coninck sommighe saken geleert soude hebben/ maer die Coninck nu bycans een quartier van eender mijlē buyten der stadt gereden sijnde/ heeft dē Apostel overgheleuert in handē vā vier ruyters/ met eenen ghedeputeerden daer by gevoecht/ henlieden beuelende dat sy hem daer ontrent op eenen berch metten sweerde slaen souden/ eñ die Coninck is terstont wederom ter stadt waerts inne naer huys gereyst/ dwelck het ghemeyn volck verstaende sijn den Apostel naer gevolcht/ om hem wt haren handen te verlossen. Maer die ruyters namen den Apostel/ twee grijpende sijn rechter hant eñ twee sijn slincker hāt/ eñ die ghedeputeerde des Coninx heeft hem ock by der hāt genomen eñ is so met hem gegaen/ maer die

die Apostel seyde/dat in synen wtganck/ groote eñ godlycke misterie geopēbaert werden/want hy seyde dat hi daerom vā vier ruyters gheleydt werdt die wt vier elementen tsamen ghingen/dat hy daerom/vier beginselen der geboortē hadde/ maer die heere Jesus Christus en was maer van eenen ghesinne/want hy wiste maer eenen vader die hem gegenereert hadde. Doen nv Thomas gecomen was ter plaetsen van synder Passien/ so heeft hy dander vermaent/dat sy den heere Jesu haer gheloof houden souden/ eñ dat sy syn goedertieren/eyt beminnē soudē/eñ hi heeft ooc Zuzanem/deo Coninc sone gebedē/dat hy vandē ruyters(doorgiftē eñ gauē vercrijghen wilde) een weynich tijts om te biddē/eñ hē consent vercregē hebbende/so heeft hi God begonst te dāc kē eñ te louen / als dat hy van Christo in deser werelt gheregeert / eñ beschermt was geweest/ eñ vandē selue ghenoepen wert/eñ dat Christus was een voorstaender vandē genen die in perikel waren/ eñ een vertroosterder misroostiger en hulper der gheender die deughdelycken/eñ eerlycken werckende syn/ eñ dat hy hen den wech ghewesen hadde om syn reyse synder pelgrimagien in deser werelt te volbrenghen/ghy heere(spraeck die Apostel)hebt my ghebootschapt/dat ic v toebehoorde

Noteert dese mistrie.

Waerom dat die Prieſters in reynicheden behooren te leuē eñ in ſoberheyt eñ tamelijcheyt van ſpijs eñ cleeren

behoorde/waeromme dat ick geen huyſvrouwe ghenomen en hebbe/om dat ick my gheheel tot uwen dienſte begheuen ſoude/op dat het ghebruyck/des houwelijcx vermenghinghe/die gratie ons tempels niet verminderen en ſoude/noch die ghewoonte niet ganſſelijcken afbrcken en ſoude. Die mijnen begheerlijcken wille/der wereltlijcker rijckdommen ouermidts die hemelſche/eñ godlijcke bewaringe/eñ voorſichtichheyt/wederom afgekeert hebt/ leerende inden gelde gheen profijt/maer groot verlies te weſen/eñ daerom hebdy my bedwongen op dat ic hier(met armoede gepaeyt/eñ te vreden ſijnde die volcomē ongebrekelijcke waerheyt/der geeſtelijcker rijcdommē ſoeckē ſoude/eñ die verborgen ſchatten in Chriſto al ſoeckēde vinden ſoude/eñ met uwe oueruloedige rijckdommē te vreden ſijnde/daerom ſo ben ic arm ghewordē behoefachtich/een vtlander/een diēder/indē kercker/in vaſten/in honger/in dorſt/in arbeyt/in perikel/op dat mijn ſterck betrouwen niet vergaen en ſoude/ mijn hope/niet beſchaemt en werde. Daerom

xxvi. *Maniere hoe een kerſten menſche*

me o Heere wilt mijns toch ghedachtich weſen/want ick v ghelt niet verborghen en hebbe/maer ick hebbet inde wiſſel gedraghen eñ daer profijt mede gedaen. Ic ben tot uwer maeltijt (genoot weſende) ghecomen

gecomen/eñ en hebbe my geensins geer- *behoort*
cuseert niet te moghen comen/ ouermits *te leuen.*
eenighe ghecochte hoeuen te besien noch *om salich*
ock ossen te coopē/ oft een huysvrouwe. *te wordē*
Ick ben ter bruyloft ghenoodt/ ende het
wit blinckende cleedt aenghedaen/ ende
verbeydende mijnen Heere vander bruy-
loft comende/ mijn lampe wel versien vā
olie/en ben niet slapende/maer warcken
de bevonden/den gheheelen nacht heb ick
mijn huys bewaert/ alsoo dat ick vanden
dieuen ende moordenaren niet berooft
en ben. Ick hebbe my gheschocyt op dat
mijn voetstappen niet gescheyden en sou
dē worden. Ick hebbe op die eerste/twee-
de/eñ derde wake gaue ghestegen op dat
ick v aenschijn sien mochte/ ende dat ick
(den nacht verjaecht wesende) v claer-
heyt aenschouwen mochte. Ick en hebbe
mijn verstoruenheyt/wederom niet leue-
dich gemaect/noch den behoeftigen ver-
uult/maer te meer heb ick gecastijt dē ge
nen die ghy my geuangen eñ ghebonden
hebt gegeuen/eñ mijnen geuangē heb ic
doot gesmetten/op dat ick dē ghenen die
ic vzy ontfanghen hadde/ niewers aen
verblijden en soude. Ick hebbe scande eñ
verstaetheit in deser werelt ōtfangē/op
dat ic indē hemel vergeldinghe hopē sou
de/daerōme o Heere Iesu heb ic v eenen
getrouwen dienst bewesen/ wilt · y doch

bystaen

bystaen op dat my die moordenaers niet en ghenaken/dat si mi haer netten niet en spreyen/ wilt uwen knechte omvanghen met v godlijcke glorie/op dat(ic met dusdanighe gratien ghecleedt sijnde)my die viandelijcke macht niet beletten en can/ heb ick toch henlieden onderdanich gheweest:soo wanneer sy my den deurganck benemen wilden:O Heere staet my toch by/op dat ick door v godlijcke gratie in vrede mijn reyse volbrenghē mach/stiert uwen knecht inder waerheyt tot uwen stoel/stiert mijn reyse alsoo/dat die vyant naer my niet en stae/wilt hem verblindē met v godlijc licht/maect hem stom/den ghenen/die in my niet weerdichs sijnder wercken en vindet. Dit aldus ghebeden hebbende/soo spraeck hy totten ruyteren: Coemt eñ volbrengt het ghebot vanden ghenen die v ghesonden heeft:eñ die vier ruyters sijn ghecomen eñ hebbē dē Apostel door die spiessen geiaecht/eñ is hy ter aerden ghenaken/eñ inden Heere gestoruen/dē welckē dat die broedrs al screyende in een Coninclijck graf begrauen hebben/in welck graf dat die voorleden Coninghen begrauen waren geweest/ende hebbē hem met costelijcke specerijen ghebalsemt/eñ terstont daer naer heeft hi hē Sisori eñ Suzani vertoont/ die naer der stadt niet en wilden gaen/ ende saten den

ruyt.

Thomas die Apostel wert door die spiessen geiaecht. eñ eerlijcken begrauen eñ sijn lichaegebalsemt.

ganse-

ganssen dach by sÿn graf/eñ hy heeft tot haer geseyt: wederomme sit ghi my hier en bewaert? Ic en ben hier niet/wāt ic bē opghecommen/eñ heb ontfanghē tghene dat ick hoopte/ daerō opstaende gaet vā hier/ ick sal v cortelinge by my vergaderen. Dit byden Apostel ghescheet sÿnde/ daer en binnen soo sÿn oock Treptia die Coninginne eñ Mygdonia (vanden Coninck eñ Charisio wech geleyt wesende) gepersequeert eñ gepÿnicht geweest/ maer si en hebbē haer geen ghehoor ghe gheuē/den welckē die Apostel hem oock gheopenbaert heeft/ en wilt niet dwalen (spraeck hy tot haerlieden) want ons heere Jesus die sal v eer yet langhe vertroosten. Eñ Mesdeus eñ Charisius siende dat si haer huysvrouwen niet en consten verwinnen/soo hebben syse vooztaen haren wille laten doen. Ende die broeders sÿn altesamen vergadert met grooter vreughden ende blÿschappen/ende Siforus was priester/eñ Zuzanes was Diakē gheordineert vanden Apostel/ nv doen hy (om den doot te sterven) den berch op climmen soude/eñ dese verregē dicwils hulpe vandē heere/eñ het geloove wies onder henliedē vā dage te dage/wien dat die heere noch dese gratie gunnēde was/ alsoo (doen de sone vādē Coninck Mesdet vā eenen boosen gheest besetē wert/ eñ

dalter niemāt gheuonden eñ wert die hē
Van de re liquien der heyli ghen. conste ghenesen) eest gebeurt / dat Mes-
deus die Coninck dit gheuoelen creech/
alsoo dat hy seyde: Ick sal gaen ten graue
waert/ eñ (dat graf opē doende) nemē ge
beente vāde lichaem des Apostels/ eñ hā
ghen dat mÿnen sone aenden hals/ eñ hy
sal genesen. Eñ Mesdeus die Coninck na
sÿn gepeysen is gegaen na dē berch toe/
eñ Thomas heeft hē daer gheopenbaert
voor den Coninck/ seggende: Inden le-
uenden / en hebt ghy niet willen ghelo-
uen/ eñ gelooft ghi nv indē doodē? Maer
en wilt niet vreesen/ die Heere Iesus die
sal uwer ontfermē / eñ hy sal v sÿnē schat
der ontfermhertigheyt bewÿsen / om sÿn
goetheyt wille. Maer doen die Coninck
Mesdeus den berch opgeclommen was/
ende het graf ontsloten hebbende/ soo en
heeft hy daer gheen gheberente gheuon-
den/ wāt nv onlancx hadden sommige vā
dē broeders sÿn heylige reliquien/ heyme
lÿckē wech ghenomē / eñ haddent inder
stadt Edessa begrauen. Nochtans die Co
ninck nemēde tselue dat hi daer vāt/ als te
wetē een weynich aerden ofte dreck daer
het lichaem bouen gheleghen hadde / eñ
heuet sÿnen sone aenden hals ghebondē/
eñ heeft gesept: Ghrÿste ick gelooue v nv/
want hy is van my gheweken die ghene
die des menschen crachten eñ sinnelÿcke

affectien

affectien bevuert ende verstropt/ om met grooter haesten ende vlytigheden by u niet te moghen gheraken ende te loopen/ eñ terstont nae dat hyt den kinde aenden hals ghehanghen hadde/ so eest van dier vren af ghesont ghewozden/ ende daer is groote blyschap gheweest onder die broeders / ouermidts die bekeeringhe des Coninchs totten Coninck des hemels Christum Jesum/ wien dat eere ende glozie sy inder eewicheyt der eewen,

Amen.

C Hier beginct

die Hystozie vanden heyligben Apostel Sinte Philippus.

Het elfste. Capittel.

Philippus een landtsman vanden Apostel Petri eñ Andzee/ ghespzoten wten dozpe Bethsaida/ in Galileen gheleghen/ terstont na Petrum ghe roepen wesende/ is daer

nae totten Apostelicken staet ghecomen/de welcke op dat hy eenen medeghesellе hebben soude/ soo heeft hy eenen van sonen familiaren vrienden Nathanael genoemt / tot Christum ghebracht/welcken Nathanael Christus seyde/dat hy hem eer ghekent hadde(onder den vygheboom)al eer hem Philippus
Ioan.I. gheroepen hadde / dwelck Nathanael verwonderende / want hy Christum van te voren noyt ghesien en hadde / ende hy heeft Christo van deser tyt af ghewillichlicken aenghehanghen / blyuende altyt Philippus mede ghesellе/ welcke Philippus Christum synen Meester vraechde soaechs te voren al eer hy leden soude(doen hy int auontmael ghehoort hadde/ als dat nyemandt totten Vader comē en soude dan alleen door Christum synen Meester)dat hy hem metten anderen discipulen den Vader thoonen soude/ende Christus hem straffende/ aenIoan.xiij ghesien dat hy so langhen tyt by henlieden verkeert hadde / oft hy hem noch niet en kende / want die Christum sach die sach den vader.

Ende dat dit alle samen voor Christus Passie van Philippo gheschiet is/ dat betuycht ons dat heylich euangelisch geloue. Maer naer die hemelvaert van onsen salichmaker so heeft die heylige Apostel

Philippus twintich iaer lanck den heyde
nen heel Schythiam door/sonder ophou
dē dat heylich Euangelium gepreect. Eñ
doen hy nu vandē heydenen gheuangen
synde vast ghemaect was/eñ totten beel-
de vanden afgod Mars ghelept was/ eñ
om den afgod sacrificie te doen bedwon-
ghen werdt/ soo is van onder wter Ro-
ten(waer op dat het beelt vanden afgod
ghestelt was)eenen grooten draeck wt-
ghecomen/eñ heeft den sone vanden pri-
ster diet voer stoocte totter sacrificiē ge-
smeten/ende die selue draecke heeft oock
ghesmeten twee oversten heeren van dier
Prouintien/ wiens officiers den Apostel
geuangen eñ gebonden hielden. Doortaē
alle dander syn oock vanden stancke des
asems vādē draecke sieck eñ seer cranc ge
wordē. Dwelck die Apostel siende/hoort
naer mynē raet(spraeck hy tot haer) ende
ghy sult wederom gesont werdē/ende de
ghene die hier doot ter aerden liggen/eñ
voortaen vander siecten gestoruē syn/die
sullē wederom vander doot verweect wer
den/eñ desen draeck die v schadelyc is/die
sal inden naem Gods veriaecht werden.
Wat sullē wy toch doē? spraken die cranc
ke tot hem: werpet desen afgod Mars af
(antwoordе hy haer) ende breket hem in
stucken/ende in die selue plaetse daer hy
schynt vast te staen/ stelt daer een cruys ✝

mijns Heeren Jesu Christi / ende biddet dat aen. Maeckt dat wi wederom ghesont werden (riepen alle die siecken) ende wy sullen Martem afwerpen / ende sy altesamen ghehoor gheuende / silentium ofte stilte bewijsende / soo heeft die Apostel ghesept: Ick ghebiede v ghy draecke inden name ons Heeren Jesu Christi gaet van dier plaetsen / gaet seg ick v / ende woonet inde wildernisse / daer gheen menschen en verkeeren / ende daer gheen profijt tot behoef van enighen mensch en gheschiet / also dat ghy gaende niemanden hinderlicken en syt. Doen is die weerde draecke (daer wtgaende) metter haest van daer ghegaen / ende en is van dyer tijt af daer nopt meer ghesien gheweest. Ende Philippus heeft des priesters ionghen diet vier stoocte totter sacrificien / ende die tweede ouerste Heeren van dyer prouincien / die doot waren vander doot verweckt / ende heeft voorts alle dander siecke ende cranckte samen gheneesen / waerom datter gheschiet is / dat alle die ghene die den Apostel te voren vervolchden / die hebben hem bekeert ende den Apostel in grooter eeren ghehouden. Ende die Apostel heeft haer een iaer lanck ghepreect / ende gheleert hoe dat den aduent Christi de werelt in grooten periikel wesende te hulpe gheco-

Hier blijcket ghenoech hoe aengenaem dat God is dat men het cruycefix eert ende reuerentie bewijset

men

men was/hoe dat hy vander maget gebo
ren was/ hoe dat hy ghepassyt was/hoe
dat hy begrauen was / eñ ten derden da-
ge verresen was/hoe dat hi na synder ver
rysenisse hen wederō pzeecte tselue dat
hy hē voor syn Passie geleert eñ gepzeect
hadde/hoe dat hy int aensien van allen dē
Apostelen opgeclomen was indē hemel/
eñ hoe hy daer naer den heyligben geest
gesondē heeft/dien hy haer van te vozen
belouet hadde te seynden/welcke heylige
gheest comende als een vlamme viers op
haer twelf was sittende/haer inne blasen
de tverstant eñ kennisse van alle spzaken/
van welcke .xij. Apostelen dat ick selver
een ben al hier gesonden/eñ ic wil dat ghi
wetet dat alle afgodē ydel zȳ/ viandē der
geenre die haer sacrificie aendoen/eñ aē-
bidden. Dit eñ deser gelycke die Apostel
vertellēde/hebbē sy altesamē gelooft/ eñ
het beelt vandē afgod Mars wtē tempel
gesloten synde/so synder menich dupsent
menschen gedoopt geweest. Eñ die Apo- *Die Apo*
stel hebbēde geozdineert pziesters/ eñ dia *stel*
kenē/eñ ooc onder henliedē eenē bisscop/ *maeckt*
eñ veel kerckē gesticht hebbēde / is door *kerckē eñ*
een godlycke openbaringe wederōme in *tempels*
Asien ghekeert/ eñ heeft daer naer inde *eñ ordi-*
stadt Hierapoli blyuen woonen/aldaer hi *neert*
die valsche boose ketterie der Hebioniten *geestelijc*
verlaecht eñ teenenmael te niet ghedaen *ke prela-*
Aa.iij. heeft/ *ten.*

heeft / welcke ketters dat seyden als dat
die sone Gods / geen waerachtich mensch
lij. wter maghet ghebozen en was. Eñ daer
waren oock twee gheestelijcke heylighe
maechden dochteren vanden heylighē
Apostel Philippus / deur de welcke dat
God een groot getal van maechden tot-
ten Chzisten gheloone gheroepen heeft.
Maer Philippus heeft alle die Pziesters
eñ Diaconen / eñ alle die bisschoppen van
die byliggende steden / recht seuen daghē
te vozen al eer hy steruē soude / voor hem
doen comen. Dese seuen dagen spzack hy
tot haer heeft my de Heere toegelaten in
dit leuen / waeromme weest ghedachtich
der leeringhe ons Heeren Jesu Chzisti /
eñ staet vzomelijcken teghens de dzeyge
menten van uwen vianden / eñ die Heere
wil in v sijn beloftenisse veruullen / ende
sijn kercken verstercken. Dit eñ deser ge-
lijcken die Apostel des Heeren Philip-
pus spzekende / out wesende seuē eñ tach-
tentich iaren is naer den Heere ghereyst /
eñ is inde selue stadt Hierapoli begrauē /
in wiens graf dat naer sommighe iaren
daer naer / die twee heylighe geestelijcke
maechden sijn dochterē oock begrauē sijn /
deen neuen sijn rechter / eñ dander neuen
sijn slincker sijde / waer dat doozt ghebet
vanden Apostel veel weldaden gheschie-
den / allen den ghenen die gelooven in ee-

nen

nen God den ontsiennelycken/onbegrijpelijckē/ onmetelycken grooten vader/ den welckē noyt mensch gesien en heeft/ noch sien en mach/eñ in eenē sijnen eenighen sone onsen Heere Jesum Chzistum/ die vooz onse sonden gheeruyst is/ eñ ten lesten in eenen heyligen gheest/ eertroosten eñ verlichter onser sielen/den welckē sy glozie eñ dancbaerheyt/nu eñ altyt under eewicheyt der eeuwen Amen.

C Hier begint

den strijt eñ het leuen vanden eerweerdigen Apostel Mathias.

Het twelfste Capittel.

MAthias die glozieuse Apostel ons Heeren Jesu Chzisti/was vanden eerlijcken stamme des gheslachts van Juda gesp2oten/ binnen der stadt vā Bethlehem/van rijcken ouders/edel van gheslachte/ eerbaer/ eñ godvzuchtich vooz God eñ dē menschē/ wien dat God almachtich(gelijck sy heylich eñ godvzuchtich waren) heeft eenen godvzuchtigē goedē sone verleēt/daerōme een kint gebozē synde/ hebbē sūt Mathiam genoemt(dats so veel te segghen) A. I.

als een iongelinck Gods/oft begift eñ be gaeft / den welcken dat sijn ouders van ioncr op den heere opgedzaghen hebbē/ eñ hem laten studeren inde wet des hee ren/by eenen Godvzuchtighen meester Symon ghenoemt/inde wet des heeren seer wel gheleert/ die welcke dat het be ghinsel vande wet Mopsi leerende was/ om dat het selue beghinsel alle kennisse des wets ende der Pzophetē dooz de gra tie Gods in haer begrijpende is. Eñ van

§. ioncr op begonst Mathias sijn neerstic heyt te doen om die heyligbe vaders int leuen naer te volghen/ ende sonder op houden studerende inde wet Gods/gan selijcken verlatende alle v wulpsicheit eñ ghenuechte des werels/alsoo in sijn ionc heyt studerende / dat hy niet alleen sijn mede discipulen een oozsaeck was om neerstelijcken te studeren / maer ouer midts sekere disputatien ghecxamineert sijnde / was hy tot een verwonderinghe van sijnen meester. Ende al was dat saec ke dat Mathias dooz sijn eerlijck leuen/ ende neerstich studeren vooz de eerlijck ste ende gheleerste vander Synagoghen gheacht werdt/ nochtans heeft hy hem seluen(hier inne niet verheffende) maer naert wtwijsen sijns naems/ altijt cleyn ende ootmoedich ghehouden/ hebbende altijt vooz ooghen tghene datter geschze-

men

uen staet. Hoe ghy meerder sijt/ hoe ghy *Eccle. iij.*
vootmoedigher in alle saecken sult houden/ ende soo die wijse man seyt. Den hooueerdighen volcht vernederinge en- *Prouer.*
de die ootmoedighe van gheeste sal die *xxix*
glorie ontfanghen. Daeromme dese Mathias was reyn ende suyuer van lichaem/ eerlijck van leuen/ seer veruaren inde hey- *Dit regel*
lighe schriftuere inde wet van Moyses/ *van een*
seer wijs van rade/ perfect ende verstan- *eerlijck*
delijck int spreken/ ende stelde sijn sinne *Priester*
ter deughden/ op dat hy totten verstande bequaem soude werden/ ende lichtueerdich tot bermhertigheyt/ eñ dat hy hem in voorspoedicheyt niet verheffen en soude/ ende hy was ooch stantachtich in teghenspoet/ ende hy volbracht metten wercken/ dat hy eenen anderen leerde. O salighe man die van ionchs op van ws moeders borsten gheseghen hebt het soch der deughden/ v exercererende oft oeffenende inde wercken des lichts/ v seluen (die wedt onderdanich wesende) bethoonende eenen man met die Goddelijcke gratie beschenen. O salige man/ wyens lof niet alleen inde heylighe kercke onder die vergaderinghe der heyligher/ maer dat meer te verwonderen is in die Synagoghen ende vergaderinghen der ongoddelijcker grootelijcken vermeerdert met claerder stemmen ghe-

hoort

hoozt is geweest. Want hoedanich eñ vã hoe grooter eerweerdicheden moet hy geweest sijn/den welcke alle goede naeruolgers in deughden wt liefde/insgelijcx ooc alle quade verwozpen eñ benijdighe menschen niet op en hielen van hem te prijsen eñ in eeren te houdē. Gelijck dan dat licht wtē middel des wets inder heyliger kercken ouer gestelt wert/der roepinge Christi weerdich gheacht wesende / soo is hy arm(den armen Christum naeruolgende)vanden heere totten geselschappe/eñ int getal vandē. lxxij. discipulē ons heerē Jesu Christi vercozen gheweest. Eñ daer na volbzacht wesende dē dienst ons heeren Jesu Christi(te wetē)sijn gheboozte/ sijn bitter passie eñ lijden gebenedijt/ sijn glozieuse verrijsenisse/sijn opvaren inden hemel(soo is Petrus int midden vanden bzoederē opgestaen/eñ geseyt/want daer waren vergadert ontrent. C. xx. mannē) bzoeders(spzack hy)die schzifture moet verruult wesen / welcke dat die heylighe geest voorseyt heeft vã Juda dooz dē monde van Dauid den Pzophete/ welcke Judas dat was den leytsman vanden ghenē die Jesum vinghen / welcke onder ons mede ghereckent was ende met ons inden dienste gheweest is / ende dese heeft voorwaer den acker vandē loon der boosheyt beseten/ ende verhanghen sijnde is

ij.

hier wert het officium der missen geconsa creert als men eenē bisschop ordineert Int werc der Apostelen int eerste Capittel. Acto. I.

hy

hi int midden geborsten/ eñ alle sñ inge want is wtghestort. Eñ tis kennelijck ge woorden allen den ghenen die te Hierusalem wooncn/also dat dien acker genoemt werde na hen tale Acheldemach dat is dē acker des bloets/ want het is ghescreuē int boeck der Psalmen/laet hen woninghe verwoest wesen/ende en laet daer niemant sñ diese bewoone/eñ syn bisdom laet eenen anderen ontfanghen/ hierom eest van noode datter yemandt van desen mannen sy/ (die met ons vergadert sijn gheweest/binnen allen dē tijde dat onder ons wt ende ingheghaen is/ die heere Jesus/beghinnende van Joannes doopsel tot op den dach dat hy van ons opghenomen is) die een ghetuyge worde der verrijsenisse met ons/ eñ sy hebbender twee gestelt/Joseph die genoemt worde Barsabas/die toegenaēt wert rechtueerdich/ eñ Mathiā/ eñ biddende hebbē si gesyt. Ghy heere die de hertē kent vā alle menschen/thoont den welcken ghy verkoren hebt/van desen twren een/om te ontfanghen die plaetse/van desen dienste/ ende Apostelschap daer Judas afghetreden is/om dat hi wech gaē soud. in sñ plaetse/ende si hebben hen loten ghegeuen/eñ dlodt is gheuallen op Mathias/ende hy is mede ghetelt gheweest met die elf Apostelen. Ende als die daghen van Pinxsten

Psalmus xviij. Actor. I.

iiij.

Acto. ij. teren verruilt waren/ ende die gratie des heylichs gheests in vierighe tongen (ontfanghen hebbende (alsoo dat sy begonstē te spzeken met verscheyden tonghen/ nae dat die heylighe geest hen gaf wt te spzeken/ soo sūn si van malcanderen gesheyden in alle hoecken der werelt. Doē heeft die heylighe Apostel Mathias (wt beuel des heylichs gheests (dat Joodsche landt tot een deel der pzedicatien ontfanghen. In welc Joodsche lāt (hoe dat hi deur die gratie Gods dē sommigē tot eygendom gheuende) de afgunstichheyt van sommighē benijders in hem verwect heeft / dat salmen nv claerlijckē vertellen. Daerom int vzienderthichste iaer na ons liefs heerē doot inden tijde dat Ananus die ionghe opperste bisschop ghewerden was/ welcke bisschop meynende nv die bequame gelegentheyt des tijts geuondē te hebben/ teghen die discipulen des Heeren / doen nv Festus de Pzesident ouerledē was/ eñ Albinus op die reyse gheozdineert / so heeft hy metten Joden raet ghehouden/ eñ sommige afleydende tot hemwaerts/ onder de welcke dat Jacobus de bzoeder van Jesu een was/ de welcke hy ouergaf den pijnigers om te pijnigen/ in welcken Periculosen tijde dat die heylighe Apostel Mathias vontsomme dat Joodsche lant het woozdt des eewighen salicheyts

Daermen Iacobum noemt de broeder des Heerē dats bi dē Joden geseyt de

pzeec-

pzeecte/ veel Joden beheerende met tee-
kenen eñ miraculen tot den geloue Chzi-
sti/ want hy maecte die blinde siende die
cruepelen gaende/den dooden hoozende/
die Melaetsche ghesont/ hy verioech die
boose geesten wten ghenen die besetē wa-
ren/eñ hy verweerde die dooden/ hy leer-
de eenē yeghelijcken/ tghene dat het ee-
wich leuen/eerlijcke manieren/eñ heyli-
ghe conuersatie aenginck/ vercondigen-
de Moysen te wesene een heylich Pzo-
pheet/leerende die wedt in grooter eeren
te houdē(maer pzincipalijcken die miste
rien van Chzisto ende die Sacramenten
der heyligher Kercken) onder die letter-
ren besloten/ ende dat Chzistus vanden
selven Moyses dooz teekenen ende ver-
bozghen ghelijckenisse ghepzefigureert
was/ oft van te vozen deur sekere fi-
gueren verthoont was / deur die Pzo-
pheten vercondicht tot verlossinghe van
des menschenlijcken ghelachts vā God
den Vader ghesonden / ende hy bewees
met ghetuychghenisse des goddelijcken
wedts/ dat Chzistus Jesus vander ma-
ghet Maria ghebozen was/ ende haer
veel meer leerende/ ende verclarende al-
tesamen met teekenen ende Myzaculen
warachtich bewijsende. Doē hi nv aldus
was gaende pzeecken het rijcke Gods
langs die Dozpen ende Casteelen vant
Joodtsche

neue oste coſyn oste een ghetrouwe vrient, als Matthei int. xij, Capit. ſoect int capittel onder, l. v.

Joodtsche lant / so is hy ghecomen in een stadt van Galileen/Galim genoemt oft int Latijn Gischala/ eñ der Sinagoghen ingaende/soo heeft hy wter schriftueren des wedts begonst te vercondigen Christum Jesum. Maer die Joden dedē haer neerstichcyt eñ waren daer op wt om sijn predicatie te resisterē/met blasphemie eñ verloeckinge/ den heylighen name Jesu Christi vermalendijēde. Eñ doen Mathias/nv sterckelijcken met volherdicheden sijn predicatie continuerende was vā Jesu Christo/ die Joden (swellende van afgunsticheyt door haet eñ nijdt) hebben hem ghebonden gheleyt/eñ hebbent tselue den bisschop den opperstē priester eñ die ouders der priesterē vercondicht/seg ghende wy hebben geuangē(spraken die boden)eenen discipel vanden veroordeelden eñ verweser Jesu/welcke hem seluē noemde te wesen den sone Gods/ welcken discipel wy bevonden hebben dē volcke verleydende in alle Sinagogē eñ omwegen van deser Contreyen/ daeromme beraet v neerstelijcken/ hoemen in deser saken handelen sal/wi hebben hem inder wet neerstelijcken gheexamineert/eñ wi hebbē hē bevondē tegen die wet doende/ maer inde wet seer erpeert wesende / eñ hem verblijdende dat hy Simonem tot eenen meester ghehadt heeft/ hy is van goeden

goeden edelen eñ eerlijcken geslachte seer
liefghetal onder tvolck/ wacromme dat
wi sijnẽ persone(sonder beuel ws autho-
riteyts)niet en hebben willen lastich we-
sen. Doen hebbẽ daer op geantwoort die
sommige vander sinagogen des Pzincen:
O bzoeders(spzakẽ sy) Onse wedt (als
ghy wel weet)eñ veroozdeelt niemandẽ/
dan dooz sijn eygen belijdenisse/ oft dooz
wettelijcke ghetuycheniſſe/ gheljck alser
geschzeuẽ staet. Indẽ mont van twee oft
dzie getuygẽ sal alderley woozt staen/ eñ *Deut. ix.*
sonder ghetuycheniſſe eñ werdt niemant *Math.*
ghestraft. Eñ sy hebben daer op geant- *xviij.*
woozt: Wy hebben hem bevonden(spza- *ij. Corin.*
ken sy)in allen die Sinagoghen het volc *xiij.*
verleydende geheel Galilẽ dooz/ maken-
de heymelijcke vergaderinghẽ/ rontsom
me spzeydẽde die leeringe Jesu Nazareni/
die welcke met ghemeynen vonnisse der
Joden ghecruyst is. Daer en bouen/
so en isser stadt/ gehucht/ dozp oft strate/
daer dese boose menschen sijn secte niet ge-
seyt oft inneghebzacht en herft/ die hem
niet en mijdet oft eñ ontsiet Moysen eñ
die wet te blasphemerẽ/ vã alle dese sakẽ *vi.*
geuen wy ghetuycheniſſe. Doen vzaech-
de haer die opperste bisscop Anamus hoe
is sijnen name? doen antwoozden sy hem:
Mathias gebozen vã Bethlehem Juda/
wãt aengesiẽ dat ons noch onsen geslach-

te / gheenen oꝛbaer noch pꝛofijt en is (ſpꝛack die opperſte Pꝛieſter) langher te ſpꝛeeckē van Jeſu / ſo laetten hier bꝛen ghen / op dat hy (eerſt ſaecke dat hy wt lichtuerdighe ſtouthept dooꝛ onweten-ſchap yet te vergheefs gheſpꝛoocken heeft) daer penitentie vooꝛ doen mach / ende ſegghen het ſchue hem leet te we-ſene / ende en wilt hy oock niet / dat hy als dan gheſtraft ſal werden als die ghe ne die trecht ouerghetreden heeft / en-de die boden wech gaende metten Pꝛie-ſteren ende Pꝛincen der Wedtgheleer-den / hebben den heylighen man Ma-thiam in haeren bꝛeeden Raedt ghe-bꝛacht / den welcken die opperſte Pꝛie-ſter oft Biſſchop aenſiende / heeft aldus geſeyt: Alle deſe inden raet vergadert / iae die gheheel wereit weet wel / hoe-danighen achterdeel / ſchande / ende ver-wijt dat het welvaren van onſer ghe-meynten daghelijcx ghebeurt / ende dat van die verkeertheyt der ſommigher die van ons ghewecken ſijn / ende dooꝛ die ghierichept oft ſoomen ſegghen ſou-de der Roomſcher Pꝛeſidenten / want daer ſijnder gheweeſt ſommighe (niet weerdich om ghenoemt te werden) nieu ſchierighe vꝛeemde Seckten aenbꝛen-ghers / dooꝛ de welcke hoe menich duy-ſent Joden dat verkeert ende verleydt

ſijn /

sijn/hoe veel datter vande Romeynschen Princen van cante gheholpen ende gheboot sijn/dat is v lieden altesamen beter kennelijcken dant my is. Maer warachtelijcken allen haer ydelheyt met haren autheurs ende voorstelders/ is teenenmael (niet sonder groote schande ende oneere van onsen gheslachte) te niet vergaen/ alsoo datter niemandt gheuonden en is de ghene diet volck (naer haer) tot haerder ongheloone ende valschye Gods dienste oft ketterie consie wederomme ghekeeren. Want daer waren/ Judas/ Galileus/Theodas de groote/de welcke dat niemandt naer haer doot wederomme eenichsins vermaent heeft/niemandt en heeftse willen eeren oft navolghen/ ende die opperste ketterye van haer allen opghestaen Christus Jesus/ die welcke hem noemde God ende die sone Gods te wesene/ die wet ganschelijcken verachtende/ veel menschen ooghen bedooverende ende haer herten door sijn tecken ende wonderlijcke wercken bekeerende. Ontfanghende nochtans in hem die gheboden des wets / de welcke hy verschaedde die verdoemelijcke prijsende. heeftse mondelijcken verboden. Maer tot wat eynde vermanen wy dit toch/ sprack hi/wy weten doch wel dat die wet vanden Heere Mosi gheghcuen is/

Hoe groo telijcken dat die Iode dē eñ Pha riseē Chri stum hier bla sphe meren,

vanden Propheten met woorden eñ werc-
ken ghepreesen eñ volbracht/den welcken
God heeft ghegheuen wonderlijcke tee-
kenen eñ miraculen te doē/ welcke Jesus
niet doē en conste/want wie en weet niet?
dat Moyses mondelijcken metten heere
ghesproken heeft/gelijck den eenē vrient
met den anderen. Wie en weet niet? dat
Helias met eenen vierighen waghen op-
waerts nae dē hemel ghevoert is? wie en
weet niet? dat den dooden Helizeus eenē
dooden wten graue verweckt heeft? wie
twijfelt daer aen? dat dander heylighe
Gods veel wonderlijcke teekenen ende
miraculen ghedaen hebben? vandewelc-
ke dat nochtans hem selven niemant en
heeft ghenoemt God te wesen/ nyemant
en heeft een nieuwet(anders dan Moy-
ses wet)om daer naer te leuē opgebracht.
Daer en bouen hebben die heylige Pro-
pheten(naecteliicken eñ ootmoedelijckē/
soo veel alsmen verstaen mochte/ nyet
wt haer selven maer door die vloeyende
fonteyne des heylichs gheests) ghespro-
ken. Maer dese heeft alle dinghen veroe-
melijcken doende/allesins hier eñ daer/
veel ydel woorden gesproken/eñ is tot al-
sulcker ontsinnigher raserñe gecomen/
als dat hy hem niet ontsien en heeft/ ons
princē der priesterē met sijn vileynē woor
den te blameren/eñ te versmaden/eñ ons
schrift-

schrifftgheleerde en Pharisæen hypocrÿten te noemē/wie heeft vanden voorghenoemden Prophetē hem luicx oyt vermeten te doen? Maer dese alsoo hy vermetelÿckē sÿn saeckē begonst heeft/so is hem dat eynde gheuolcht: Och oft oock sÿnen name eñ memorie met hem vergaen ende ghedoot waer/eñ datter niet een en waer die de dwalinghe sÿnder leeringhe eens derfte verhalen oft vmanen/maer het is buyten onsen wille meyninghe ende begheerte al gheschiet. Want besiet doch/hoe dat den heyligen tempel/die heylighe stadt/die vaderlÿcke statuyten/deur den Presidēt vā Roomē/ende Romeynsche ordinantien/eñ gheboden verandert sÿn/ende daer en is niemant die hier toe siet/die hier eenighen raet toe doet/wy werden int recht ghetrocken/ende wi laten ons ghesegghen/wy werden verlept/ende wy volghent/wy werden int recht wtghesteit/ende wy swÿgen. Ende bisonder die Galileeusche mannē te leuerē ons inden handen vanden Romeynen/want si dat bloet van Iesu/recht als eenen onnoosselen menschē op ons eñ op onsen gheslacht te willē verhalē. Daerom eerst ons groote lÿcken vā noode eñ tot onsen profÿte/als dat die sommige vā haer lieden van cante gheholpen werden/op dat die Romeynē ons rÿck/ende ons gheslachte teenen-

Met alle dese woorden wert verclaert dē grootē haet die sy tot Christum hadden.

mael en vernielen eñ teniet doen/ want van twee quaden (diemen beyde niet verby en mach) moetmen het beste kiesen/ nochtans met wijsheit eñ voorsichticheit den onnoosselen dwalende op den rechten weeh te helpen/is eerlijcker (dan in haer verderffenisse te verblijden) noch wy int perikel sijnde/ en begeerē ooc niemants qualijck varen/maer van rechts weghen naer den eysch van onser officie/soo doen wy ons beste om die verdoolde op dē rechten weeh te helpen/die misdadighe te corrigeren/ ende den periclitanten behulpich te wesen. Daeromme dan laet desen die saecht moedicheyt vāonsen sinne eerst wel overleggheh/hy heeft tijt ende stonde/dach van beraet ende by standt/binnē welckē tijde dat hy hem tot onser religien mach bekeeren/hy heeft die macht voor hem schuen toe te schicken tghene dat hē profijtelijcken wesen mach/ ende hem
vij. te verantwoorden opt ghene dat hem opgheleydt mach worden. Doen heeft Mathias (verruilt wesende metten heylighen gheest) sijn handen ten hemel slaende/ ghesept: Van tghene dat my opgheleydt werdet/O ghy mannen mijn broeders twelck dat ghy voor misdaet acht/ dat en is van gheenen noode daer veel van te seggheh/ want ten is gheen sonde maer groote eere eñ glorie Christum

naer

naer volghende een Christen menschē te
wesen / want hy seyt door den Prophe- *Esa. lxv.*
te: Ick sal mijn knechten inde laetste da-
ghen met eenen anderen naem noemen/
hoe soo (vraechde hem die bisschop Ana-
nus) en eest gheen sonde/die heylige wet
ganselijcken te verachten? God te ontee-
ren? met ydele lichtueerdige woordē het
volck te bedriegē? Eest dat ghy altesamē
mijn woordē gewillichlijcken gehoor ge-
uen wilt (sprack Mathias) so sal ic v met
beginsel vāder wet eñ met redē bewijsen/
datter warachtich is (eñ geē lichtueerdic-
heyt) tselue dat ic spreke/die God vā onse *Ge. xi. xij*
vaderē/heeft Abraham onsen vader ghe-
leyt wt die macht der Chaldeē/hē belouē-
de te geuen het lant der Chananeen/ende
doen Abraham noch sonen noch doch-
ters en hadde / ende dat Sara sijn hups-
vrouwe onvruchtbaer was / van wyen *Gene. xv*
datter nochtans geschreuen is/Abraham *Galat. iij*
heeft Gode gelooft/eñ het is hē ter recht
ueerdicheyt gherekent. Eñ die heere heeft
tot Abraham gesproken/so ick v belouet *Gen. xvij*
hebbe so sal ick wederomme comē tot v/
ende Sara sal eenen sone crijgē. Daerom-
me door die beloftenisse is Abrahame on-
sen vader eenē sone gheborē/dē welcken
hy noemde Isaack / wten welcken dat
Jacob ghebozen is/ welcke crijgende die *Gen. xxv*
voordeelen van sijns broeders gheboorte/

vandē heere vercozen/in wien dat die be
loftenisse vzuchtbarich wesen soude/ als
die schzijftuer verclaert. Jacob heb ick wt
uercozen/ Maer ick heb Esau ghehaet.
Malac. I Doen nv Esau Jacob synen bzoeder dooz
Gene. xxvij. xxix. afgunstichcit veruolchde om hem te doo
den/so vliede Jacob in Mesopiranien/tot
synen oom Laban/eñ hy diende hem om
loon ter tijt toe dat die heere tot hē spzac/
keert wederom in wo vaders lant/ick sal
met v wesen/v bewaren/eñ verlossen seyt
die Ihzeere. Doen Jacob nv van dacr we
derom wech ghegaen was met alle sy
nen huysraet/goet/eñ familie/vee/eñ bee
sten/bi grooten getale/eñ binnē Phanuel
Gene. xxxij. gecomē was/so is dacr een man met hem
comen worstelen tot smozghens toe ende
hy spzack tot Jacob: Laet my gaen/ den
dagheraert is op ghegaen/ den welcken
Jacob antwoozde. Ick en sal v niet la
ten gaen/ten sy dat ghy my ghebenedijt.
Doen seyt hi/hoe is uwen name? hy ant
woozde Jacob/ eñ die man seyde tot Ja
cob/ ghy en sult voortaen niet meer Ja
cob heeten/maer Israhel/want hebt ghi
teghens God sterck ghestreest/hoe veel
te meer sulcy machtich wesen teghen die
menschen/ eñ Jacob vzaechde hem seg
ghet my met wat naem sidy ghenoemt?
Waeromme vzaecht ghy naer mijnen
naem(antwoozde die man)die seer won-

derlijcken

derlijcken is/eñ hy gheuenoyde Jacob op die selue stede/eñ Jacob noemde die stede Phanuel/eñ Jacob is van daer ghegaen/ende met die twelf Patriachen die hy ghewonnē hadde int vreemde lant/den welcke dat God voor gesonden heeft in Egipten/een vastichen eñ gesontmaker. Daer naer opstaende eenen grooten dieren tijt eñ honger in den lande vā Chanaan/so is Israhel in Egipten neder gegaen met alle sijn familie eñ huysgesinne eñ ons vaders hebben ghewoont inde steden Gessen/ eñ sijn daer seer vermenichfuldicht. Maer doen sy nv te seer vanden Egiptenaren ghetraueleert waren/soo is Moyses opghestaen/een machtich eñ ghelert man/welcke dat vlicdde vte handē Pharaonis die hem vuolghende was/verloost heeft/eñ quā in Madian/waer(doē hi in de wilderniſſe was hurdende de scapē vā sijnder huysvrouwen vader/ sijnē sweer/ des priesters van Madian)dat hem God heeft gheopenbaert in een vlamme viers vt dat midden vanden dooznen/eñ Moyses den dooznen genaēde om dat wonderlijck visioen te sien/ so sprack die Heere tot hem: Ontbint die schoenē van uwē voeten. Maer ghi broeders(sprack Mathias voorts/want ick spreke totten ghenen die de wet weten) wat wast teecken der scheydinge? dweick die selue heylige

Phanuel is so veel te seggen als(God siende)

Dit was Ioseph dē ionckstē broeder Gene. xli tot .xlvij. v. ij. Gen,xlvi tot.liij. Exodi.I. ij .iij.iiij. v.

man verstaende heeft gheſprooken : Ick
bidde v Heere ſeyndet dien ghy ſeynden
ſult/te kennen gheuende te weten dweick
dat hi haerlieden naerderhant ſchryuende
is/ſeggende totten kinderen van Iſrahel/
De.xviij die Heere uwe God ſal v eenen Proopheet
verwecken wt uwen volcke/en wt uwen
broeders/mijns gelijc/desen ſult ghy hoo
ren naer allen tgene dat hi v ſprekē eñ ge
Exo. iiij. bieden ſal. Eñ die Heere op Moyſen ver-
gramt weſende heeft tot hem gheſprokē:
Siet Aaron v broeder coemt v te gemoet
thoonende dat die bequaēſte volheyt des
tijts noch niet volbracht en was/ in weic-
ke volheyt des tijts dat die warachtighe
bode eñ Proophete comē ſoude/die weicke
dat ſijn volck (niet wten bedieden Pha-
raonis handen / maer vande macht des
duyuels vander hellen/den beteekenden/
die door Pharaon verſtaen eñ beteekent
werdt) verloſſen ſoude/want alle die an-
der beteekenſſen die gheſchiet ſijn datſe
van onſe vaders beſchreuen/ groote won
derlijcke miſterien in haer beſluytende
eñ begrijpende ſijn. Dat blijct bi veel opē
bare eñ beſcheelijcke saecken. Want wat
profiteert totter conſcientien dat etē des
Exodi in vleeſch vanden Lammeken? waeromme
xij. capit. ſchorſte ghy v leyndenen op? waeromme
neemt ghy ſtocken in uwe handen? ende
ſchoenen aen uwe voeten? O broeders al-

le

le dinghen(al eest saecke dat ghy schijnt die wet te weten)ten sy saecke(gheluckich geschreuen staet)dat ghy t ghelooft/so en sult ghy niet verstaen/ want hoe can u het lams bloet/aende poste eñ ouerste doorpet der deuren bestreke verlossen vande boosen Pharaon/figuere des vyants vander hellen/ten sy dattet betecken het cruys Jesu/die Christus genaemt werdet:want van hem spreect Esaias/als een onnoosel schaepken sal hi ter doot gelept werden/ eñ meer andere int selue Capittel/ onder dē boosen is hi gereket. Doē nu die opperste bisschop dē name Jesu hoorde noemē/ so is hy wter matē seer gestoort geweest/ dit segdy tot bederffenisse des wets spraeche hi/ en weet ghy niet datter gheschreuen staet: Eest datter een Prophect onder u lieden opstaet/ oft yemandt die seyt dat hy eenen droom ghesien heeft/ ende u afkeeren wille vander Wet vos heeren/ laet alsulcken mensch den doot steruen. Daer op antwoorde hem Mathias ende sprack: Die Prophete daer ick af spreke/ dat en is niet alleen een Prophect/ maer een Heere ende meester der Propheten eñ God/eñ die sone Gods/wiens Godheyt openlijckē genoech verclaert wert. Daeromme/ om deser saecken wille gheleyt eñ ghequanghen sijnde/soo gheloue ick in hem/hopende inde belijdenisse sijns

Esaie. vij

Exodi int xij. capit.

Esai. liij.

Deu. xiij

ir.

naems

naems stantachtich voldoerich eñ tẽ eynde toe volherdich te blijuen. Doen spzack die opperste bisschop tot hem: eest saecke datmen v tyt en stonde gaue/ en soudy v niet willen bekeeren: Dat moet verre van my syn (spzack Mathias) als dat ick vander waerheyt die ick eens gheuondẽ heb/ niet dooz leetwesen/ maer dooz eenen afval afschcyden soude: Ick belijde metter herten/ eñ verclare die belijdinghe mijnder herten openlijcken metten monde/ eñ vercondighe v altesamen/ dat Jesus van Nazareth (den welcken ghi gheloochent eñ versaect hebt) is die warachtighe sone Gods/ onder substantien den vader in allen saecken ghelijck. Ick ben allecn Chzistus dienaer ende anders en can ick niet ghesijn. Doen stopte die opperste Bisschop syn oozen/ eñ beet op syn tandẽ tot hem roepende/ hi heeft ghelasphemeert (riep hy) laet hem die sententie des wets hoozẽ/ eñ die wet der sententiẽ wert ghelesen/ die mẽsche die synẽ God vervloect die sal syn sonde dzaghen/ ende so wie den name des Heeren lastert/ sal die doot steruen/ alle dat volc sal hem met steenẽ doot werpen/ v ooghe en sal hem niet sparen/ eñ ghy sult tquaet wt tmidden vã v liedẽ nemen/ ende doen hy den heyligen Apostel met smeecken/ bidden/ noch met dzeyghementen niet omghesetten en conste/

soo heeft hy ouer hem die sententie des doots wtgheſprocken/ want uwen mont ſprack hy heeft teghens v ſelucn gheſpro ken/v bloet teghens v hooft/Daeromme is hy totter doot gheleyt. Ende doen hy nv ghecomen was ter plaetſen daermen hem ſteenighen ſoude/soo heeft hy ſulke begheert/eñ heeft gheſprokē/want daer ſtaet geſchreuen/soo wanneer ick sien ſal dat aenſchijn des heeren Gods der heyr-ſcharen/en ſal mijn ſiele niet leuen: Wan neer ſal ick comen eñ my vertoonen voor daenſchijn mijns heeren/ende hy ſprack voorts/ ghy hypocrijten/ wel te deghe heeft Dauid die Prophect van v liedens ghepropheteert ſegghende: Sy ſullē raet houden tegens die ſiele vandē rechtueer-digher/eñ ſy ſullent onnooſel bloet ver-doemen/eñ Ezechiel ſpreect ock: Si hebben die ſielen willen dooden de ghene die niet en ſterven. Daeromme ſo ſynder ge-weeſt twee ghetuyghen by ghetale ende hebben ſijn handen (naert ghebodt des wets) op hem gheleyt/ende hebben hem ghewoorpen op eenen hoop ſteens/eñ heb-ben hem met twee ſteenen ghewoorpen/ maer Mathias begheerde die ſelue twee ſteenen met hem begraue te hebbē/haer tot een ghetuychgeniſſe/eñ van haer ge-ſteent weſende/ is ock voorts naer der Romeynſche maniere mettē bijle geſme-

ten/

ten/ recht oft dē president des Roomsche
maiesteyts daer an enighr eere aenghe-
daen sonde wesen. Doē heeft die heylige
postel Mathias(sijn handē opwaerts tē
hemel staende) synen gheest gegeuen/ dē
xxiij. dach van Februario/ eñ sommighe
mannen van sijn discipulen hebbē sijn lic-
haem begrauen/ de welcke dat genoemt
Dit sijn Hebreeu-sce namē. waren Lachis/ Raph/ Himna/ Heimda/
Samuel/ Simon/ Naamen/ Joseph/ Is-
mael/ Joannes/ welcke Joannes vande
gratie Gods verlaten sijnde/ is vandē ge
loouighen afgheuallen/ maer dander sijn
ghebleuen int gheloouc ons Heeren Jesu
Christi/ wien dat sy eere/ glorie/ met
den eewighen vader/ eñ heyli-
ghē gheest nu eñ inder
eewicheyt.
Amen.

Nihil hic Liber habet mali S. Romanæ Eccle-siæ fidei cōtrarium, aut fidei Pub. offensiuum, & testor.

Sebastianus Baer Delphius, insignis Colle. Ecclesiæ S. Mariæ Hantuerpiensis Plebanus.

Hier na volghet die Tafel van desen Boecke.

Abdias/discipel van Symon eñ Judas/werdt Bisschop van Babylonien/soect int.vij.Capittel onder.xtij.

Abdias/heeft by sint Thomas gheweest/soect int.x.capittel onder.xx.

Abdias/heeft inde doot van S.Andreas ghewest/soect int ij.Capittel onder.xxxvij.

Abdias heeft by S.Jan gewest/int.v.cap.xij

Abagarus werdt kerstē / daer Christus eenen brief aen ghescreuē heeft/soect int.x.capit.J.

Abdisse/soect Religieus.

Abraham is der gelouiger vader/soect int.iij capittel onder.v.vi.

Abstineren/Vastē vā spijse/soect in Sober.

Abstinerē vā ōbehoorlike werckē.int.vij.ca.xi

Accuseren/Soect Wel zaghen

Adam/hoe dat hi ghebozen is/soect int.ix.ca.v.

Adam is gheset int Paradijs/int.vij.ca.vi.vij

Hoe dat Adam ghesondicht heeft/int.viij.capittel.vij.ende int.ix.capit.iij.v.

Aelmissen gheuen soect int.vij.capittel.xvi.

Die ghesont van lichaem sijn en behoozen geen aelmisse te bidden/soect int.J.capit.xx.

Aensien doet ghedenckē/aēschouwē vā vrouwē doet liefde brouwē/ int.v.capit.vij.vij.ix.eñ int.ij.capittel.vi.

Aerde/was maghet/al eer Adam het ghebodt Gods ghebroken hadde/soect int.ix.capit.v.

Heylighe Aerde/soect int.x.capittel.xxvij.

Aertbeuinghe/soect Tempeest.

Afgoderije/Der Afgoden tempels werdē deur tbeuel vandē Apostelē met cōsent vāder Quer hept afghebroken/soect int vij.capit.x.eñ int vij.capit.xij.vanden ghenen die vant gheloue vallen/soect int.vij.capittel.xiij.

Van-

Vander oprechter afgoderie int.ix.Capittel.b vij.biij.ix.eñ int.x.Capittel.xiij.
Vande.lxx.Biſſchoppen der afgoden tempels/ eñ van harẽ ſchat eñ rijcdomme ſoect int.bij. Capittel onder.b.xiij.
Vande Sacrificie der afgoden ſoect int.ix.Capittel.b.bi.
Een ſchoon comparatie der ketteren ſoect int.x Capittel.xiij.
Die ketters behoorẽ (nadenmael dat ſi bekeert ſijn) heur valſche leeringe te wederroepen/ eñ reſtitutie te doen vande zielen die ſi geſlotẽ heb ben ſoect int.iiij.Capittel onder.iiij.
Waerom dat die leeringhe der ketters quaet is/ ſoect int.b.Capittel.xx. Met dreyghementen beghinnen die ketters alle ſaken te voleynden die ſy met ſubtilheyt niet en connen aengerich= ten/int.bij.Capittel.xb.
Apocalipſis/openbaringe van Sint Jan wert in Pathmos beſchreuẽ/eñ dat wanneer/ſoect int.b.Capittel onder.ij.
Apoſtelen/wanneer ſy vervolcht waren ſoect int.xij.Capittel.iiij.
Apoſtelen hebben binnen Hieruſalem openbaer lijck inden tempel/het geloove Chriſti belede/ naer Chriſtus doot/int iaer van.xiij.ſoect int bi.Capittel onder.ij.iij.
Die Apoſtelen ſpreken diuerſche ſpraecken/ eñ waerom dat ſy werden genoemt die.xij.lee= ren der deughden/ſoect int.biij.Capittel.iiij.
Vande macht der Apoſtelen int.ix.Capittel.bi
Hoe dat die Apoſtelen Miraculen/eñ wonder lijcke wercken doen deur die cracht Gods als dienders van God almachtich ſoect int.iij.Ca= pittel.x.eñ int.b.Capittel onder.xxbi.eñ int.ix Cap. onder.ij.bi. eñ int.x. Capit onder.xxiij.
Waeromme dat die Apoſtelen met ſtralen bouē haer hoofden gheſchildert werden ſoect int.b. Capittel.

capittel.xxix.
Arbeyt/ Inden arbeyt gaende soect Vrouwe.
Arm van geeste/als Hober niet ghierich/der weerlycker pompeusheyt/eñ alle oneruloedicheyt/ter liefden van God almachtich versmadēde/soect int.iij.cap.onder.vij.vij.xvi.xxviij eñ int.v.capittel onder.xix.xx.xxi.eñ int.x.cap. onder.vij.xxv.
Atticus/discipel van sinte Joannes/soect int v.capittel onder.xxij.xxiij.
Babilonien soect Abdyas/ende Tozen.
Baculus Jacob/soect int.iij.capit. onder.iij.
Baet/om te baeyen gaet Andreas inde Bayslo ue/soect int.ij.capit.xxviij.eñ int.v. capit.ij.
Om te bayen en behoozē die vrouwē met mans niet te gaen/soect int.ij.capittel.xxiij.xxv.
Baren/soect vrouwe.
Balsamen/ ghebalsaemt wert sinte Pauwels/ eñ sinte Andries lichaem soect int.ij.capit.iij. eñ int.ij.capit.xxxvij.eñ int.x.capittel.xxvij.
Banne/inden Banne doen Excommuniceren/ soect int.v.cap.xvij.eñ int.J.capittel.ij.
Bedelen/soect in Helmisse.
Befamen/ soect Bedzaghen
Begrauen/soect int Graf ende Sepulture
Bekeerē/Beterē/soect Gelouē/eñ Penitētie
Benedictie der Apostelen/soect int.x.capit.ix.
Beneficien soect Simonie.
Beteren/soect Gheloouen/ ende Penitentie.
Bevzucht/soect Vrouwe.
Bidden vooz malcanderen soect int.iij.cap.xxx.
Sinte Bartholomeus ghedverich bidden/soect int.ic.capit.ij.eñ int.ij.capittel xxix.
Ghebeden der Apostelen int.ix.capit. vi.eñ int ij.capittel.ij.ij.eñ int.v.capittel.xiij.xxvij.eñ int.vij.capittel.vij.int.vi.capittel.iij.eñ int x.capittel.xxi.xxij.vij.
Ghebeden der getyden/soect int.i.capittel.ix.

soect ooek in Misse.
Aenbidden/soect int.x.capittel.xvij.
Inder Apostelen tijde heestmen voor de doode ghebeden/eñ Misse ghedaen/soect int.v.capittel.xij.
Biechten. Belijden die sonden heestmen gedaen inder Apostelen tijde/soect int.iij.capittel.xxv xxix.eñ int.v.capittel.xiij.xv
Men behoort hem erst te biechten al eermē tē heylighen sacramente mach gaen/ soect int.x. capittel.vij.
Bisschop werdt Abdyas/eñ meer andere soect int.vij.capittel.xij.eñ int.ix.capittel ix.
Opperste Bisscop als Paus werdet sinte Peeter/ eñ daer naer Sinte Clement syn discipel soect int. J.capittel onder.ij.vij.xxi.
Bisschops officie/ soeckt int. J.capit xxi. xxij. xxij.eñ int.v.capittel.iij.v.soect ooek in Religieus eñ in Ordineren.
Blasphemeren/soect int.vij.capittel. J .eñ int xj.capittel.vi.
Blinden werden siende ghemaect/ soect int.iij. capittel.ij.iij.xxxi.eñ int.vij.capittel.x.
Boeckē der ketters/waeromme datse Jacobus dede verdrincken/eñ niet verbranden soect int iij.capittel.iij.
Boom die quaet is/en mach gheen goede vruchten dragen soect int.v.capittel.onder.xvij.
Boosen geest/soect in Duyuel.
Brandt werdt met wijwater gebluscht/ soect int iij.capittel.xi.
Den brant keert hem totten ghenen dien gestoockt heeft/soect int.vij.capittel.xvi.
Brief heeft Christus geschreuē aen Abagarus/ soect int.x.capittel. J.
Broot/ghebenedijt broot soect in. J.capittel.onder.xxvi.
Buyck/hongerighen buyck is haest versaeyt

soect int.v.capittel.xxv.
Casteel soect Palleys.
Celebreren/soect Misse/eñ heylich sacrament.
Ceremonien/soect int Doopsel/Ordinantie/eñ heylighe kercke.
Christus/heeft hem selven naer sijn doot geopen baert den mensch/soect int.x.capittel.J.ij.iij.
Christus is den wech eñ dat leuen/soect int.x.capittel.xxi.
Waeromme dat Christus mensch gewordē is/eñ den doot ghestoruen soect int.viij.capittel vij.eñ int.x.capittel.xxij.
Christus victorie/soect int.ix.capittel.iij.
Prophetie van gheheel Christus leuen/soect int.iij.capittel onder.v.vi.vij.viij.
Hoe dat Christus in sijn ghetrouwe geloouige menschen ghecruyst werdet soect int.J.capittel onder.xxviij.
Van die wonderlijcke gheboorte Christi/soect int.ix.capittel.iij.
Christus heeft eenen brief ghescreuen soect int.x.capittel.J.
Cleeren der Apostelen soect int.vij.capittel.vij.
Int raecken/eñ int ghenaken der cleederē der Apostelen/werden die Cranckē/siecken/eñ blinden ghenesen/eñ die ongheloouighe/gheloouich/soect int.v.capittel onder.iij.vij.xxiij.
Met Joannes onderrock werden die Doodē verweckt/soect int.v.capittel.xxv.
Clooster/soect Religieus
Consacreren/soect Misse eñ heylich sacramēt.
Coorde/soect Seel.

Creatueren/sijn die schilderingē van haren scepper/soect int.x.capittel.xvi.
Crime lese maiestatis soect Rebel eñ onghehoorsaem.Cruepelen/doet Petrus eñ Johannes wandelen/soect int.J.capittel.ix.

Cruys/van die cracht des heylichs cruys/soect int.i.capittel.xxix.eñ int.v.capittel.xxv.

Die Apostelen/ eñ meer andere hebben hen selfuen eñ si ander lieden geteeckent met het teecken des heylichs cruycen soect int.iij.capittel.iij.eñ int.iij.capittel.xxxiij.ix.eñ int.iij.capittel x.eñ int.x.capittel.vij.viij.xi.eñ int.v.capittel. xxv. eñ int.viij.capittel.v.

Die Apostelen genesen die sieñnige quetsueren deur het teecken des heylichs cruys/ soect int viij.capittel.iij.

Chzistus heeft sinen Apostelen het teecken des heylichs cruys ghegheuen soect int.ix.capit.v.

Die heylige Engel heeft inde viercante steenen vãde vier hoeckẽ des tempels met sinẽ vinger/ een teckẽ des heylichs cruys geset/soect int.ix. capittel.vij.

Inder afgoden tempele den tempel vander afgoderien gesuyuert sijnde eñ gewijt oft geconsacreert sijnde/inde plaetse daer die afgodẽ gestaen hebben daer stellen die Apostelen een teckẽ des heylichs cruys soect int.xi.capit.ij. Hoe hem een kersten mensch behoort te segenen met het teckẽ des heylichs cruys.ix.cap.vij.

Cussen int scheyen gheeftmen den danck soect int.iij.capittel.xxij.eñ int.iij.capittel.x.

Die voeten der Apostelen werden ghecust soect int.iij.capittel.xxxij.eñ int.x.capittel.xij.

Danssende eñ spzingende gaen die Heydenẽ in haren tempel den afgoden sacrificie doen soect int.x.capittel.xvij.

Deure des Heeren wat dat is soect int.vi. capittel.v.vi.

Dienen/God en begheert gheenen bedwonghen dienst/soect int.vij.capittel.x.

Die Apostelen werden ock heerlijcken gedient iij.capittel.xiij.eñ int.iij.capittel.vi.eñ int.v. capittel.v.eñ int.x.capittel.ix.

Dooden/

Dooden/verwecken die Apostelen/eñ meer andere als dienders Chzisti met die gratie Gods soect int. J.capittel.xxiij.eñ int.iij.capit.iij. xiij.xxv.xxvi.eñ int x.capittel.vij.

Dē en behoozt die doot niet te vzeesen soect int x.capittel.xxij.

Sterven op datmen leven mach soect int.v. capittel.xi.

De doot/ is die Coninghinne des dupuels/ eñ die Coninck/oft ghetrouwde man des doots dat is die dupuel soect int.ix.capittel.v.

Doode vzacht/soect int.iij.capittel.xxvij. soect ock in Vzouwe.

Dootlagers/soect int.vij.capittel.xij.xij.

Voor de Dooden bidden soect in Bidden.

Doopen pleghen die Apostelen cleyn eñ groot Jonck eñ out in haren tijt soect int.ij.capittel ij.iij.vj.xxij.eñ int.vij.capittel.ix.eñ int.ix. capittel.vij.ix.eñ int.x.capittel.vij.vj.v. eñ int.v.capittel.xxiij.xxv.int.vj.capittel.xj.

Van die Ceremonien des doopsels soect int. x. capittel.vj.vij. eñ xiij.xix. xx. eñ int. iij.capittel.x.

Die eens gedoopt is/die en mach niet wederom herdoopt werden met dat eerste doopsel/ daer hy in sijn Joncheyt (een kindeken wesende vā vij.oft.vij. dagen) inne gedoopt is geweest/ maer naer dat selue doopsel in dootsonden ghevallē sijnde/so sal hi sy selven wederom doopē/ in die bitter tranen des berous eñ int bad der penitentien naer die ordinantie der heyligher kercken soect int. J.capittel.iij.eñ int. v. capittel.vi.

Van de bernende lampe int doopselouer die vont te soect int.x.capittel.vij.

Van der consecratien des vonte waters soect int x.capittel.viij.

Doot/soect Dooden

Draecken/soect Int.viij.capittel.v. vi. eñ int xi.capittel.ij.
Drieuuldicheyt/Van die heylighe drieuuldicheyt/soeckt Int.ix.capittel.vi.vij. Eñ int.x. capittel.v.
Droom/soect Visioen
Drusiane een heylighe vrouwe eñ haer legende soect Int.v.capittel van.vij. af tot.xix.toe/
Deure soect Deure.
Duyuels haet waer wt gesprotē/soect Int.vij. capittel.vij.
Hoe dat die duyuels macht hebben/om dē menschen te beschadighen/eerst aent lichaem/ende dan aen die siele/soect Int.ix.capittel.v.
Waerom dat die viandt den mensch tempteert/soect Int.ix.capittel.v.Duyuel/quaden Engel/boosen geest/Vyant des menscheliyckē geslachts/soect int.J.capit.xxvi.eñ Int.iij.capittel.xxviij.
Die duyuelen werdē bandē ongoddelijckē menschen ontsien/soect int.x.capittel.xvi. Duyuels inde gedaente van mooren/eñ hondē/soect int iij.capittel.viij.xciij.eñ Int.vij.capit.xvi. eñ int viij.capit.v. Vandē duyuels besetē/soeckt Int.iij. capit.vi.xiiij. xvi.xxi.xxviij.xxxij. eñ Int.ix.cap.iij.eñ int.x. cap.ix.x.
Duyuels en cunnen hen selues noch yemanden gehelpen/soect int.iij.capittel.xxvij. Eñ int. ix.capittel.J.ij.
Duyuel wert besworen.
Soect Int.x.capittel.xvij.

Duyuels ketenen/ende banden / daer hy mede ghebonden wordt / dat syn die deughdelycke wercken der kerssten menschen int onderhouden van Gods geboden/met een oprecht chrysten geloone.

Ende die banden daer die duyuels ons mede binden / dat syn die sonden / ende het consent

totter

totter temptatien/int volbrengen der sonden/ ieuende dus in afgoderyen / deur den dienst des duyuels/soect int.ix.capittel.v.

Duyuels/quade Enghelen wten hemel gevallen synde/syn vander eewigher salichept berooft/maer niet van hare wysheyt/eñ Engelsche macht/de welcke dat ñ vlandelycken misbruycken/soect int.vij.capittel.vij.
Eedt/soect Sweren.
Elementen.Vande.vij. Elementen/soect Int x.capittel.xxv.
Enghel Gods spreect tot Andream ende vertroost hem/met syn consoorten soeckt int.vij. capittel.ij.ix.xix.ende Int.v.capit.xij.

Die Enghelen schreyen int qualijck varen van den menschen/eñ die duyuels lachen / soeckt int v.capittel.xxij.
Die Enghelen verlagen die duyuels/soect int ix.capittel.vij.

Hoe dat die Engelen hen seluē/dē menschē plegen te vertoonen soect int.ix.capitel.vij.
Quaden enghel soect Duyuel.
Ephigenia wert gedoopt soect int.vij.cap.ix.x
Ephigenia geeft allen haer goet tot behoef van een kercke te timmeren/eñ dauerschot tot behoef vanden Armen om Gods willen/soeckt Int.vij.capittel onder.xvi.
Eertbeuinghe soect Tempeest.
Eten/en is geen sonde/maer ongeschickelijckē gulselijcken/oueruloedelijcken(op onbehoorlijcke tijdē / ende verboden spijse te eten/ ouermits ongehoorsaemheyt / in versmaetheyt der geboden vander heyligher kercken/ende der ouerheyt) te eten/dats groote doetsonde/eñ also werden dese woorden ver-

staen/dat indē mont gaet / dat en besmedt die liet niet/soect int.viij.capittel.xi.

Euangelij/heeft Matheus eerst int Hebreeus geschreuen/soect int.viij.capittel.xvi. Vande Cracht der woorden der Euangelien/soect int ij.capittel.xxiij.

Eucharistie/soect heylich Sacramente.

Eugenius/discipel van sinte Jan euangelist/ soect in.v.capittel.xxij.xxij.

Eunuchus/soect int viij.capittel.ij.

Euphanissa/Conungine vande Hooren/soect int.viij.capittel.viij.

Excommuniceren/soect Wan

Faem/eñ naem benemen soect Wedraghen.

Fenijn/soect int.v.capit.xxv.eñ.int.viij.cap.x.

Fonteyn soect int.x.capit.xv.Gauen/eñ giften versmadē die Apostelen/soect.ij.capit.vi.xxxi. eñ sy ontfangense.tot behoef vandē armē/soect int.x.capittel.ix.

Gheboden der heyligher kercken soeckt Kercke

Ghebruycken alle saecken eñ misbruyckē/soect int.v.capittel.xxi.eñ int.viij.capittel.xi.xij.

Gheeden/soect Bidden.

Ghedachten/soect gheperysen.

Gheestelijcken staet/soect Bisschop ende ordinieren.

Gheest/heyligheu geest soect int.viij.cap.iiij. eñ int.ix.capit.vi.vij. Goeden geest/soect Enghel. Quaden gheest soect Duyuel.

Ghelase Pniaernen/soect int.j.capittel.xix.

Gheloouē in Christo/hē bekeerē tot Christum/ hoe eñ in wat manierē soect int.iij.capit.xi.xij xxiij.xxiiij.xxviij.xxix. eñ int.iiij.capit.iij.iiij. ix x.eñ int.v.capittel.xxiiij.xxv.eñ int.viij.capittel.vij.eñ int.x.capittel.xxij.

Het gheloone maect ons vrienden Gods / soect int.iiij.capittel.v.vi.

Wie dat in Christo niet en geloouen soect int.iiij capittel vijue sesse.

Der ongeloouiger punitie soect int.iij̄.capittel viij.ix.x.eñ int.viij.capittel.xiij̄.
Van eenen quaden schalck van.lxx. Jaren totte Heere bekeert/ soect int.iij̄.capittel.xxix.
Ghemeyn/soect int.v.capittel.xxi.
Ghepeysen.Ghedachten der menschen sijn God alleen bekent /soect int. J.capittel xxv.xxvi.
Getydē/getyden/soect int Bidden/eñ Hisse
Gheuoech doen/kacken/te stoel gaen/soect int iij̄.capittel.xxiij̄.
Gierich.Gierichevt soect int.v.cap. xix.xx.xxi.
Niet gierich soect int.ix.capit.v.soect ock So ber/Arm.
Ghisten/soect Gauen.
God/soect int.ix.capittel.vi.
God en is gheen wtneimer der personen/ soect int.v.capittel.xxi.
Om Gods wille gaen/soect int.viij̄.capit. xvi. soect Vermissen Gratie Gods / soect in Gratie Goden/soect Afguden.
Goet voor quaet/ofte quaet met goet moetmen louē soect int.iij̄.capit.xv.eñ int.iij̄.capit.iij̄. Wanneer dat ons wercken goet oft quaet sijn/ soect wercken.
Grafmaecker van S.Jan/soect int.v. capittel xxviij̄.Grauē soect Sepulture.Tē graue Cristi loopē Petrus eñ Joannes soect int. J.capittel.vi.
Gramschap Gods/ eñ tusschen die gramschap der menschen is een groot onderschept/soeckt int.viij̄.capittel.xiij̄.
Gratie/deur die gratie Gods / gheschiedē alle miraculen/eñ deughdelycke wercken/ende alle scientien eñ gheleertheden coemt ons van God almachtich soect int.ix.cap.ij̄.eñ.vi.voorts in Apostel.
Grootgaende van kinde/inden Arbeyt gaende bevrucht wesen/soect Vrouwe.
Handen/soect in Sonde.x.capit.iij̄.

Heyligben/ſoect Reliquien.
Heylich ſacrament/het lichaem ons Heeren Jeſu Chriſti gheconſacreert heeftmen inder Apoſtelen tyden ghenat onder een ſpecie / ſoect int iij.capittel xxij.eñ int.v.capittel.xxbij.eñ int.x capittel xxij bij.
Wen en behoort met geen ſondige conſcientie ten heyligē ſacrament te gaen/ſoect int.bij.capittel.xi.xō.eñ int x capittel.bij.
Hoemen die ſacramenten der heyligher kerckē/eñ alle gauen Gods behoort te ghebruyckē ſoect int.v.capittel.xxi.eñ int.bij.capit. xi.xij.
Heylich der heyligen/Dat Sancta ſanctorum/ ſoect int.vi.capittel.iij.v.
Heylighe gheeſt/ſoect Gheeſt.
Helle oft Verdoemeniſſe ſoect int.v.capit.xxiij.
Chriſtus is nedergedaelt ter hellen/ſoect int.x capittel.xij.
Hemel/ſoect Salicheyt.
Hermogenes een Tooueraer ſoect int.iij.capittel totten eynde.
Hoeren Jaghers/ſoect Luxurieus.
Hof/open hof houden ſoect int.x.capittel.ij.iij.
Hooſt ſcheren ſoect int.x.capittel.v xij.
Houwen/noch Trouwen en mogen aen malcanderen Nichten/ Noch Neuen ſoect int.ij . capittel . x .
Houwelijcken ſtaet hoe dat hy werdt gepreſen ſoect int.v.capittel.bij.eñ int.bij.capittel.x.xij.eñ int x.capittel.ij.iij.
Benedictie ouer thouwelijck/ ſoect int.x. capittel.ij.
Opē hof Jnder bruyloftē ſoect int.x.capit.ij.
Jacobs ſtock ſoect int.iij.capittel.iij.
Jndien driederley/ſoect int.ix.capittel.J.
Jnitierē/tottē geeſtelijckē ſtaet/ſoect ordinerē.
Joannes werdt vander bruyloften/indē maecht elijcken ſtaet totten Apoſtelijckē ſtaet vāChri

sto geroepen/soect int.v.capit.xxviij.xxix.
Jongers hoemē die behoort te onderwysen/ eñ hoe dat Joannes eenen Jongē bekeerde/soect int.v.capittel.iij.v.vi.
Judas bisdom ontfangt een ander/soect int.xij. capittel.ij.
Kacken te stoel gaen soect in Ghenoech
Kelc/waeromme datmen. S. Jan Euangelist met een kelc inde hant schildert/soect int.v.capittel.xv.
Kercken/eñ Tempels werden inder Apostels tyden gesticht/getimmert/eñ gemaect/ eñ daer gelt eñ goet toe gegeuen/soect int.v.capit.xxv. xxvi.eñ int.vij.capit.xi.xij.xvi.eñ int.viij.capittel.ix.xi.xvi.eñ int.xi.capittel.ij.
Hoe dat die kerckē inder Apostels namen (ter glorie Gods ghewyt werden/soect int.ix.capittel.vi.vij.int.viij.capittel.ix
Afgoden tempels soect Afgoden tyē
Mē behoort die gheboden der heyliger kercken/ onderdanich te syn soect int.viij.capittel.xi.
Ketters/soect afgoden dienders/ In afgod.
Kinnenbackslach/soect int.x.capittel.ij.
Kint van eenen daghe spreeckt perfectelycken soect int.vij.capittel.xvi.
Kintdraghen/soect Vrouwe.
Kussen/soect Cussen.
Lampe bernende ter wylen datmen yemandt doopt soect int.x.capittel.vij.
Lanteerne/met Lanteernen eñ toortsen/ wert sinte Andries thuys gelept/soect int.ij.cap.xiij
Leeren/eenen anderē/eñ daer naer doen is seer goet/soect int.xij.capit.ij.iij. Alsche leeringe behoort men te wederroepen/eñ ganselycken af te gaen/soect int.iij.capittel.iij.v.
Waerom dat die leeringhe der ketters quaet is/ soect int.v.capittel.xix.
Leer/bande.xij.leerē der deuchdē/ō mede totte hemel te climmen/soecht int.viij.capitel.iiij.

Leeuwe/

Leeuwe/Leopardt/soect int.iij.capittel.xlx.eñ int.x.capittel.iij.
Leuen/eerlijcken leuē/ ende waeromme dat men behoort eerlijckē ende deughdelijcken te leuē/soect int.v.capittel.ix.x.xi. ende int.viij. capittel.xi.ende.int.ix.capittel.v.eñ int.x.capittel.xxv.xxvi.
Eewich leuen/den hemel / soect in Salicheyt.
Oneerlijcken leuen/ soect Luxurieus.
Leuerye soect wapenen.
Liefde/inden houwelijcken staet/soect int.viij. capittel.x.xi.
Liefoedes vaderlants/soect int.x.capit.iij.
Onlinnelycke liefde nochtans gelucklich/ soect int.v.capittel.vij.viij.
Onecrlijcke liefde soect int.v.capittel.vñ.viij soect oock Luxurieus.
Lieghen/wanneer dat gheen sonde en is / soect int.viij.capittel.xij.
Luxurieus. In wellustichept des vleesch leuē soect int.iij.capittel.v.xxiij.xxv.xxix.eñ int.v. capittel.vñ.
Macedonien wert bekeert/soect int.iij. cap.xij.
Maechden/soect int Reyn eñ Religieus.
Maet eñ Reghel behoortmen in alle saecken te houden soect int.viij.capittel.xij.
Manna spruyt wten graue vā sinte Jan Euā gelist/eñ wast daer noch tot op heden desen da ghetoe/soect int.v.capittel.xxx.
Mammona/ is eenen naem van eenen quaden gheest/soect int.v.capittel xxi.
Mantel soect cleet
Marses/volck in Jtalien soect int.viij.capit.ij
Maria des moeders Gods bootschap/ende van haer beloftenisse der maechdelycker reynicheyt soect int.ix.capittel.iij.
Mensch / waerom dat die mensch gheschapen is/soect int.v.capittel.xviij.

Merck

Melck/Schoon/Suyuer/wit melck/leopt vñ
sinte Pauwels inde plaetse vñ bloet/ doenmẽ
hem onthalsde/soect int.ij.capittel.iij.
Miraculen/hoe God die in sijn heyligben doet
soect int.ix.capit.vi.eñ.int.x.capittel.xxij.
Misbruycken/tgoet tot quaet/eñ onge hoorsaẽ
heyt/soect int.viij.capittel. xi.xij.
Milsdracht/soect Doode dracht.
Mille hebben die Apostelen in haren tijde ghe=
daen/soect int.v.capit.xxvi . eñ int.viij.capit.
xv.eñ int.x.capittel.xxij.
Menighe sacramenten / int.xi.capittel.iij.
Men heeft misse ghecelebreert int consacrerẽ
oft ordineren van Moysi / openbaert God in
eenen doornen bosch/soect int.xij. capittel.viij.
Monicken/nonnen/ soect in Religieusen.
Mont dat inden mondt gaet dat en besmedt die
siele niet/hoe dat te verstaen is/soect int.viij.
capittel.xi.
Moordenaers/soect int.v.cap.iij.v.vi.
Naect werden wy ghebozen/eñ Naect moeten
wy wederom van hier/soect int.v.capittel.xxi
soect oock Arm.
Een Naect mensch preket Christum soect int
ij.capittel.xxxij.
Niniuen die groote stadt/waer dat die leyt / eñ
wanneer dat sy ghetimmert is gheweest soect
int.vij.capittel.xlij.
Nonne/soect Religieus.
Oneerbaerheyt / Schande te vozen legghen/
soect Violeren.
Onghehoorsaem/soect int.viij.capittel.xi.
Hoe dat alle onghehoorsaemheyt/eñ rebellicheyt
der ondersatẽ/tegens die ouerheyt behoort ge=
straft te wesen/soect int.viij.capittel.xij.
Openbaer/verthoont hem God/soect int.x. ca=
pittel. I.ij.iij.
Onweder soect Tempeest.

Ophouden/sonder op houden soect Perseuereren
Ordinantien der heyligher kercken/soect Int viij.capit.xi.soect kercke.
Oordinen geuen/Initieren Priesters whē/ totten geestelijcken staet ordineren/ soect int vij.capit.xi.x.xij.xiij. eñ Int.viij.capit.ix.
Overspeelders werden ghestrakt/soect int.iij. capittel.xxiij.xxv.eñ int.x.capittel.viij.
Overheyt moetmen onderdanich sijn/soect int J.capittel.xviij.
Paeflam/soect int.xij. capittel.viij.
Pacus/eñ Opperste bisscop vander heyliger kercken wert Petrus gemaect/ eñ van sinte Peeter S.Clement/soect int J.capit.ij.viij xxi.
Van des Paus macht soect int. J.capittel.xxi.
Palleys maect Thomas/ soect Int.x.capittel. v. vi.vij.
Paradijs/soect Int.viij.capittel.vi.vij.
Pathmos/soect Int.v.capittel.ij.iij.
Patientie is goet cruyt/ soeckt int.v.capittel. xxv.soect oock vergheuen.
Pauwels veruolcht sint Jacob de meerder/ soect int.vi.capittel.iij.
Paulus coemt te Roomen/soect int. J.capittel.xxij.
Penitentie doē/soect int.iij.cap.xxx.eñ int.vij. cap.x.eñ int.viij.cap.iij.eñ int.x.capittel.xi.
Joannes belast dē sondarē dat ij penitentie doē souden.xxx.dagē lanck soect int.v.capit.xxij.
Peert/S Jan Euangelist rijdt te peerde/soect int.v.capittel.v.

Peerle. Steenkens/Reykens werden in coste lijcke peerlen/ ende ghesteenten verandert/ soect int.v.capittel.xix.xx.xxiij.

Perseuereren/soeckt Patientie ende Vasten/ Bidden/

Bidden/ende Penitentie.
Persoonen. God en is gheen wtnemer der persoonen soect int.v.capittel.xxi.
Petrus die Apostel coemt te Roomen/soect int J.capittel.xxi.
Philippus.ü dochteren soect int.xi.capittel.iij
Pylaernen van gelasen soect int. J.capit.xix.
Platē/gloeyende yseren platen werdē voor sinte Thomas bereyt / om bloots voets daer op te staen/soect int.x.cap.xvi.
Priesters /Bisschoppen ordineren/soect Ordineren/ende Religieus eñ Bisschop
Professien/wijen/wielen/eenighe gheestelicke persoonē in een cloester tot nonnē &c/ soect int.viij.capittel.xiij.xv.
Purgeringhe voor eenich misdaet soeckt int.x. capit.iij.soect oock Penitentie.
Punieren . Straffen quade wercken/want gheen quaet blijft onghestraft waer mede gesondicht/daer mede ghepunieert/soect int.x. capittel.iij.
Quaet/geen quaet en blijft onghestraft / soect Jnt.x.capittel.iij.
Rebel soect onghehoorsaem Reyn van lichaem In reynicheyt leuen/ soect int.v.capit.xxix. eñ int.viij.capittel.xv.eñ.int.x.capit.iiij.xv.
Die eerst reynicheyt beloofde/dat was Maria die moeder Gods/soect int.ix.capittel.iiij.
Regel soect maet.
Religieus/ als moninck / Abdisse/ nonne/oft Cloosters susters en mogen niemandē anders trouwen dan die heyligbe kercke/ eñ behooren in reynicheyt te leuen/eñ voorts van hen manieren om te professien/eñ hoe dat si byder Apostels tijden hebben ghewerst/soect int.v. capittel.ix.x.xi.xxi.xxviij.xxix.eñ int.viij.cap x.xi.xvij.xiiij.xv. eñ int.x.capittel.iiij.xi.xv. xviij.xxv.ende int.xij.capittel.ij.

Reliquien

Reliquien der heyligher werden vanden Enghel bewaert / soect int.v.capittel.xv.ende int vij.capittel.xvi.
Vande cracht der reliquien der heyligen soect int.x.capittel.xxvij.
Hoe dat die heylighen voor ons bidden / soect int.v.capittel.xxiij.
Rijck Gods/ eñ sijn rechtueerdicheyt behoortmē voor al te soecken/soect int. J.capit.xiij.
Rijskens/Roepkens/Busse/ geerdekens werden in siluer eñ gout verandert/soect int.v. capittel.xx.xxij.
Rock soect Cleet
Rocpen/Herroepen/wederroepen moetmē alle Heresien/eñ Iniurien soect int.iij.capit.iij.v
Sacrament/soect heylich sacrament.
Salicheyt/Eeuwige salicheyt.
Dat Eeuwich leuen/Den hemel/soect int.vij capittel.vi.
Sancta sanctorum soect in Heylich.
Scaemte/soect int.v.capittel.v.vi.
Scheppen/waer toe dat die mensch gheschapen is soect Mensch
Schilderie des scheppers sijn sijn creatueren/ soect int.x.capittel.xvi.
Schip/Thomas gaet tschepe / eñ volbrenghet een repse van.iij. Jaren binnen.iij. maenden tijts/soect int.x.capittel.ij.
Andreas gaet tschepe/soect int.iij.capittel.xxij
Schipbrekinghe/soect int.iij.capittel.xxvi.
Schrupeleus / te seer schrupeleus misshaecht God/soect in.vij.capittel.xij.
Seele/met een seel Touwe oft Coorde/ werdt Thomas gheseleypt/ soeckt int.x.Capittel.xij. xij.
Sepulturen vande Cosselijcke begrauinghe der Apostelen soect int.vij.capittel.xvi.ende int.x. capittel.xvij.

Serpente/

Serpente/ soect int. iij. capittel. xx. eñ int. v. capittel. xi ende int. vij. capittel. xv. ende int. viij capittel. ij.
Siel/ dat inden mont gaet dat en besmet die siel niet hoe dat te verstaen is / soect int. viij. capittel. xi.
Simonie. Van Simon Magus/ soect int. J. capittel van. ix. tot. xvij.
Snutteldoeck/ Sweetdoeck soect. int. iij. capittel. ij.
Sober/ Abstineren van sonderlinghe spise eñ dranck vasten/ soect int. iij. capittel. xxxij. xxix. eñ int. v. capittel. xv. eñ int. vi. capittel. J. eñ int. viij. capittel. xi. eñ int. ix. capittel. iij. v. eñ int. x. capittel. v. vij. xij.
Vasten eñ bidden sonder ophouden/ soect int ij. capittel. xxix. xxx. soect oock In Arni / Penitentie.
Sonde/ Waer mede ghesondicht daer mede ghe plaecht soect int. x. capittel. iij.
Sonde Inden heyligen geest/ soect int. v. capittel. xviij.
Yet is onser sonden schult dat wy dā God somtyts niet verhoort en werden soect int. ij. capittel. ij. vi. xv.
Al werden die sondē vergheuen/ nochtans die schult der sonden moet door penitentie betaelt werden int. vij. capittel. x.
Sonne gaet op ouer goede en ouer quade soect int. v. capittel. xviij.
Sonne werdt in Egipten door God aenghebeden soect int. vij. capittel. xix. eñ int. x. capittel. xvi.
Spelen / metten verkeerdert is quaet soect int v. capittel. xxi.

Spies/ met Spiellen wert sint Thomas door steken soect int. x. capittel. xxvij.
Spraec/ met diuersche talen spraken die Apo-

Stelen soect in Apostel.
Item een kindt van e enen daghe spreect per sectelycken soect int. vij. capittel. xvi.

Steenen/Mathijs begheert met twee steenen begrauen te wesen/daer hy eerst mede gestee nicht was/soect int. xij. capittel. x.
Costelycke ghesteente soect Peerle.

Steruen/soect Doot.
Stock/Jacobs stock soect int. iij. capittel. iij.

Stoue / die Apostelen hebben somtyts inder stouen ghegaen soect in Badt.

Straelen / waeromme datmen die Apostelen met straelen schildert bouen haer hoofden/ soect int. v. capittel. xxix.

Swauier eē groote stadt soect int. vij. capit. xix
Swectdoeck soect Snuttelduoeck.
Sweren/Eedt doen/Bedwongē eedt is God leet. soect int. vij. xij. xiij.
Swyn wilt verckē soect Vercken.
Tempeest/Onweder/van Eerdtbeuinge/ vonder/eñ blixem/soect int. ij. capittel. v. ix. ende int. vij. capittel. xxi.

Tempels/soect Kercke.
Temptatie soect Duyuel.

Tyt/banden besloten tyt soect int. vij. capittel. xi.
Thomas waeromme dat hi Dydimus gheheeten werdt soect int. x. capittel. J.

Tonghen/met verschepden tongen spraecken die

die Apostelen soect Apostel:
Toortse/soect Lanterne/
Touenaers/waerseggers soect int. J. capitel. xv. eñ int. vij. capittel. xix. ende int. viij. capittel. ij. iij. viij.

Tozen van Babilonien soect int. viij. capittel. iij.
Wanden Tozen die Thomas getimmert heeft soect int. x. capittel. xv.
Touwe soect Seel.

Tribuyt/Tol/geeft Christus eñ Petrus/soect int. J. capittel. iij.
Paulus leert dat die ghene die Tribuyt schuldich is dat hy betale/soect Int. ij. capittel. ij.
Trouwen soect houwen.
Vasten/soect in Sober.
Vaten. Inde leelijcste vaten/ is dickwils den beste dranck/soect Int. vij. capittel onder. vij.
Vercken/wilt vercken/Swyn/soeckt int. iij. capittel. xix.
Verachten/soect Violeren
Verdoementisse/soect Helle.
Verdragen/soect Vergheuen
Verdroncken/soect Int ij. capittel xvi.
Verkeeren/Tictacken/ en is niet goet/ soeckt int. v. capittel. xvi.
Vergheest/ eñ v sal vergheuen werden soeckt Int. iij. capittel. xv. xvi. ende Int. iij. capittel. ij. eñ int. v. capittel. xxv. ende Int. vij. capittel. xvi.

Verganckelijck sijn alle rijcdommen/ende alle Idele glorie der werelt/soect Int. v. capittel xx. xxi.
Versmaden die werelt soect Arm/Sober.
Verstaden die overheyt soeckt Onghehoor-

saem.
Vertoonen/soect Openbaren
Verwolcht werden die Apostelen soeckt Apostel
Verwerken vander doot soect Doot
Vyant/soect Duyuel

Violeren/Verachten/schande/Oneer te boren leggen/soect Int.iij.capittel.b.xxiij.
Visioen/Droom/soect Int.iij.capittel.xxi.ende Int.x.capittel.xi.
Vleeschelijcke wellust soect Luxurieus.

Vliegen/Wilt Symon magus al eer hy vlueghen heeft/soect Int. J.capittel.xxbij.

Vreken/vreken en moghen wy ons leet niet/soect Patientie/Verghenen
Vriendschap/beer vrientschap soecket vander/soect Int.iij.capittel xb.
Vrouwe/die groot gaet van hinde/dwelck dat sy ter schanden ghecregen heeft/soect Int.iij.capittel.xsbij.ende Int.bij.capittel.xbi.
Vrouwe die een boode vracht ter werelt bringet/soect Int.iij.capittel.xxbij. Aenschouwen van vrouwen/doet liefde vrouwen / soect Int b.capittel.bij.

Waeden boom en draecht gheen goede vruchtē ende dats der wortelen schult/soeckt Int.b.capittel.xbiij.

Wante soect Doepen
Waersegghers saect Toouenaers.

Waghen / vanden silueren waghen der sonnen soect Int.bij.capittel.xix.
Wagen Enoeas ende Thomas ryden te wagen/soect Int

Int.iij.capittel.vi.ende Int.x.capittel ix.
Eenen vergulden waghen wert Andreas ghepresenteert/soect Int.iij.capittel.xvi.

Wapenen der Christen menschen / soeckt Int viij.capittel xv.
Christus wapen ofte teeregre is het heylich cruys soect Int.ix.capittel.v.
Weelust des vleesch soect Luxurieus/
Wercken/wanneer dat sy goet oft quaet sijn / ende wanneer dat si verdienstelicke sijn/soect Int ix.capittel.x.xi eñ Int.viij.capittel.iij. xi.xv.xij.soeckt ooch leuen.
Poeme alle deuchdelicke wercke God almachtich toeschrijuē moet/soect int.x.capittel.xxij
Wonderlicke Wercken soect miraculen.

Werelt versmaden/soect leuen/eñ Arm.

Wielen/soect Professien
Wagen soect Kerck ende Professien. Religieus
Wortel/der wortelen schuld eerst/dat die vruchten niet en deughen/soect int.v.capittel.xviij.

Wraeck Gods / soect int.viij.capittel.xxi.
Wreechen en moghen wy ons leet niet/soeckt Patientie eñ verghenen.

Wtuaerden heestmen ghedaen binnen der Apostels tijden soect int.v.capittel.xxij.

Ghedruckt Tantwerpen by Matheus van Kope/voor Henrick Wouters / op onser lieuer Vrouwen kerkhof / inde gulden Sonne. Int iaer ons Hcren. M.D.XXXIII. Den.v.dach Martij.

Ea authoritate & vtilitate poteſt hic noſter Abdias tranſlatus vulgari lingua imprimi & legi, qua exuſus Latinæ legitur & paſsim circũfertur nihil enim habet mali aut S. Romane Eccleſiæ fidei contrarium, quod teſtor.

Sebaſtianus Baer Delphius, Colle. Eccleſiæ S. Marie Antuerpienſis Plebanus.

Onder ſtont gheſchreuen.
Placet vt Imprimatur, ſine vllis annotationibus, Inſextu inſertis, Is qui ſupra.

ALTITVDINES
MONTIVM
CONSPICIT.

XXNN 200

c.c. '00 M

Large woodcut on last page.

(2) manuscript lvs.

(2 lvs) plus

Not in Belg. Typ.; IA, BCNI, Adams, Macneils, Bib. Nat., or NUC!